

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nowym Sączu

Grzegorz A. Ziętała

**Россия и её выдающиеся сыны и дочери
Rosja i jej wybitni synowie i córki**

Nowy Sącz 2018

Redaktor Naukowy

dr Grzegorz A. Ziętała

Redaktor Wydania

dr Monika Madej-Cetnarowska

Recenzja

dr hab. Ewa Dźwierzynska, prof. nadzw.

Redaktor Techniczny

dr Tamara Bolanowska-Bobrek

© Copyright by Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nowym Sączu
Nowy Sącz 2018

ISBN 978-83-65575-36-4

Wydawca

Wydawnictwo Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Nowym Sączu
ul. Staszica 1, 33-300 Nowy Sącz
tel. 18 443 45 45, e-mail: briw@pwsz-ns.edu.pl

Adres Redakcji

Nowy Sącz 33-300, ul. Staszica 1
tel. +48 18 443 45 45, e-mail: tbolanowska@pwsz-ns.edu.pl

Druk

Wydawnictwo i drukarnia NOVA SANDEC s.c.
Mariusz Kałyniuk, Roman Kałyniuk
33-300 Nowy Sącz, ul. Lwowska 143
tel. 18 547 45 45, e-mail: biuro@novasandec.pl

Содержание. Spis treści

Введение. Wstęp	5
I. Русские поэты и писатели. Rosyjscy poeci i pisarze.....	6
I.1. Александр Пушкин. Aleksander Puszkin.....	6
I.2. Лев Толстой. Lew Tolstoj.....	8
I.3. Фёдор Достоевский. Fiodor Dostojewski	12
I.4. Антон Чехов. Antoni Czechow.....	15
I.5. Борис Пастернак. Borys Pasternak	17
I.6. Александр Солженицын. Aleksander Solżenicyn.....	20
II. Великие русские композиторы. Wielcy kompozytorzy rosyjscy	24
II.1. Пётр Чайковский. Piotr Czajkowski.....	24
II.2. Михаил Глинка. Michaił Glinka	27
II.3. Сергей Рахманинов. Siergiej Rachmaninow	29
II.4. Сергей Прокофьев. Siergiej Prokofiew	32
II.5. Дмитрий Шостакович. Dymitr Szostakowicz.....	35
III. Великие русские правители и политики. Wielcy władcy i politycy rosyjscy	39
III.1. Князь Владимир Великий. Książę Włodzimierz Wielki	39
III.2. Иван IV Грозный. Iwan IV Groźny	43
III.3. Пётр I Великий. Piotr I Wielki.....	49
III.4. Екатерина II Великая. Katarzyna II Wielka	54
III.5. Владимир Ленин. Włodzimierz Lenin	58
III.6. Иосиф Сталин. Józef Stalin.....	62
III.7. Михаил Горбачёв. Michaił Gorbaczow	68
III.8. Борис Ельцин. Borys Jelcyn.....	73
III.9. Владимир Путин. Władimir Putin.....	77
IV. Великие русские учёные и изобретатели. Wielcy uczeni i odkrywcy rosyjscy	81
IV.1. Михаил Ломоносов. Michaił Łomonosow	81
IV.2. Дмитрий Менделеев. Dmitrij Mendelejew	83
IV.3. Михаил Калашников. Michaił Kałasznikow	85
IV.4. Андрей Туполев. Andriej Tupolew	89
IV.5. Андрей Сахаров. Andriej Sacharow	91
IV.6. Евгений Касперский. Jewgienij Kasperski	94
V. Звёзды эстрады. Gwiazdy estrady.....	97
V.1. Владимир Высоцкий. Władimir Wysocki.....	97
V.2. Алла Пугачёва. Ałła Pugaczowa	101
V.3. Дима Билан. Dima Biłan	104
V.4. Группа Тату. Grupa t.A.T.u.	106
V.5. Юрий Шатунов. Jurij Szatunow	108
VI. Известные режиссёры. Znani reżyserzy	111
VI.1. Никита Михалков. Nikita Michalkow	111
VI.2. Андрей Тарковский. Andriej Tarkowski.....	115
VI.3. Эльдар Рязанов. Eldar Riazanow	117
VI.4. Сергей Бондарчук. Siergiej Bondarczuk	120
VI.5. Андрей Звягинцев. Andriej Zwiagincew.....	122

VII. Звёзды рýсского балéта. Gwiazdy baletu rosyjskiego	124
VII.1. Сергéй Дягилев. Siergiej Diagilew	124
VII.2. Мáйя Плисéцкая. Maja Plisiecka	126
VII.3. Áнна Пáвлова. Anna Pawłowa	130
VII.4. Матíльда Кшесíнска. Matylda Krzesińska	133
VII.5. Рудóльф Нури́ев. Rudolf Nurijew	139
VII.6. Михаи́л Бары́шников. Michał Barysznikow	143
VIII. Рýсские спортсмéны. Sportowcy rosyjscy	148
VIII.1. Евгéния Медвéдева. Jewgienija Miedwiediewa	148
VIII.2. Елéна Исинбáева. Elena Isinbajewa	150
VIII.3. Áнна Кýрникова. Anna Kurnikowa	152
VIII.4. Сергéй Устýгов. Siergiej Ustiugow	154
VIII.5. Евгéний Плóщенко. Jewgienij Pluszczenko	156
VIII.6. Алексáндр Овéчкин. Aleksander Owieczkin	159
VIII.7. Алексáндр Голóвин. Aleksandr Gołowin	162
IX. Совéтские космона́вты. Kosmonauci radzieccy	164
IX.1. Ю́рий Гагáрин. Jurij Gagarin	164
IX.2. Валенти́на Терешкóва. Walentyna Tierieszkowa	168
IX.3. Алексéй Леóнов. Aleksy Leonow	171
X. Росси́йские миллиáрдеры. Rosyjscy miliarderzy	174
X.1. Владíмир Лíсин. Władimir Lisin	174
X.2. Алексéй Мордашóв. Aleksiej Mordaszow	176
X.3. Леони́д Михельсóн. Leonid Mikhelson	179
X.4. Елéна Бату́рина. Jelena Baturina	181
Фотографíи. Fotografie	184
Источники тéкстов. Źródła tekstów	188

Введение. Wstęp

Niniejszy skrypt pt. *Россия и её выдающиеся сыны и дочери. Rosja i jej wybitni synowie i córki* składa się z X rozdziałów:

- *Rozdział I. Rosyjscy poeci i pisarze* – to postacie wybranych najślynniejszych poetów i pisarzy rosyjskich – A. Puszkina, L. Tołstoj, F. Dostojewski, A. Czechow, B. Pasternak, A. Sołżenicyn.
- *Rozdział II. Wielcy kompozytorzy rosyjscy* – to teksty i informacje na temat P. Czajkowskiego, M. Glinki, S. Rachmaninowa, S. Prokofiewa, D. Szostakowicza.
- *Rozdział III. Wielcy władcy i politycy rosyjscy* – to sylwetki wybitnych oraz kontrowersyjnych monarchów (książę Włodzimierz Wielki, Iwan Groźny, Piotr Wielki, Katarzyna II Wielka) i polityków (W. Lenin, J. Stalin, M. Gorbaczow, B. Jelcyn, W. Putin).
- *Rozdział IV. Wielcy uczeni i odkrywcy rosyjscy* – ta zapoznanie czytelnika z postaciami M. Łomonosowa, D. Mendelejewa, M. Kałasznikowa, A. Tupolewa, A. Sacharowa, J. Kasperskiego.
- *Rozdział V. Gwiazdy estrady* – to sylwetki W. Wysockiego, A. Pugaczowej, D. Biłana, grupy t.A.t.U, J. Szatunowa.
- *Rozdział VI. Znani reżyserzy* – to teksty na temat N. Michalkowa, A. Tarkowskiego, E. Riazanowa, S. Bondarczuka, A. Zwiagincewa.
- *Rozdział VII. Gwiazdy baletu rosyjskiego* – to biografie S. Diagilewa, M. Plisieckiej, A. Pawłowej, M. Krzesińskiej, R. Nurijewa i M. Barysznikowa.
- *Rozdział VIII. Sportowcy rosyjscy* – to teksty na temat sylwetki i osiągnięć takich sportowców, jak: J. Miedwiediewa, E. Isinbajewa, J. Pluszczenko, A. Owieczkin, A. Gołwin.
- *Rozdział IX. Kosmonauci radzieccy* – to informacje na temat J. Gagarina, W. Tierieszkowej, A. Leonowa.
- *Rozdział X. Rosyjscy miliarderzy* – to sylwetki W. Lisina, A. Mordaszowa, L. Mikhelona i J. Baturinej.

Skrypt może być wykorzystany przez studentów filologii rosyjskiej podczas zajęć z kultury i historii Rosji, a także z zakresu tłumaczeń. Zawiera teksty w języku rosyjskim, tłumaczenia na język polski trudnych słów i związków wyrazowych do każdego tekstu, ilustracje, mapy i komentarze w języku polskim z zakresu realioznawstwa, historii i kultury.

Zaprezentowane materiały mogą być uzupełniane i rozszerzane, w zależności od stopnia opanowania języka rosyjskiego przez użytkowników, a także wzbogacane o ćwiczenia językowe.

I. Русские поэты и писатели. Rosyjscy poeci i pisarze

I.1. Александр Пушкин. Aleksander Puszkin

Александр Сергеевич Пушкин (fot. 1) (1799-1837 [тысяча семьсот девятый-тысяча восемьсот тридцать седьмой]) – великий русский поэт¹, прозаик, драматург. Автор бессмертных произведений в стихах² и прозе: романов³ «Евгений Онегин»⁴, «Дубровский», известных поэм⁵ «Руслан и Людмила», «Кавказский пленник»⁶, повести «Пиковая дама» и многих других⁷, а также сказок⁸ для детей.

Александр Пушкин родился в Москве в семье нетитулованного дворянского рода⁹.

В 1811 (тысяча восемьсот одиннадцатом) году Пушкин начал учиться в Царскосельском Лицее¹⁰. В 1817 (тысяча восемьсот семнадцатом) году оканчивает лицей¹¹, и выпускается в чине коллежского секретаря¹², после чего¹³ его определяют в Коллегию иностранных дел¹⁴.

Политическая лирика Пушкина («Вольность», «К Чаадаеву»¹⁵, «Деревня»¹⁶) вызвала¹⁷ гнев Александра I (Первого), и Александр Сергеевич мог быть сослан в Сибирь¹⁸. Только благодаря стараниям и влиянию¹⁹ Карамзина, Жуковского и Крылова ссылки в Сибирь удалось избежать²⁰. Так, в мае 1820 (тысяча восемьсот двадцатого) года Пушкин, под видом служебного перемещения²¹, выслан на юг²² России.

В одном из своих писем²³ Пушкин иронически отозвался²⁴ о религии. Письмо перехватили и донесли²⁵ Александру I (Первому). Результатом стало увольнение²⁶ Пушкина со службы и его вторая ссылка, в село²⁷ Михайловское.

В 1830 (тысяча восемьсот тридцатом) году Пушкин сватается к²⁸ **Наталье Гончаровой** (fot. 2), а в 1831 (тысяча восемьсот тридцать первом) году Пушкин и Гончарова венчаются²⁹ в Москве. Весной молодожены переезжают³⁰ в Царское Село, где снимают дачу³¹.

После повышения его в чин камер-юнкера³², он принимает решение покинуть³³ службу и подаёт в отставку³⁴. Положение поэта выглядит бедственно³⁵, поскольку многие произведения³⁶ Пушкина не допускаются к печати из-за³⁷ цензуры.

В 1837 (тысяча восемьсот тридцать седьмом) году между³⁸ Александром Сергеевичем Пушкиным и Жоржем Дантесом возник³⁹ конфликт. Пушкин вызывает Дантеса на дуэль⁴⁰, и в результате получает смертельное ранение в живот⁴¹. Умер поэт в феврале⁴² 1837 (тысяча восемьсот тридцать седьмого) года¹.

¹ poeta
² nieśmiertelnych utworów w wierszach
³ powieści
⁴ „Eugeniusz Oniegin”
⁵ poematów
⁶ „Jeniec kaukaski”
⁷ wielu innych
⁸ bajek
⁹ rodzinie szlacheckiej
¹⁰ rozpoczął naukę w Liceum w Carskim Siole
¹¹ ukończył liceum
¹² w randze sekretarza kolegium
¹³ po czym
¹⁴ został oddelegowany do Kolegium (ministerstwo) Spraw Zagranicznych
¹⁵ „Do Czadajewa”
¹⁶ „Wieś”
¹⁷ wywołała
¹⁸ mógł być zesłany na Syberię
¹⁹ dzięki staraniom i wpływowi
²⁰ udało się uniknąć zesłania
²¹ pod pretekstem przeniesienia służbowego
²² został wysłany na południe
²³ listów
²⁴ wyraził się
²⁵ list przechwycono i doniesiono
²⁶ zwolnienie
²⁷ drugie zesłanie, do wioski
²⁸ zaczął ubiegać się o rękę
²⁹ pobrali się
³⁰ młode małżeństwo przeprowadziło się
³¹ gdzie wynajęli domek
³² po awansie na stanowisko kamerjunkiera
³³ podjął decyzję o porzuceniu
³⁴ podał się do dymisji
³⁵ sytuacja była biedna
³⁶ ponieważ wiele utworów
³⁷ nie dopuszczano do druku z powodu
³⁸ pomiędzy
³⁹ pojawił się
⁴⁰ wyzywa na pojedynek
⁴¹ otrzymał śmiertelną ranę w brzuch
⁴² zmarł w lutym

CZY WIESZ, ŻE...

Rosjanie mówią o nim „Puszkina – eto nasze wsio”. Przez wielu literaturoznawców uznany za najwybitniejszego rosyjskiego poetę. Aleksander Puszkina miał przodka z Afryki. Jego pradziadek ze strony matki Abram Hannibal był synem czarnoskórego afrykańskiego księcia, wasala tureckiego sułtana. W 1703 roku Abram jako 8-latek trafił do niewoli i znalazł się w pałacu sułtana, skąd 2 lata później trafił do Moskwy przywieziony przez rosyjskiego ambasadora jako dar dla cara Piotra Wielkiego. Chłopiec przyjął chrzest w cerkwi prawosławnej, a jego rodzicami chrzestnymi byli car Piotr i Krystyna Hohenzollemówna, żona polskiego króla Augusta II Mocnego. Od 1756 roku Abram był głównym inżynierem rosyjskiej armii w randze generała.

Puszkina był pogromcą niewieścich serc. Lubił kobiety, zwłaszcza cudze żony. Swoją karierę uwodziciela zaczął wcześniej – w wieku 14 lat widywano go już w domach publicznych. Chwalił się, że Natalia Gonczarowa (żona) jest jego 113 miłością. Trzeba przyznać, że mimo odległego numeru to była prawdziwa miłość.

Z 16-letnią Natalią Puszkina spotkał się po raz pierwszy w grudniu 1828 roku i jak zapewniał, zakochał się w niej od pierwszego wejrzenia. Niecałe 5 miesięcy później oświadczył się, ale matka dziewczyny nie pałała chęcią wydania córki za gołodupca i hazardzistę. Zgodę na ożenek poeta uzyskał 2 lata później. Podczas ceremonii ślubnej upuścił obrączkę, a świeca trzymana przez niego zgasła. Sam pan młody uznał to za zły znak.

W 1835 roku Natalia poznaje Francuza Georgesa d'Anthèsa. Mężczyzna adorował żonę Puszkina i plotki o ich romansie rozprzestrzeniły się po całym Petersburgu. Czy faktycznie był jakiś romans? Badacze biografii rosyjskiego poetę do dziś się o to spierają. Listy d'Anthèsa datowane na 1836 rok pozwalają sądzić, że przynajmniej do tego roku Natalia nie chciała ulec namowom Francuza i nie zdradziła Puszkina.

W listopadzie 1836 roku Puszkina wysłał do d'Anthèsa wezwanie do pojedynku. Impulsem, który skłonił poetę do takiego kroku, były anonimowe paszkwile, nazywające go rogaczem. Przyjaciele Aleksandra zdołali wynegocjować odstąpienie od pojedynku, a sam rzekomy kochanek zobowiązał się oświadczyć siostrze Natalii Gonczarowej. Jednak konflikt pozostał nierozwiązany – dowcipy o Puszkina dalej krążyły po mieście. Męska duma poetę nie mogła znieść takiego upokorzenia, więc napisał on do ojczyma „szwagra” skrajnie obraźliwe pismo w nadziei, że d'Anthès wyzwie go na pistolety. Jego oczekiwaniom stało się zadość. Przed pojedynkiem z kochankiem Natalii poeta zapytał swoją żonę, po kim będzie płakać. Ta odpowiedziała: „Po tym, który umrze”.

Pojedynek odbył się 27 stycznia 1837 roku na brzegu Czarnej Rzeki. Puszkina uparł się, by warunki pojedynku nie dawały szans przeżycia obojgu uczestnikom. Odległość pomiędzy nimi wynosiła 20 metrów, a barierę (jedną) postawiono w połowie tego odcinka. Strzelać można było w dowolnym momencie. Wystrzał d'Anthèsa powalił poetę na ziemię – kula przebiła biodro i utkwiała w brzuchu. Puszkina poprosił jeszcze o zmianę jego pistoletu, gdyż śnieg zapchał mu lufę. Ranny poeta zdołał jeszcze wystrzelić w kierunku przeciwnika, ale zdołał jedynie lekko ranić go w rękę (wystrzały powinny być dwa). Aleksander Puszkina wiedział, że rana jest śmiertelna. Mimo usilnych starań sześciu lekarzy zgon nastąpił 2 dni później. W momencie śmierci jeden z najwybitniejszych rosyjskich poetów miał zaledwie 38 lat^{II}.

I.2. Лёв Толстой. Lew Tolstoj

Русский писатель¹ Лев Николаевич Толстой (fot. 3) (1828-1910 [ты́сяча восемьсо́т два́дцать восьмо́й-ты́сяча девя́тсо́т деся́тый]) – а́втор изве́стных произведе́ний² «Война́ и мир»³, «А́нна Каре́нина», «Сме́рть Ива́на Ильича́», и в на́ши дни продо́лжа́ет счита́ться⁴ одни́м из лу́чших писа́телей ми́ра⁵.

Роди́лся в Ясно́й Поля́не (Ту́льская губе́рния) в большо́й дворя́нской семье⁶. В 1830 (ты́сяча восемьсо́т три́дцатом) го́ду, ко́гда ма́ть Толсто́го, уро́ждённая принце́сса⁷ Волко́нская, умерла́, дво́ро́дный бра́т⁸ о́тца́ взял на се́бя ухо́д за⁹ детьми́. Их о́тец, граф¹⁰ Никола́й Толсто́й, у́мер че́рез семь лет¹¹, и их те́тя была́ назна́чена¹² опеку́ном. По́сле сме́рти те́ти Лев Толсто́й, его́ бра́тья и се́стры пере́ехали ко второ́й¹³ те́те в Каза́нь.

Нача́льное образова́ние¹⁴ Толсто́го бы́ло полу́чено до́ма¹⁵. В 1843 (ты́сяча восемьсо́т со́рок тре́тьем) го́ду он посту́пил на факульте́т восто́чных языко́в¹⁶ в Импера́торский¹⁷ Каза́нский университе́т. Толсто́му не уда́лось преуспе́ть в уче́бе¹⁸ – низкие оце́нки заста́вили его́ перейти́ на бо́лее лёгкий юриди́ческий факульте́т¹⁹. Дальне́йшие²⁰ трудо́сти в уче́бе привели́ к тому́²¹, что Толсто́й, в конце́ концо́в, поки́нул университе́т без сте́пени²². Он верну́лся в и́мение²³ роди́телей, где собира́лся заня́ться фе́рмерством²⁴.

Одна́жды²⁵, ста́рший бра́т Толсто́го, Никола́й, во вре́мя своего́ арме́йского о́тпуска²⁶ прие́хал в го́сти ко Льву, и убе́дил²⁷ бра́та пойти́ в а́рмию в ка́честве ю́нкера на ю́г²⁸, в кавка́зские го́ры, где тот прохо́дил²⁹ слу́жбу.

По́сле пребыва́ния на посту́ ю́нкером³⁰, Лев Толсто́й в ноя́бре³¹ 1854 (ты́сяча восемьсо́т пятьдеся́т четвёртого) го́да был переведе́н в³² Сева́стополь, где воева́л³³ в Кры́мской войне́ по а́вгуст³⁴ 1855 (ты́сяча восемьсо́т пятьдеся́т пя́того) го́да. В споко́йные пери́оды он рабо́тал³⁵ над автобиографи́ческой исто́рией под назва́нием «Де́тство»³⁶.

В разга́р³⁷ Кры́мской войны́ Толсто́й вы́разил своё́ мнени́е о порази́тельных противоре́чиях³⁸ войны́ че́рез трило́гию произведе́ний³⁹ «Сева́стопольские расска́зы»⁴⁰.

По́сле оконча́ния⁴¹ Кры́мской войны́ Толсто́й поки́нул а́рмию и верну́лся в⁴² Росси́ю. Прие́хав до́мой, а́втор по́льзовался большо́й⁴³ популя́рностью на литерату́рной сце́не Са́нкт-Петербу́рга.

Объя́вив се́бя⁴⁴ анархи́стом, он в 1857 (ты́сяча восемьсо́т пятьдеся́т се́дьюмом) го́ду уе́хал в Па́риж. Оказа́вшись там, он проигра́л все свои́ де́ньги⁴⁵ и был вы́нужден верну́ться до́мой⁴⁶, в Росси́ю.

Верну́вшись в⁴⁷ Росси́ю в 1862 (ты́сяча восемьсо́т шестьдеся́т второ́м) го́ду, Толсто́й жени́лся на до́чери врача́⁴⁸ по и́мени **Со́фья Андре́евна Берс** (fot. 4).

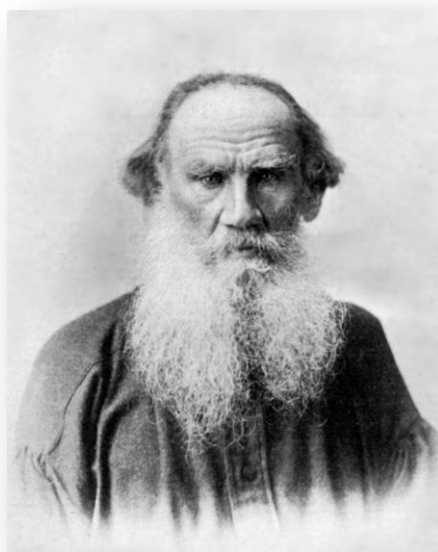
Прожи́вая⁴⁹ в Ясно́й Поля́не с жено́й и детьми́, Толсто́й прове́л большо́ую ча́сть⁵⁰ 1860-х (ты́сяча восемьсо́т шестиде́сятых) го́до́в, трудо́ясь⁵¹ над свои́м пе́рвым изве́стным рома́ном «Война́ и мир»⁵².

- ¹ pisarz
- ² autor słynnych dzieł
- ³ „Wojna i pokój”
- ⁴ nawet w naszych czasach jest uważany
- ⁵ za jednego z najlepszych pisarzy na świecie
- ⁶ dużej szlacheckiej rodzinie
- ⁷ matka Tolstoja,
- ⁸ urodzona jako księżna
- ⁹ zmarła, brat cioteczny
- ¹⁰ podjął się opieki nad
- ¹¹ hrabia
- ¹² zmarł po siedmiu latach
- ¹³ ciocię wyznaczono na
- ¹⁴ przeprowadzili się do drugiej
- ¹⁵ wykształcenie
- ¹⁶ podstawowe
- ¹⁷ odebrał w domu
- ¹⁸ rozpoczął studia na
- ¹⁹ wydziale języków wschodnich
- ²⁰ Cesarским
- ²¹ nie odnosił sukcesów
- ²² w nauce
- ²³ był zmuszony przenieść
- ²⁴ się na łatwiejszy wydział
- ²⁵ prawa
- ²⁶ dalsze
- ²⁷ doprowadziły do tego
- ²⁸ ostatecznie opuścił
- ²⁹ uniwersytet bez uzyskania
- ³⁰ stopnia
- ³¹ powrócił do majątku
- ³² miał zamiar zająć się
- ³³ rolnictwem
- ³⁴ pewnego razu
- ³⁵ w czasie urlopu z wojska
- ³⁶ przekonał
- ³⁷ jako junkier na południe
- ³⁸ w góry kaukaskie, gdzie
- ³⁹ odbywał
- ⁴⁰ po odbyciu służby na
- ⁴¹ stopniu junkiera
- ⁴² listopadzie
- ⁴³ został przeniesiony do
- ⁴⁴ walczył
- ⁴⁵ sierpnia
- ⁴⁶ w spokojnym okresie
- ⁴⁷ pracował
- ⁴⁸ „Dzieciństwo”
- ⁴⁹ w kulminacyjnym okresie
- ⁵⁰ wyraził swój pogląd na
- ⁵¹ temat przerażających
- ⁵² przeciwności
- ⁵³ poprzez trylogię utworów
- ⁵⁴ „Opowiadania
- ⁵⁵ sewastopolskie”
- ⁵⁶ po zakończeniu
- ⁵⁷ opuścił armię i powrócił do
- ⁵⁸ po powrocie do domu
- ⁵⁹ autor cieszył się dużą
- ⁶⁰ po ogłoszeniu się
- ⁶¹ będąc tam przegrał
- ⁶² wszystkie swoje pieniądze

После успеха⁵³ «Войны и мира» в 1873 (тысяча восемьсот семьдесят третьем) году, Толстой приступил к работе над второй⁵⁴ из наиболее известных его книг⁵⁵ – «Анна Каренина». «Анна Каренина» была высоко признана публикой⁵⁶. Гонорары, полученные за роман⁵⁷, стремительно обогатили писателя⁵⁸.

Несмотря на успех⁵⁹ «Анны Карениной» Толстой испытывал⁶⁰ духовный кризис и находился⁶¹ в депрессии. Следующий⁶² этап биографии Льва Толстого характеризуется поиском смысла жизни⁶³. Писатель сначала обратился в⁶⁴ Русскую православную церковь, однако не нашёл там ответы на свои вопросы⁶⁵. Он пришёл к выводу⁶⁶, что христианские церкви были коррумпированы и, вместо⁶⁷ организованной религии, продвигали свои собственные убеждения⁶⁸. За свои нестандартные и противоречивые духовные убеждения, Толстой был отлучён⁶⁹ от русской православной церкви. За ним даже наблюдала⁷⁰ тайная полиция. Когда Толстой хотел раздать все свои деньги⁷¹ и отказаться от всего лишнего⁷², его жена была категорически против этого.

За последние⁷³ 30 (тридцать) лет жизни Толстой рекомендовал себя как духовный и религиозный лидер. Его жена не только не соглашалась с его учением⁷⁴, она не одобряла его учеников⁷⁵, которые регулярно посещали Толстого в родовом имении⁷⁶. Стремясь избежать растущего недовольства⁷⁷ жены, в октябре 1910 (тысяча девятьсот десятого) года Толстой и его младшая дочь⁷⁸ Александра подались в паломничество⁷⁹. Александра была врачом⁸⁰ для своего пожилого отца во время поездки⁸¹. К сожалению⁸², паломничество оказалось слишком обременительным для стареющего писателя⁸³. В ноябре⁸⁴ 1910 (тысяча девятьсот десятого) года, начальник маленькой железнодорожной станции⁸⁵ Астапово открыл двери⁸⁶ своего дома для Толстого, чтобы больной писатель мог отдохнуть⁸⁷. Вскоре после этого Толстой умер⁸⁸. Похоронен в родовом имении⁸⁹, Ясной Поляне, где Толстой потерял так много⁹⁰ близких ему людей^{III}.

⁴⁶ i musiał wrócić do domu
⁴⁷ po powrocie
⁴⁸ ożenił się z córką lekarza
⁴⁹ mieszkając
⁵⁰ spędził większą część
⁵¹ pracując
⁵² pierwszą słynną powieścią
⁵³ „Wojna i pokój”
⁵⁴ po sukcesie
⁵⁵ przystąpił do pracy nad
⁵⁶ drugą
⁵⁷ z najbardziej znanych
⁵⁸ jego książek
⁵⁹ była dobrze odebrana
⁶⁰ przez publiczność
⁶¹ honoraria, otrzymane za
⁶² powieść
⁶³ znacznie wzbogaciły pisarza
⁶⁴ pomimo sukcesu
⁶⁵ odczuwał
⁶⁶ był w stanie
⁶⁷ kolejny
⁶⁸ poszukiwaniem sensu życia
⁶⁹ pisarz najpierw zwrócił
⁷⁰ się w kierunku
⁷¹ jednak nie znalazł tam
⁷² odpowiedzi na swoje
⁷³ pytania
⁷⁴ doszedł do wniosku
⁷⁵ zamiast
⁷⁶ promują własne
⁷⁷ przekonania
⁷⁸ został
⁷⁹ ekskomunikowany
⁸⁰ śledziła
⁸¹ rozdać wszystkie swoje
⁸² pieniądze
⁸³ zrezygnować ze
⁸⁴ wszystkiego co zbędne
⁸⁵ w ciągu ostatnich
⁸⁶ nie tylko nie zgadzała
⁸⁷ się z jego nauką
⁸⁸ nie akceptowała jego
⁸⁹ uczniów
⁹⁰ którzy regularnie
odwiedzali Tolstoją
w jego majątku rodzowym
pragnąc uniknąć
rosnącego niezadowolenia
młodsza córka
udali się w pielgrzymkę
lekarzem
starego ojca w czasie podróży
niestety
pielgrzymka okazała się
zbyt uciążliwa dla
starzejącego się pisarza
listopadzie
naczelnik małej stacji
kolejowej
otworzył drzwi
żeby chory pisarz mógł
odpocząć
wkrótce po tym Tolstoj zmarł
został pochowany
w majątku rodzowym
gdzie stracił tak wielu

CZY WIESZ, ŻE...

Zofia Bers przyszła na świat w 1844 roku. Była piękną kobietą: szatynka o ciemnych oczach i bystrym spojrzeniu, któremu Lew Nikolajewicz Tołstoj nie potrafił się oprzeć. Jej imponowało jego pochodzenie – Tołstoj był hrabią – i oczytanie. Zakochali się w sobie i mimo dużej różnicy wieku (ona miała 18 lat, on – 34) we wrześniu 1862 roku stanęli na ślubnym kobiercu. Zamieszkali w dworku w Jasnej Polanie, rodzinnym majątku rodu Tołstojów, w którym pisarz urodził się, mieszkał, tworzył i został pochowany.

Zofia była typem zdecydowanej, charakternej kobiety. „Nigdy nie stałam w miejscu, lecz zawsze bez namysłu szłam naprzód. Teraz, odkąd wyszłam za mąż, należałoby wszystkie swoje dawne marzenia uznać za głupie, wyrzec się ich, a ja nie potrafię. Cała jego (męża) przeszłość jest dla mnie tak okropna, że wątpię, czy kiedykolwiek się z nią pogodzę”.

To nawiązanie do bujnego życia Lwa Nikolajewicza, który jako mężczyzna po 30. był bogaty w doświadczenia, zwłaszcza erotyczne. Nigdy się zresztą z nimi nie krył: dał Zofii do przeczytania swoje młodzieńcze pamiętniki, w których roiło się od pikantnych szczegółów. Dla młodej kobiety lektura okazała się szokująca. Do tego doszła rozłąka z rodziną i częste nieobecności męża-literata. Oraz nieustanna obawa, że jest przez niego zdradzana. Jej paranoje przybrały na sile, miała nawet za sobą próby samobójcze – nieustannie zamyślona i zmagająca się z huśtawką nastrojów stała się osobą trudną w codziennych kontaktach, z którą podupadający na zdrowiu mąż ledwo wytrzymywał. W tajemnicy przed żoną spisał testament; z powodów majątkowych popadł w konflikt z rodziną. Z jego pamiętników dowiadujemy się, że rozważał ucieczkę, na co ostatecznie zdecydował się na krótko przed śmiercią. Nigdy już nie wrócił do domu. Zmarł na zapalenie płuc na stacji Astapowo. W listopadzie 1918 roku nazwy wsi i stacji zmieniono na Lew Tołstoj.

Zofia Tołstoj, która również zmarła na zapalenie płuc 9 lat po mężu, do dziś uważana jest za kobietę pełną sprzeczności – badacze oceniają ją w różny sposób. Jedni twierdzą, że była histeryczką i dręczycielką, która psychicznie wyniszczyła męża. Inni widzą w niej kobietę dzielną, zaradną, która przez całe życie ciężko pracowała na rzecz swojej licznej rodziny i trwała przy pisarzu do końca.

Tołstojowie spędzili razem 48 lat. W pamiętniku Zofia odnotowała: „Gdybym mogła go zabić, a potem stworzyć nowego, dokładnie takiego samego – zrobiłabym to z radością”.

Wspólne życie Tołstojów stało się niekończącym się pasmem udręk, wzajemnych uszczypliwości, kłótni, awantur i wzajemnego wzbudzania zazdrości. Wbrew zapewnieniom z początków małżeństwa, że nigdy nie wyzbędzie się marzeń, lata później przyjdzie Zofii stwierdzić, że spędziła życie jako opiekunka męża, któremu poświęciła się bezgranicznie kosztem własnych ambicji.

Lecz jej obowiązki nie sprowadzały się jedynie do wychowania niemalej gromadki. Zofia miała istotny udział w powstawaniu powieści Tołstoja – przepisywała jego rękopisy, jeden niekiedy po kilka razy. Zajmowała się również gospodarstwem, które Lew, oddany pracy nad książką, zanieczył. Załatwiała wydawnicze sprawy męża, zajmowała się edukacją licznych pociech. Tymczasem życie z geniuszem stawało się coraz trudniejsze: pisarz miewał problemy emocjonalne – podejrzewał się, że cierpiał na depresję albo chorobę dwubiegunową. I starzał się, więc na barki Zofii spadła opieka nad trudnym we współżyciu mężem, który coraz bardziej zamykał się w sobie i oddawał rozważaniom natury filozoficznej, choć akurat aktywność seksualną zachował do późnego wieku. Jego przemyślenia doprowadziły do powstania nowej doktryny społeczno-religijnej zwanej tołstoizmem. Pisarz optował za ideą niesprzeciwiania się złu przemocą. Uważał, że ludzie nie mają prawa osądzać innych, odmawiał im również prawa do wysokich ambicji życiowych. Hołdował prostocie, zalecał postawę kontemplacyjną. Dobra materialne uważał za własność wspólną ogółu i apelował o ich podział. Zrezygnował z jedzenia mięsa, nie spożywał alkoholu. Brzydziło go dostatnie życie jego rodziny – a zwłaszcza wykwintne obiady i służba. Wobec żony i dzieci nie wykazywał czułości.

Między Tolstojami istniała swego rodzaju gra. Ona pisała: „Nie będę płakała przez ambicję. Nie chcę, żeby widział, jak się męczę; niech myśli, że mi jest zawsze łatwo. Wczoraj, u dziadka, umyślnie zesłałam z góry, by go zobaczyć, a kiedy go zobaczyłam, ogarnęło mnie jakieś szczególne uczucie siły i miłości. Bardzo go kochałam w owej chwili, chciałam do niego podejść, ale mi się wydawało, że jeżeli go dotknę, to przestanie mi już być tak dobrze, że będzie to świętokradztwem. Ale nigdy nie dam poznać i nie mogę dać poznać po sobie tego, co się dzieje we mnie”. Oraz: „Zdaje mi się, że któregoś dnia coś sobie zrobię z zazdrości”.

On również był o żonę zazdrosny, czemu dał wyraz w swoich dziennikach. Z drugiej strony szybko zaczął żałować, że w ogóle się ożenił. Coraz bardziej przeszkadzały mu wady Zofii. Uważał ją za zepsutą egoistkę. Życie intymne też nie układało im się najlepiej. „Coś ciąży nade mną. Wciąż mi się zdaje, że wkrótce umrę. Teraz jest to dziwne, bo mam męża, słyszę, jak śpi; a jednak czuję strach, jestem sama. Nie pozwala mi się zbliżyć do siebie i to mnie martwi. Wstrętne są te wszystkie sprawy fizyczne” – pisała Zofia.

Inna sprawa, że pisarz wymagał od żony uległości i posłuszeństwa. Przejawiał skłonności mizoginistyczne – uważał, że rola kobiety sprowadza się do fizycznego zaspokajania mężczyzny. Nie interesował się zbytnio żoną nawet wtedy, gdy była w ciąży – w sumie doczekali się... 13 dzieci (w ciąży Zofia była 16 razy – trójka nie przeżyła). Zaczęli klócić się o wszystko. Gdy na świat przyszedł pierworodny syn Tolstojów, Sergiusz, a Zofia przez zapalenie sutków musiała zrezygnować z karmienia, Lew nie zgodził się na przyjęcie pod dach mamki. Sam pisarz odnotował w dzienniku, że „widok syna napawa go wstrętem”.

Macierzyństwo stało się sensem życia Zofii, coraz bardziej zaniedbywanej przez męża. Mieli, co prawda, okresy pojednania – najczęściej godzili się poprzez swoje... pamiętniki. Udostępniali sobie notatki albo wpisywali się wzajemnie w swoich dziennikach. Tuż po ślubie Zofia pisała, że chciałaby mieć dzieci, „aby mieć całą przyszłość, abym mogła w swoich dzieciach widzieć tę czystość bez przeszłości, bez ohydy, bez wszystkiego, co teraz tak boli u męża”^{IV}.

I.3. Фёдор Достоевский. Fiodor Dostojewski

Фёдор Миха́йлович Достоевский (fot. 5) (1821-1881 [ты́сяча восемьсо́т два́дцать пе́рвый-ты́сяча восемьсо́т во́семьдесят пе́рвый]) – велича́йший писа́тель¹, кла́ссик ру́сской литерату́ры, мысли́тель. А́втор та́ких бессме́ртных произведе́ний², как: «Иди́от»³, «Преступле́ние и наказа́ние»⁴, «Уни́женные и оскорбле́нные»⁵, «Бра́тья Карама́зовы»⁶ и мно́гих други́х⁷.

Де́тство⁸ Фёдора Миха́йловича Достоевского прошло́ в большо́й семье⁹, кото́рая принадлежа́ла к дворя́нскому кла́ссу¹⁰. Когда́ Фёдору бы́ло 16 (шестна́дцать) лет, внеза́пно умира́ет мать¹¹. Оте́ц вы́нужден отпра́вить ста́рших сынове́й¹² в пансио́н¹³ К.Ф. Костомáрова в Са́нкт-Петербу́рг. Фёдор поступа́ет в военно-инжене́рное учи́лище¹⁴.

Пе́рвое произведе́ние¹⁵ – «Бе́дные лю́ди»¹⁶ сра́зу же¹⁷ прино́сит а́втору сла́ву.

В 1849 (ты́сяча восемьсо́т со́рок девя́том) го́ду его́ пригово́ривают к ка́зни¹⁸. А́втор привлека́ется к суду́ по «де́лу Петраше́вского»¹⁹, и суд выно́сит пригово́р о сме́ртной ка́зни²⁰. В послед́ний мо́мент, пе́ред само́й ка́знью²¹, пригово́р сменя́ют на бо́лее мя́гкий – ка́торжные рабо́ты²².

Писа́тель отбыва́ет наказа́ние в ссы́лке²³ в Омске. Сра́зу по́сле отбы́тия сро́ка²⁴, в 1854 (ты́сяча восемьсо́т пятьдеся́т четвёртом) го́ду Достоевского отпра́вляют в седьмо́й ли́нейный сибирский бата́льо́н²⁵ рядо́вым солда́том²⁶. Здесь он знако́мится²⁷ с **Мари́ей Дми́триевной Иса́евой** (fot. 6) (жена́ бы́вшего чи́новника по о́собым поруче́ниям²⁸), с кото́рой у него́ начина́ется рома́н²⁹. По́сле сме́рти му́жа³⁰ Мари́и Дми́триевны, Достоевский же́нится на ней³¹.

В пе́риод пребы́вания³² на ка́торге и во вре́мя во́енной служ́бы писа́тель си́льно меня́ет своё миро́воззре́ние³⁴. Ра́ннее творче́ство³⁵ Достоевского не бы́ло подверже́но ка́ким-ли́бо до́гмам или же́стким³⁶ идеа́лам, по́сле произоше́дших собы́тий³⁷ а́втор стано́вится кра́йне набо́жным³⁸, и приобрета́ет³⁹ своего́ жи́зненного идеа́ла – Христа́.

В 1859 (ты́сяча восемьсо́т пятьдеся́т девя́том) го́ду Достоевский вме́сте⁴⁰ с жено́й и прие́мным сы́ном⁴¹ Па́влом покида́ют⁴² ме́сто его́ служ́бы – го́род Семипала́тинск, и перебира́ется⁴³ в Петербу́рг. За ним продо́лжа́ется неофициа́льное наблюде́ние⁴⁴.

В 1864 (ты́сяча восемьсо́т шестьдеся́т четвёртом) го́ду умира́ют бра́т Миха́йл и жена́ Достоевского. Он ча́сто прои́грывает в руле́тку, влеза́ет в долги́⁴⁵. Де́ньги о́чень бы́стро за́канчиваются⁴⁶ и писа́тель пережива́ет тяжё́лый пе́риод⁴⁷. В это́ вре́мя⁴⁸ Достоевский сочи́няет рома́н⁴⁹ «Преступле́ние и наказа́ние». Он вы́нужден наня́ть⁵⁰ стеногра́фистку **А́нну Григо́рьевну Снитки́ну** (fot. 7).

В 1867 (ты́сяча восемьсо́т шестьдеся́т седьмо́м) го́ду уже́ Сниткина-Достоевская сопро́вожда́ет писа́теля⁵¹ за гра́ницу, куда́ он отпра́вляется⁵², что́бы не поте́рять все де́ньги⁵³, полу́ченные за рома́н⁵⁴ «Преступле́ние и наказа́ние».

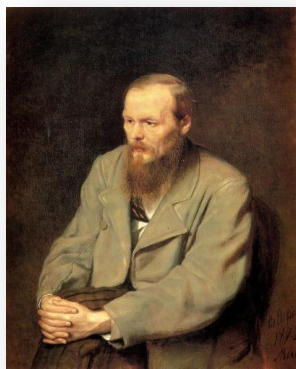
¹ wielki pisarz
² nieśmiertelnych dzieł
³ „Idiota”
⁴ „Zbrodnia i kara”
⁵ „Skrzywdzeni i poniżeni”
⁶ „Bracia Karamazow”
⁷ wiele innych
⁸ dzieciństwo
⁹ przebiegało w dużej rodzinie
¹⁰ która należała do szlachty
¹¹ nagle zmarła matka
¹² był zmuszony wysłać starszych synów
¹³ szkoły z internatem
¹⁴ rozpoczął naukę w Wojskowej Szkole Inżynieryjnej
¹⁵ pierwsze dzieło
¹⁶ „Biedni ludzie”
¹⁷ od razu
¹⁸ został skazany na śmierć
¹⁹ stanął przed sądem w związku z tzw. „Sprawą Pietraszewskiego”
²⁰ sąd skazał go na karę śmierci
²¹ w ostatniej chwili, przed samą egzekucją
²² wyrok zamieniono na łagodniejszy – katorgę
²³ odbywa karę na zesłaniu
²⁴ od razu po odbyciu wyroku
²⁵ wysłano go do VII Syberyjskiego Batalionu Linowego
²⁶ jako szeregowca
²⁷ tutaj poznał
²⁸ żona byłego urzędnika ds. specjalnych
²⁹ z którą rozpoczął romans
³⁰ po śmierci męża
³¹ ożenił się z nią
³² w czasie pobytu
³³ w czasie wojskowej
³⁴ radykalnie zmienił swój światopogląd
³⁵ wczesna twórczość
³⁶ nie podlegała jakimś dogmatom albo wyraźnym
³⁷ po wydarzeniach, które zaszły
³⁸ stał się skrajnie pobożny
³⁹ zdobył
⁴⁰ razem
⁴¹ pasierbem
⁴² opuszczają
⁴³ wyjeżdżają
⁴⁴ dalej podlega inwigilacji
⁴⁵ przegrywa w ruletkę, wpada w długi
⁴⁶ pieniądze szybko się kończą

Достоёвский вмёсте с женой поселяется в городе⁵⁵ Стáрая Рýсса, находящемся⁵⁶ в Новгородской губернии. В ётот же год⁵⁷ Достоёвский пишет роман «Бёсы».

За два последних года⁵⁸ своей жизни писатель создаёт одно из лучших и самых главных своих произведений⁵⁹ – роман «Братья Карамазовы».

В 1881 (ты́сяча восемьсо́т во́семьдесят пе́рвом) году́ Фёдор Михайлович умираёт из-за ре́зкого обостре́ния боле́зни эмфи́земы^{60V}.

⁴⁷ ciężki okres
⁴⁸ w tym czasie
⁴⁹ pisze powieść
⁵⁰ musiał zatrudnić
⁵¹ towarzyszy pisarzowi
⁵² dokąd wyjeżdżają
⁵³ żeby nie tracić
wszystkich pieniędzy
⁵⁴ otrzymanych za powieść
⁵⁵ zamieszkuje
w miasteczku
⁵⁶ znajdującym się
⁵⁷ w tym samym roku
⁵⁸ w ciągu dwóch
ostatnich lat
⁵⁹ tworzy jedno
z najlepszych
i najważniejszych dzieł
⁶⁰ umiera z powodu
zaostżenia się rozedmy płuc

CZY WIESZ, ŻE...

Koło Pietraszewskiego – dyskusyjna grupa literacka młodych intelektualistów rosyjskich, założona przez Michała Wasylewicz Pietraszewskiego w latach 1845-1849.

Poglądy członków Koła Pietraszewskiego określano jako zapadniczelstwo (ros. zapad – zachód). Zajmowano się w niej zachodnią filozofią (szczególnie Heglem) oraz literaturą, co zostało oficjalnie zakazane przez Mikołaja I.

Krytykowali oni ślepe poddaństwo despotyzmowi cara, jego zacofanie kulturowe, społeczne oraz ekonomiczne państwa. Entuzjastycznie zapowiadali nadejście nowej, lepszej ery. Chcieli aby reformy w Rosji przebiegły tak, aby zbliżyć ustrój społeczny i warunki życia do panujących w Europie Zachodniej. Car, zaniepokojony możliwością rozprzestrzenienia się rewolucji roku 1848 na Rosję, omyłkowo wziął nieszkodliwą grupę za organizację rewolucyjną. W zarodku tępił wszelkiego rodzaju ogniska, które mogły doprowadzić do obalenia obowiązującego porządku prawnoustrojowego.

Dlatego zlikwidował koło w 1849 i aresztował jego członków. 23 kwietnia 1849 roku 123 członków organizacji zostaje aresztowanych przez funkcjonariuszy carskiej tajnej policji i osadzonych w Twierdzy Pietro-pawłowskiej (wśród nich znajdował się Fiodor Dostojewski).

Po wielomiesięcznym śledztwie, 16 listopada 1849 roku Komisja Sądu Wojskowego skazała Dostojewskiego i innych członków organizacji na karę śmierci. Surowość kary była rezultatem obaw cara Mikołaja I, który nie chciał w Rosji powtórki z tego, co Europie przyniósł rok 1848.

22 grudnia 1849 roku członkowie organizacji czekali przed plutonem na wykonanie wyroku, gdy nadeszła wiadomość o nadzwyczajnym złagodzeniu kary. Kara śmierci została zamieniona na lata katorgi^{VI}.

CZY WIESZ, ŻE...

Podobnie jak bohater jego książki „Idiota”, sam cierpiał na epilepsję.

Pochodził z rodziny o polskich korzeniach, mówił biegle po polsku, cenił Mickiewicza, nigdy jednak nie przyznawał się do polskiego pochodzenia, a Polacy pojawiający się na kartach jego powieści na ogół nie byli przedstawiani w pozytywnym świetle (przyjęcie przez Polaków katolicyzmu traktował jako zdradę wobec Słowian jednoczonych przez religię prawosławną)^{VII}.

Przez wiele lat rosyjski klasyk literatury Fiodor Dostojewski był uzależniony od hazardu. W 1871 roku sięgnął dna, ale dzięki temu udało mu się ponoć raz na zawsze zerwać z nałogiem.

Wiosną 1871 dobiegał końca czwarty rok podróży poślubnej, w którą państwo Dostojewscy udali się do Niemiec. Początkowo miała trwać kilka miesięcy, ale ostatecznie rozciągnęła się na 4 lata i to nie dlatego, że pisarz z żoną byli zachwyceni widokami. Niemal na samym początku wyprawy, w kasynach Baden-Baden i Wiesbaden, Dostojewski przepuścił cały majątek. Przez następne lata próbował go odzyskać, ale za każdym razem tracił go ponownie za sprawą „pasji do ruletki”.

Owa pasja pochłaniała większość pieniędzy pisarza od 1863 roku, kiedy to po raz pierwszy zasmakował słodczy wygranej i goryczy porażki. Nawet opublikowana w 1867 roku powieść o nałogowych hazardzistach powstała za sprawą ryzykownego zakładu. Dostojewski ukończył ją w 23 dni, na 2 dni przed upłynięciem terminu i tym samym zachował prawa autorskie do swojej twórczości (były one stawką w zakładzie).

W kwietniu 1871 pisarz przebywał w Wiesbaden, podczas gdy jego żona pozostawała w Genewie, opiekując się ich 2-letnią córką. W swoich dziennikach Dostojewski zapisał, że pomysł udania się do Wiesbaden i pogrania w kasynie podsunęła mu żona. Miało to poprawić nastrój Fiodorowi, który cierpiał wówczas z powodu stanów depresyjnych. Pobyt w Wiesbaden zakończył się całkowitą porażką. Dostojewski przegrał wszystkie pieniądze, włącznie z tymi, które Anna przesłała mu na podróż powrotną^{VIII}.

I.4. Анто́н Че́хов. Antoni Czechow

Анто́н Па́влович Че́хов (1860-1904 [ты́сяча восемьсо́т шестидеся́тый-ты́сяча девя́тсот четвёртый]) (fot. 8) – клáссик миро́вой литерату́ры, писа́тель, драмату́рг, вра́ч по образо́ванию², акаде́мик Импера́торской акаде́мии нау́к³.

Анто́н Че́хов появи́лся на свет в Та́ганроге. Учи́лся в та́ганрогской гимна́зии, когдá его́ оте́ц сбежа́л от креди́торов⁴ в Москву́. Бу́дущий писа́тель оста́лся в родно́м го́роде⁵, что́бы око́нчить обуча́ние⁶. Он жи́л вме́сте с но́выми владе́льцами⁷ родно́го до́ма, опла́чивая своё пребы́вание⁸ в нём с по́мощью репетито́рства⁹.

В перио́дическом изда́нии¹⁰ «Оско́лки» бы́ли впервы́е напеча́таны мно́гие¹¹ юмористи́ческие расписа́зы¹². Свои́ первы́е произведе́ния писа́тель¹³ подпи́сывал псевдо́нимом «Анто́ша Чехо́нте».

В 1886 (ты́сяча восемьсо́т во́семьдесят шесто́м) го́ду Анто́н Па́влович получи́л письмо́¹⁴ из Петербу́рга с предложе́нием о рабо́те¹⁵. Его́ пригласи́ли¹⁶ в газету́ «Но́вое вре́мя». Его́ произведе́ния нашла́ популярно́сть¹⁷, и Че́хов нача́л подпи́сывать их настоя́щей фами́лией¹⁸.

Анто́н Па́влович собира́лся¹⁹ в Евро́пу, но судьба́ забро́сила²⁰ его́ в Оде́ссу, где гастроли́ровал²¹ Ма́лый теа́тр. Писа́тель увлече́ся одно́й молодóй актри́сой²², но симпа́тия бы́стро себя́ изжи́ла²³. Почу́вствовав присту́п²⁴ апáтии, Че́хов отпра́вился в²⁵ Я́лту.

Жела́ние путеше́ствовать²⁶ побуди́ло Че́хова отпра́виться²⁷ на Саха́лин в 1890 (ты́сяча восемьсо́т девяно́стом) го́ду. Доро́га на о́стров лежа́ла че́рез Сиби́рь²⁸, где писа́тель запáсся²⁹ материáлом для свои́х бу́дущих литерату́рных прое́ктов³⁰. Учи́тывая состоя́ние здоро́вья ча́хоточно́го больно́го³¹, пое́здка да́лась ему́ нелегко́³². Из путеше́ствия³³ Че́хов привёз сбо́рник очерков «По Сиби́ри»³⁴ и кни́гу «О́стров Саха́лин»³⁶.

В 1892 (ты́сяча восемьсо́т девяно́сто второ́м) го́ду писа́тель осуществи́л свою́ да́внюю мечту́³⁷ и купи́л уса́дбу³⁸ в Мели́хово. Ту́да он пере́вез родите́лей и сестру́³⁹ Мари́ю. По́сле приобре́тения имéния⁴⁰ жи́знь Че́хова преобрази́лась⁴¹. У него́ сно́ва появи́лась возмо́жность занима́ться⁴² медици́нской пра́ктикой, ведь кро́ме⁴³ литерату́ры у Анто́на Па́вловича бы́ла ещё одна́ стра́сть⁴⁴ – хиру́ргия.

В мели́ховский перио́д⁴⁵ Чехов рабо́тал земски́м врачо́м⁴⁶, постро́ил не́сколько⁴⁷ шко́л, пожа́рный пу́нкт для кресты́ян⁴⁸, колоко́льно⁴⁹. Писа́тель позабо́тился о прокла́дке шоссе́йной доро́ги⁵⁰ на Лопáсню и о появле́нии на желе́знодоро́жной ста́нции почто́вого отде́ления⁵¹. Анто́н Па́влович на свои́ сре́дства та́кже открýл в Та́ганроге обще́ственную библиоте́ку⁵².

В уса́дбе бы́ли напи́саны⁵³ мно́гие изве́стные произведе́ния⁵⁴: пьёсы «Ча́йка»⁵⁵ и «Дядя Ва́ня»⁵⁶. Обостре́ние туберкуле́за вы́нуждало⁵⁷ писа́теля ча́сто покида́ть имéние⁵⁸, уезжа́я на ю́г⁵⁹. Зимóу 1898 (ты́сяча восемьсо́т девяно́сто осмо́го) го́да драмату́рг прове́л в Ни́цце⁶⁰, а по́сле возвра́щения⁶¹ из Фра́нции купи́л уча́сток земли́⁶² в Я́лте. Ле́том, на сле́дующий го́д⁶³, Че́хов про́дал имéние и оконча́тельно перебра́лся в⁶⁴ Кра́йм.

¹ światowej
² z wykształcenia lekarz
³ członek Cesarskiej Akademii Nauk
⁴ uciekł przed wierzycielami
⁵ przyszły pisarz pozostał w domu rodzinnym
⁶ żeby ukończyć naukę
⁷ mieszkał razem z nowymi właścicielami
⁸ płacąc za pobyt
⁹ dzięki korepetycjom
¹⁰ w czasopiśmie
¹¹ opublikował wiele pierwszych
¹² opowiadań
¹³ pierwsze dzieła
¹⁴ otrzymał list
¹⁵ propozycją pracy
¹⁶ zaproszono
¹⁷ dzieła stały się popularne
¹⁸ zaczął podpisywać prawdziwym nazwiskiem
¹⁹ wybierał się
²⁰ ale los rzucił go
²¹ gdzie miał występy
²² pisarz zakochał się w jednej młodej aktorce
²³ szybko minęła
²⁴ czując atak
²⁵ wyruszył do
²⁶ chęć podróżowania
²⁷ do wyjazdu
²⁸ na wyspę prowadziła przez Syberię
²⁹ zebrał
³⁰ przyszłych utworów literackich
³¹ ze względu na suchoty
³² podróż przebiegała z trudem
³³ z podróży
³⁴ zbiór szkiców
³⁵ „Po Syberii”
³⁶ książkę „Wyspa Sachalin”
³⁷ zrealizował swoje dawne marzenie
³⁸ posiadłość
³⁹ tam przywiózł rodziców i siostrę
⁴⁰ po nabyciu majątku
⁴¹ życie Czechowa zmieniło się
⁴² znów miał możliwość zajmowania się
⁴³ przecież oprócz
⁴⁴ miał jeszcze jedną pasję
⁴⁵ okresie
⁴⁶ pracował jako lekarz ziemski
⁴⁷ wybudował kilka
⁴⁸ punkt przeciwpożarowy dla chłopów
⁴⁹ dzwonnicy

В этот период⁶⁵ Антон Павлович познакомился с будущей женой⁶⁶. Июль⁶⁷ 1900 (тысяча девятисотого) года **Ольга Книппер** (fot. 9) провела⁶⁸ на даче у Чехова, что и определило ход их дальнейших отношений⁶⁹. В этом же году⁷⁰ драматург создал пьесу «Три сестры»⁷¹ в которой блистательно сыграла его супруга⁷². Ольга Книппер оказалась той женщиной,⁷³ которая смогла убедить Чехова жениться на ней⁷⁴. Ольга была красивой и обаятельной женщиной, актрисой⁷⁵. В 1901 (тысяча девятисот первом) году влюблённые обвенчались⁷⁶. Детей у пары не было⁷⁷.

Чехов был болен туберкулёзом⁷⁸. В 1898 (тысяча восемьсот девяносто восьмом) году приступы кровавого кашля стали растягиваться⁷⁹ у Чехова на несколько дней⁸⁰. Он скрывал этот факт от своих родственников⁸¹. Незадолго до смерти⁸² Чехов с женой отправился⁸³ на курорт в южную Германию⁸⁴.

Летом 1904 (тысяча девятисот четвертого) года в Баденвайлере писатель скончался⁸⁵. Причина смерти Чехова – туберкулёз^{86IX}

⁵⁰ zatroszczył się
o budowę drogi
⁵¹ punktu pocztowego na
stacji kolejowej
⁵² utworzył publiczną
bibliotekę
⁵³ w majątku napisał
⁵⁴ wiele słynnych dzieł
⁵⁵ „Mewa”
⁵⁶ „Wujaszek Wania”
⁵⁷ zaostrzenie się gruźlicy
zmuszało
⁵⁸ częstego opuszczania
majątku
⁵⁹ wyjazdów na południe
⁶⁰ spędził w Nicei
⁶¹ po powrocie
⁶² kupił działkę
⁶³ kolejnego roku
⁶⁴ sprzedał posiadłość
i ostatecznie przeniósł się
⁶⁵ w tym czasie
⁶⁶ zapoznał się z przyszłą żoną
⁶⁷ lipiec
⁶⁸ spędziła
⁶⁹ co określiło dalszy bieg
zdarzeń
⁷⁰ w tym samym roku
⁷¹ napisał sztukę „Trzy siostry”
⁷² w której błyskotliwie
zagrała jego żona
⁷³ tą kobietą
⁷⁴ której udało się
przekonać Czechowa,
żeby się z nią ożenił
⁷⁵ piękną i uroczą kobietą
aktorką
⁷⁶ zakochani pobrali się
⁷⁷ nie mieli
⁷⁸ chorował na gruźlicę
⁷⁹ krwawego kaszlu trwały
⁸⁰ po kilka dni
⁸¹ ukrywał przed swoimi
bliskimi
⁸² niedługo przed śmiercią
⁸³ wybrali się
⁸⁴ południowych Niemczech
⁸⁵ w Badenweiler pisarz zmarł
⁸⁶ gruźlica

CZY WIESZ, ŻE...

Początkowo pisanie miało stanowić tylko dodatkowe źródło dochodów dla biednego chłopaka z prowincji, który przyjechał do Moskwy studiować medycynę. Po obronie lekarskiego dyplomu Antoni zdecydował jednak poświęcić się literaturze i dramaturgii.

Powszechnie wiadomo, że swoje wczesne utwory Czechow podpisywał jako Antosza Czechonte, a mało znane są inne jego pseudonimy, których ponad 50, w tym tak oryginalne jak: Człowiek bez Śledziona, Szampański, Pokrzywa, Laertes, Nakrętka nr 6, Nakrętka nr 9, Schiller Szekspirowicz Goethe, Młody Starzec, Brat Mojego Brata. Jednak w historii literatury zapisał się pod swoim własnym nazwiskiem, pochodzącym od niecerkiewnego imienia Czoch albo Czich. Słowo *czich* oznacza po rosyjsku kichanie (*czichanie*), a imię to nadawano dzieciom, żeby właśnie za często nie kichały...

Pisarz miał dwa jamniki o prawie ludzkich imionach: czarne Bromo Izaicza i rudą Chininę Markowną (Czechow był dowcipny – brom i chinina były niezwykle popularnymi lekami owymi czasami). Jamnikami rządziła wysmukła i wdzięczna mangusta, którą Czechow przywiózł z podróży na Cejlon^X.

I.5. Борис Пастернак. Borys Pasternak

Борис Леонидович Пастернак (1890-1960 [тысяча восемьсот девяносто-тысяча девятьсот шестьдесят]) (fot. 10) – русский писатель, поэт и прозаик. Автор известного романа¹ «Доктор Живаго», множества переводов с других языков², сборников стихотворений³, повестей, статей и эссе⁴. Лауреат Нобелевской премии в области⁵ литературы.

Родился в Москве в семье художника и пианистки⁶. С возраста⁷ 13 (тринадцати) лет Пастернак начинает сочинять музыку⁸. Однако, не имея⁹ абсолютного слуха, он оставил занятия музыкой спустя шесть лет обучения¹⁰.

В 1909 (тысяча девятьсот девятом) году Борис окончил гимназию в Москве и поступил на историко-филологический факультет¹¹ Московского университета на философское отделение¹². На скопленные матерью деньги¹³ Борис в 1912 (тысяча девятьсот двенадцатом) уехал в Германию¹⁴ в Марбургский университет¹⁵ на летний семестр. Но он бросает обучение¹⁶ и уезжает в Италию на несколько недель¹⁷. Пастернак полностью отдаётся творчеству, которое стало делом всей его жизни. Вернувшись в¹⁸ Москву, Пастернак заканчивает обучение¹⁹ в университете в 1913 (тысяча девятьсот тринадцатом) году.

В 1921 (тысяча девятьсот двадцать первом) году семья²⁰ Пастернака покинула²¹ Россию.

В 1922 (тысяча девятьсот двадцать втором) году вышла книга стихов²² «Сестра моя – жизнь»²³, которая сделала поэта известным²⁴. В 1922 (тысяча девятьсот двадцать втором) году Пастернак женится на художнице²⁵ Евгении Лурье (fot. 11).

Разорвав первый брак²⁶, в 1932 (тысяча девятьсот тридцать втором) году Пастернак женится на²⁷ Зинаиде Николаевне Нейгауз (fot. 12). С ней и её сыном в 1931 (тысяча девятьсот тридцать первом) году Пастернак ездил в Грузию²⁸. Зинаида умерла²⁹ в 1966 (тысяча девятьсот шестьдесят шестом) году от рака.

В 1931 (тысяча девятьсот тридцать первом) Пастернак уехал в Грузию. Живя здесь³⁰, писатель занимается переводами³¹ с грузинского языка, а также переводит³² Уильяма Шекспира, Гёте, Фридриха Шиллера и других³³. Перевод произведений стал³⁴ регулярным и продолжался вплоть³⁵ до смерти поэта.

В 1935 (тысяча девятьсот тридцать пятом) году Борис Пастернак пишет письма³⁶ Иосифу Сталину, в которых он заступился³⁷ за мужа и сына Анны Ахматовой.

В 1946 (тысяча девятьсот сорок шестом) году Пастернак познакомился³⁸ с Ольгой Ивинской (fot. 13), которой поэт посвящал многие стихи³⁹ и считал⁴⁰ своей «музой».

Роман⁴¹ «Доктор Живаго» – вершина творчества⁴² Пастернака, как прозаика. Его он писал долгие 10 (десять) лет. Этот роман в 1958 (тысяча девятьсот пятьдесят восьмом) году был опубликован за границей, Пастернак получил за него Нобелевскую премию⁴³.

¹ słynne powieści
² mnóstwa tłumaczeń
z innych języków
³ zbiorów wierszy
⁴ artykułów i esejów
⁵ Nagrodę Nobla
w dziedzinie
⁶ rodzinie malarza i pianistki
⁷ od wieku
⁸ tworzył muzykę
⁹ jednak, nie mając
¹⁰ po sześciu latach nauki
¹¹ ukończył gimnazjum
i rozpoczął studia na
Wydziale Historii i Filozofii
¹² na kierunku filozofia
¹³ za zaoszczędzone przez
matkę pieniądze
¹⁴ wyjechał do Niemiec
¹⁵ Uniwersytetu w Marburgu
¹⁶ porzucił studia
¹⁷ wyjechał do Włoch na
kilka tygodni
¹⁸ po powrocie do
¹⁹ kończy studia
²⁰ rodzina
²¹ opuściła
²² zbiór wierszy
²³ „Życie – moja siostra”
²⁴ uczyniła poetę sławnym
²⁵ ożenił się z malarką
²⁶ po zakończeniu
pierwszego małżeństwa
²⁷ ożenił się
²⁸ wyjeżdżał do Gruzji
²⁹ zmarła
³⁰ mieszkając tam
³¹ pisarz zajmował się
tłumaczeniami
³² tłumaczył
³³ innych
³⁴ tłumaczenia utworów
³⁵ trwały aż do
³⁶ pisze listy
³⁷ wstawił się
³⁸ poznał się
³⁹ której poeta poświęcał
wiele wierszy
⁴⁰ uważał ją
⁴¹ powieść
⁴² szczyt twórczości
⁴³ otrzymał za nią
Nagrodę Nobla
⁴⁴ w ojczyźnie zaś ta
powieść wywołała
⁴⁵ tak ze strony władz
⁴⁶ jak i w kręgach
literackich
⁴⁷ usunięto ze Związku Pisarzy
⁴⁸ zawał
⁴⁹ ale pomimo tego dalej
tworzył i rozwijał się
⁵⁰ wierszy
⁵¹ „Gdy się rozpogodzi”

На родине же этот роман вызвал⁴⁴ критику как со стороны власти⁴⁵, так и в литературных кругах⁴⁶. Пастернак был исключён из Союза писателей⁴⁷.

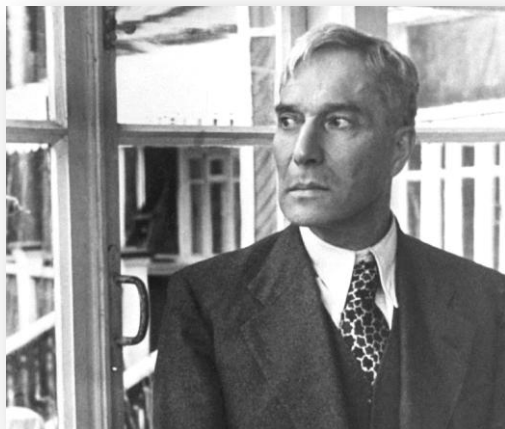
В 1952 (тысяча девятьсот пятьдесят втором) Пастернак пережил инфаркт⁴⁸, но, несмотря на это, он продолжал творить и развиваться⁴⁹. Борис Леонидович начал новый цикл своих стихотворений⁵⁰ – «Когда разгуляется»⁵¹. Это была последняя книга писателя⁵². Неизлечимая болезнь – рак лёгкого⁵³, привела к⁵⁴ смерти Пастернака. Поэт умер⁵⁵ в Переделкино^{XI}.

⁵² ostatnia książka pisarza

⁵³ nieuleczalna choroba – rak płuc

⁵⁴ doprowadziła do

⁵⁵ poeta zmarł

CZY WIESZ, ŻE...

Wspaniały pisarz, autor „Doktora Żywago”, został uhonorowany w 1958 roku, naturalnie w dziedzinie literatury – zarówno za swoje dokonania w zakresie współczesnej poezji lirycznej, jak i w zakresie rozwoju rosyjskiej tradycji. Początkowo przyznanie nagrody zaakceptował, jednak później musiał cofnąć tę decyzję. Związek Radziecki wyraźnie zakazał mu przyjęcia nagrody. A że Pasternak już był z władzami na bakier, żeby chronić siebie i bliskich, oficjalnie musiał z niej zrezygnować. Umarł 2 lata później, nie doczekawszy się, jak trzej wcześniejsi laureaci, odebrania Nobla^{XII}.

Życie Borysa Pasternaka odmieniło się, kiedy poznał Olgę Iwińską. Piękna wybranka jego serca stała

się największą miłością jego życia i inspiracją, dzięki której napisał „Doktora Żywago”. Lara, obiekt uczuć tytułowego bohatera powieści, jest wzorowana na postaci Olgi.

Jesienią 1949 roku Iwińska została aresztowana i usiłowano ją zmusić do zeznań obciążających Pasternaka, jakoby powieść, którą pisze ma charakter antyradziecki. Oczywiście nie zgodziła się na złożenie takich zeznań i tym samym została zesłana na Sybir na 5 lat. Wróciła stamtąd jako inna osoba: schorowana i wyniszczona^{XIII}.

Odtajniono 130 dokumentów, które dowodzą, że w okresie zimnej wojny CIA zaangażowało się w drukowanie zakazanej w ZSRR powieści „Doktor Żywago” Pasternaka i rozpowszechnianie jej wśród obywateli radzieckich, którzy przebywali poza granicami swego kraju, z nadzieją, że przekażą ją bliskim mieszkającym w Moskwie oraz innych aglomeracjach bloku wschodniego.

Jak donosi „Washington Post”, z notatek wynika, że agencji zależało na jak najszerzej dystrybucji książki, dzięki czemu pojawiała się szansa, że uda się zwrócić na pisarza uwagę Szwedzkiej Akademii, która przyznaje Nagrody Nobla w dziedzinie literatury. Nie ma jednak żadnych dowodów, że intencją CIA było, aby pomóc pisarzowi zdobyć nagrodę.

Ujawnione dokumenty wskazują, że operację drukowania i rozpowszechniania książki w języku rosyjskim prowadził Wydział Sowiecki agencji monitorowany przez dyrektora CIA Allena Dullesa i usankcjonowany przez Radę ds. Koordynacji Operacji prezydenta Dwighta D. Eisenhowera. Publikację „Doktora Żywago” potajemnie zlecono wydawnictwu z Holandii i rozprowadzano wśród turystów radzieckich, którzy przybyli na pierwsze powojenne międzynarodowe targi w Brukseli w 1958 roku. Swoje ogromne stoiska zaprezentowały tam oba konkurencyjne mocarstwa – USA i ZSRR. Oczywiście książki nie można było rozdawać w amerykańskim pawilonie, CIA miało jednak w pobliżu sojusznika: pawilon watykański, gdzie znajdowała się niewielka biblioteka nieco ukryta za zasłoną. Wkrótce niebieskie płócienne okładki książki walały się po całym terenie targowym, ponieważ niektórzy czytelnicy odrywali je i dzielili książkę na mniejsze fragmenty, które łatwiej można było schować po kieszeniach.

Centralna Agencja Wywiadowcza nie poprzestała na jednorazowej operacji. W lipcu 1959 roku opublikowano już bardziej praktyczne, kieszonkowe wydanie dzieła Pasternaka w nakładzie 9 tys. egzemplarzy. Zgodnie z dokumentami CIA książki zostały przekazane przez agentów turystom i urzędnikom radzieckim na Zachodzie. 2 tys. egzemplarzy rozdano wśród studentów radzieckich i wschodnio-europejskich, którzy zjechali w tymże roku do Wiednia na Światowy Festiwal Młodzieży i Studentów o Pokój i Przyjaźń. Oprócz „Doktora Żywago” młodzi ludzie otrzymali też „Rok 1984” i „Folwark zwierzęcy” Orwella oraz pracę „Demokracja – bóg, który zawiódł”. Łącznie podczas festiwalu rozdano 30 tys. książek w 14 językach, w tym również w polskim, niemieckim, czeskim, węgierskim i chińskim^{XIV}.

1.6. Александр Солженицын. Aleksander Solżenicyn

Александр Исаевич Солженицын (fot. 14) (1918-2008 [ты́сяча девятьсо́т восемна́дцатый-две ты́сячи восьмо́й]) – выдающийся русский писатель¹ и общественный деятель², который в Советском Союзе был признан³ диссидентом, опасным для коммунистического строя⁴, и отсидевший много лет в заключении⁵. Широко известны книги⁶ Александра Солженицына «Архипелаг Гулаг»⁷, «Матрёнин двор»⁸, «Один день Ивана Денисовича», «Раковый корпус»⁹ и многие другие¹⁰. Он стал лауреатом Нобелевской премии¹¹ по литературе.

Родился будущий писатель в городе¹² Кисловодск. Его отец прошёл всю Первую мировую войну¹³, но погиб ещё до рождения сына на охоте¹⁴. Дальнейшим воспитанием мальчика¹⁵ занималась одна мама. Из-за последствий октябрьской революции¹⁶ семья была полностью разорена¹⁷ и жила в крайней бедности, хотя и переехала в более стабильный по тем временам¹⁸ Ростов-на-Дону.

Солженицын поступает на физико-математический факультет¹⁹ Ростовского государственного²⁰ университета. Вуз окончил с красным дипломом²¹.

Ещё в студенчестве²² молодой человек увлёкся²³ театром, даже пробовал поступить в театральное училище²⁴, но безуспешно²⁵. Зато он продолжил образование на литературном факультете²⁶ в Московском университете, однако окончить его не успел²⁷ из-за разразившейся Великой Отечественной войны²⁸. Его не могли призвать как рядового из-за²⁹ проблем со здоровьем, но Солженицын добился права учиться³⁰ на офицерских курсах при Военном училище³¹ и в звании лейтенанта попал³² в артиллерийский полк. За подвиги³³ на войне был награждён орденом Красной Звезды³⁴ и орденом Отечественной войны³⁵.

Уже в чине³⁶ капитана Солженицын продолжал служить родине³⁷, но всё больше разочаровывался³⁸ в её лидере – Иосифе Сталине. Подобными мыслями он делился в письмах к другу³⁹ Николаю Виткевичу. И однажды такое письменное недовольство⁴⁰ Сталиным, попало на стол к начальнику военной⁴¹ цензуры. Александра Исаевича арестовывают, лишают звания и отправляют в⁴² Москву, на «Лубянку». После многочисленных допросов бывшего героя⁴³ войны приговаривают к семи годам исправительно-трудовых лагерей⁴⁴ и вечной ссылке по окончании срока заключения⁴⁵.

Солженицын сначала работал на стройке⁴⁶. Затем государство решило использовать⁴⁷ математическое образование заключённого⁴⁸ и ввело его в систему специальных тюрем⁴⁹, подчинявшуюся закрытому конструкторскому бюро⁵⁰. Но из-за разговора с начальством⁵¹ Александра Исаевича переводят в жёсткие условия общего лагеря⁵² в Казахстане. После освобождения⁵³ Солженицыну запрещено приближаться к⁵⁴ столице. Ему дают работу в Южном⁵⁵ Казахстане, где он преподаёт математику в школе.

¹ wybitny rosyjski pisarz

² działacz społeczny

³ w Związku Radzieckim

był uznany za

⁴ niebezpiecznego dla

ustroju komunistycznego

⁵ spędził wiele lat w więzieniu

⁶ znane są książki

⁷ „Archipelag GULag”

⁸ „Zagroda Matryony”

⁹ „Oddział chorych na raka”

¹⁰ wielu innych

¹¹ został laureatem Nagrody

Nobla

¹² przyszły pisarz urodził się

w mieście

¹³ ojciec przeszedł całą

I Wojnę Światową

¹⁴ ale zginął przed

narodzeniem syna podczas

polowania

¹⁵ dalszym wychowaniem

chłopca

¹⁶ z powodu konsekwencji

Rewolucji Październikowej

¹⁷ rodzina była zrujnowana

¹⁸ przeprowadziła się do

bardziej stabilnego

w tamtych czasach

¹⁹ rozpoczął studia na Wydziale

Matematyki i Fizyki

²⁰ Państwowym

²¹ uczelnię ukończył

z wyróżnieniem

²² w czasach studenckich

²³ zafascynował się

²⁴ nawet próbował dostać

się do szkoły teatralnej

²⁵ ale nie udało się

²⁶ kontynuował naukę na

Wydziale Literatury

²⁷ nie zdążył ukończyć

²⁸ z powodu wybuchu

Wielkiej Wojny Ojczyźnianej

²⁹ nie mógł być wezwany

do wojska z powodu

³⁰ udało mu się dopiąć tego,

żeby uczyć się

³¹ w Szkole Wojskowej

³² w stopniu porucznika

trafił do

³³ za bohaterstwo

³⁴ Orderem Gwiazdy Czerwonej

³⁵ Orderem Wojny

Ojczyźnianej

³⁶ już w stopniu

³⁷ kontynuował służbę

ojczyźnie

³⁸ ale coraz bardziej

rozczarowywał się

³⁹ w listach do przyjaciela

⁴⁰ pewnego razu takie

niezadowolenie na piśmie

⁴¹ trafiło na biurko

kierownika wojskowej

⁴² aresztowano, pozabawiono

stopnia wojskowego

i wysłano do

В 1956 (ты́сяча девяты́сот пятьдеся́т шесто́м) году́ де́ло Солже́ни́цына пере́смотрели⁵⁷ и объя́вили, что в нём нет соста́ва преступле́ния⁵⁸. Тепе́рь мог верну́ться⁵⁹ в Росси́ю. Он на́чал учи́тельствова́ть⁶⁰ в Ряза́ни, а по́сле пе́рвых публика́ций расказа́в сосредоточе́лся на писа́тельстве⁶¹. Тво́рчество Солже́ни́цына подде́рживал сам генсе́к⁶² Ники́та Хрущёв, так как⁶³ антиста́линские мотива́ были́ ему́ весе́ма на ру́ку⁶⁴. Но по́зднее⁶⁵ писа́тель утра́тил расположе́ние гла́вы госуда́рства⁶⁶, а с приходе́м к вла́сти⁶⁷ Леони́да Бре́жнева и во́все попа́л под за́прет⁶⁸.

Усугуби́ла де́ло⁶⁹ неверо́ятная популя́рность книг Алекса́ндра Солже́ни́цына, кото́рые без его́ разре́шения изда́ли в США⁷⁰ и во Фра́нции. Вла́сти ви́дели я́вную угро́зу⁷¹ в обще́ственной де́ятельности писа́теля⁷². Ему́ была́ предло́жена⁷³ эмигра́ция, а так как⁷⁴ Алекса́ндр Иса́евич отказа́лся, на него́ соверша́ется покуше́ние⁷⁵: сотру́дник⁷⁶ КГБ сде́лал Солже́ни́цыну у́кол я́да⁷⁷, но писа́тель вы́жил⁷⁸, хотя́ и си́льно боле́л по́сле э́того⁷⁹. В 1974 (ты́сяча девяты́сот се́мьдесят четвёрто́м) году́ его́ обвиня́ют в изме́не ро́дине⁸⁰, лиша́ют сове́тского гра́жданства и высыла́ют из СССР⁸¹.

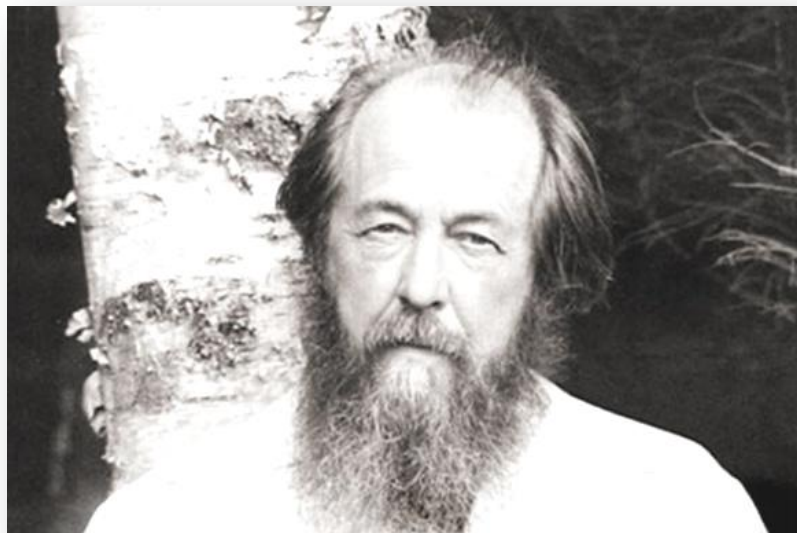
Алекса́ндр Иса́евич жил в Герма́нии, Швейца́рии, США⁸². На литерату́рные гонора́ры он основа́л⁸³ «Rúсский обще́ственный Фо́нд по́мощи пресе́дуемым и их се́мьям»⁸⁴. Когда́ Михаи́л Горбачёв на́чал Пере́стройку⁸⁵, в СССР изме́нилось и отноше́ние к тво́рчеству⁸⁶ Солже́ни́цына. А уже́ президе́нт Бори́с Ельцин угово́рил писа́теля верну́ться на ро́дину⁸⁷ и пере́дал в пожизне́нное по́льзование госуда́рственную да́чу⁸⁸ «Сосно́вка-2» (два) в Трои́це-Лы́кове.

Пе́рвой же́ной⁸⁹ Алекса́ндра Солже́ни́цына была́ **Ната́лья Решето́вская** (fot. 15), с кото́рой он познако́мился⁹⁰ в 1936 (ты́сяча девяты́сот три́дцать шесто́м) году́ во вре́мя уче́бы⁹¹ в университе́те. Они́ заклю́чили официа́льный бра́к⁹² весно́й 1940 (ты́сяча девяты́сот сороко́вого) го́да, но вме́сте про́были недолго⁹³: сна́чала война́, а зате́м и аре́ст писа́теля не да́ли супру́гам возмо́жности на сча́стье⁹⁴. В 1948 (ты́сяча девяты́сот со́рок осмо́мом) году́ по́сле многокра́тных убе́ждений⁹⁵ о́рганов НКВД Ната́лья Решето́вская разве́лась с му́жем⁹⁶. Одна́ко когда́ его́ реабили́тировали⁹⁷, они́ вме́сте ста́ли жить в Ряза́ни и сно́ва расписа́лись⁹⁸.

В а́вгусте⁹⁹ 1968 (ты́сяча девяты́сот ше́стьдесят осмо́мого) го́да Солже́ни́цын познако́мился с **Ната́льей Све́тловой** (fot. 16), сотру́дницей¹⁰⁰ лабора́тории математиче́ской статисти́ки, и у них завяза́лся рома́н¹⁰¹. Когда́ пе́рвая же́на Солже́ни́цына об э́том узна́ла, она́ попыта́лась поконе́чить жи́знь самоуби́йством¹⁰², но ско́рая по́мощь успе́ла её спасти́¹⁰³. Через не́сколько лет¹⁰⁴ Алекса́ндр Иса́евич суме́л доби́ться официа́льного разво́да¹⁰⁵. А вот Ната́лья Све́тлова ста́ла не то́лько же́ной¹⁰⁶ Алекса́ндра Солже́ни́цына, но и его́ ближа́йшим дру́гом и ве́рной по́мощницей по обще́ственным де́лам¹⁰⁷.

⁴³ po wielomiesięcznych przesłuchaniach byłego bohatera
⁴⁴ skazano na 7 lat obozów pracy
⁴⁵ i wieczną zsyłkę po ukończeniu odbywania kary
⁴⁶ najpierw pracował na budowie
⁴⁷ potem państwo
⁴⁸ postanowiło wykorzystać wykształcenie więźnia
⁴⁹ przeniesiono go do specjalnego więzienia
⁵⁰ podległego zamkniętemu biuro konstrukcyjnemu
⁵¹ z powodu sprzeczki z kierownictwem
⁵² przeniesiono go do obozu o zastrzonych warunkach
⁵³ po zwolnieniu
⁵⁴ zakazano mu zbliżania się do południowym
⁵⁵ uczył
⁵⁶ sprawę Solżenicyna zrewidowano
⁵⁷ i ogłoszono, że nie nosiła znamion przestępstwa
⁵⁸ teraz mógł wrócić
⁵⁹ zaczął uczyć
⁶⁰ opowiadań skupił się na pisaniu
⁶¹ twórczość Solżenicyna wspierał sam sekretarz generalny
⁶² ponieważ
⁶³ były mu bardzo na rękę
⁶⁴ ale później
⁶⁵ stracił przychylność głowy państwa
⁶⁶ a z dojściem do władzy
⁶⁷ w ogóle został zakazany
⁶⁸ spotęgowała sprawę
⁶⁹ zezwolenia wydawano w USA
⁷⁰ władze widziały jawne zagrożenie
⁷¹ w społecznej działalności pisarza
⁷² zaproponowano mu
⁷³ ponieważ odmówił
⁷⁴ dokonano na niego zamachu
⁷⁵ pracownik
⁷⁶ wstrzyknięto truciznę
⁷⁷ pisarz przeżył
⁷⁸ chociaż bardzo po tym chorował
⁷⁹ oskarżono go o zdradę ojczyzny
⁸⁰ pozbawiono obywatelstwa radzieckiego i deportowano z ZSRR
⁸¹ mieszkał w Niemczech, Szwajcarii, USA
⁸² z honorariów za publikacje założył
⁸³ „Rosyjską Fundację Społeczną Pomocy Prześladowanym i Ich Rodzinom”
⁸⁴ zaczął Pierestrojkę
⁸⁵ zmienił się stosunek do twórczości

Последние годы жизни¹⁰⁸ Солженицын провёл¹⁰⁹ на подмосковной даче, подаренной ему Борисом Ельциным. Он очень тяжело болел¹¹⁰. Умер Александр Солженицын от острой сердечной недостаточности¹¹¹. Похоронили его на Донском кладбище¹¹² в Москве – самом крупном дворянском некрополе¹¹³ столицы. XV.

⁸⁷ namówił pisarza do powrotu do ojczyzny
⁸⁸ przekazał mu w użytkowanie do śmierci daczę państwową
⁸⁹ pierwszą żoną
⁹⁰ z którą poznał się
⁹¹ w trakcie studiów
⁹² zawarli oficjalnie ślub
⁹³ razem nie byli długo
⁹⁴ najpierw wojna, potem areszt pisarza nie pozwoliły małżonkom być szczęśliwymi
⁹⁵ po wielokrotnych przekonywaniach
⁹⁶ rozwiodła się z mężem
⁹⁷ kiedy go zrehabilitowano
⁹⁸ zaczęli razem mieszkać w Riazaniu i znów się pobrali
⁹⁹ sierpniu
¹⁰⁰ pracownicą
¹⁰¹ między nimi zaczął się romans
¹⁰² dowiedziała, próbowała popełnić samobójstwo
¹⁰³ szybka pomoc ją uratowała
¹⁰⁴ po kilku latach
¹⁰⁵ udało mu się osiągnąć rozwód
¹⁰⁶ stała się nie tylko żoną
¹⁰⁷ wiernym przyjacielem i pomocniczką w sprawach społecznych
¹⁰⁸ ostatnie lata życia
¹⁰⁹ spędził
¹¹⁰ ciężko chorował
¹¹¹ zmarł na niewydolność serca
¹¹² pochowano go na Cmentarzu Dońskim
¹¹³ największej szlacheckiej nekropolii

CZY WIESZ, ŻE..

Sołżenicyn siedział w więzieniu, 8 lat spędził w łagrach. Odmówiono mu prawa do bycia pisarzem radzieckim, w 1974 roku aresztowano, wsadzono do samolotu i wyrzucono z kraju. Obywatelstwo przywrócił mu prezydent Michaił Gorbaczow w sierpniu 1990 roku.

Uświadomił ludziom na Zachodzie, zwłaszcza we Francji, Włoszech, Hiszpanii, jak niehumanitarny jest bolszewizm. W tych krajach nie przyjmowano tego do wiadomości. Pokazał, że Lenin, Stalin są nieodrodnymi braćmi Hitlera i bolszewizm jest równie okrutny, jak ongiś faszyzm.

Mówiono o nim, że był człowiekiem, który zaszczerpił swoją twórczością odporność na tyranie^{XVI}.

W 1970 roku Sołżenicyn otrzymał literacką nagrodę Nobla za całokształt twórczości pisarskiej. W uzasadnieniu napisano, że Rosjanina uhonorowano za „moralną siłę, z jaką kontynuował niezastąpione tradycje rosyjskiej literatury”. Dysydent Sołżenicyn nie odważył się na odbiór nagrody, obawiając się zakazu powrotu do ZSRR. Wydany 3 lata później na Zachodzie „Archipelag GUŁag” (w kraju KGB skonfiskował rękopis książki) skazał pisarza na wygnanie z kraju i pozbawienie sowieckiego obywatelstwa. Tuż po dekrete Rady Najwyższej ZSRR, wywieziono go samolotem do Frankfurtu nad Menem. Następnych ponad 20 lat spędził na emigracji, głównie w Szwajcarii i Cavendish w amerykańskim stanie Vermont. Pisarz jednak bardzo krytycznie wyrażał się o Zachodzie i kulturze zachodniej, która – jego zdaniem – ulegała słabościom i pogrążała się w dekadencji. Do Rosji Sołżenicyn wrócił dopiero w 1994 roku, witany jak narodowy bohater (wcześniej przywrócono mu obywatelstwo rosyjskie). Jego powrót do ojczyzny uświetniła relacjonowana przez media 56-dniowa podróż po kraju. Później jednak Sołżenicyn czuł się zawiedziony tym, że większość Rosjan nie znała jego książek i nie chciała słuchać jego rad. Usunął się w cień życia publicznego. W ostatnich latach życia stał się zwolennikiem wielkomocarstwowej Rosji i reform przeprowadzonych przez Władimira Putina po objęciu władzy na Kremlu. Putin przejął w spadku kraj rozgrabiony i na kolanach, gdzie większość ludzi była zdemoralizowana i pogrążona w ubóstwie. I zaczął odbudowę, krok po kroku, powoli – mówił pisarz o rosyjskim prezydencie. Budził mieszane uczucia. Sołżenicyn zyskał sobie uznanie demokratycznego świata literaturą obnażającą okrucieństwo totalitaryzmu i nieugiętą postawą wobec komunizmu. Jednak jego antyzachodnie wypowiedzi, np. NATO posądzal o „całkowite okrążenie Rosji i dybanie na jej suwerenność”, i wielkoruski nacjonalizm spowodowały, że jest postacią budzącą kontrowersje. – *Z jednej strony, był on bardzo odważnym przeciwnikiem i demaskatorem komunizmu w czasach, gdy pociągalo to za sobą surowe kary. Za swoją działalność na tym polu zapłacił wysoką cenę i to u niego podziwiałem. Z drugiej strony, był nacjonalistą i miał bardzo urojone wyobrażenia o tym, czym była i czym powinna być Rosja – powiedział wybitny znawca Rosji, historyk Richard Pipes^{XVII}.*

II. Великие русские композиторы. Wielcy kompozytorzy rosyjscy

II.1. Пётр Чайковский. Piotr Czajkowski

Пётр Ильич Чайковский (fot. 17) (1840-1893 [ты́сяча восемьсо́т сороко́вой-ты́сяча восемьсо́т девяно́сто трети́й]) роди́лся в посёлке¹ Во́ткинск, располо́женном на террито́рии совреме́нной Удму́ртии². Его́ отцо́м был Илья́ Петро́вич Чайко́вский, инже́нер, происхо́дящий от каза́чьего ро́да³ Ча́ек, изве́стного⁴ в Укра́ине. Ма́терью⁵ была́ Алекса́ндра Андре́евна Асси́ер, проше́дшая обуча́ние в Учи́лище же́нских сирот незадо́лго до⁶ сме́рти отца́.

На Ура́ле семе́йство⁷ оказа́лось из-за того́, что⁸ Илье́ Петро́вичу предложи́ли до́лжность руково́дителя⁹ Ка́мско-Во́ткинского сталелипе́йного заво́да¹⁰. В Во́ткинске Чайко́вский-ста́рший получи́л большо́й дом с прислу́гой¹¹ и даже своё со́бственное¹² во́йско, состоя́вшее¹³ из ста́ казакóв.

В 1848 (ты́сяча восемьсо́т со́рок восьмо́м) го́ду Чайко́вские пере́ехали в¹⁴ Москву́, так как¹⁵ Илья́ Петро́вич уше́л на пенси́ю¹⁶. Буква́льно че́рез па́ру ме́сяцев¹⁷ семе́йство сно́ва пере́ехало, на э́тот раз¹⁸ – в Са́нкт-Петербу́рг. Там ста́рших сыно́вей опреде́лили в пансио́н¹⁹ Шме́ллинга.

В Са́нкт-Петербу́рге Пётр Ильи́ч продо́лжал обуча́ться му́зыке²⁰, а та́кже бли́же познако́мился²¹ с бала́етом, о́перой и симфо́ническим оркестро́м.

В 1849 (ты́сяча восемьсо́т со́рок девя́том) го́ду Никола́я Чайко́вского, ста́ршего бра́та Петра́, опреде́лили в Институт Ко́рпуса го́рных инже́неров²², а оста́льные де́ти вме́сте с родите́лями верну́лись²³ на Ура́л, в го́род²⁴ Алапа́евск. Там гла́ва семе́йства за́нял пост²⁵ руково́дителя заво́да насле́дников²⁶ Яковле́ва.

Пётр Ильи́ч в 1850 (ты́сяча восемьсо́т пяти́деся́том) го́ду поступи́л в Импера́торское учи́лище право́ведения²⁷ в Са́нкт-Петербу́рге.

В 1852 (ты́сяча восемьсо́т пяти́деся́т второ́м) го́ду, ко́гда Илья́ Петро́вич оста́вил²⁸ слу́жбу, вся семья́ пере́ехала в²⁹ Са́нкт-Петербу́рг. Че́рез 2 (два) го́да ма́ть³⁰ Чайко́вского сконча́лась по́сле продо́лжительной борьба́³¹ с холе́рой.

Пётр Ильи́ч брал уро́ки игры́ на фортепиано́³².

Уче́бу в Учи́лище право́ведения³³ Пётр Ильи́ч заверши́л³⁴ в 1859 (ты́сяча восемьсо́т пяти́деся́т девя́том) го́ду и получи́л рабо́ту в Мини́стерстве юсти́ции³⁵. Там он занима́лся, ча́ще всего́³⁶, веде́нием разли́чных дел крестья́н³⁷. В свобо́дное вре́мя³⁸ он продо́лжал ходи́ть³⁹ в о́перный теа́тр и занима́ться му́зыкой.

Чайко́вский реши́л во что бы то ни ста́ло поступи́ть⁴⁰ в Пе́тербургскую консерва́торию, что он и сде́лал⁴¹, став одни́м из пе́рвых⁴² студе́нтов по кла́ссу компо́зиции. А вско́ре по́сле э́того⁴³ он бро́сил юри́спруден́цию, реши́в⁴⁴ по́лно́стью посвятить́ себя́⁴⁵ му́зыке.

¹ w osadzie
² znajdującej się na terenie obecnej Udmurcji
³ pochodzący z rodu kozackiego
⁴ słynnego
⁵ matką
⁶ która kształciła się w Szkole dla dziewcząt-sierot niedługo przed
⁷ rodzina
⁸ z powodu tego, że
⁹ zaproponowano stanowisko kierownika
¹⁰ Huty Stali
¹¹ duży dom ze służbą
¹² nawet własne
¹³ składające się
¹⁴ przeprowadzili się do
¹⁵ ponieważ
¹⁶ przeszedł na emeryturę
¹⁷ dosłownie po kilku miesiącach
¹⁸ rodzina znów
przeprowadziła się, tym razem
¹⁹ synów wysłano do szkoły z internatem
²⁰ kontynuował naukę muzyki
²¹ bliżej zapoznał się
²² wysłano do Instytutu Korpusu Inżynierów Górniczych
²³ pozostałe dzieci wraz z rodzicami wrócili
²⁴ do miasta
²⁵ głowa rodziny zajął stanowisko
²⁶ kierownika zakładu spadkobierców
²⁷ rozpoczął studia w Cesarskiej Szkole Prawoznawstwa
²⁸ porzucił
²⁹ cała rodzina
przeprowadziła się do
³⁰ po 2 latach matka
³¹ zmarła po długotrwałych zmaganiach
³² lekcje gry na fortepianie
³³ studia w Szkole Nauk Prawnych
³⁴ ukończył
³⁵ otrzymał pracę w Ministerstwie Sprawiedliwości
³⁶ zajmował się, zazwyczaj
³⁷ prowadzeniem różnych spraw chłopów
³⁸ w wolnym czasie
³⁹ dalej chodził

В 1866 (ты́сяча восемьсо́т шестьдеся́т шесто́м) го́ду композито́р пере́ехал⁴⁶ в Москву́ по приглаше́нию³⁷ бра́та свое́го наста́вника³⁸. Никола́й Рубиншпе́йн предло́жил ему́ рабо́ту профе́ссора³⁹ в Моско́вской консерва́тории. В 1878 (ты́сяча восемьсо́т се́мьдесят восьмо́м) го́ду Пе́тр Ильи́ч оста́вил свою́ до́лжность⁴⁰.

В 1870-ые (ты́сяча восемьсо́т се́мьдеся́тые) го́ды⁴¹ композито́р написа́л таки́е произведе́ния⁴², как бале́т «Лебе́диное о́зеро»⁴³, о́пера «Опры́чник»⁴⁴, Конце́рт для фортепиано́ с оркестро́м, Вто́рая и Тре́тья симфо́нии, фанта́зия «Франче́ска да Ри́мини»⁴⁵, о́пера «Евге́ний Оне́гин»⁴⁶, фортепиа́нный ци́кл «Времена́ го́да»⁴⁷ и мно́гие други́е⁴⁸.

После́дние го́ды пе́ред свое́й кончи́ной⁴⁹ Чайко́вский прове́л в окрестно́стях горо́дка⁵⁰ Кли́н под Москво́й. В э́тот перио́д⁵¹ свое́й жи́зни композито́р написа́л бале́т «Щелкунчи́к»⁵², о́перу «Пи́ковая да́ма», уверту́ру «Га́млет»⁵³, о́перу «Иола́нта», Пя́тую симфо́нию.

В 1893 (ты́сяча восемьсо́т девяно́сто тре́тьем) го́ду ста́л поче́тным до́ктором⁵⁴ универси́тета в Ке́мбридже⁵⁵.

Чайко́вский сконча́лся от холеры́⁵⁶^{XVIII}.

⁴⁰ postanowił za wszelką cenę rozpocząć studia
⁴¹ dopiął tego
⁴² stał się jednym z pierwszych
⁴³ wkrótce po tym
⁴⁴ porzucił nauki prawne i postanowił
⁴⁵ poświęcić się
⁴⁶ przeprowadził się
⁴⁷ na zaproszenie
⁴⁸ mentora
⁴⁹ zaproponował mu pracę na stanowisku profesora
⁴⁰ porzucił tę pracę
⁴¹ latach
⁴² takie utwory
⁴³ „Jezioro łabędzie”
⁴⁴ „Oprychnik”
⁴⁵ „Francesca da Rimini”
⁴⁶ „Eugeniusz Oniegin”
⁴⁷ „Pory roku”
⁴⁸ wiele innych
⁴⁹ ostatnie lata przed swoją śmiercią
⁵⁰ spędził w okolicach miasteczka
⁵¹ w tym okresie
⁵² „Dziadek do orzechów”
⁵³ „Hamlet”
⁵⁴ doktorem honoris causa
⁵⁵ Cambridge
⁵⁶ zmarł na cholere

CZY WIESZ, ŻE...

Cholera była oficjalną, potwierdzoną przez lekarzy, przyczyną zgonu Czajkowskiego 6 listopada 1893 roku. Taką też wersję powtarzali pierwsi biografowie kompozytora.

Prawdopodobnie Czajkowski wypił szklankę nieprzeżowanej wody z kranu, co było bardzo lekkomyślne, zważywszy na panującą wówczas epidemię cholery. Tak czy inaczej, jego śmierć przypisywano początkowo brakowi rozsądku, a nie celowemu działaniu kompozytora.

Bardzo szybko zaczęły jednak krążyć alternatywne wersje wydarzeń. Według nich przyczyną śmierci Czajkowskiego miała być nie śmiertelna choroba, ale zatrucie arsenikiem. Niektórzy snują domysły, że samobójstwo mogło być następstwem dramatu wewnętrznego z powodu własnego homoseksualizmu bądź też strachu przed ujawnieniem tego faktu.

Sklonności Czajkowskiego do pijatyk i hazardu przywoływały z kolei na myśl inny powód jego śmierci. Zgodnie z jedną z wersji artysta mógł zarazić się cholera od męskiej prostytutki. Wielu biografów odrzuca jednak te przypuszczenia. Cholera była bowiem uważana za chorobę biedoty. Śmierć z takiego powodu byłaby więc dla znanego kompozytora i przedstawiciela klasy średniej losem zbyt pospolitym.

Kompozytor Nikołaj Rimski-Korsakow powątpiewał w diagnozę mówiącą o cholercie, ponieważ nie zastosowano kwarantanny. Czajkowskiego na kilka dni przed śmiercią odwiedziło bardzo wielu gości. Po jego zgonie zaś ciała nie umieszczono w zalutowanej cynkowej trumnie, co w podobnych przypadkach było wówczas działaniem rutynowym.

Bratowa kompozytora, Olga Czajkowska, twierdziła, że na żądanie cara Aleksandra III artysta został otruty przez jednego ze swych lekarzy, Wasilija Bertensona. Pojawiły się także plotki, że car doprowadził do samobójstwa kompozytora, stwierdzając: „Czajkowski musi natychmiast zniknąć”. Stało się tak po tym, gdy dozorca domu, w którym mieszkał artysta doniósł, iż kompozytor uwiódł jego syna.

Ze wszystkich teorii o samobójstwie najdłużej utrzymuje się ta przedstawiona w 1980 roku przez radziecką muzykolog Aleksandrę Orłową. Zgodnie z wersją, którą miał jej przedstawić historyk Aleksander Wojtow, Czajkowski posunął się zbyt daleko, angażując się w związek z bratankiem księcia Stenbock-Fermora. W Rosji homoseksualizm był przestępstwem, groziło za nie zesłanie na Syberię oraz chłosta różgami brzoźowymi. Księżę napisał skargę do cara Aleksandra III, przekazując ją za pośrednictwem Nikołaja Jakobiego. Jakobi, kolega Czajkowskiego ze Szkoły Prawoznawstwa w Sankt Petersburgu, wpadł na pomysł postawienia kompozytora przed „sądem honorowym”, złożonym z absolwentów uczelni. Zdaniem Orłowej właśnie to gremium uznało, że aby uniknąć skandalu hańbiącego reputację szkoły, największy rosyjski kompozytor powinien popełnić samobójstwo.

Historia ta spodobała się wielu znanym naukowcom, trafiła nawet do niektórych leksykonów oraz podręczników muzyki. Szybko zaczęto jednak odkrywać w niej luki. Biograf Aleksander Poznanski odrzuca wersję o sądzie honorowym, twierdząc, że ktoś taki jak księżę Stenbock-Fermor w ogóle nie istniał. Był wprawdzie hrabia o tym nazwisku, ale pełnił on funkcję ochmistrza na dworze Aleksandra, więc aby dostarczyć carowi list, nie potrzebował pośredników.

Jeśli chodzi o reputację Szkoły Prawoznawstwa w Sankt Petersburgu, zagrożoną rzekomo w wyniku wybryków Czajkowskiego, Poznanski również ma swoją opinię. Jego zdaniem miejsce to było siedliskiem rozpusty. Uczelnia miała nawet swoją pieśń wychwalającą rozkosze homoseksualizmu. Ponadto, jak twierdzi Poznanski, życie dworskie i artystyczne Rosji obfitowało w homoseksualne historie, a zatem zachowanie Czajkowskiego nie mogło zaszokować zbyt wielu członków elit Sankt Petersburga.

Fakt ten nie wyjaśnia jednak neurozy i nienawiści do samego siebie widocznej w wielu listach Czajkowskiego. Z ich treści można wnioskować, że obawy kompozytora z powodu jego orientacji seksualnej były znacznie większe, niż wynikałoby to z późniejszych opracowań naukowych. Małżeństwo ze studentką Antoniną Miliukową, mające na celu wykorzenienie „zgubnych namiętności” i zmanifestowanie szacunku dla obowiązujących norm, było aktem skrajnej desperacji, który dla obojga partnerów zakończył się katastrofą.

Ale największą chyba szkodę dziełom Czajkowskiego (nie licząc przyprawiających o mdłości przesłodzonych wykonań) mogłoby spowodować przedstawianie ich jako wyrazu lęków z powodu orientacji seksualnej ich autora. Dziewiętnastowieczny krytyk James Huneker twierdził, że słyszy w muzyce Czajkowskiego „homoseksualną patologię”. Dzisiejsi „teoretycy odmienności” chętnie analizują utwory Rosjanina przez pryzmat płci i seksualności. Czajkowski wolałby zapewne, żeby słuchacze cenili go raczej jako mistrza melodyki, natchnionego kompozytora i niezrównanego artystę^{XIX}.

II.2. Михайл Глінка. Michail Glinka

Михайл Глінка (fot. 18) (1804-1857 [ты́сяча восемьсо́т четы́ре-ты́сяча восемьсо́т пятьдеся́т семь])– ру́сский композито́р, основополо́жник ру́сской национа́льной о́перы¹, а́втор всеми́рно изве́стных² о́пер «Жи́знь за Царя́»³ («Ива́н Суса́нин») и «Руслан и Людми́ла».

Михайл Ива́нович Гли́нка роди́лся в родово́м имении своёй семьи⁴ в Смоле́нской о́бласти⁵. Его́ оте́ц был пото́мком обрусёвше́го по́льского шляхти́ча⁶.

Ма́льчик рос боле́зненным и сла́бым ребёнком⁷. Воспита́нием⁸ Михай́ла пе́рвые де́сять лет его́ жи́зни занима́лась ма́ть отца́. После сме́рти ба́бушки⁹ воспита́нием Михай́ла заняла́сь его́ ма́ть¹⁰. Она́ устро́ила сы́на в петербу́ргский пансио́н¹¹, в кото́ром учи́лись то́лько избра́нные дворя́нские де́ти¹². В 1822 (ты́сяча восемьсо́т два́дцать второ́м) году́ Михай́л окóнчил обуча́ние¹³ в пансио́не.

Че́рез год он отпра́вился¹⁴ на Кавка́з, что́бы пройти́ лече́ние¹⁵ минеральны́ми во́дами. Там он любова́лся¹⁶ пейза́жами, изуча́л ме́стные¹⁷ легенды́ и наро́дное твóрчество¹⁸, занима́лся здоро́вьем¹⁹. После́ возвраще́ния²⁰ с Кавка́за Михай́л Ива́нович почти́ год не покида́л²¹ своё родово́е имение, создава́я²² музыка́льные компози́ции.

В 1824 (ты́сяча восемьсо́т два́дцать четвёрто́м) году́ он уе́хал²³ в столи́цу, где устро́ился на слу́жбу в Министе́рство пу́тей и соо́бще́ния²⁴. Не прослужи́в и пяти́ лет, Гли́нка вы́шел в отста́вку²⁵.

В 1830 (ты́сяча восемьсо́т три́дцатом) году́ состоя́ние здоро́вья Гли́нки ухóдшилось²⁶. Композито́р отпра́вился²⁷ на лече́ние в Евро́пу. Оздо́ровительную по́ездку в Ита́лию²⁸ Гли́нка совмести́л с профе́ссиональным обуча́нием²⁹. Че́рез четы́ре го́да своего́ пребы́вания³⁰ в Ита́лии Гли́нка уе́хал в Герма́нию⁴¹. Прерва́ть обуча́ние Михай́лу Ива́новичу́ пришло́сь³² из-за неодо́жданной кончи́ны³³ отца́. Композито́р верну́лся³⁴ в Росси́ю.

В 1834 (ты́сяча восемьсо́т три́дцать четвёрто́м) году́ композито́р нача́л рабо́тать³⁵ над своёй пе́рвой о́перой «Ива́н Суса́нин», кото́рая поздне́е была́ переимено́вана³⁶ в «Жи́знь за царя́».

Неудовлетворённость жи́знью подтолкну́ла³⁷ Михай́ла Ива́новича предпри́нять но́вое долгосрочное путеше́ствие³⁸ в Евро́пу. Композито́р посети́л не́сколько городо́в³⁹ Испа́нии и Фра́нции. Результа́том его́ по́ездки ста́ли но́вые произведе́ния⁴⁰: «Араго́нская хóта»⁴¹ и «Воспоми́нание о Касты́лии»⁴². Жи́знь⁴³ в Евро́пе помо́гла́ Гли́нке восстано́вить уве́ренность в себе́⁴⁴. Композито́р сно́ва отпра́вился⁴⁵ в Росси́ю.

Не́которое вре́мя⁴⁶ Гли́нка прове́л в родово́м имении⁴⁷, пото́м жи́л в Петербу́рге и в Варша́ве. Там музыкан́т прожи́л два го́да⁴⁸. Э́тот пери́од⁴⁹ жи́зни композито́ра ознамено́ван созданием⁵⁰ симфо́нической фанта́зии «Камари́нская»⁵¹.

После́дние пять лет жи́зни⁵² Михай́л Ива́нович прове́л в путеше́ствиях⁵³. Композито́р отпра́вился⁵⁴ в Испа́нию. Состоя́ние здоро́вья⁵⁵ музыкан́та было́ сла́бым, и, когда́ Гли́нка добра́лся⁵⁶ до Фра́нции, он реши́л оста́ться

¹ twórca narodowej opery rosyjskiej

² znanych na całym świecie

³ „Życie za cara”

⁴ urodził się w majątku rodzowym swojej rodziny

⁵ obwodzie smoleńskim

⁶ potomkiem zrusyfikowanego szlachcica polskiego

⁷ chłopiec był chorowitym i słabym dzieckiem

⁸ wychowaniem

⁹ po śmierci babci

¹⁰ zajęła się jego matka

¹¹ wysłała syna do szkoły

¹² z intematem w Petersburgu

¹³ wybrane dzieci szlacheckie

¹⁴ ukończył naukę

¹⁵ po roku wyruszył

¹⁶ żeby poddać się leczeniu

¹⁷ zachwycał się

¹⁸ studiował miejscowe

¹⁹ twórczość ludową

²⁰ leczył się

²¹ po powrocie

²² prawie przez rok nie

²³ opuszczał

²⁴ tworząc

²⁵ wyjechał

²⁶ dostał się do pracy

²⁷ w Ministerstwie Dróg

²⁸ i Komunikacji

²⁹ podał się do dymisji

³⁰ stan zdrowia Glinki

³¹ pogorszył się

³² wyjechał

³³ leczniczy wyjazd do Włoch

³⁴ łączył z kształceniem

³⁵ zawodowym

³⁶ po 4 latach pobytu

³⁷ wyjechał do Niemiec

³⁸ musiał przerwać naukę

³⁹ z powodu nagłej śmierci

⁴⁰ wrócił

⁴¹ zaczął pracę

⁴² którą potem przemianowano

⁴³ niezadowolenie z życia

⁴⁴ popchnęło

⁴⁵ kolejnej długiej podróży

⁴⁶ odwiedził kilka miasteczek

⁴⁷ wyjazdu były nowe utwory

⁴⁸ „Jota aragońska”

⁴⁹ „Wspomnienia z Kastylii”

⁵⁰ zamieszkiwanie

⁵¹ przywrócić pewność siebie

⁵² znów wyjechał

⁵³ pewien okres czasu

⁵⁴ spędził w majątku

⁵⁵ rodzowym

⁵⁶ spędził dwa lata

⁵⁷ ten okres

⁵⁸ cechuje się napisaniem

⁵⁹ fantazji orkiestrowej

⁶⁰ „Kamarinska”

там⁵⁷. Паріж ёму благоволил⁵⁸. Ощутів подъём жизненных сил⁵⁹, композитор начал работу⁶⁰ над симфонией «Гарас Бутьба». Прожив около двух лет в Париже, музыкант отправился на родину⁶¹.

В 1856 (тысяча восемьсот пятьдесят шестом) году Михайл Иванович отправился в Берлин.

Вернувшись⁶² в Россию, композитор решил жениться⁶³. По примеру отца⁶⁴ он выбрал в спутницы жизни свою дальнюю родственницу⁶⁵. Женой композитора стала **Мария (Марья) Петровна Иванова** (fot. 19). У супругов была четырнадцатилетняя разница в возрасте⁶⁶. Брак оказался несчастливый⁶⁷.

Новой любовью⁶⁸ композитора стала **Екатерина Керн** (fot. 20). Отношения⁶⁹ Глинки с возлюбленной длились почти⁷⁰ 10 (десять) лет. Большую часть этого времени⁷¹ музыкант официально был женат. Его законная супруга⁷² Мария Иванова, не прожив и года в законном браке⁷³, начала искать амурные приключения на стороне⁷⁴. Через шесть лет брака⁷⁵ с Глинкой Мария Иванова тайно обвенчалась с корнетом⁷⁶ Николаем Васильчиковым. Когда это обстоятельство открылось⁷⁷, Глинка получил надежду⁷⁸ на развод. Всё это время⁷⁹ композитор состоял в отношениях⁸⁰ с Екатериной Керн. В 1846 (тысяча восемьсот сорок шестом) году он получил⁸¹ развод, но на Екатерине так и не женился⁸².

Не прожив в Берлине и года⁸³, композитор скончался⁸⁴. Композитора скромно похоронили⁸⁵ на небольшом лютеранском кладбище⁸⁶. Через несколько месяцев⁸⁷ младшая сестра Глинки Людмила приехала в Берлин, чтобы устроить перевозку праха брата на родину⁸⁸. Гроб⁸⁹ с телом композитора из Берлина в Санкт-Петербург перевозили в картонной коробке с надписью «ФАРФОР»⁹⁰.

Перезахоронили⁹¹ Глинку в Санкт-Петербурге на Тихвинском кладбище^{92XX}.

⁵² ostatnie 5 lat życia
⁵³ spędził w rozjazdach
⁵⁴ wyjechał
⁵⁵ stan zdrowia
⁵⁶ dotarł
⁵⁷ postanowił tam pozostać
⁵⁸ sprzyjał
⁵⁹ odczuwając przyływ sił witalnych
⁶⁰ zaczął pracę
⁶¹ wyjechał do ojczyzny
⁶² po powrocie
⁶³ postanowił ożenić się
⁶⁴ biorąc przykład z ojca
⁶⁵ wybrał w charakterze towarzyszkę życia swoją daleką krewną
⁶⁶ u młodej pary była czterastoletnia różnica wieku
⁶⁷ małżeństwo okazało się nieszczęśliwe
⁶⁸ miłością
⁶⁹ relacje
⁷⁰ nową ukochaną trwały prawie
⁷¹ większość tego czasu
⁷² oficjalna żona
⁷³ niespełna rok po ślubie
⁷⁴ zaczęła szukać przygód miłosnych na boku
⁷⁵ po 6 latach małżeństwa w tajemnicy wyszła za mąż za korneta
⁷⁷ kiedy wyszło to na jaw
⁷⁸ miał nadzieję
⁷⁹ przez ten cały czas
⁸⁰ był w związku
⁸¹ uzyskał
⁸² z Jekatieriną i tak nie ożenił się
⁸³ po niespełna roku w Berlinie
⁸⁴ zmarł
⁸⁵ pochowano skromnie
⁸⁶ cmentarzu
⁸⁷ po kilku miesiącach
⁸⁸ żeby zorganizować przewóz prochów brata do ojczyzny
⁸⁹ trumnę
⁹⁰ przewożona w tekturowym pudle z napisem „PORCELANA”
⁹¹ ponowny pochówek
⁹² Cmentarzu Tichwińskim

CZY WIESZ, ŻE...

Rosyjskim hymnem państwowym przez 10 lat była polska pieśń religijna – „Pieśń patriotyczna”. Jej autorem jest Michał (Michaił) Glinka. Był to rosyjski hymn w latach 1990-2000^{XXI}.

П.3. Серге́й Рахма́нинов. Siergiej Rachmaninow

Серге́й Васи́льевич Рахма́нинов (fot. 21) (1873-1943 [ты́сяча восемьсо́т се́мьдесят три-ты́сяча девяты́со́т со́рок три]) – великий ру́сский композито́р, та́кже просла́вившийся как пиани́ст и дириже́р¹.

Серге́й появи́лся на свет в уса́дьбе² Семёново, расположе́нной в Новгоро́дской³ губе́рнии, но вы́рос в имении⁴ Оне́г, кото́рое принадлежа́ло⁵ его́ отцу́, дворя́нину⁶ Васи́лию Арка́дьевичу. Ма́ма композито́ра, Любо́вь Петро́вна, была́ до́черью⁷ дире́ктора Ара́кчеевского каде́тского ко́рпуса⁸.

Му́зыка Серге́я Рахма́нинова заинтере́совала в о́чень ра́нные го́ды⁹. Пе́рвой его́ учи́тельницей¹⁰ была́ ма́ма, зате́м он учи́лся у пригла́шенной¹¹ пиани́стки, а в 9 (де́вять) лет поступи́л в мла́дший класс¹² Са́нкт-Петербу́ргской консе́рвато́рии. Но оказа́вшись в тако́м ра́нном во́зрасте¹³, ма́льчик не спр́авился и на́чал прогу́ливать за́нятия¹⁴. Оте́ц переве́л¹⁵ сы́на в Москву́, в ча́стный пансио́н для музыка́льно одаре́нных дете́й¹⁶. Одна́ко че́рез четы́ре го́да¹⁷, поссоро́ившись с наста́вником¹⁸, тала́нтливый подро́сток броса́ет уче́бу¹⁹. Он оста́лся жи́ть²⁰ в Москве́, так как его́ приюти́ли ро́дственники²¹, и в 1885 (ты́сяча восемьсо́т во́семьдесят пя́том) го́ду продо́лжил за́нятия²², уже́ на ста́ршем отде́лении²³ Моско́вской консе́рвато́рии, кото́рую око́нчил с золо́той меда́лью²⁴ в 19 (девятна́дцать) лет по дву́м напра́влениям²⁵ – как пиани́ст и как композито́р.

По́сле оконча́ния консе́рвато́рии на́чал обуча́ть ба́рышень в же́нских институ́тах²⁶. Преподава́л фортепи́ано и ча́стным о́бразом²⁷, хотя́ бы́ть учи́телем он все́гда не любя́л²⁸. Поздне́е²⁹ композито́р за́нял ме́сто дириже́ра³⁰ в моско́вском Большо́м теа́тре и руково́дил³¹ оркэ́стром, ко́гда ста́вили³² спекта́кли из ру́сского репертуа́ра.

Когда́ произо́шла октя́брьская револю́ция³³ 1917 (ты́сяча девяты́со́т семна́дцатого) го́да, Рахма́нинов её не при́нял³⁴, по́тому при пе́рвой же возмо́жности³⁵ эмигри́ровал из Росси́и. Он воспользо́вался пригла́шением³⁶ да́ть конце́рт в Стокго́льме и отту́да уже́ не верну́лся³⁷. Он реши́л³⁸ выступáть как пиани́ст. Дава́л конце́рт за конце́ртом и о́чень бы́стро распла́тился с долга́ми³⁹, а та́кже завоева́л о́гро́мную сла́ву⁴⁰.

В конце́⁴¹ 1918 (ты́сяча девяты́со́т восемна́дцатого) го́да музыкан́т на парохо́де отплыва́ет в⁴² Нью-Йо́рк, где́ его́ встреча́ли как геро́я и звезду́ пе́рвой вели́чины⁴³. В США⁴⁴ Рахма́нинов продо́лжил гастролі́ровать⁴⁵ как пиани́ст, а ізредка и как дириже́р⁴⁶.

По́сле⁴⁷ эмигра́ции Серге́й Васи́льевич о́чень до́лго не писа́л значі́тельных рабо́т⁴⁸. То́лько⁴⁹ в 1927 (ты́сяча девяты́со́т два́дцать се́дью́м) го́ду он выпуска́ет в свет⁵⁰ Конце́рт для фортепи́ано с оркэ́стром № 4 (но́мер четы́ре) и не́сколько ру́сских пе́сен⁵¹.

За по́следние го́ды жи́зни⁵² Рахма́нинов созда́л все́го три музыка́льных произведе́ния⁵³ – «Симфо́нию № 3» (но́мер три), «Рапсодію на те́му Пагани́ни для фортепи́ано с оркэ́стром» и «Симфо́нические та́нцы».

¹ sławny jako pianista i dyrygent
² majątku
³ znajdującym się w Nowogrodzkiej
⁴ wychowywał się w majątku
⁵ należał
⁶ szlachcica
⁷ córką
⁸ Arakczajewskiego Korpusu Kadetów
⁹ bardzo wczesnych latach
¹⁰ nauczycielką
¹¹ zaproszonej
¹² rozpoczął naukę w klasie dla młodszych
¹³ trafiając tam w tak młodym wieku
¹⁴ chłopiec nie poradził sobie i zaczął opuszczać zajęcia
¹⁵ przeniósł
¹⁶ prywatnej szkoły z internatem dla dzieci utalentowanych muzycznie
¹⁷ jednak po 4 latach
¹⁸ po kłótni z mentorem
¹⁹ utalentowany nastolatek porzucił naukę
²⁰ pozostał
²¹ ponieważ przygarnęli go krewni
²² kontynuował studia
²³ dla starszego rocznika
²⁴ które ukończył ze złotym medalem
²⁵ na dwóch specjalnościach
²⁶ zaczął nauczać panienki z dobrych domów w instytucjach dla pańien
²⁷ uczył gry na fortepianie, dając również lekcje prywatnie
²⁸ chociaż nigdy nie lubił być nauczycielem
²⁹ później
³⁰ dyrygenta
³¹ Teatrze Wielkim i kierował
³² kiedy wystawiano
³³ kiedy wybuchła Rewolucja Październikowa
³⁴ nie zaakceptował jej
³⁵ dlatego przy pierwszej możliwości
³⁶ skorzystał z zaproszenia
³⁷ nie wrócił stamtąd
³⁸ postanowił
³⁹ bardzo szybko spłacił długi
⁴⁰ zdobył olbrzymią sławę
⁴¹ pod koniec
⁴² popłynął statkiem do
⁴³ witano go jak bohatera i gwiazdę pierwszej wielkości

Наталья Александровна Сатина (fot. 22) становится официальной супругой⁵⁴ композитора и матерью дочери⁵⁵ Ирины.

Одной из «муз» легенды русской классики была молодая певица⁵⁶ Нина Кошиц, для которой он специально написал ряд⁵⁷ вокальных партий.

Несмотря на то, что⁵⁸ основное время⁵⁹ композитор и пианист проводил в США⁶⁰, он часто бывал в Швейцарии, где построил роскошную⁶¹ виллу «Сенар».

Но возвращаться отказывался⁶², так как не признавал Советской власти⁶³. Тем не менее, когда Фашистская Германия⁶⁴ напала на СССР⁶⁵, Рахманинов был чуть ли не на грани паники⁶⁶. Денежный сбор со многих⁶⁷ концертов он стал отправлять в фонд Красной армии⁶⁸ и призывал последовать своему примеру многих знакомых⁶⁹.

Всю жизнь⁷⁰ Сергей Васильевич очень много курил⁷¹, почти не расставаясь с сигаретами⁷². Скорее всего, именно эта пагубная привычка⁷³ вызвала у композитора на склоне лет меланому⁷⁴. Правда, сам Рахманинов об онкологическом заболевании не подозревал⁷⁵, работал до последних дней⁷⁶ и всего за полтора месяца до смерти дал грандиозный⁷⁷ концерт в США, который стал для него последним⁷⁸.

Великий русский композитор не дождался⁷⁹ своего 70-летия (семидесятилетия) всего лишь три дня⁸⁰. Он скончался⁸¹ в своей калифорнийской квартире в Бэверли-Хиллз^{XXII}.

⁴⁴ USA
⁴⁵ dalej dawał występy
gościnne
⁴⁶ czasami jako dyrygent
⁴⁷ po
⁴⁸ długo nie komponował
znaczących dzieł
⁴⁹ dopiero
⁵⁰ wydał
⁵¹ kilka rosyjskich pieśni
⁵² w ciągu ostatnich kilku
lat życia
⁵³ napisał zaledwie trzy
utwory muzyczne
⁵⁴ została jego oficjalną żoną
⁵⁵ matką córki
⁵⁶ młoda śpiewaczka
⁵⁷ kilka
⁵⁸ pomimo tego, że
⁵⁹ większość czasu
⁶⁰ spędzał w USA
⁶¹ wybudował luksusową
⁶² odmawiał powrotu
⁶³ ponieważ nie uznawał
władzy radzieckiej
⁶⁴ jednak gdy Niemcy
faszystowskie
⁶⁵ napadły na ZSRR
⁶⁶ był na skraju paniki
⁶⁷ zebrane pieniądze z wielu
⁶⁸ wysyłał do Fundacji
Armii Czerwonej
⁶⁹ nawoływał wielu
znajomych, żeby skorzystali
z jego przykładu
⁷⁰ całe życie
⁷¹ dużo palił
⁷² prawie nie rozstawał się
z papierosami
⁷³ prawdopodobnie to ten
zgubny nałóg
⁷⁴ wywołał u kompozytora
u schyłku życia czerniaka
złośliwego
⁷⁵ nie podejrzewał, że jest
chory na raka
⁷⁶ do ostatnich dni pracował
⁷⁷ zaledwie na półtora
miesiąca przed śmiercią
dał wspaniałą
⁷⁸ stał się ostatnim dla niego
⁷⁹ nie doczekał
⁸⁰ zaledwie 3 dni
⁸¹ zmarł

CZY WIESZ, ŻE...

Rachmaninow był nie tylko kompozytorem, ale i utalentowanym pianistą. Nie dziwi więc, że wiele utworów skomponował na fortepian – z myślą o sobie jako odtwórcy. To muzyka wymagająca wytrawnego pianisty, wykorzystująca w pełni potencjał instrumentu, jego możliwości brzmienia i faktury. Fortepianowe kompozycje Rachmaninowa obfitują również w momenty liryczne oraz wysublimowane detale harmoniczne.

Pianistyczny dorobek Rachmaninowa to przede wszystkim cztery koncerty fortepianowe. Najpopularniejszy z nich to *II Koncert fortepianowy c-moll*, skomponowany w 1901 roku. Pisany etapami – rok wcześniej Rachmaninow wykonał publicznie dwie spośród trzech części koncertu – prawykonanie odbyło się w Moskwie w 1901 roku z udziałem kompozytora oraz jego kuzyna Alexandra Silotiego w roli dyrygenta. Koncert jest dedykowany Nikolajowi Dahlowi, neurologowi, który pomógł kompozytorowi wyjść z depresji. Kilka lat wcześniej Rachmaninow popadł w kryzys twórczy, przypieczętowany prawykonaniem w 1897 roku *I Symfonii d-moll*, które zakończyło się porażką. Symfonię odrzuciła wówczas zarówno publiczność, jak i krytyka. Przygnębiony tym kompozytor stracił wiarę w sens dalszej pracy, załamał się, a później dzięki pomocy krewnych trafił do gabinetu Dahla. Jak potem wyznał, podczas kolejnych seansów hipnozy słyszał głos, mówiący mu, że wkrótce skomponuje koncert fortepianowy, który będzie doskonały, a praca pójdzie lekko. I choć trudno w to uwierzyć, tak się też stało. Muzyka *II Koncertu fortepianowego* porywa charakterystycznym dla stylu kompozytora – nazywanego „ostatnim Mohikaninem muzyki rosyjskiej” – patosem i intensywną emocjonalnością. Rozlewne późnoromantyczne frazy, narracyjny rozmach, połączenie dramatyzmu i liryzmu ukazują Rachmaninowa jako oryginalnego spadkobiercę wielkiej romantycznej tradycji pianistycznej z Chopinem i Lisztem na czele. Muzykę przepelnia melancholia, która z kolei łączy Rachmaninowa z Czajkowskim.

Tematy melodyczne z *II Koncertu fortepianowego* słychać w wielu filmach z udziałem m.in. Marilyn Monroe, Elizabeth Taylor i Greta Garbo. Melodia z drugiej części do złudzenia przypomina z kolei frazę refrenu piosenki *All By Myself*, którą śpiewała m.in. Céline Dion. Albo może raczej odwrotnie...^{XXIII}.

CZY WIESZ, ŻE...

W latach I wojny światowej Rachmaninow dawał wiele koncertów charytatywnych na rzecz rosyjskich ofiar wojny. Już na samym początku rewolucji październikowej nowa władza odplaciła mu za to na swój sposób, oskarżając go o nienawiść do chłopów, którym rzekomo zabrał ziemię. Zniszczono jego majątek w Iwanowce. Nie było więc na co czekać. W grudniu 1917 roku kompozytor wraz z żoną i dwiema córkami opuścił na zawsze Rosję i ostatecznie osiedlił się w Stanach Zjednoczonych. W prasie radzieckiej ukazywały się ataki na jego osobę. Ogłoszono go „wrogiem narodu” i wydano zakaz wykonywania jego muzyki. To bolało i kompozytorowi coraz trudniej było tworzyć.

Kiedy Sergiusz Rachmaninow był mały, babcia Butakowa zabierała go często do soboru św. Zofii w Nowogrodzie. Na całe życie zachował w pamięci ten szczególny klimat prawosławnych nabożeństw i dźwięk cerkiewnych dzwonów. Dlatego skomponował także kilka dzieł sakralnych. Najbardziej znane to: „Liturgia św. Jana Chryzostoma” (na chór i orkiestrę) oraz „Całonocne czuwanie” (na chór a cappella). „Całonocne czuwanie” napisał kompozytor w stylu jak najbardziej ortodoksyjnym. Pracę nad nim poprzedziło dokładne zapoznawanie się ze starymi śpiewami cerkiewnymi. Dzieło składa się z 15 troparionów, m.in.: „Błogosłowi, dusze moja, Gospoda”, „Błażen muż” i „Woskries iz groba”^{XXIV}.

II.4. Сергей Прокофьев. Siergiej Prokofiew

Сергей Сергеевич Прокофьев (fot. 23) (1891-1953 [тысяча восемьсот девяносто один-тысяча девятьсот пятьдесят три]) – один из самых значительных¹ композиторов XX (двадцатого) века. Его симфоническая сказка для детей² «Петя и волк»³, балет «Ромео и Джульетта»⁴ и меланхоличная симфония №7 (номер семь) входят во все списки мировых шедевров⁵.

Сергей родился в Донецкой области⁶, в станции Сонцовка, которая теперь называется селом⁷ Красное. Отец Прокофьева был учёным, занимался агрономией, так что семья принадлежала⁸ к интеллигенции. Воспитанием⁹ сына занималась мама, а так как в детстве неплохо¹⁰ научилась играть на пианино, она и ребёнка стала приучать¹¹ к музыке и инструменту.

Впервые за фортепиано¹² Серёжа сел в возрасте¹³ 5 (пяти) лет. К 10 (десяти) годам Прокофьев уже имел¹⁴ в своём арсенале массу произведений¹⁵, в том числе¹⁶ две оперы.

В 13 (тринадцать) лет Сергей уезжает¹⁷ в Санкт-Петербург и поступает в столичную консерваторию¹⁸. Закончил её сразу по трём направлениям¹⁹: как композитор, пианист и органист.

Когда в стране произошла революция²⁰, Прокофьев решает, что оставаться в России бессмысленно²¹. Он уезжает в Японию, а оттуда добивается разрешения переехать в США²². Но в 1936 (тысяча девятьсот тридцать шестом) году возвращается в Советский Союз²³ и постоянно проживает²⁴ в Москве.

Когда композитор находился на гастролях²⁵ в Европе, он познакомился в Испании²⁶ с Каролиной Кодиной (fot. 24), дочерью²⁷ русских эмигрантов. Они поженились²⁸, и вскоре в семье появилось двое сыновей²⁹ – Святослав и Олег.

С началом Великой Отечественной войны³⁰ Сергей Сергеевич отправил родных в эвакуацию³¹, а сам жил отдельно от них. Больше с супругой он не съезжался³². Дело в том, что³³ композитор познакомился с Марией-Цецилией Мендельсон (fot. 25), которую все называли Мира. Девушка училась в Литературном институте³⁴ и была на 24 (двадцать четыре) года моложе возлюбленного³⁵. Прокофьев подавал на развод³⁶, но Лина Кодина отказала³⁷.

В 1947 (тысяча девятьсот сорок седьмом) году советское правительство сочло первый брак³⁸ Прокофьева неофициальным и недействительным³⁹, поэтому композитор смог жениться вновь без каких-либо препятствий⁴⁰. А Лину арестовали и сослали в мордовские лагеря⁴¹. После массовой реабилитации⁴² 1956 (тысяча девятьсот пятьдесят шестого) года женщина уехала в⁴³ Лондон, где пережила бывшего мужа на 30 (тридцать) лет.

Здоровье композитора к концу⁴⁴ 40-х (сороковых) годов сильно ослабело. Он почти не выезжал⁴⁵ с подмосковной дачи, но всё равно продолжал работу⁴⁶ – писал одновременно⁴⁷ сонату, балет и симфонию.

¹ jeden z najwybitniejszych
² bajka dla dzieci
³ „Piotruś i wilk”
⁴ „Romeo i Julia”
⁵ są na wszystkich listach arcydzieł światowych
⁶ urodził się w obwodzie donieckim
⁷ obecnie jest to wieś
⁸ rodzina należała do
⁹ wychowaniem
¹⁰ ponieważ w dzieciństwie nieźle
¹¹ dziecko również zaczęła uczyć
¹² po raz pierwszy przy fortepianie
¹³ usiadł w wieku
¹⁴ już miał
¹⁵ utworów
¹⁶ w tym
¹⁷ wyjechał
¹⁸ rozpoczął studia w stołecznym konserwatorium
¹⁹ ukończył od razu na trzech specjalnościach
²⁰ kiedy w kraju wybuchła rewolucja październikowa
²¹ zdecydował, że pozostawać w Rosji nie ma sensu
²² a stamtąd uzyskał zezwolenie na przeprowadzkę do USA
²³ wraca do Związku Radzieckiego
²⁴ na stałe zamieszkał
²⁵ był na występach gościnnych
²⁶ poznał w Hiszpanii
²⁷ córkę
²⁸ pobrali się
²⁹ wkrótce w rodzinie pojawiło się 2 synów
³⁰ po wybuchu Wielkiej Wojny Ojczyźnianej
³¹ ewakuował rodzinę
³² już więcej z żoną nie zamieszkali razem
³³ chodzi o to, że
³⁴ dziewczyna studiowała w Instytucie Literatury
³⁵ była o 24 lata młodsza od ukochanego
³⁶ składał dokumenty na rozwód
³⁷ nie zgadzała się
³⁸ radziecki rząd uznał pierwsze małżeństwo
³⁹ za nieoficjalne i nieważne
⁴⁰ mógł ożenić się znów bez żadnych przeszkód
⁴¹ aresztowano i wysłano do obozów w Mordowii
⁴² rehabilitacji

Зимѹ Сергѣй Прокѣфьев проводил⁴⁸ в москѣвской коммунальной квартирѣ⁴⁹. Именно там он и скончался⁵⁰ в результате очередного гипертонического криза⁵¹. Сергѣй Сергѣевич Прокѣфьев был упокоен на Новодѣвичьем кладбище^{52XXV}.

⁴³ kobieta wyjechała do
⁴⁴ pod koniec
⁴⁵ prawie nie opuszczał
⁴⁶ mimo wszystko
⁴⁷ pracował dalej
⁴⁷ jednocześnie
⁴⁸ spędzał
⁴⁹ w moskiewskim
mieszkanu komunalnym
⁵⁰ właśnie tam zmarł
⁵¹ na nadciśnienie tętnicze
⁵² został pochowany na
Cmentarzu Nowodziewiczym

CZY WIESZ, ŻE...

Prokofiew zmarł w wieku 62 lat piątego marca 1953 roku – tego samego dnia zmarł Józef Stalin. Również pogrzeb przywódcy ZSRR odbył się w tym samym dniu co Siergieja Prokofiewa. Gdy za trumną „Soso” szły miliony radzieckich obywateli, na pogrzebie genialnego kompozytora zebrało się kilkadziesiąt osób. Zbieg tych dwóch zdarzeń stał się również tematem popularnej anegdoty związanej z dyrygentem Orkiestry Symfonicznej Polskiego Radia, Grzegorzem Fitelbergą: Przed jedną z marcowych prób w 1953 roku Fitelberg powiedział do orkiestry: „Świat poniósł wielką stratę, zmarł mój wielki przyjaciel”. To był czas śmierci Stalina, więc orkiestra siedziała mocno skonsternowana. Dyrygent szybko dodał: „Wielki przyjaciel, znakomity artysta, Sergiusz Prokofiew”. Wszystkim ulżyło, a Fitelberg diabelsko uśmiechnął się i dodał „Podobno też Stalin zmarł”^{XXVI}.

CZY WIESZ, ŻE...

23 kwietnia 1891 roku we wschodniej prowincji obecnej Ukrainy przychodzi na świat Siergiej, który porządnie namiesza w świecie muzyki. To za sprawą matki, która była nauczycielką gry na fortepianie, zapoznał się z muzyką. Toteż ona udzielała mu jego pierwszych lekcji, już w wieku 5 lat. Brzdąc Siergiej, nie znając jeszcze zapisu nutowego, popęłnił swoje pierwsze dzieło „Indiański Galop”, który mama napisała za niego. Jako 8-latek opanował grę w szachy, co uwielbiał i praktykował oprócz muzyki przez całe życie. A już rok później brał się za komponowanie swojej pierwszej opery. Czas mijał, a jego izolacja w małej mieścinie ograniczała jego dalszy rozwój muzyczny. Matka poruszona umiejętnościami syna – o zgrozo tak szybko dorastającego – udała się z nim do Sankt Petersburga, aby zbadać jego możliwości. I rodzice niezbyt przychylni do „pchnięcia” syna w tak młodym wieku w muzyczną karierę, przystali na propozycję zachwyconego Siergiejem profesora, który oponował za posłaniem go do Konserwatorium Petersburskiego. I tak – młodszy o kilka lat od swoich kolegów – rozpoczął studia. Postrzegany był jednak tam jako arogancki ekscentryk, a wszystko za sprawą tego, że zajęcia teoretyczne, które miał w małym palcu, zwyczajnie go nudziły. Jeszcze w Konserwatorium zaczęły go pasjonować style nowoczesne. Kończy studia odznaczony nagrodą i wyróżnieniami, jako wybitny pianista i kompozytor. Był futurystą i antyromantykiem. Pierwsze kompozycje, ochrzczone „skandalicznymi”, wprawiły publiczność w osłupienie. Melomani – dziś zdecydowanie bardziej tolerancyjni wobec artystów – opuszczali salę z okrzykami „Do diabła z tą futurystyczną muzyką! Już kocia muzyka jest lepsza!”. W ten sposób Prokofiew pokazał swój styl, który miał charakteryzować jego twórczość. Moderniści natomiast byli zachwyceni.

Gdy wybuchła I wojna światowa, wraca na studia, aby uniknąć poboru – mężczyźni rozumieją sprawę. Nie zagrzeje jednak za długo miejsca w kraju. Obawa przed sytuacją polityczną i brak miejsca dla jego eksperymentów muzycznych, prowadzą jego losy do Stanów Zjednoczonych. Z powodzeniem (w porównaniu do pozostałych rosyjskich emigrantów) zaczyna solową karierę, dostając liczne zlecenia. W dalszym ciągu jednak sytuacja finansowa nie jest najlepsza. Nie chcąc wracać do Rosji – jako niepowodzenie – zatrzymuje się w Europie, a konkretniej w Paryżu. To nowoczesne miasto zdaje się być lepiej przygotowane do stylu muzycznego Prokofiewa. Skupia się na kompozycji – w końcu ma ku temu świetne warunki. Tworzy balety i opery – te pierwsze poważne sukcesy kompozytorskie pozwalają mu wyrwać się z zakładki kompozytora-pianisty.

Prokofiew wypracowuje swój własny styl charakteryzujący się ilustracyjnością, humorem, groteską, nadzwyczajną fantazją, bogatą ekspresją, jak i liryzmem. Intensywnie wykorzystuje wszelkie możliwości instrumentów – ich dynamikę (natężenie brzmienia) i wszelakie efekty dźwiękowe. Z biegiem czasu jego muzyka zdobywa zwolenników w rodzimej Rosji. Na fali sukcesów decyduje się na powrót. Niestety szybko okazuje się, że wybrał na to zły moment. Zstały go duże zmiany, szczególnie w radzieckiej polityce wobec muzyków. Władze śledziły artystów oraz ich poczynania, narzuciły kanony i zaostrzyły cenzurę, sprawiając, że niektóre z dzieł Prokofiewa zostały zabronione. Te ograniczenia powodują stopniową izolację radzieckich kompozytorów z resztą świata. Zostaje zmuszony do napisania serii pieśni masowych do tekstów oficjalnie zatwierdzonych narodowych poetów.

Niemiecka inwazja na Rosję wymusiła na władzach państwowych ewakuację najważniejszych osobistości świata kultury, a wśród nich właśnie Prokofiewa wraz z Mirą Mendelssohn. Romans doprowadził do separacji małżeństwa z Liną, która pozostała w Związku Radzieckim razem z synami. Historia rozstania tej pary nadal budzi kontrowersje, a związany z tym anturaż jest owiany mgiełką spekulacji. Siergiej i Mira wzięli ślub, co wzbudziło oczywiste zdumienie, ponieważ artysta nie miał rozwodu z poprzednią żoną. Podobno Lina odmówiła kompozytorowi rozwodu. Ten zaś postanowił powołać się na prawo radzieckie działające wstecz, dotyczące małżeństw. Zostało ono zawarte, ale nie zarejestrowane w Biurze Spisu Powszechnego, co w świetle prawa ZSRR czyniło je nieważnym. Czy zaniechał ten fakt, czy z jakichś względów nie zdecydował się na niego (tym bardziej że Lina była cudzoziemką), to wykorzystał to, stając się prawnie wolnym człowiekiem. 5 tygodni po ślubie z Mirą, aresztowano Linę. Na podstawie fałszywych oskarżeń posądzono ją o szpiegostwo – ona tymczasem wysyłała jedynie pieniądze swojej matce do Hiszpanii. Została skazana na 20 lat w obozie pracy, z której została zwolniona po 8 latach, kiedy to wszystkie niewinne ofiary po upadku reżimu stalinowskiego otrzymały amnestię. I tu pojawiają się różne teorie na ten temat. Niektórzy rosyjscy emigranci byli zdania, że Mira była agentką tajnej stalinowskiej policji do spraw infiltracji pewnych środowisk. Z tego powodu, władza miałaby przyczynić się do wymuszenia ich małżeństwa, aby mieć kontrolę nad niezależnie myślącymi osobowościami i ich cudzoziemskimi przyjaciółmi. Sam jednak Prokofiew był zaskoczony losem Liny i robił, co w jego mocy, aby uzyskać zwolnienie „byłej” żony.

Władze radzieckie wypowiedziały kompozytorom, m.in. Prokofiewowi, tzw. formalizm – muzyka niedostosowująca się do narzuconych kanonów i niewychwalająca zalet reżimu. Pociągnięto ich do upokarzających publicznych przeprosin za swe „muzyczne występki”. Twórczość Prokofiewa w tych czasach zyskała miano „antydemokratycznej”, przez co jego dzieła były zakazane. Popadł przez to w niemałe tarapaty finansowe, na które także wpłynął jego stale pogarszający się stan zdrowia. Igor Strawiński – kolega po fachu – twierdził, że Prokofiew musi być naiwny w kwestii polityki, licząc, że bycie znanym wystarczy, żeby władze potraktowały go inaczej, dlatego poniekąd sam jest winien swojej sytuacji. Natomiast Siergiej nawet bez szansy na występy, dalej komponował. Udało mu się dzięki temu skuteczniej niż innym kompozytorom (żyjącym pod dyktandem), podtrzymać swoje muzyczne ideały^{XXVII}.

II.5. Дмíтрий Шостако́вич. Dymitr Szostakowicz

Дмíтрий Дмíтриевич Шостако́вич (fot. 26) (1906-1975 [ты́сяча девятьсо́т шéсть-ты́сяча девятьсо́т сéмьдесят пять]) – сове́тский пиани́ст, обще́ственный де́ятель¹, педаго́г, до́ктор иску́сствовéдения², наро́дный арти́ст СССР³.

Дмíтрий Шостако́вич появи́лся на свет в Са́нкт-Петербу́рге. Учи́лся в ко́ммерческой гимна́зии⁴, в э́то же вре́мя⁵ он на́чал посещáть уро́ки в знамени́той ча́стной му́зыкальной шко́ле⁶ Игна́тия Альбе́ртовича Гля́ссера. Уча́сь у знамени́того му́зыканта⁷, Шостако́вич приобрéл хоро́шие на́выки⁸ пиани́ста, но наста́вник не обуча́л⁹ компози́ции, и и́ноше приходи́лось занима́ться э́тим самосто́ятельно¹⁰.

В 1919 (ты́сяча девятьсо́т девятна́дцатом) го́ду Шостако́вич стал студéнтом Петрогра́дской консервато́рии¹¹. Шостако́вич учи́лся приле́жно, хотя́ испы́тывал т́рудности¹². Вре́мя бы́ло голо́дное и сло́жное¹³. Шостако́вичи о́чень нужда́лись в деньга́х. Чтóбы за́работать немно́го де́нег¹⁴ устро́ился раба́тать тапе́ром в кинотеáтр¹⁵ «Све́тлая ле́нта».

В 1923 (ты́сяча девятьсо́т два́дцать тре́тьем) го́ду о́кончил¹⁶ Петрогра́дскую консервато́рию по кла́ссу фортепиáно, а е́щё че́рез два го́да¹⁷ – по кла́ссу компози́ции. Дипло́мной раба́той му́зыканта ста́ла¹⁸ Симфо́ния №1 (но́мер о́дин). Произведе́ние бы́ло впервы́е испо́лнено¹⁹ в 1926 (ты́сяча девятьсо́т два́дцать шесто́м) го́ду в Лени́нграде. За́рубежная²⁰ премье́ра симфо́нии состо́ялась го́дом по́зже²¹ в Берли́не.

В три́дцатые го́ды про́шлого²² ве́ка Шостако́вич предста́вил покло́нникам свое́го твóрчества²³ óперу «Ле́ди Ма́кбет Мце́нского уéзда»²⁴. В э́тот периóд он та́кже за́кончил раба́ту²⁵ над пяти́ю свои́ми симфо́ниями.

В 1938 (ты́сяча девятьсо́т три́дцать восьмо́м) го́ду му́зыкант сочи́нил «Джа́зовую сю́иту»²⁶. Наибо́лее изве́стным²⁷ фрагме́нтом э́того произведе́ния стал «Ва́льс²⁸ №2» (но́мер два).

Вели́кая Оте́чественная война́²⁹ заста́ла Шостако́вича в Лени́нграде. В э́то вре́мя³⁰ компози́тор на́чал раба́ту³¹ над Седьмо́й симфо́нией. Покида́я блока́дный Лени́нград³², Дмíтрий Дмíтриевич увози́л с собо́й набро́ски бу́дущего шеде́вра³³. Седьма́я симфо́ния просла́вила³⁴ Шостако́вича. Наибо́лее широ́ко она́ изве́стна как³⁵ «Лени́нградская». Симфо́ния бы́ла впервы́е испо́лнена³⁶ в Ку́йбышеве в ма́рте 1942 (ты́сяча девятьсо́т со́рок второ́го) го́да.

Оконча́ние война́ Шостако́вич ознаменовáл сочи́нением³⁷ Девя́той Симфо́нии. Её́ премье́ра состо́ялась³⁸ в Лени́нграде 3 (тре́тьего) ноя́бря³⁹ 1945 (ты́сяча девятьсо́т со́рок пя́того) го́да.

Че́рез три го́да⁴⁰ компози́тор оказа́лся в числе́ му́зыкантов, по́павших в опа́лу⁴¹. Его́ му́зыка бы́ла при́знана «чужо́й сове́тскому наро́ду»⁴². Шостако́вича лиши́ли зва́ния⁴³ профе́ссора.

¹ pianista radziecki, działacz społeczny
² dr hab. historii sztuki
³ Artysta Ludowy ZSRR
⁴ gimnazjum handlowym
⁵ w tym samym czasie
⁶ pobierał lekcje w słynnej prywatnej szkole muzycznej
⁷ tu, u słynnego muzyka
⁸ zdobył dobre umiejętności
⁹ ale mentor nie uczył
¹⁰ młodzieniec musiał uczyć się tego sam
¹¹ został studentem Konserwatorium w Piotrogradzie
¹² uczył się pilnie, ale miał problemy
¹³ były to czasy trudne, panował głód
¹⁴ żeby zarobić pieniądze
¹⁵ poszedł do pracy do teatru jako taper (osoba grająca na pianinie)
¹⁶ ukończył
¹⁷ a po 2 latach
¹⁸ pracą dyplomową muzyka była
¹⁹ utwór po raz pierwszy wykonano
²⁰ zagraniczna
²¹ odbyła się rok później
²² w latach 30. ubiegłego
²³ zaprezentował miłośnikom swojej twórczości
²⁴ „Lady Makbet mceńskiego powiatu”
²⁵ w tym samym czasie ukończył pracę
²⁶ skomponował „Suite na orkiestrę jazzową”
²⁷ najślynniejszym
²⁸ tego utworu jest „Walc”
²⁹ Wielka Wojna Ojczyźniana
³⁰ w tym czasie
³¹ zaczął pracę
³² opuszczając Leningrad w czasie blokady
³³ zabrał ze sobą brudnopis przyszłego arcydzieła
³⁴ rozsławiła
³⁵ najbardziej znana jest jako
³⁶ po raz pierwszy wykonano ją
³⁷ koniec wojny uczył
³⁸ odbyła się
³⁹ listopada
⁴⁰ po 3 latach
⁴¹ wśród tych muzyków, którzy popadli w niełaskę
⁴² muzykę uznano za „obcą dla narodu radzieckiego”
⁴³ pozbawiono go tytułu

Дми́трий Дми́триевич в 1949 (ты́сяча девятьсо́т со́рок девя́том) го́ду предста́вил пуб́лике канта́ту «Пе́снь о леса́х»⁴⁴. Осно́внóй зада́чей произведе́ния⁴⁵ бы́ло восхва́ление Советско́го сою́за⁴⁶ и его́ триумфа́льного восстано́вления в послево́енные го́ды⁴⁷. Канта́та прине́сла композито́ру Ста́линскую пре́мию⁴⁸ и хоро́шее распо́ложение кр́итиков и власте́й⁴⁹.

В после́дние го́ды сво́ей жи́зни⁵⁰ Шостако́вич написа́л ещё́ четы́ре симфо́нии. После́дней рабо́той⁵¹ Шостако́вича бы́ла Со́ната для а́льта и фортепиано́⁵².

Во второ́й полови́не шестидеся́тых годо́в⁵³ Дми́трий Дми́триевич забо́лел⁵⁴. Его́ боле́знь не подда́валась диагно́стике⁵⁵, а советские вра́чи то́лько разводили́ рука́ми⁵⁶. Супру́га⁵⁷ композито́ра вспо́минала, что му́жу назна́чали ку́рсы вита́минов⁵⁸ для замедле́ния процесе́ разви́тия боле́зни⁵⁹, но недуг прогрессиро́вал⁶⁰.

Шостако́вич страда́л от боле́зни Шарко́⁶¹ (бо́ковой амиотрофи́ческий склеро́з⁶²). Попы́тки вы́лечить⁶³ композито́ра предпри́нимали⁶⁴ амери́канские специа́листы и советские вра́чи⁶⁵.

В 1975 (ты́сяча девятьсо́т се́мьдесят пя́том) го́ду Дми́трий Дми́триевич с супру́гой отпра́вились⁶⁶ в Ленингра́д. Там до́лжен бы́л состоя́ться конце́рт⁶⁷, на кото́ром исполня́ли⁶⁸ рома́нс Шостако́вича. Исполни́тель забы́л нача́ло, чем о́чень взволновáл⁶⁹ а́втора. По возвра́щению домо́й⁷⁰ супру́га вы́звала для му́жа ско́рую по́мощь⁷¹. У Шостако́вича диагно́сти́ровали инфа́ркт⁷² и отвезли́ композито́ра в больни́цу⁷³. Жи́знь Дми́трия Дми́триевича оборо́валась⁷⁴ 9 (девя́того) а́вгуста⁷⁵ 1975 (ты́сяча девятьсо́т се́мьдесят пя́того) го́да. Похоро́нен композито́р на Новоде́вичьем кла́дбище⁷⁶.

Его́ избра́нницей ста́ла⁷⁷ **Ни́на Варза́р** (fot. 27). Же́на отда́ла Дми́трию Дми́триевичу два́дцать лет жи́зни и роди́ла дво́их дете́й⁷⁸. Она́ сконча́лась⁷⁹ в 1954 (ты́сяча девятьсо́т пятьдесят четве́ртом) го́ду.

Композито́р бы́л же́нат три́жды⁸⁰. Второ́й его́ бра́к оказа́лся скороте́чным⁸¹, Маргарита́ Ка́йнова и Дми́трий Шостако́вич не сошли́сь ха́рактерами и бы́стро офо́рмили разво́д⁸².

Тре́тий раз композито́р вступи́л в бра́к⁸³ в 1962 (ты́сяча девятьсо́т шестьдесят второ́м) го́ду. Супру́гой музы́канта ста́ла⁸⁴ **Ири́на Ступи́нская** (fot. 28). Тре́тья же́на пре́данно уха́живала⁸⁵ за Шостако́вичем в го́ды боле́зни⁸⁶.

⁴⁴ „Pieśń o lasach”
⁴⁵ głównym celem utworu
⁴⁶ była pochwała Związku
Radzieckiego
⁴⁷ odbudowy po wojnie
⁴⁸ przyniosła Nagrodę Stalina
⁴⁹ sympatię krytyków i władz
⁵⁰ w ostatnich latach
swojego życia
⁵¹ ostatnim dziełem
⁵² Sonata na altówkę
i fortepian
⁵³ w drugiej połowie lat 60.
⁵⁴ zachorował
⁵⁵ choroby nie dawało się
wyleczyć
⁵⁶ radzieccy lekarze tylko
rozkładali ręce
⁵⁷ żona
⁵⁸ mężczyźni zapisano witaminy
⁵⁹ żeby opóźnić proces
rozwoju choroby
⁶⁰ ale choroba postępowała
⁶¹ cierpiał na chorobę Charcota
⁶² neuropatia ruchowo-
czuciowa stopy
⁶³ próby wyleczenia
⁶⁴ podejmowali
⁶⁵ radzieccy lekarze
⁶⁶ z żoną wyjechał
⁶⁷ tam miał odbyć się koncert
⁶⁸ wykonywano
⁶⁹ wykonawca zapomniał
początku, czym bardzo
rozżośćił
⁷⁰ po powrocie do domu
⁷¹ żona wezwała karetkę
⁷² zdiagnozowano zawał
⁷³ zabrano do szpitala
⁷⁴ zakończyło się
⁷⁵ sierpnia
⁷⁶ pochowano na Cmentarzu
Nowodziewiczym
⁷⁷ wybranką była
⁷⁸ oddała 20 lat życia
i urodziła dwójkę dzieci
⁷⁹ zmarła
⁸⁰ żonaty trzykrotnie
⁸¹ drugie małżeństwo było
krótkotrwałe
⁸² nie dobrali się charakterami
i szybko rozwiedli się
⁸³ ożenił się
⁸⁴ żoną muzyka została
⁸⁵ z oddaniem opiekowała się
⁸⁶ w latach choroby

CZY WIESZ, ŻE...

Jego pradziadek, Piotr, wilnianin, został zesłany na Ural za udział w powstaniu listopadowym. Dziadek Bolesław uczestniczył w powstaniu styczniowym; związany z rewolucyjną organizacją rosyjską, Ziemia i Wola, pomógł w ucieczce z Moskwy Jarosławowi Dąbrowskiemu, późniejszemu bohaterowi Komuny Paryskiej. Ojciec kompozytora, mieszkający już w Petersburgu, nosił rosyjskie imię Dymitr, ale do końca życia mówił po polsku. Jego synowi i imiennikowi polszczyzna również

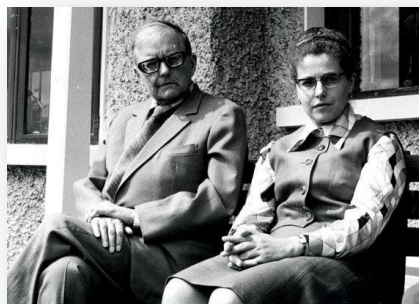

nie była całkiem obca: Krzysztof Meyer, autor najlepszej chyba monografii Szostakowicza, wspomina, jak autor „Symfonii Leningradzkiej” wyrecytował mu w oryginale wierszyk Brzechwy. Konkurs Chopinowski i III Warszawska Jesień w 1959 roku – to były jedyne wizyty Szostakowicza w kraju swych przodków ze strony ojca. Rodzina jego matki zaś miała korzenie greckie.

Pierwszy z serii wielkich ciosów spotkał Szostakowicza w związku z jego drugą, po awangardowym „Nosie” według Gogola, operą „Lady Macbeth mceńskiego powiatu” (dziś grywaną pod tytułem „Katarzyna Izmajłowa”). Oparta na opowiadaniu Nikołaja Leskowa, mówi o dziewczynie z prowincji wydanej nieszczęśliwie za mąż i zakochanej w młodym robotniku, mordującej w imię swojej wielkiej miłości teścia, męża i rywalkę. Muzyka sprawia, że sympatyzujemy z morderczynią, jakby miłością można było

usprawiedliwić wszystko (wpływ na takie widzenie tej postaci miała zapewne namiętna miłość, jaką sam kompozytor przeżywał w tym czasie; chodzi o jego późniejszą, pierwszą żonę – Ninę Warzar). Opera miała premierę niemal jednocześnie w moskiewskim Teatrze im. Niemirowicza-Danczenki oraz w Małym Leningradzkim Teatrze Operowym. Sukces był ogromny, dzieło utrzymało się w repertuarze 2 lata, wystawiono je także w USA, Argentynie, Szwajcarii. Szostakowicz umocnił jeszcze swoją międzynarodową sławę.

I wtedy nastąpił szok. W styczniu 1935 roku na jeden z moskiewskich spektakli wybrał się sam Stalin ze swoją świtą: Żdanowem, Mołotowem i Mikojanem. Nazajutrz w „Prawdzie” ukazał się anonimowy artykuł „Chaos zamiast muzyki”, zrównujący dzieło z ziemią. To był początek ofensywy terroru w świecie muzyki. Zaczęły się zebrania, potępienia, wezwania do samokrytyki, dalsze podłe artykuły. Wielki terror gęstniał; Szostakowicz czuł się dodatkowo zagrożony przez kontakty z uznanymi za wrogów ludu Meyerholdem czy generałem Tuchaczewskim. Także on został wezwany do NKWD z podejrzeniem o udział w spisku przeciwko Stalinowi, zawiązanym jakoby przez Tuchaczewskiego. Nie przyznał się i został ponownie wezwany na poniedziałek. Jednak do przesłuchania nie doszło, ponieważ przesłuchujący go pułkownik sam został w tym czasie rozstrzelany. Szostakowicz tworzył wówczas IV Symfonię, dzieło ogromnych rozmiarów o wstrząsającej wymowie. Ale każdy utwór przed wykonaniem trzeba było zatwierdzić na specjalnym przesłuchaniu. Symfonia została odrzucona jako wykwit tzw. formalizmu i przeleżała w szufladzie aż do 1961 roku. Jak kompozytor wybrnął z opresji? Skomponował kolejną symfonię w stylu bardziej przystępnym, ale o równie tragicznym charakterze, choć nie pozbawioną fragmentów pogodniejszych, i zapowiedział, że utwór jest „odpowiedzią na słuszną krytykę”. Podczas prawykonania publiczność wstawała z miejsc już podczas finału, na koniec stali już wszyscy, a owacje trwały ponad pół godziny. Twórca znalazł – ponad głowami władz – porozumienie ze swoją publicznością i tak już miało pozostać.

Szostakowicz się uratował. Na pewien czas dano mu spokój. W 1941 roku otrzymał nawet Nagrodę Stalinowską, która oznaczała oszałamiającą sumę 100 tys. rubli; przeznaczył ją na pomoc dla żyjących w niedostatku bliskich i znajomych. Ale zaraz potem do ZSRR wkroczyli Niemcy. Kompozytor koniecznie chciał walczyć osobiście, jednak artystów uznawano wówczas za dobro narodowe i ewakuowano w głąb ZSRR. Szostakowicz początkowo wymógł pozostanie w rodzinnym mieście, a podczas oblężenia Leningradu rozpoczął pisanie VII Symfonii, która miała stać się tą najślawniejszą. Ostatecznie ukończył ją już na ewakuacji w Kujbyszewie. Tam odbyło się prawykonanie, zaraz potem grano już ją na całym świecie. O kompozytorze mówiono jak o Beethovenie XX wieku. Zaraz potem napisał kolejną, monumentalną VIII Symfonię, także odwołującą się do wojennych przeżyć. Jej wykonania przyjęto w świecie również z entuzjazmem, ale w ZSRR już chłodniej. Ale prawdziwego figla spletał kompozytor w 1945 roku. Ogłosił szumnie, że pisze dzieło poświęcone „naszemu wielkiemu zwycięstwu”. To była jego stała taktyka: zapowiadał napisanie a to dzieła o Leninie, a to opery „Cichy Don”, dzięki czemu miał przez pewien czas święty spokój i czas na pisanie tego, co chciał. I co przedstawił tym razem? Niedługą, pełną sarkastycznego humoru IX Symfonię, w ostatniej części parodiującą marsz defiladowy z wiwatami. Jakby chciał powiedzieć: zwyciężyliśmy Hitlera, ale nasz cyrk toczy się dalej. Sarkazm był drugim, poza tragizmem, obliczem twórczości Szostakowicza.

Lata powojenne przyniosły kolejną ofensywę ideologiczną. Jak zwykle walczone z wrogami ludu, formalizmem i kosmopolityzmem. I znów rozpętało się piekło: jedni donosili na drugich, zwłaszcza mało zdolni zawistnicy na gigantów. Szostakowicz ponownie musiał paść ofiarą. Tym razem odebrano mu nawet możliwość zarabiania pedagogiką. Najpierw pisał do szuflady, potem straciwszy chęć do wszystkiego próbował szczęścia w muzyce użytkowej, w końcu zadał sobie gwałt i stworzył socrealistyczną „Pieśń o lasach” (za którą zresztą otrzymał potem znów Nagrodę Stalinowską).

Potem przyszła śmierć Stalina i parę lat później odwilż. Szostakowicz także musiał przez pewien czas odtajać, zebrać się w sobie, by stworzyć kolejne rzeczy wielkie. Jednocześnie wyjmował utwory z szuflady: Koncert skrzypcowy dla Dawida Ojstracha czy cykl pieśni „Z żydowskiej poezji ludowej”, napisany jeszcze w 1948 roku, podczas największej antysemitkiej nagonki. Do tematyki żydowskiej nawiązał potem jeszcze w XIII Symfonii na bas solo, chór basów i orkiestrę: pierwszą część stanowiło umuzyczenie poematu Eugeniusza Jewtuszenki „Babi Jar”, odnoszącego się do tragedii tysięcy Żydów zamordowanych podczas wojny w podkijowskim wąwozie o tej nazwie.

Niedowład ręki zakończył jego karierę pianistyczną, a z czasem uniemożliwił nawet pisanie. Kompozytor cierpiał ponadto na łamliwość kości, potem dołączyła się choroba serca, a w końcu – nowotwór. Ostatnie dzieła Szostakowicza, wyciszone i zimne, jakby już z innego świata, mówią nie o otaczającej rzeczywistości, ale o jego własnym, jednostkowym cierpieniu i tak samo są wstrząsające. Zmarł mając tylko 69 lat^{XXIX}.

III. Великие русские правители и политики. Wielcy władcy i politycy rosyjscy

III.1. Князь Владимир Великий. Książę Włodzimierz Wielki

Конкретный год рождения¹ князя Владимира (fot. 29) не определён – приблизительная дата² 960 (девятьсот шестидесятый) год. Родился он в местечке³ Будутино под Псковом, куда была сослана его мать Маклуша княгиней Ольгой⁴ за внебрачную связь⁵ с князем Святославом. Маклуша являлась служанкой княгини и плодом её любви⁶ с князем и стал младший сын Святослава – Владимир. Кроме него⁷ у князя было ещё двое сыновей⁸: старший Ярополк и средний – Олег. Тогдашние языческие обычаи⁹ не запрещали быть наследником даже ребёнку¹⁰, рождённому в незаконном браке от служанки¹¹. Поэтому княгиня Ольга забрала его в Киев на воспитание¹², а присматривал за ним его дядя¹³ – родной брат матери¹⁴ – Добрыня.

В 972 (девятьсот семьдесят второй) году князь Святослав умирает¹⁵. Прежде он распределил¹⁶ землю русскую между тремя сыновьями¹⁷. Ярополк как главный наследник¹⁸ стал князем Киевским, Олег стал править землёй Древлянской¹⁹, а Владимир был посажен в Новгород²⁰.

В 977 (девятьсот семьдесят седьмой) году Владимир в союзе²¹ с братом Олегом двинулись²² на Киев, но в итоге князь Олег погиб в бою²³, растоптанный лошадьми²⁴, а Владимир вынужден был бежать²⁵ в Норвегию к королю этой страны²⁶. И уже в 980 (девятьсот восьмидесятом) году, собрав войско, идёт войной на²⁷ Ярополка. Его поход отличался небывалой жестокостью²⁸. Он убивает правителя города²⁹ Полоцка варяга Рогволода и силой берёт в жены его дочь³⁰ Рогнеду. Владимир мстит ей за то, что она предпочла ему³¹ его брата Ярополка, называя сыном рабыни³².

Затем он покорил³³ Киев, по его воле был убит³⁴ Ярополк. Несмотря на то, что³⁵ вдова Ярополка, родом гречанка, была беременной³⁶, Владимир взял её в наложницы.

Поначалу³⁷ князь Владимир был язычником³⁸. Он поклонялся языческим богам³⁹ и в Киеве создал их капище, где приносились жертвоприношения⁴⁰. У него было несколько⁴¹ жён и большое количество рабынь⁴², служивших ему для любовных утех⁴³. Но православная вера дала Владимиру просветление⁴⁴, и он изменился и, раскаявшись⁴⁵ в своей прошлой жизни, начал жить праведно и освободил всех женщин⁴⁶.

Выслушав и увидев⁴⁷ представителей всех вероисповеданий⁴⁸, он выбрал православие. В 987 (девятьсот восемьдесят седьмой) году советом бояр было принято решение крестить Русь⁴⁹. В 988 (девятьсот восемьдесят восьмой) году Владимир, захватив город⁵⁰ Корсунь, пригрозил Византии походом⁵¹ на Константинополь. Также ему приглянулась сестра византийского императора⁵² Анна и он пожелал взять её в жены. Император Византии в ответ потребовал⁵³ принятия

¹ roku urodzenia

² nie określono –

w przybliżeniu to

³ miasteczku

⁴ dokąd jego matkę Makluszę

zesłała księżna Olga

⁵ za pozamałżeński związek

⁶ była służącą księżnej

i owocem jej miłości

⁷ oprócz niego

⁸ dwóch synów

⁹ ówczesne zwyczaje

pogańskie

¹⁰ nie zakazywały być

następcą tronu nawet dziecku

¹¹ urodzonemu

w pozamałżeńskim

związku przez służącą

¹² na wychowanie

¹³ opiekował się nim wujek

¹⁴ rodzony brat matki

¹⁵ umiera

¹⁶ wcześniej podzielił

¹⁷ pomiędzy trzech synów

¹⁸ jako główny zastępca

¹⁹ zaczął rządzić Ziemią

Drewlan (Polesie Wołyńskie)

²⁰ dano Nowogród

²¹ w koalicji

²² wyruszył

²³ w wyniku czego książe

Oleg zginął w walce

²⁴ rozdeptany przez konie

²⁵ musiał uciekać

²⁶ do króla tego kraju

²⁷ wyruszył na wojnę

²⁸ wyprawa cechowała się

niezwykłym okrucieństwem

²⁹ zabił władcę miasta

³⁰ przemocą zabrał jego

córkę za żonę

³¹ zemścił się na niej, bo wołała

³² nazywając go synem

niewolnicy

³³ potem zdobył

³⁴ z jego rozkazu zabito

³⁵ pomimo tego, że

³⁶ Greczynka, była w ciąży

³⁷ najpierw

³⁸ poganinem

³⁹ czcił pogańskich bogów

⁴⁰ zbudował świątynię,

gdzie składano ofiary

⁴¹ kilka

⁴² mnóstwo niewolnic

⁴³ uciech miłosnych

⁴⁴ oświeciła go

⁴⁵ po okazaniu skruchy

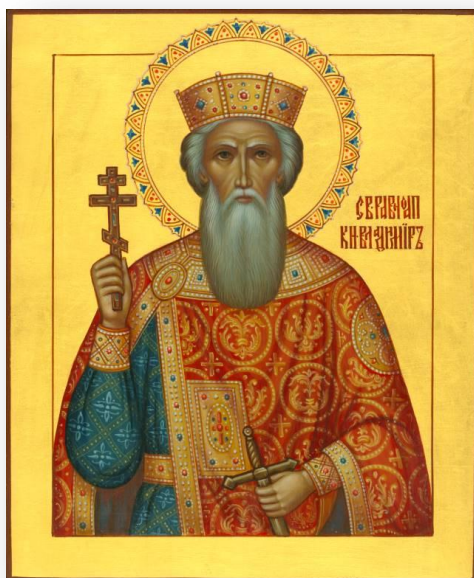
⁴⁶ zaczął żyć bogobojnie

i uwolnił wszystkie kobiety

князем православія, дабы он был одной веры со своей будущей женой⁵⁴. Владимир крестился и обручился⁵⁵ с сестрой императора. В 988 (девятьсот восемьдесят восьмой) году произошло великое событие⁵⁶ – крещение⁵⁷ Руси (fot. 30).

Умер⁵⁸ князь Владимир в 1015 (тысяча пятнадцатом) году, оставив после себя большое количество наследников⁵⁹. У него было более⁶⁰ 23 (двадцати трёх) детей. После смерти отца они долго вступали в распри между собой⁶¹, деля власть^{62XXX}.

За⁶³ 37 (тридцать семь) лет правления⁶⁴ Владимира было заключено множество мирных договоров⁶⁵ – с королями Венгрии, Польши, Чехии, императором Византии и Папой Римским⁶⁶. Он покорил племена вятичей и радимичей⁶⁷, воевал с волжскими булгарами и хазарами⁶⁸, отторг от Польши Червенскую Русь⁶⁹. К Руси отошли⁷⁰ также земли Таманского полуострова^{71XXXI}.

⁴⁷ po wysłuchaniu i zobaczeniu
⁴⁸ religii
⁴⁹ za radą bojarów podjęto decyzję o chrzcie Rusi
⁵⁰ po zdobyciu miasta
⁵¹ zagroził Bizancjum wyprawą
⁵² spodobała mu się siostra cesarza bizantyjskiego
⁵³ w odpowiedzi zażądał
⁵⁴ żeby był tej samej wiary co przyszła żona
⁵⁵ ochrzcił się i zaręczył
⁵⁶ miało miejsce wielkie wydarzenie
⁵⁷ chrzest
⁵⁸ zmarł
⁵⁹ pozostawił dużą ilość następców
⁶⁰ miał ponad
⁶¹ weszli w konflikt między sobą
⁶² dzieląc się władzą
⁶³ w ciągu
⁶⁴ rządów
⁶⁵ zawarł mnóstwo traktatów pokojowych
⁶⁶ Papieżem
⁶⁷ podbił plemiona Wiatyczów i Radymiczów
⁶⁸ walczył z Wołżańskimi Bułgarami i Chazarami
⁶⁹ odbił Polsce Ziemię Czerwieńską
⁷⁰ do Rusi przyłączył
⁷¹ Półwyspu Tamańskiego

CZY WIESZ, ŻE...

Drewlanie – jedno z plemion należące do grupy wschodnich plemion słowiańskich. Zamieszkiwali w dorzeczach Słuczy i Prypeci na Polesiu Wołyńskim^{XXXII}.

Wiatycze – plemię słowiańskie, którego przynależność do Słowian zachodnich lub wschodnich pozostaje w nauce przedmiotem dyskusji. Prawdopodobnie od IX do XII wieku zamieszkiwali nad górą Oką i górnym Donem. W X wieku podbili przez Ruś Kijowską. Ich protoplastą miał być Wiatko. Według Nestora Wiatycze i Radymicze mieli pochodzić od Lachów (Polaków) (*ot roda lachow*) i początkowo zamieszkiwać tereny Mazowsza i Podlasia, co sugeruje ich pochodzenie od plemion zachodniosłowiańskich. Nestor w *Powieści minionych lat* wskazuje, że zarówno Wiatycze, jak też Radymicze nie zaliczają się do plemion wschodniosłowiańskich. Nestor nie zaliczał Lachów do ogólnej nazwy „Słowian” przez którą rozumiał (zgodnie z dzisiejszą terminologią) „Słowian wschodnich”. Dla niego Lachowie (Łędzianie) byli to Słowianie polscy (jako odrębna grupa), podobnie traktował Słowian naddunajskich i Słowian morawsko-czeskich, których nie zaliczał do „Słowian”, poprzez nazwę którą rozumiał jedynie plemiona „wschodniosłowiańskie”^{XXXIII}.

Radymicze – plemię słowiańskie, którego przynależność do Słowian zachodnich lub wschodnich pozostaje w nauce przedmiotem dyskusji. Według XII-wiecznej *Kroniki Nestora* Radymicze *pochodzili z Lachów*, wzięli nazwę od Lacha Radyma i osiedlili się nad Sożą: *Polanie (...) byli rodu słowiańskiego, Drewlanie (...) wywodzili się z tychże Słowian, Radymicze zaś (...) – z Lachów*. Ziemie Radymiczów zlokalizowane były nad rzeką Soż. Od zachodu i północy ograniczone były Dnieprem, od południa i wschodu – Dżisną. Od zachodu Radymicze sąsiedowali z Dregowiczami, od północy – z Krywiczami, od wschodu – z Wiatyczami, od południa – z Siewierzanami^{XXXIV}.

Bułgaria Wołżańsko-Kamska lub **Bułgaria Kamska** – historyczne państwo, istniejące między VII a XIII wiekiem na obszarze dorzeczy rzek Wołgi i Kamy, na terenie dzisiejszej zachodniej Rosji. Obecnie za spadkobierców terytorialnych i kulturalnych państwa Bułgarii Wołżańsko-Kamskiej uważają się autonomiczne republiki Tatarstanu i Czuwaszji^{XXXV}.

Chazarowie, Kozarowie (turecki: *Hazarlar*) – lud koczowniczy pochodzenia tureckiego, o którym pierwsze wzmianki pochodzą z VI wieku n.e. Tereny zajmowane przez Chazarów rozciągały się na Stepie Pontyjsko-Kaspijskim między północnym Kaukazem, Krymem, Morzem Kaspijskim a rzeką Jaik i Samarą^{XXXVI}.

Półwysep Tamański, Tamań – półwysep na południu Federacji Rosyjskiej w Kraju Krasnodarskim, położony na wschód od Krymu, od którego jest oddzielony (konkretnie od jego odnogi – Półwyspu Kerczeńskiego) Cieśniną Kerczeńską. Jego północna część leży w Europie, południowa zaś w Azji. Półwysep jest przedłużeniem Wielkiego Kaukazu i oddziela Morze Azowskie od Morza Czarnego^{XXXVII}.

Grody Czerwieńskie (Ziemia czerwieńska) – powszechnie przyjęta w historiografii nazwa ziem stanowiących w X i XI wieku przedmiot rywalizacji polsko-ruskiej.

Grody te wspomniane są w latopisie „Powieść minionych lat” jako należące do „Lachów”, czyli do Polski. Zajęte w 981 roku wraz z Przemyślem przez księcia kijowskiego Włodzimierza Wielkiego, wróciły do Polski w 1018 roku odzyskane przez Bolesława Chrobrego w czasie wyprawy kijowskiej. W 1031 roku ponownie opanowane przez Rusinów Jarosława Mądrego. Odzyskane następnie przez Bolesława Śmiałego i utrzymane w latach 1077-1086. Następnie w obrębie księstwa halicko-wołyńskiego, kiedy to zanika ich pierwotna nazwa. Powróciły do Polski za panowania Kazimierza Wielkiego wraz z przyłączeniem w latach 1340-1349 Rusi Czerwonej do Korony Królestwa Polskiego.

Dokładna lokalizacja i wielkość obszaru Grodów Czerwieńskich jest przedmiotem dyskusji historyków. Uważa się, że albo stanowiły zachodnią część późniejszej Rusi Czerwonej, albo były jej wcześniejszą nazwą. Nazwa grodów pochodzi od ich głównego grodu Czerwienia i prawdopodobnie związana jest z handlem owadem barwnikowym – czerwem.

Najbardziej dziś przeważającym poglądem jest teza uznająca „Grody Czerwieńskie” za obszar całkiem rozległy, bo obejmujący swym zasięgiem w przybliżeniu przyszłą ziemię chełmską, bełską, przemyską, sanocką, wołyńską i inne pobliskie ziemie^{XXXVIII}.

CZY WIESZ, ŻE...

Włodzimierz Wielki – mordował, gwałcił i składał ofiary z ludzi. Oto święty, którego Rosjanie podkradli Ukraińcom, by zrobić z niego patrona swojej państwowości.

„Lepiej mi tu umrzeć, niż iść w niewolę” – miała powiedzieć Anna Porfirogenetka, siostra bizantyjskiego cesarza Bazylego, wchodząc ze łzami w oczach na statek płynący na Krym. Brat oddał ją za żonę znanemu normańskiemu okrutnikowi ze skłonnością do rozpusty, pijaństwa i grabieży. Anna, o której rękę ubiegały się najznamienitsze rody królewskie chrześcijańskiej Europy, miała resztę życia spędzić u boku pogańskiego analfabety, utrzymującego kilkusetosobowy harem nałożnic, nie licząc armii oficjalnych żon, często siłą odebranych poprzednim mężom. Szwedzcy wikingowie, z których się wywodził, nazywali krewkiego wojaka Waldemar Sweinaldsson, choć historia zapamiętała go jako Włodzimierza Wielkiego, kniazia kijowskiego i człowieka, który doprowadził do chrystianizacji Rusi.

Chrześcijaństwo na wschodniej słowiańszczyźnie nie miało szczęścia do swoich ojców założycieli. Podczas gdy Bałkany nawracali uczeni w piśmie Cyryl i Metody, a patronem Polski stał się poświęcony przez pogańskich Prusów czeski misjonarz Adalbert, na Rusi słowo boże krzewili brutalni Normanowie. Była wśród nich babka Włodzimierza, księżna Helga, jako Olga obwołana jedną z pierwszych świętych kijowskiej Cerkwi, mimo zamilowania do bezlitosnego mordowania każdego, kto nadepnął jej na odcisk. Taki los spotkał matkę Włodzimierza, Malfridę. Jej męscy krewni zostali przez Helgę zakopani żywcem za bunt przeciw rządowi rodu Ruryka, który w tamtym czasie opanował rozległe ziemie od bagien wokół Onegi, gdzie dziś jest Petersburg, przez Nowogród, Smoleńsk aż po Kijów i okolice dzisiejszej Odessy.

Swen, nazywany w Kijowie Świętosławem, nie był szczególnie przekonany do chrześcijaństwa, więc Helga przelewała swoją wiarę na wnuków Olega i Jaropelka. Ten drugi wykazywał na tyle dużo zrozumienia dla religijności babki, że za żonę wziął sobie grecką mniszkę. Chrześcijańskiego miłosierdzia jednak w normańskim kniazu nie było za grosz. Najpierw zamordował swojego brata, a potem ruszył do Nowogrodu, by wykończyć bękart Włodzimierza, który nie czekając na wizytę siepaczy, zwał do Szwecji. Po kilku latach w Skandynawii okrzepł, zmężniał i wrócił na czele bandy zabijaków na Ruś, gotów przejąć pełnię władzy. Zajął Nowogród, a potem próbował nawiązać sojusz z kniazem Połocka, normańskim watażką Rogwołodem. Pakt miał przypieczętować ślub z jego córką Rognedą, ale znana z urody dziewczyna odrzuciła zaloty kogoś, kogo uważała za syna niewolnicy. Włodzimierz załatwił więc to na swój sposób, zdobywając Połock siłą i gwałcąc księżniczkę na oczach ojca i braci, których potem zamordował. Gwałt wydawał się ulubioną karą Włodzimierza. Zgwałcił nawet brzemienną grecką żonę swojego znenawidzonego brata Jaropelka, wspaniałomyślnie włączając ją potem w skład haremu i uznając urodzonego przez nią chłopca. W Kijowie do końca jego dni zastanawiano się, synem którego Rurykowicza jest Światopelk, nazwany potem Przeklętym za spiskowanie ze swoim teściem Bolesławem Chrobrym, który przez rok plądrował Kijów.

Mimo, a może właśnie z powodu, zamilowania do przemocy Włodzimierz był nadzwyczaj sprawnym władcą. Ruś pod jego rządami rosła. Książ na czele wareskich wojów pokonał litewskich Jaćwingów, gromił Pieczyngów grasujących po naddnieprzańskim stepie, odebrał nawet Przemyśl i Grody Czerwieńskie potężnemu władcy Polan, Mieszkowi. Krajowi brakowało jednak spoiwa, które dałoby boską sankcję władzy kijowskiego kniazia. Zachodni sąsiedzi Polanie i Madziarzy rośli w siłę po porzuceniu pogańskich wierzeń, a na wschodzie, tam, gdzie dziś jest Moskwa, nie było wtedy nic, tylko mokradła i puszcze.

Przezorny Włodzimierz także zaczął rozglądać się za jakąś wygodną dla jego celów politycznych religią. Był przywiązany do pogaństwa od czasów, gdy jego brat Jaropelk zaczął otaczać się chrześcijanami. Dlatego najpierw zaczął eksperymentować z pogańskimi bożkami plemiennymi, ściągając do Kijowa Chorsy, Dażbogi, Stribory, Siemargły, Mokosze, Wieliesy i stawiając na ich czele gromowładnego Peruna, symbolizującego nadrzędność jego władzy nad regionami.

Nie na wiele się to zdało, gdyż chrześcijaństwo czyniło w Kijowie duże postępy i nie brakowało takich, którzy mówili, że stawiane przez Włodzimierza posągi bożków to nie żadni bogowie, tylko „kawaty drewna, dziś jest, jutro zgnije”. Autor tych słów, schryścianizowany normański kupiec Teodor, stał się jednym z pierwszych świętych Kijowa, po tym, jak zginął, broniąc syna Jana, którego Włodzimierz – zgodnie ze starym normańskim obyczajem – kazał złożyć bogom w ofierze w podzięcie za zwycięstwo nad Jaćwingami.

Książ, choć niepiśmienny poganin, wiedział, że jego państwo może scalić tylko monoteizm. Urządził więc rodzaj castingu na religię państwową. Mahometan uznał za ponuraków, którzy odmawiają wiernym picia wina, bez którego nie wyobrażał sobie życia. „Nie ma w nich wesela, jeno smutek i smród wielki” – podsumował. Podobnie nieatrakcyjni wydali mu się łacińscy chrześcijanie z Niemiec, którzy „odprawiają mnogie nabożeństwa, ale piękna u nich nie widać żadnego”. Dopiero Bizantyjczycy ze swoją pełną przepychu liturgią mieli zrobić wrażenie na kijowskim kniazu.

W rzeczywistości książę kierował się nie względami estetycznymi, tylko polityczną kalkulacją. Bizancjum było wówczas punktem odniesienia dla całego chrześcijańskiego świata i leżało znacznie bliżej Kijowa niż frankońskie królestwa zachodniej Europy. Włodzimierz miał z Konstantynopolem swoje biznesy, na których opierała się gospodarcza pomyślność Rusi. Gdy więc młody cesarz Bazyl II, nazwany potem Bułgarobójcą, stanął wobec buntu generałów cesarskiej armii w Anatolii, kijowski władca ochoczo pospieszył mu z pomocą. Sześć tysięcy normańskich zabijaków szybko pomogło zaprowadzić porządek w imperium. Ceną za tę usługę miała być ręka siostry Bazylego Anny i chrzest Włodzimierza, gdyż nie uchodziło przecież, żeby szlachetnie urodzona Porfirogenetka wydana została za poganina. Bizantyjczycy nie kwapili się jednak z realizacją umowy, dlatego Włodzimierz musiał ich do tego zachęcić, puszczając z dymem Chersonesz, grecką kolonię na Krymie. Cesarzówna musiała się więc poświęcić dla dobra kraju. Jej nowy mąż ochrzcił się ochoczo, a potem zabrał do chrystianizacji Rusi z tą samą energią, którą wcześniej poświęcał na rozpustę i mordowanie.

Książę kazał spalić drewniane bożki, które sam niedawno ustawiał w stolicy, a ich przywódcy Perunowi zgotował upokarzający koniec. Posąg boga piorunów zwleczono z kijowskiej skarpy na Padół, okładając po drodze różgami, a potem wrzucono do Dniepru, rozgłaszając poddanym, że mają odpychać go od brzegu aż dopłynie do Porochów, gdzie miał rozpaść się na skalnych progach. Włodzimierz kazał też pod groźbą surowych kar wejść wszystkim mieszkańcom Kijowa do Dniepru po szyć, podczas gdy na brzegu stali przywiezieni z Konstantynopola przez Annę mnisi i błogosławili chrzczonych w ten sposób Rusów. Poszło stosunkowo łatwo, bo w mieście żyło wielu chrześcijan, a poza tym sprytny władca pozbył się pogańskiej opozycji, wysyłając jej najbardziej wojowniczych przedstawicieli na służbę do Bizancjum.

Sam książę na stare lata znacznie się uspokoił. Rozpędził harem i wiódł przykładowy żywot chrześcijańskiego władcy, którego ulubionym strojem jest włosiennica pokutna. Niezwykła płodność i hulawczy tryb życia z czasów pogańskiej młodości przyczyniły się do jego zguby. Miał 12 synów z kilkoma kobietami, z których część to były niewolnice, a część ofiary gwałtów, nienawidzące władcy.

W XVII wieku szczątki szwedzkiego wikinga, który stał się pierwszym oficjalnie chrześcijańskim władcą wschodniej słowiańszczyzny, znaleziono w ruinach zburzonej przez Tatarów Batu-chana kijowskiej Cerkwi Dziesięcinnej. Rosja zaczynała się wtedy rozpychać na Ukrainie i każdy pretekst do wykazania wyjątkowych więzów tych dwóch krajów był dobry. Krewki władca uznany za świętego zarówno przez prawosławnych, jak i grekokatolików stał się symbolem połączenia tradycji patriarchatu moskiewskiego ze znacznie starszą kijowską metropolią. Włodzimierz spoczywał sobie spokojnie w odbudowanej Cerkwi Dziesięcinnej aż do 1936 roku, gdy gruziński władca moskiewskiego imperium nakazał wysadzić w powietrze jedną z najważniejszych kijowskich katedr^{XXXIX}.

III.2. Иван IV Грозный. Iwan IV Groźny

Иван IV (Четвёртый) Грозный (fot. 31) – **первый царь всей Руси**¹, известный своими варварскими и невероятно жесткими методами правления².

Иван Грозный родился в 1530 (тысяча пятьсот тридцатом) году в подмосковном селе³ Коломенское в семье великого князя Василия III (Третьего) Рюриковича⁴ и литовской княгини⁵ Елены Глинской. Номинальным царём ему пришлось стать в 3-летнем (трёхлетнем) возрасте⁶, так как⁷ Василий III (Третий) серьёзно заболел и скоропостижно скончался⁸. Через 5 (пять) лет⁹ у будущего царя умерла и мать¹⁰, в результате чего в 8 (восемь) лет он остался полным сиротой.

Детство юного¹¹ монарха прошло в обстановке дворцовых переворотов¹², серьёзной борьбы за власть¹³, интриг и насилия¹⁴, что сформировало у Ивана Грозного жесткий характер¹⁵. В тот период страной управляли¹⁶ князья Бельские и Шуйские, дворянин¹⁷ Михаил Воронцов и родственники будущего правителя по материнской линии¹⁸ Глинские.

В 1543 (тысяча пятьсот сорок третьем) году он впервые показал опекунам свой норов¹⁹, приказав убить²⁰ Андрея Шуйского. Тогда бояре начали бояться²¹ царя.

Будущий царь много времени посвящал самообразованию²², читал много книг²³, что сделало его самым начитанным правителем тех времён²⁴.

В 1545 (тысяча пятьсот сорок пятом) году, когда Иван Грозный достиг совершеннолетия²⁵, он стал полноправным царём. Его первым политическим решением²⁶ стало желание венчаться на царство²⁷. С первых дней правления²⁸ Ивана Грозного в государстве прошли ряд ключевых изменений²⁹ и реформ, которые он разработал с Избранной радой³⁰, а в России начался период самодержавия³¹, в течение которого вся власть попала в руки к одному³² монарху.

В 1550 (тысяча пятьсот пятидесятом) году правитель раздал «избранной» тысяче московских дворян³³ поместья в пределах³⁴ 70 км (семидесяти километров) от российской столицы и образовал стрелецкое войско³⁵, которое вооружил огнестрельным оружием³⁶.

Внешняя³⁷ политика Ивана Грозного на первом этапе правления была насыщена многочисленными³⁸ войнами, которые были весьма успешными³⁹: взял под контроль Казань и Астрахань, присоединил⁴⁰ к России часть сибирских земель, начал организовывать торговые отношения⁴¹ с Англией, вступил в войну с Великим княжеством Литовским⁴², в которой потерпел громкое поражение⁴³ и потерял⁴⁴ часть русских земель.

После проигрыша⁴⁵ в войне Иван Грозный начал искать виновных в поражении⁴⁶, разорвал отношения⁴⁷ и Избранной радой и встал на путь самовластия⁴⁸, наполненного⁴⁹ репрессиями, опалами и казнями всех⁵⁰, кто не поддерживал⁵¹ его политику.

¹ pierwszy car Wszechrusi

² znany ze swoich barbarzyńskich i nadzwyczaj brutalnych metod rządzenia

³ podmoskiewskiej wiosce

⁴ w rodzinie wielkiego księcia Wasyla III Rurykowicza

⁵ litewskiej księżnej

⁶ carem został w wieku 3 lat

⁷ ponieważ

⁸ poważnie zachorował i przedwcześnie zmarł

⁹ po 5 latach

¹⁰ zmarła matka

¹¹ przyszłego cara

¹² dzieciństwo młodego

¹³ przebiegało w atmosferze

¹⁴ przewrotów pałacowych

¹⁵ walki o władzę

¹⁶ przemocy

¹⁷ co ukształtowało ...

¹⁸ brutalny charakter

¹⁹ w tym okresie krajem

²⁰ zarządzili

²¹ szlachcic

²² krewni przyszłego

²³ władcy z linii matki

²⁴ po raz pierwszy pokazał

²⁵ opiekunom swój charakter

²⁶ rozkazał zabić

²⁷ wtedy bojarzy zaczęli

²⁸ dużo czasu poświęcał

²⁹ własnej edukacji

³⁰ dużo książek

³¹ co sprawiło, że był

³² najbardziej czytany

³³ władcą w tamtych czasach

³⁴ osiągnął pełnoletniość

³⁵ decyzją

³⁶ pragnienie koronacji

³⁷ od pierwszych dni rządów

³⁸ miało miejsce w państwie

³⁹ wiele zasadniczych

⁴⁰ przemian

⁴¹ opracował z Wybraną Radą

⁴² zaczął się okres

⁴³ samodzielnawia

⁴⁴ w ciągu którego cała

⁴⁵ władza trafiła w ręce jednego

⁴⁶ „wybranemu” tysiącowi

⁴⁷ moskiewskich szlachciców

⁴⁸ majątki w granicach

⁴⁹ powołał wojsko strzeleckie

⁵⁰ które uzbroił w broń palną

⁵¹ zagraniczna

⁵² pełna licznicy

⁵³ dość pomyślnie

⁵⁴ przyłączył

⁵⁵ stosunki handlowe

⁵⁶ Wielkim Księstwem

⁵⁷ Litewskim

⁵⁸ poniósł olbrzymią klęskę

Ввёл особую форму правления⁵², в результате которой Россия была разделена на две части – опричнину и земщину⁵³. В поместьях⁵⁴ опричнины собралось многочисленное⁵⁵ войско. Им было позволено устраивать⁵⁶ грабежи и погромы бояр насильственным образом⁵⁷, а в случае оказания сопротивления⁵⁸ им разрешалось беспощадно казнить⁵⁹ всех несогласных с государем⁶⁰.

В 1571 (тысяча пятьсот семьдесят первом) году, когда на Русь вторгся⁶¹ крымский хан Девлет-Гирей, опричнина Ивана Грозного продемонстрировала полную недееспособность защищать государство⁶². В результате Иван Грозный отменил⁶³ опричнину, перестал убивать⁶⁴ людей.

В этот период он совершил⁶⁵ ещё одно кровавое преступление⁶⁶ и в момент ярости случайно убил собственного⁶⁷ сына Ивана Ивановича.

По версии историков, первый царь всей Руси был женат семь раз. Первой супругой⁶⁸ монарха была Анастасия Захарьина-Юрьева, которая родила шестерых детей⁶⁹, из которых выжили⁷⁰ только Иван и Фёдор. После того, как⁷¹ Анастасия умерла, Иван Грозный женился на дочери кабардинского князя⁷² Марии Черкасской. Вторая жена родила ему сына, который скончался в месячном возрасте⁷³. После этого интерес Ивана Грозного к жене пропал⁷⁴, а через 8 (восемь) лет умерла и сама Мария.

Третья жена Ивана Грозного Мария Собакина была дочерью колёменского дворянина⁷⁵. Третий брак⁷⁶ царя продлился всего⁷⁷ 15 (пятнадцать) дней – Мария умерла по неизвестным причинам⁷⁸.

Царь вновь⁷⁹ женился на Анне Колтовской. Этот брак также был бездетным, а через год семейной жизни⁸⁰ свою четвертую жену царь заключил в монастырь, где она и умерла⁸¹.

Пятой женой правителя стала Мария Долгорукая, которую он утопил в пруду⁸² после первой брачной ночи⁸³, так как узнал, что его новая жена не была девственницей⁸⁴.

Вновь женился⁸⁵ на Анне Васильчиковой, которая недолго пробыла царицей⁸⁶ – её также как и предшественниц⁸⁷ постигла участь быть насильно сосланной в монастырь⁸⁸, якобы за измену царю⁸⁹.

Последней⁹⁰, седьмой женой Ивана Грозного была Мария Нагая. Она родила царевича Дмитрия, который погиб в 9-летнем (девятилетнем) возрасте⁹¹. Мария после смерти мужа новым царём была сослана⁹² в Углич, а после насильно пострижена в монахини⁹³.

Смерть первого царя всей Руси Ивана Грозного наступила⁹⁴ в 1584 (тысяча пятьсот восемьдесят четвёртом) году в Москве. Правитель умер за игрой в шахматы⁹⁵ от разрастания остеофитов⁹⁶, которые уже в последние годы сделали его практически неподвижным^{97XL}.

⁴⁴ stracił
⁴⁵ po przegranej
⁴⁶ zaczął szukać winnych
porażki
⁴⁷ zerwał relacje
⁴⁸ wkroczył na drogę
samowładztwa
⁴⁹ pełnego
⁵⁰ nienajski i egzekucji
wszystkich
⁵¹ kto nie popierał
⁵² wprowadził specyficzną
formę rządów
⁵³ opryczninę
i ziemszczyznę
⁵⁴ majątkach
⁵⁵ liczne
⁵⁶ pozwolono im
⁵⁷ brutalne
⁵⁸ w przypadku sprzeciwu
⁵⁹ mieli pozwolenie na
bezlitosne mordowanie
⁶⁰ wszystkich, kto nie
zgodzał się z władcą
⁶¹ wtargnął
⁶² brak jakiegokolwiek
zdolności do obrony
państwa
⁶³ zlikwidował
⁶⁴ zaprzestał zabijania
⁶⁵ w tym samym czasie
⁶⁶ popełnił krwawe
przestępstwo
⁶⁷ w chwili furii
przypadkowo zabił
własnego
⁶⁸ pierwszą żonę
⁶⁹ sześcioro dzieci
⁷⁰ przeżyli
⁷¹ po tym jak
⁷² ożenił się z córką
księcia kabardyjskiego
⁷³ zmarł jako miesięczne
dziecko
⁷⁴ stracił zainteresowanie
⁷⁵ córką szlachcica z Kołomyj
⁷⁶ trzecie małżeństwo
⁷⁷ trwało zaledwie
⁷⁸ zmarła z nieznanых
przyczyn
⁷⁹ ponownie
⁸⁰ po roku życia
rodzinne
⁸¹ wtrącił do klasztoru,
gdzie zmarła
⁸² utopił w stawie
⁸³ po nocy poślubnej
⁸⁴ po tym, jak dowiedział
się, że żona nie była
dziewicą
⁸⁵ ponownie ożenił się
⁸⁶ niedługo była carycą
⁸⁷ jak i jej poprzedniczki
⁸⁸ spotkał los wtrącenia na
siłę do klasztoru
⁸⁹ niby za zdradę cara
⁹⁰ ostatnią

⁹¹ zginął w wieku 9 lat
⁹² po śmierci męża była
zesłana przez nowego cara
⁹³ siłą wtrącona do zakonu
⁹⁴ nastąpiła
⁹⁵ grając w szachy
⁹⁶ rozrostu osteofitów
(narośli kostnej)
⁹⁷ przez które w ostatnich
latach był praktycznie
unieruchomiony

CZY WIESZ, ŻE...

Rurykowicze – ród ruski wywodzący się od legendarnego wodza Waregów – Ruryka I, pochodzącego najprawdopodobniej z Półwyspu Jutlandzkiego. Kniaziowie z tej dynastii zdołali skupić pod swymi rządami część Waregów, plemion słowiańskich i plemion ugrofińskich i tym samym dali początek Rusi Kijowskiej. Z czasem ludność wareska uległa całkowitej asymilacji ze Słowianami. Dynastia ta sprawowała rządy w Wielkim Księstwie Moskiewskim (Rusi Moskiewskiej) i Carstwie Rosyjskim do 1610 roku (z przerwą w latach 1598-1606). Jej ostatnimi przedstawicielami, którzy zasiadali na tronie Rosji byli carowie Fiodor I Iwanowicz, syn Iwana IV Groźnego oraz Wasyl IV Szujski^{XLI}.

CZY WIESZ, ŻE...

Opricznina była terminem od dawna znanym na Rusi – oznaczała udziały otrzymywane przez wdowy po księżętach moskiewskich (od staroruskiego słowa *oprich* – oprócz, osobno, tu: część osobno wydzielona). Opriczny „tysiąc” powołano jako uprzywilejowaną gwardię przyboczną cara, jednak pojęcie opriczniny dotyczyło także rozległych terytoriów specjalnie wydzielonych dla tej instytucji, z których wysiedlono większość bojarów, a ich majątki rozdano oprycznikom. Wysiedleni bojarzy na nowych terenach otrzymywali ziemię z ograniczonym prawem własności – bez możliwości przekazania ich potomkom; ci, którzy pozostali lojalni wobec monarchy zachowali ziemię, otoczoną przez pierścień opricznych posiadłości; z części Moskwy wysiedlono ludność i utworzono nową, opryczną dzielnicę. Rosja została podzielona na dwa państwa: ziemszczyznę i opryczninę (ok. 30% kraju), każde posiadało odrębny dwór, urząd, skarb i wojsko.

Nowe opryczne wojsko, wybrane spośród nisko urodzonej szlachty, stało się narzędziem walki z feudalno-arystokratyczną opozycją, która nazywała je „nędznym niezdarnym chłopstwem” i „mamymi ludźmi”. Car wyznaczał opryczników osobiście, nowo wybrani gwardziści przysięgali, oprócz bezwzględного posłuszeństwa, demaskowanie zagrażających carowi „zamysłów”, donoszenie o wszystkim, czego się dowiedzą oraz niekontaktowanie się z ziemszczyzną. Byli także pierwszą grupą, która przysięgała wierność nie tylko monarsze i jego interesom, ale też suwerennemu państwu. Ich charakterystyczny ubiór: czarne, proste, niemal zakonne opończe, narzucane na bogate, wyszywane złotem stroje, często określano słowem pochodzącym z tatarskiego – *t'ma*, oznaczającym „okrąg wojskowy” lub „ciemność”. Jeździli na czarnych koniach, do siodła mieli przytwierdzone symbole: miotłę, znak oczyszczania kraju ze zdrady i psią głowę, znak, iż winni kąsać i gryźć zdrajców jak psy (psia głowa była często również interpretowana jako symbol wierności)^{XLII}.

CZY WIESZ, ŻE...

Ojciec Iwana Groźnego – Wasyl III – zmarł w 1533 roku, kiedy syn miał 3 lata. Matka Helena, walcząc z pretendentami do tronu, uwięziła i otruła stryjów małego Iwana – Jerzego i Andrzeja. W 1538 roku ich stronnicy zemścili się, trując Helenę. Iwan i jego młodszy brat Jerzy kilka lat oglądali krwawe rzezie. Książę żył w strachu o swoje życie, pogardzany i odtrącony.

Iwan w wieku zaledwie kilku lat zaczął dręczyć zwierzęta. Szczeniaki zrzucał z murów Kremla, złapanym ptakom wydłubywał oczy i wnętrzności. Gdy miał 15 lat, z kompanami zaczął napadać na kupców i chłopów. W grudniu 1543 roku w czasie uczty miotał obelgi na bojarów, zarzucając im zdradę i samolubstwo. Andrzej Szujski został na jego rozkaz rozszarpany przez psy. 16 stycznia 1547 roku książę koronował się na cara.

Iwan Groźny był pomysłodawcą „Domostroju”, czyli poradnika rodzinnego, religijnego i zarazem książki kucharskiej. Można było tam znaleźć dokładne procedury bicia żony: „A bić należy ostrożnie kańczugiem: rozważnie i boleśnie, straszno i zdrowo, a jeno za winę wielką i sprawę poważną, straszliwe nieposłuszeństwo i lekceważenie, zdjawszy koszulę kańczugiem (...) oćwiczyć, za ręce trzymając i rzec dobre słowo, aby gniewu nie było”. Oraz wychowania dzieci: „Jeśli kochasz swojego syna, bij go i to często. W końcu stanie się twoją radością. Nie śmieję się z nim, nie baw się, gdyż jeśli okażesz się słaby w drobnych sprawach, ucierpisz w poważnych”.

Iwan karał za golenie bród, za zachodnie stroje, sprowadzanie zachodnich księzek i zwyczajów. Podróże na Zachód uznawał za zdradę. Choć wymagał od poddanych obyczajowej czystości, sam lubował się w orgiach, w których uczestniczył potem jego syn Iwan. Car ojciec wymieniał się z nim kochankami. Kobiety lubił postawne i o bujnych kształtach. Żony traktował podobnie jak poddanych. Maria Dołgoruka za to, że nie była dziewicą, została wciągnięta przez konie do rzeki.

W 1553 roku car zachorował na zapalenie płuc. W łóżu trzęsącym się głosem zażądał od bojarów, by przysięgli wierność jego nowo narodzonemu synowi Dymitrowi. Wielu odmówiło, inni dzielili już skórę na niedźwiedziu, zastanawiając się nad tym, komu przekazać tron. Iwan jednak nagle ozdrowiał. Wszyscy oporni w ciągu kilku lat skończyli pod katowskim toporem albo w mroźnych celach klasztorów nad Morzem Białym. Podobną komedię odegrał na przełomie lat 1564 i 1565. Obrażony wyniósł się z dworem do jednej z twierdz nieopodal Moskwy, udając abdykację. Lud i bojarzy wpadli w panikę. Bez cara padną znów ofiarą Tatarów lub – co gorsza – Polaków i Litwinów. Do Iwana udała się więc delegacja prosząca o powrót na tron. Car łaskawie wrócił, ale dyktując nowe, srogie warunki.

W lutym 1565 roku Rosja poznała zaś opriczników. Początkowo termin ten oznaczał terytorium carstwa na północ od Moskwy aż do Bałtyku i Morza Białego, skąd usunięto bojarów. Rządy sprawował tam car za pośrednictwem ludzi z niższych warstw, „z awansu”, a więc wiernych i słabych, którzy przysięgali „zaprzeć się rodziny i zapomnieć o ojcu i matce”. Opricznicy, których liczba sięgnęła tysiąca, przywdziali czarne mnisie stroje, do pasa przytroczone mieli miotły i odcięte psie głowy. Mieli kęsać i wymiatać bojarów.

Zimą 1565 roku bojarzy wraz z rodzinami i sługami zostali wygnani ze swoich majątków. Szli w mrozie setki kilometrów. Szlak wkrótce pokrył się ciałami chorych, starców i dzieci. Potem przyszedł czas na czystki na carskim dworze.

W 1568 roku znany z uczciwości Iwan Fiodorow, carski koniuszy, został oskarżony o spisek. Posadzono go w carskim stroju na tronie, a następnie w teatralnym geście najważniejsi z opriczników zaszlachtowali go sztyletami. Car dał do zrozumienia, że władza pochodzi od Boga i nie dają jej szaty. Potem kaźnie stały się coraz okrutniejsze. Skarbnik Juriewicz Tiutin został porąbany na kawałki, wraz z małymi dziećmi i żoną, pod zarzutem udziału w polskim spisku. Poddani dostojnika, który popadł akurat w niełaszkę, ginęli razem z nim. Opricznicy zdzierali z chłopek ubrania, po czym kazali im biegać za kurami. Do przerażonych kobiet strzelali z łuku. A gdy grupa chłopów w wiernopoddańczej suplice prosiła o wstrzymanie ucisku i grabieży, ich przedstawiciele Iwan Groźny kazał wychłostać i wyrwać im języki. Niech nikt nie ośmieli się krytykować władzy!

W 1569 roku Iwan oskarżył Włodzimierza Starickiego o próbę otrucia. Zeznań, za 50 rubli, dostarczył kucharz bojara. Staricki po torturach musiał wypić truciznę – wraz z nim żona i dziewięcioletnia córka. Matkę przebywającą w klasztorze opricznicy zabili. Dwórki Starickiego zostały zgwałcone, a zdradziecki kucharz zastrzelony, Iwan nie potrzebował bowiem niewygodnych świadków. Zebrał wtedy „zeznania” potrzebne do rozprawy z Nowogrodem. To dumne i niezależne miasto o republikańskim ustroju zostało podbite przez Moskwę pod koniec XV wieku. Ale Nowogród wciąż nie pasował do wizerunku poddańczej Rusi, car polecił więc sfalszowanie listu nowogrodzian do Zygmunta Augusta wraz z podpisami metropolitów.

W 1570 roku do Nowogrodu ruszyła karna ekspedycja. Iwan IV kazał otoczyć miasto palisadą. Witającego go na moście metropolitę Pimena poniżył i oskarżył o zdradę. Mimo to wspólnie z nim udał się na ucztę do soboru św. Zofii. Opricznicy zaczęli swobodnie rozmawiać z popami. Nagle Iwan krzyknął po tatarsku: „Hojda!”. Rozpoczęło się pięć tygodni rzezi miasta.

Duchowni, którzy nie chcieli lub nie mogli zapłacić okupu, zostali ścięci. Opricznicy ruszyli do domów kupców. Wszystkich zagonili na plac miejski, gdzie łamali ich kołem, kastrowali, rwali cęgami. Potem okaleczonych wraz z rodzinami przywiązali do sań i powlekli nad rzekę Wołchow do szerokiego przerębla. Kilka tysięcy osób zostało wepchniętych do lodowatej wody. Małe dzieci kaci przywiązywali do matek. Oprawcy czekali w łodziach, tnąc berdyszami po rękach tych, którzy próbowali chwycić się zbawczej kry. Zamordowano tysiące mieszkańców. Nowogród nigdy już się nie podniósł.

Po triumfalnym powrocie do Moskwy Iwan rozpoczął rzeź „wspólników” Nowogrodu. Odbyła się ona 25 czerwca 1570 roku. Widzów trzeba było siłą spędzać pod szafot – przerażona ludność obawiała się o własne życie. Kanclerz Iwan Wiskowaty przywiązany do krzyża św. Andrzeja został obdarty ze skóry. Skarbnika Nikitę Funikowa oprawcy zanurzali we wrzątku i zimnej wodzie, aż skóra zaczęła odchodzić od niego płatami. Nabity na pal Tielepniew musiał patrzeć, jak opricznicy gwałcą jego matkę. Wdowa po Funikowie nie chciała oddać kosztowności. Siepacze Iwana rozciągnęli więc w poprzek jej komnaty szorstki sznur. Rozebraną do naga postawili okrakiem i zaczęli przeciąganie sznura po kroczu kobiety, która zmarła po kilku dniach. 80 innych żon bojarów opricznicy utopili w rzece Moskwie. Według świadków car, obserwując te jatki, był wniebowzięty.

Iwan Groźny kierował czystkami w sposób, który wykorzystał potem Stalin.

W 1571 roku Tatarzy krymscy niespodziewanie napadli na Moskwę. Iwan uciekł, kazał wcześniej zamknąć bramy Kremla przed szukającym schronienia ludem. Najeźdźcy wzięli 100 tys. jasyru. Trupów było podobno tyle, że spowolniły bieg rzeki.

W latach 1558-1582 toczył z Rzeczpospolitą wojny o Inflanty. Złapane kobiety żołdacy moskiewscy przywiązali do drzew i szpikowali strzałami. Innych pojmanych wbijali na pal lub oślepiali. Mieszkańcy Inflant woleli śmierć niż rosyjską niewolę. Obrońcy Wenden wysadzili się w powietrze wraz z własnymi dziećmi. Nic więc dziwnego, że w królu Stefanie Batorym Inflantczycy widzieli wyzwoliciela. Wojnę o Inflanty Iwan przegrał ostatecznie w 1582 roku.

Syn Iwana i bojarzy domagali się wojny z Polską mimo toczonych negocjacji. Iwan Iwanowicz chciał sam poprowadzić armię. Car oczywiście zwiertzył spisek. 15 listopada 1581 roku zobaczył Helenę, swoją brzemenną synową, w jednej sukni, miast – jak przewidywał obyczaj – w trzech. Uderzył ją tak mocno, że poroniła. Iwan Iwanowicz wściekł się na ojca, co tylko utwierdziło go w podejrzeniach, iż syn chce tronu. Rozwścieczony Iwan IV chwycił swoją ulubioną obitą żelazem łęgę i zaczął okładać nią syna. Jeden z ciosów zmiażdżył skroń carewicza, który zmarł 19 listopada.

Iwan IV popadł w obłęd. Spisał swoje zbrodnie, chciał zapewnić swoim ofiarom spokój w niebie, rozsyłając dary do cerkwi, choć swoich win nie żałował. Józef Stalin, gorący zwolennik metod Iwana Groźnego, nie omieszkał zanotować: „Iwanowi przeszkodził [...] Bóg. Car likwiduje jeden ród feudalów, a potem cały rok kaja się za swe grzechy, zamiast, jak należało, działać jeszcze bardziej zdecydowanie”.

Iwan Groźny zapadł na chorobę kiszek i układu moczowo-płciowego, co skutkowało bolesną opuchlizną jąder i gnijącymi ranami. 18 marca 1584 roku, po chwilowej poprawie zdrowia, zmarł, grając w szachy^{XLIII}.

III.3. Пётр I Великий. Piotr I Wielki

Пётр I (Первый) Великий (fot. 32) – царь из династии Романовых¹, первый всероссийский император², великий реформатор.

Пётр Первый родился в 1672 (тысяча шестьсот семьдесят втором) году в Москве. Он был младшим сыном царя Алексея Михайловича от второго брака³ с царицей Натальей Нарышкиной. После смерти отца, в возрасте четырёх лет⁴, опекуном Петра стал его сводный брат⁵ и новый царь Фёдор Алексеевич.

В 1682 (тысяча шестьсот восемьдесят втором) году, после смерти Фёдора Алексеевича, 10-летний (десятилетний) Пётр и его брат Иван были провозглашены царями⁶. Но фактически управление⁷ взяла на себя их старшая сестра – царевна Софья Алексеевна.

В это время⁸ Пётр и его мать вынуждены были удалиться от двора⁹ и переехать в село¹⁰ Преображенское.

В 1689 (тысяча шестьсот восемьдесят девятом) году Софья была отстранена от престола¹¹, брат-соправитель¹² Иван V (Пятый) окончательно¹³ отдал Петру всю власть¹⁴, хотя номинально оставался со-царём¹⁵, пока скоропостижно не умер в возрасте¹⁶ 30 (тридцати) лет. Власть¹⁷ перешла к Петру I (Первому).

Пётр продолжил¹⁸ войну с Крымом, взял крепость¹⁹ Азов. Дальнейшие действия²⁰ Петра были направлены на создание мощного флота²¹. Внешняя политика²² Петра того времени²³ была сосредоточена на поиске союзников²⁴ в войне с Османской империей. С такой целью²⁵ Пётр отправился в²⁶ Европу.

Он изучает кораблестроение²⁷, культуру других стран²⁸. Вернулся²⁹ в Россию после известия о стрельцком мятеже³⁰. В результате путешествия захотел изменить³¹ Россию, для чего было сделано несколько нововведений³². Например, введено летоисчисление по юлианскому календарю³³.

Для развития торговли требовался выход³⁴ к Балтийскому морю. Так что следующим этапом правления³⁵ Петра I (Первого) стала война со Швецией. Заключив мир³⁶ с Турцией, захватил крепость³⁷ Нотебург, Ниеншанц. В мае 1703 (тысяча семьсот третьего) года было начато строительство³⁸ Санкт-Петербурга. В следующем году – взяты³⁹ Нарва, Дерпт. В июне⁴⁰ 1709 (тысяча семьсот девятого) года в Полтавской битве Швеция была разгромлена⁴¹. К России присоединились⁴² новые земли, был получен выход⁴³ в Балтийское море.

В октябре⁴⁴ 1721 (тысяча семьсот двадцать первого) года Пётр Великий принял титул императора⁴⁵.

Также за время его правления⁴⁶ была присоединена Камчатка⁴⁷, завоёван берег⁴⁸ Каспийского моря.

Он провёл церковную реформу⁴⁹, финансовую, преобразования в промышленности⁵⁰, культуре, торговле⁵¹. Открыты множество⁵² школ для детей и первая в России гимназия^{XLIV}.

¹ z dynastii Romanowów
² pierwszy cesarz Wszechrusi
³ z drugiego małżeństwa
⁴ w wieku 4 lat
⁵ brat przyrodni
⁶ ogłoszono carami
⁷ rządził
⁸ w tym czasie
⁹ byli zmuszeni oddalić się od dworu
¹⁰ wyjechali do wsi
¹¹ odsunięta od tronu
¹² brat-współwładca
¹³ ostatecznie
¹⁴ całą władzę
¹⁵ chociaż formalnie
¹⁶ pozostał współwładcą
¹⁷ dopóki nie zmarł
¹⁸ przedwcześnie w wieku
¹⁹ władza
²⁰ kontynuował
²¹ zdobył twierdę
²² dalsze działania
²³ miały na celu
²⁴ stworzenie potężnej floty
²⁵ polityka zagraniczna
²⁶ w tamtych czasach
²⁷ była skupiona na
²⁸ poszukiwaniu sojuszników
²⁹ w takim celu
³⁰ wyruszył do
³¹ studiował budowę okrętów
³² innych krajów
³³ wrócił
³⁴ po wiadomości
³⁵ o buncie strzelców
³⁶ w wyniku podróży
³⁷ chciał zmienić
³⁸ w tym celu wprowadził
³⁹ kilka nowości
⁴⁰ na przykład wprowadził
⁴¹ rachubę czasu według
⁴² kalendarza juliańskiego
⁴³ dla rozwoju handlu
⁴⁴ potrzebny był dostęp
⁴⁵ kolejnym etapem rządów
⁴⁶ po zawarciu pokoju
⁴⁷ zdobył twierdze
⁴⁸ zaczął budowę
⁴⁹ w kolejnym roku – zdobył
⁵⁰ czerwcem
⁵¹ została pokonana
⁵² przyłączono
⁵³ uzyskano dostęp
⁵⁴ w październiku
⁵⁵ przyjął tytuł cesarza
⁵⁶ w latach jego rządów
⁵⁷ przyłączono Kamchatkę
⁵⁸ zdobyto wybrzeże
⁵⁹ przeprowadził reformę cerkwi
⁶⁰ zmiany w przemyśle
⁶¹ handlu
⁶² otwarto wiele
⁶³ w latach młodości

В юности⁵³ царь Пётр I (Первый) любил бывать в Немецкой слободе⁵⁴, где не только увлекся иноземной жизнью⁵⁵, например, научился танцевать, курить и общаться на западный манер⁵⁶, но и влюбился в немецкую девушку⁵⁷ Анну Монс. Его мать была очень встревожена подобными отношениями⁵⁸, поэтому по достижении⁵⁹ Петром 17-летия (семнадцатилетия) настояла на его свадьбе⁶⁰ с Евдокией Лопухиной. Нормальной семейной жизни у них не было⁶¹: вскоре после свадьбы⁶² Пётр Первый покинул жену⁶³.

У царя Петра I (Первого) и его жены было трое сыновей⁶⁴: Алексей, Александр и Павел, но двое последних умерли в младенчестве⁶⁵. Старший сын должен был стать его наследником⁶⁶, но так как⁶⁷ Евдокия неудачно попыталась свергнуть мужа с престола⁶⁸ ради передачи⁶⁹ короны сыну и была заключена в монастырь⁷⁰, Алексей оказался вынужден бежать⁷¹ за границу. Он никогда не одобрял⁷² реформ своего отца, считал того⁷³ тираном и планировал низвергнуть родителя⁷⁴. Молодого человека арестовали и заключили⁷⁵ под стражу в Петропавловской крепости⁷⁶, вынесли смертный приговор⁷⁷. До казни дело⁷⁸ не дошло, так как вскоре⁷⁹ Алексей умер в тюрьме при невыясненных обстоятельствах⁸⁰.

Через несколько лет⁸¹ после расторжения брака⁸² с первой женой Пётр Первый взял в любовницы⁸³ 19-летнюю (девятнадцатилетнюю) **Маргу Скаврону**, которую русские войска захватили как военную добычу⁸⁴. Она родила от царя одиннадцать детей⁸⁵, причём половину – ещё до законного венчания⁸⁶. Свадьба состоялась в феврале⁸⁷ 1712 (тысяча семьсот двенадцатого) года после принятия женщиной православия⁸⁸, благодаря которому она стала⁸⁹ Екатериной Алексеевной, впоследствии известной как императрица **Екатерина I**⁹⁰ (Первая) (fot. 33).

По сравнению⁹¹ со своими старшими братьями, рождёнными другой матерью от их общего отца⁹², Пётр Первый казался довольно здоровым⁹³. Но на самом деле⁹⁴ его почти всю жизнь мучили сильнейшие головные боли⁹⁵, а в последние годы правления страдал от почечнокаменной болезни⁹⁶. Приступы ещё больше усилились после того, как⁹⁷ император вместе с рядовыми солдатами⁹⁸ вытаскивал севший на мель бот⁹⁹. В конце января¹⁰⁰ 1725 (тысяча семьсот двадцать пятого) года правитель уже не мог терпеть боли и лёг в своём Зимнем дворце¹⁰¹. Официальной причиной его смерти врачи назвали воспаление лёгких¹⁰², но позднее¹⁰³ у докторов возникли сильные сомнения насчёт¹⁰⁴ такого вердикта. Было проведено вскрытие¹⁰⁵, которое показало страшное воспаление мочевого пузыря¹⁰⁶, которое уже переросло¹⁰⁷ в гангрену. Похоронили¹⁰⁸ Петра Великого в соборе при Петропавловской крепости¹⁰⁹ в Санкт-Петербурге^{XLV}.

⁵⁴ Niemieckiej Słobodzie (dzielnica)

⁵⁵ zafascynował się

obcym życiem

⁵⁶ palić, rozmawiać na

modłę zachodnią

⁵⁷ zakochał się

w niemieckiej dziewczynie

⁵⁸ matka była bardzo

zaniepokojona takimi

relacjami

⁵⁹ po osiągnięciu

⁶⁰ nalegała na małżeństwo

⁶¹ życia rodzinnego nie mieli

⁶² wkrótce po ślubie

⁶³ pozostawił żonę

⁶⁴ trzech synów

⁶⁵ dwóch ostatnich zmarło

w niemowlęctwie

⁶⁶ miał zostać jego następcą

⁶⁷ ale ponieważ

⁶⁸ podjęła nieudaną próbę

pozbawienia męża tronu

⁶⁹ żeby przekazać

⁷⁰ została zamknięta

w klasztorze

⁷¹ musiał uciekać

⁷² nie akceptował

⁷³ uważał go za

⁷⁴ planował pozbawić

tronu ojca

⁷⁵ trzymano

⁷⁶ Twierdzy Pietropawłowskiej

⁷⁷ wydano wyrok śmierci

⁷⁸ do egzekucji

⁷⁹ wkrótce

⁸⁰ zmarł w więzieniu

w niewyjaśnionych

okolicznościach

⁸¹ po kilku latach

⁸² po zerwaniu małżeństwa

⁸³ wziął sobie za kochankę

⁸⁴ złapały jako zdobycz

wojenną

⁸⁵ urodziła jedenaścioro dzieci

⁸⁶ połowę – przed

zawarciem małżeństwa

⁸⁷ ślub odbył się w lutym

⁸⁸ po przyjęciu przez

kobietę prawosławia

⁸⁹ dzięki czemu została

⁹⁰ znana potem jako

cesarzowa Katarzyna I

⁹¹ w porównaniu

⁹² urodzonymi przez inną

matkę ale tego samego ojca

⁹³ wydawał się dość zdrowy

⁹⁴ w rzeczywistości

⁹⁵ prawie przez całe życie

męczyły go okropne bóle głowy

⁹⁶ w ostatnich latach życia

cierpiał na kamienie

nerkowe

⁹⁷ ataki nasiliły się po tym jak

⁹⁸ wspólnie z szeregowymi

żołnierzami

⁹⁹ wyciągał łódź, która
osiadła na mieliźnie
¹⁰⁰ pod koniec stycznia
¹⁰¹ położył się w swoim
Pałacu Zimowym
¹⁰² lekarze uznali
zapalenie płuc
¹⁰³ ale później
¹⁰⁴ powstały poważne
wątpliwości co do
¹⁰⁵ dokonano sekcji
¹⁰⁶ ujawniła zapalenie
pęcherza moczowego
¹⁰⁷ przekształciło się
¹⁰⁸ pochowano
¹⁰⁹ w Katedrze na terenie
Twierdzy Pietropawłowskiej

CZY WIESZ, ŻE...

Romanowowie – ród rosyjski, dynastia carów, potem cesarzy rządzących Rosją od 1613 do 1917 roku. Spowinowacony z rodem Rurykowiczów osobą Nikity Romanowicza Zacharyna, szwagra Iwana IV Groźnego. W linii męskiej dynastia wygasła w 1730 roku, po czym nazwę rodu przyjął spowinowacony z Romanowami niemiecki ród Holstein-Gottorp.

Za protoplastę rodu Romanowów uważa się powszechnie kniazia Andrzeja Iwanowicza Kobylę (XV wiek), jego potomkowie używali nazwiska Kobylin. Jednym z jego synów był Fiodor Kobylin (gubernator Nowogrodu). Potomkowie jednego z wnuków Fiodora, Zacharija Iwanowicza, przyjęli nazwisko *Zacharin*. Wnukowie Zacharija (synowie Jurija Zachariewicza) posługiwali się podwójnym nazwiskiem Juriewicz-Zacharyn, a jednym z nich był Roman Juriewicz-Zacharyn (ok. 1470-1543), od którego imienia potomkowie stworzyli nazwisko „Romanow”. Roman Jurjewicz miał syna Nikitę i córkę Anastazję, żonę Iwana IV Groźnego. Ślub został zawarty 3 lutego 1547 roku na Kremlu. Małżeństwo okazało się nadzwyczaj dobrane i udane. Nie wszystkie sprawy rodzinne układały się jednak najlepiej: małżonkowie doczekali się 6 dzieci: 3 córek i 3 synów, z których 2, Dymitr i Iwan, zmarło tragicznie. Jedynie najmłodszy, Fiodor, został carem, zarazem ostatnim z dynastii Rurykowiczów. Nikita Zacharyn w 1563 roku został dworzaniem Iwana IV. Pod koniec życia wstąpił do monasteru pod imieniem Nifont. Miał 4 synów, w tym Fiodora, późniejszego patriarchę Moskwy – pod imieniem mniszym Filaret.

Synem Fiodora był Michał – pierwszy Romanow zasiadający na tronie carskim. Michał Romanow został wybrany na cara Wszechrusi przez Sobór Ziemski złożony z mieszczan i szlachty rosyjskiej 21 lutego 1613 roku i ukończył okres Wielkiej Smuty trwający od śmierci cara Fiodora Rurykowicza (1598).

Męska linia Romanowów wygasła wraz ze śmiercią Piotra II w 1730 roku. W 1762 roku wnuk Piotra I Wielkiego, książę Holsztynu Karol Piotr Ulryk z dynastii Oldenburgów, zasiadł na tronie imperatorów Rosji jako Piotr III Holstein-Gottorp-Romanow. Po okresie panowania jego żony Katarzyny II (1762-1796), jego potomkowie zasiadali na tronie rosyjskim do 1917 roku. Od panowania Piotra III Holstein-Gottorp-Romanow niektórzy mówią o dynastii Holstein-Gottorp-Romanow pomimo, że Piotr III wraz ze swymi potomkami przyjął nazwisko Romanow, rezygnując z nazwiska rodowego. Ostatni car, Mikołaj II, wraz z małżonką i ich dziećmi został rozstrzelany w nocy 16 na 17 lipca 1918 roku przez bolszewików.

Ród Romanowów liczy obecnie ponad 40 osób obojga płci mieszkających w większości poza granicami Rosji. Pretendentką do tronu rosyjskiego jest obecnie Maria Władimirowna Romanowa, tytułana imperatorka Wszechrosji (*де-юре Императрица и Самодержица Всероссийская*), mieszkająca w Danii. Przy okazji sprowadzenia do Rosji ciała i ponownego pogrzebu cesarzowej Marii Fiodorowny w Sankt Petersburgu 28 września 2006 roku, Maria Władimirowna miała mimo wszystko precedencję przed wszystkimi żałobnikami, stojąc samotna w pierwszym rządzie, co najwyraźniej zostało ustalone z rosyjskimi władzami cerkiewnymi i państwowymi^{XLVI}.

CZY WIESZ, ŻE...

Piotr I Wielki (1672-1725) to jeden z największych władców w historii Rosji. Zamienił zacofany i osłabiony kraj w europejskie mocarstwo. Jednak swoimi poddanymi rządził despotycznie – batem i katowskim toporem. Ten genialny, ale okrutny władca był zafascynowany Zachodem. Jako pierwszy car w historii podróżował za granicę. W zachodniej Europie spotykał się z wieloma monarchami. Próbował ucywilizować Rosję, nawet kosztem życia ludzkiego.

Piotr Wielki zreformował armię, zmienił kalendarz, uprościł alfabet, wprowadził rządy absolutne i nowy podział administracyjny państwa. Przeprowadził rewolucję obyczajową, m.in. zakazał bojarom noszenia bród (osobiście je golił) oraz tradycyjnych strojów. Jego poddani byli zmuszani do nauki europejskich tańców, palenia tytoniu i picia kawy. Car toczył też wiele wojen, dzięki którym zyskał dostęp do Bałtyku i Morza Czarnego. Dbał o sprawy gospodarcze i handel.

Wysoki, przystojny, o ogromnej sile fizycznej car bardzo dużo pił. Często zmuszał gości, aby pili razem z nim. Piotr Wielki był też człowiekiem impulsywnym i gniewnym. Jako jedynowładca rządził despotycznie. Gdy natrafił na sprzeciw, stawał się okrutny, potrafił bić urzędników laską. Krwawo tłumił wszelkie przejawy buntu. Jego syn Aleksy został przez niego oskarżony o zdradę stanu. Po nieludzkich torturach zmarł przed wykonaniem wyroku śmierci. Gniew cara powstrzymać mogła jedynie jego ukochana druga żona, Katarzyna. Pierwszą odesłał do zakonu.

Bezwzględny car nie miał litości dla poddanych. Stworzył Tajną Kancelarię, która zajmowała się torturowaniem tych, którzy mu się przeciwstawiali. Sam władca chętnie uczestniczył w torturach. Jednego dnia z lubością przyglądał się okrucieństwu, żeby wieczorem oddawać się rozpuście i pijaństwu^{XLVII}.

Car zasłynął jako wielbiciel ludzi o rzadkich cechach fizycznych. Szczególnie upodobał sobie karły, które były obecne na przyjęciach i bankietach. W 1714 roku w Petersburgu, mieście, którego budowa była okupiona krwią wielu ofiar, założył Kunstkamerę, czyli muzeum osobliwości. Różnego rodzaju „potwory” władca kolekcjonował jak obrazy, m.in. w muzeum eksponowano szkielet Burgeois, hajduka carskiego, którego przywiózł z Francji tylko dlatego, że ten mierzył 2 m i 27 cm. Władca wydał specjalny dekret, który mówił o tym, że wszystkie monstra należy oddawać na rzecz państwa. Oczywiście za stosowną zapłatę. Odpowiednio zostały wycenione żywe i martwe osobniki każdego gatunku z deformacjami. Oddającym je zapewniano anonimowość. Dla ukrywających takie „okazy” ustalono grzywnę, którą później w całości oddawano donosicielom. Swoim poddanym car tłumaczył, że liczne deformacje na ich dzieciach nie mogą być wynikiem działań szatana, ale tworzą się pod wpływem strachu i myśli matczynych w czasie ciąży – dziecko będzie nosiło znamiona, których wcześniej obawiała się jego matka. Cierpienia poddanych nie wywierały na władcy wielkiego wrażenia, wszystko przysłała mu ciekawość anatomii człowieka. Co ciekawe, uważał on, że Kunstkamera powinna być otwarta dla wszystkich, dlatego też wstęp do niej był darmowy. Carskie zbiory przeszły pod nadzór Rosyjskiej Akademii Nauk.

Na tym zainteresowania cara ludzkim ciałem się nie kończyły. Był miłośnikiem sekcji zwłok. Często brał w nich udział. Podobno zawsze miał przy sobie odpowiednie narzędzia chirurgiczne. Wykorzystywał je podczas swoich europejskich podróży, kiedy miał okazję współpracować ze sławnymi chirurgami – wszakże carowi nikt nie odmawiał. Podobno przy badaniu nie miał żadnych momentów zawahania, nawet jeśli zdarzało mu się mieć do czynienia z martwymi niemowlętami. Nierzadko zwłoki, którymi się zajmował, trafiały do Kunstkamery. Śmierć nie robiła na nim żadnego wrażenia. Kiedy umierała

żona Aleksego Piotrowicza, leżał w łóżku, do którego doprowadziła go choroba. Jednak to nie powstrzymało go przed uczestnictwem w sekcji zwłok synowej.

Podobnie zachował się, skazując na szafot swoją kochankę, Marię Hamilton. Odrącona przez cara pocieszenie znalazła u Iwana Orłowa, adiutanta Piotra. Ten jednak zwyczajnie po pewnym czasie przestał ją szanować, dodatkowo nie chciał uznać dziecka, które Maria urodziła – a wszystko wskazywało na to, że tym razem jest to potomek Orłowa, wcześniej zaś kobieta była dwa razy w ciąży z carem. Hamilton, zupełnie zdesperowana, zadusiła niemowlę zaraz po narodzinach. Car, który o wszystkim się dowiedział, bez skrupułów kazał oddać Marię pod sąd. Ten skazał ją na śmierć. Kobieta do końca liczyła na ulaskawienie ze strony byłego kochanka, ten jednak z prawa łaski nie skorzystał, ale był obecny przy wykonywaniu wyroku. Przed śmiercią pożegnał ją pocałunkiem, później kat spełnił swoją funkcję. To jednak nie był koniec wystąpienia imperatora. Podniósł skrwawioną głowę i ponownie ją pocałował. Następnie rozpoczął wykład anatomii dla licznie zgromadzonej publiczności. Po jego skończeniu głowę zmarłej pocałował po raz trzeci, po czym ostentacyjnie rzucił ją na ziemię, przeżegnał się i odjechał. Nie było to jednak ostateczne rozstanie z kochanką. Głowę Marii Hamilton zalano spirytusem w wielkim słoju i włączoną do zbiorów Kunstkamery. Po latach Katarzyna II zanotowała, że nadal jest ona w dobrym stanie¹.

Car potrafił się bawić i na dobrej zabawie nigdy nie oszczędzał. Jego błazenady były znane w całej Europie, a Rosjanie żywo o nich dyskutowali. Jednak nikt nie był na tyle odważny, aby skrytykować postępowanie potężnego władcy. Orgie stały się jego nałogiem, zawsze znalazł odpowiedni powód do zorganizowania hulanki z litrami alkoholu. Stworzył ku temu stosowną instytucję – „Najbardziej Pijany Sobór”. Jego organizacja miała za zadanie szydzić z kościoła rzymskokatolickiego. Na jego przełożonego car wybrał swojego wcześniejszego nauczyciela – Nikitę Zotowa, który przyjął tytuł „papieża”. Uroczystości, które car organizował w swoim otoczeniu, zawsze trwały kilka dni. Tak było, kiedy przygotowywał ślub dla „papieża”. Wszyscy jego uczestnicy musieli się odpowiednio przebrać. Sam Piotr przybrał wygląd chłopca fryzjijskiego.

Cara praktycznie nic nie wzruszało. Dla swoich wrogów nie miał litości. Próżno było jej także szukać dla bliskich. Nie wybaczał żadnych błędów. Bez skrupułów pozbył się ze swojego otoczenia swojej pierwszej żony. Jego chęć zbudowania ogromnego miasta – Petersburga – przysłoniła mu cenę, jaką musieli za to zapłacić zwykli ludzie zatrudnieni przy tym przedsięwzięciu. Jednak czy można się temu dziwić, skoro car bez najmniejszego wzruszenia pozwolił na śmierć własnego syna? Nie tolerował żadnego sprzeciwu i buntu, a więc informacje o tajnym spisku jego syna Aleksego przeciwko ojcu przesądziły o jego losie. Jak się później okazało, podobna historia miała się w Rosji powtórzyć^{XLVIII}.

III.4. Екатерина II Великая. Katarzyna II Wielka

Екатерина II (Вторая) (fot. 34) – великая российская императрица¹, царствование² которой стало самым значимым периодом³ в русской истории. Эпоха Екатерины Великой знаменуется⁴ «золотым веком» Российской империи, культурную и политическую культуру которой царица возвела до европейского уровня⁵.

Екатерина II родилась⁶ в 1729 (тысяча семьсот двадцать девятом) году в Пруссии в семье⁷ губернатора Штёттина⁸ князя Цербстского⁹ и герцогини Голштейн-Готторпской¹⁰. Будущая¹¹ российская императрица на высоком уровне¹² выучила английский, итальянский и французский языки¹², овладела танцами и пением¹⁴, а также получила знания об основах¹⁵ истории, географии и богословии¹⁶.

В возрасте¹⁷ 15 (пятнадцати) лет цербстская принцесса была выбрана Елизаветой I¹⁸ (Первой) в качестве невесты для своего наследника¹⁹ Петра Фёдоровича, который впоследствии стал русским императором²⁰ **Петром III** (Третьим) (fot. 35). В связи с этим²¹ принцессу и её мать тайным образом пригласили²² в Россию. Девушка сразу же принялась изучать²³ русскую историю, язык и православие. Вскоре²⁴ она перешла в православие и была наречена Екатериной Алексеевной²⁵, а на следующий день обручилась²⁶ с Петром Фёдоровичем, который приходился ей троюродным братом²⁷.

После венчания²⁸ с Петром III в жизни будущей российской императрицы ничего практически не изменилось²⁹ – она продолжала посвящать себя самообразованию³⁰, изучать философию, юриспруденцию и сочинения всемирно известных авторов³¹, так как супруг³² абсолютно не проявлял к ней интереса³³ и открыто развлекался с другими³⁴ дамами на её глазах³⁵. После девяти лет брака³⁶, царица родила наследника престола³⁷ Павла, которого у неё сразу же отобрали³⁸ и практически не позволяли с ним видеться³⁹.

Тогда⁴⁰ в голове Екатерины созрел план по свержению своего супруга с престола⁴¹. Братья Орловы, адъютант Хитров и вахмистр Потёмкин принимали участие⁴² в организации дворцового переворота⁴³.

В 1762 (тысяча семьсот шестьдесят втором) году императрица была полностью готова к решительному шагу⁴⁴ – она отправилась в⁴⁵ Санкт-Петербург, где ей присягнули гвардейские части⁴⁶, которые к тому времени⁴⁷ были уже недовольны военной политикой императора⁴⁸ Петра III (Третьего). После этого он отрёкся от престола⁴⁹, был заключён под стражу⁵⁰ и вскоре погиб при неизвестных обстоятельствах⁵¹. Через два месяца⁵², София Фредерика Августа Анхальт-Цербстская⁵³ была коронована в Москве и стала российской императрицей Екатериной II (Второй).

Она быстро сформулировала и провела⁵⁴ реформы в Русской империи. Царица провела секуляризацию и забрала земли церквей, превратив их в светскую собственность⁵⁵.

¹ wielka cesarzowa rosyjska

² panowanie

³ stało się najwspanialszym okresem

⁴ jest określana

⁵ wzniosła na poziom europejski

⁶ urodziła się

⁷ w Prusach w rodzinie

⁸ Szczecina

⁹ księcia von Anhalt-Zerbst

¹⁰ księżnej Holstein-Gottorp

¹¹ przyszła

¹² w dobrym stopniu

¹³ opanowała język

angielski, włoski i francuski

¹⁴ opanowała taniec i śpiew

¹⁵ zdobyła podstawy wiedzy

¹⁶ z historii, geografii i teologii

¹⁷ w wieku

¹⁸ została wybrana przez Elżbietę I

¹⁹ na narzeczoną dla

następcy tronu

²⁰ który potem został

rosyjskim cesarzem

²¹ w związku z tym

²² potajemnie zaproszono

²³ dziewczyna od razu

zaczęła studiować

²⁴ wkrótce

²⁵ otrzymała imię

Katarzyna Aliksiejewna

²⁶ kolejnego dnia

zareczyła się

²⁷ kuzynem w 3 linii

²⁸ po ślubie

²⁹ nic się nie zmieniło

³⁰ kontynuowała samoedukację

³¹ studiowała filozofię,

prawo i dzieła światowej

sławy autorów

³² ponieważ mąż

³³ nie przejawiał

zainteresowania nią

³⁴ otwarcie zabawiał się

z innymi

³⁵ na jej oczach

³⁶ po 9 latach małżeństwa

³⁷ urodziła następcę tronu

³⁸ którego jej od razu zabrano

³⁹ nie pozwalano się

widzieć z nim

⁴⁰ wówczas

⁴¹ pozbawienia męża tronu

⁴² brali udział

⁴³ przewrotu pałacowego

⁴⁴ do decydującego kroku

⁴⁵ wyruszyła do

⁴⁶ złożyli jej przysięgę

gwardziści

⁴⁷ w tym czasie

⁴⁸ niezadowoleni z wojskowej

polityki cesarza

⁴⁹ po jego abdykacji

Она освободила дворян от уплаты податей⁵⁶, обязательной⁵⁷ службы в армии и наделила правом владеть землями и крестьянами⁵⁸. Была введена система среднего образования⁵⁹, для чего были построены⁶⁰ специальные закрытые училища⁶¹, институты для девиц⁶². Екатерина основала⁶³ Российскую академию, которая стала одной из ведущих европейских научных⁶⁴ баз.

При ней впервые⁶⁵ в России стал продаваться⁶⁶ хлеб, который население⁶⁷ могло купить за бумажные деньги⁶⁸, также введенные в обиход⁶⁹ императрицей. Также к доблестям⁷⁰ монархини относится введение вакцинирования⁷¹ на территории России, что позволило предотвращать⁷² эпидемии смертельных заболеваний в стране⁷³.

За время правления⁷⁴ Екатерина Вторая пережила 6 (шесть) войн, в которых получала желаемые трофеи в виде земель⁷⁵.

Личная жизнь⁷⁶ Екатерины II (Второй) имеет⁷⁷ легендарный характер и до сегодняшних дней вызывает заинтересованность⁷⁸. Императрица была приверженной к «свободной любви»⁷⁹. Любовные романы⁸⁰ Екатерины Великой отмечены в истории чередой⁸¹ скандалов, а список её фаворитов содержит⁸² 23 (двадцать три) фамилии⁸³.

Самыми известными любовниками⁸⁴ монархини стали Григорий Орлов, Александр Ланской, Григорий Потёмкин и Станислав Август Понятовский.

В последние годы своей жизни⁸⁵ императрица посвятила себя заботе⁸⁶ о внуках, так как была в плохих отношениях⁸⁷ со своим сыном Павлом. Она хотела передать власть⁸⁸ и корону своему старшему внуку Александру, которого лично готовила к монаршему престолу⁸⁹. Но её планам не суждено было случиться⁹⁰, так как её законный наследник узнал о замысле матери⁹¹ и тщательно подготовился к борьбе за⁹² трон.

Смерть Екатерины II (Второй) наступила в 1796 (тысяча семьсот девяносто шестом) году. Императрица умерла от сильнейшего инсульта⁹³, она несколько часов металась⁹⁴ в агонии и, не приходя в сознание⁹⁵, ушла из жизни в муках⁹⁶. Её похоронили⁹⁷ в Петропавловском соборе в Санкт-Петербурге.^{XLIX}

⁵⁰ był przetrzymywany przez strażę
⁵¹ zginął w niewyjaśnionych okolicznościach
⁵² po 2 miesiącach
⁵³ Zofia Augusta Anhalt-Zerbst
⁵⁴ przeprowadziła
⁵⁵ przekształciła je we własność świecką
⁵⁶ zwolniła szlachtę od podatków
⁵⁷ obowiązkowej
⁵⁸ nadała prawa do posiadania ziemi i chłopów
⁵⁹ wprowadzono system edukacji średniej
⁶⁰ w tym celu założono
⁶¹ zamknięte uczelnie
⁶² dla panien szlachetnie urodzonych
⁶³ założyła
⁶⁴ stała się jedną z wiodących europejskich naukowych
⁶⁵ za niej, po raz pierwszy
⁶⁶ zaczęto sprzedaż
⁶⁷ ludzkie
⁶⁸ banknoty
⁶⁹ wprowadzone do obiegu przez
⁷⁰ zalet
⁷¹ zalicza się
⁷² wprowadzenie szczepień
⁷³ zapobiec
⁷⁴ śmiertelnych chorób w kraju
⁷⁵ w czasie rządów
⁷⁶ otrzymała upragnione trofea w postaci ziem
⁷⁷ życie osobiste
⁷⁸ ma
⁷⁹ do dziś wywołuje zainteresowanie
⁸⁰ „wolnej miłości”
⁸¹ romanse miłosne
⁸² odnotowano szeregiem
⁸³ lista jej faworytów zawiera nazwiska
⁸⁴ najsłynniejszymi kochankami
⁸⁵ w ostatnich latach swojego życia
⁸⁶ poświęciła się trosce
⁸⁷ gdyż była w złych relacjach
⁸⁸ chciała przekazać władzę osobiście
⁸⁹ przygotowywała do tronu
⁹⁰ ale jej planom nie dane było spełnić się
⁹¹ jej prawowity następca dowiedział się o zamiarach matki
⁹² dokładnie przygotował się do walki o
⁹³ zmarła na wylew
⁹⁴ kilka godzin miotła się nie odzyskując świadomości
⁹⁵ odeszła w męczarniach
⁹⁷ pochowano ją

CZY WIESZ, ŻE...

Ta władczyni zapisała się bardzo boleśnie w historii Polski, doprowadzając do jej upadku na 123 lata. Katarzyna Wielka, caryca Rosji w latach 1762-1796, słynęła ze swojej bezwzględności i okrucieństwa, ale także z dążenia do zreformowania swojego kraju.

Katarzyna Wielka była osobą inteligentną i bardzo czytaną. Chciała zmienić wizerunek Rosji – kraju postrzeganego jako zacofany kulturowo. Zainicjowała w Rosji szczepienia przeciwko ospie, pozostawiła po sobie wspaniałą kolekcję dzieł sztuki, prowadziła korespondencję z Wolterem i Diderotem. Ten drugi został także jej bibliotekarzem – gdy był w trudnej sytuacji finansowej wystawił na sprzedaż swoją bibliotekę, a Katarzyna kupiła ją pod warunkiem, że pozostanie u niego aż do jego śmierci. Nie chciała odbierać mu książek, a jedynie wesprzeć go finansowo. Także Wolter wywarł na nią duży intelektualny wpływ i to pod jego namową chciała wprowadzić w życie Rosji oświeceniowe zasady.

Pracując nad instrukcją przebudowy rosyjskiego prawa, Katarzyna chciała zwiększyć skuteczność rządu, sprawiedliwości i tolerancji. Tworząc swój dokument, opierała się m.in. o dzieło Locke'a i Monteskiusza. Ostateczny wynik jej pracy został przez niektórych historyków uznany za jeden z najbardziej niezwykłych politycznych traktatów, jakie kiedykolwiek stworzył i opublikował władca. W dokumencie tym Katarzyna m.in. odrzucała i potępiała tortury, chciała, by prawo zapewniało bezpieczeństwo każdemu obywatelowi i by każdy był równy wobec prawa. Odrzucała także poddaństwo, ale w ostatecznej wersji dokumentu „Nakazu” zapisała to w sposób niejednoznaczny.

W Polsce postać Katarzyny Wielkiej jest oceniana jednoznacznie źle. Większość z nas spotkała się bowiem z Katarzyną właśnie za sprawą szkolnych podręczników, a moment tego spotkania jest momentem, w którym Katarzyna już zasiada na rosyjskim tronie, jest osobą silną, ukształtowaną przez różne doświadczenia życiowe, i wreszcie osobą, która uczestniczy w rozbiorach Polski. Do tego dochodzą wszystkie historie związane z jej kochankami.

Związek z Poniatowskim rozpoczął się w trudnym, ale i ważnym dla Katarzyny momencie. Po doznaniu kolejnych krzywd, m.in. po odebraniu jej dziecka przez Elżbietę, Katarzyna znalazła w sobie siłę na przeciwstawianie się tak mężowi, jak i innym, którzy ją dręczyli. Wchodząc w relacje z polskim arystokratą, miała 25 lat, on był o 3 lata młodszy. Czas ich romansu to okres podupadania na zdrowiu Elżbiety oraz kolejnych manifestacji pogardy wobec Rosji w wykonaniu męża Katarzyny – Piotra. Autor książki *Katarzyna Wielka. Portret kobiety* podkreśla przyjaźń, która zrodziła się między kochankami. Mówiąc o nich, mówimy o romansie, ale to nie była relacja oparta jedynie na seksie, ale także na przyjaźni. Katarzyna nie tylko urodziła ich wspólne dziecko, ale nawet po opuszczeniu Rosji przez Augusta wciąż pisała do niego listy, opowiadając mu o tym, co się dzieje w jej życiu. Bez wątplenia go kochała^L.

Za nowego kochanka wzięła sobie jednego z najwybitniejszych przywódców militarnych i znakomitego polityka, Grzegorza Potiomkina. Do grona jej współpracowników należał jeszcze przed objęciem władzy, w czasie puczu 1762 roku był jednym z najważniejszych spiskowców. Serce Katarzyny podbił jednak dopiero fenomenalną kampanią w pierwszej wojnie rosyjsko-tureckiej. W 1774 roku, po 6-letnich walkach, Rosja zagarnęła ogromne terytorium na Kaukazie i dzisiejszej Ukrainie, a po kilku latach także formalnie niepodległy Krym. Potiomkin został gubernatorem przyłączonej Noworosji. Był najprawdopodobniej największą miłością Katarzyny. Wybitny historyk, specjalista od dziejów Rosji, Simon Sebag Montefiore, twierdzi, że para wzięła potajemny ślub, a faktyczne wpływy Potiomkina wykraczały daleko poza rolę lokalnego gubernatora. Po zakończeniu burzliwego związku para pozostała w bliskiej przyjaźni, a generał już do śmierci był jednym z najważniejszych polityków ówczesnej Europy. Prywatnie weryfikował intelektualne zdolności kolejnych kochanków Katarzyny, na równi z urodą ceniąc jej umysł i umiejętności.

Z jego postacią wiąże się jedna z głośniejszych legend tamtych czasów; generał miał budować „wioski potiomkinowskie”, nowoczesne, ale sztuczne osiedla, mające utwierdzić Katarzynę w przekonaniu o znakomitej robocie wykonywanej przez jej faworyta. Brak jednak twardych dowodów na istnienie takich wiosek. Była to najpewniej jedna z wielu fantastycznych pogłosek kolportowanych przez dworskie stronnictwa.

Seksualne zwyczaje Katarzyny II nie różniły się od codzienności innych władców tej epoki – czasu seksualnego wyzwolenia, poprzedzającego XIX-wieczne zacieśnienie obyczajów. Była ona jednak kobietą, a co za tym idzie, oceniano ją znacznie surowiej niż mężczyzn – władców. Im kilkanaście czy nawet kilkadziesiąt kochanek mogło ująć na sucho. 12 kochanków Katarzyny – bo mniej więcej tylu miała w ciągu życia partnerów na czas dłuższy niż mgnienie księżyca – zapewniło jej niezaskuszoną opinię erotycznej maniaczki. Caryca chciała po prostu żyć jak każdy na jej poziomie, nie uznawała różnicy między prawami i powinnościami wynikającymi z płci. Można ją wręcz nazwać jedną z pierwszych feministek. Za jej rządów po raz pierwszy kobieta stanęła na czele Rosyjskiej Akademii Nauk. Otworzyła też wyższą szkołę dla najbardziej utalentowanych pań, kształcąca nie tylko ponad podziałami płciowymi, ale też klasowymi i majątkowymi, co było wówczas w edukacji osiągnięciem rewolucyjnym. W Polsce postrzegana jako okupantka i jedna z najciemniejszych postaci naszej historii, Katarzyna jest w rzeczywistości postacią niezwykle niejednoznaczną i złożoną. Na chłodną historyczną ocenę jej burzliwego, bogatego życia, musimy jeszcze poczekać¹¹.

III.5. Владíмир Лéнин. Włodzimierz Lenin

Владíмир Ильíч Лéнин (fot. 36) (настоящая фамилия¹ – Улья́нов) – великий российский политический и общественный деятель², революционер, создатель³ партии большевиков⁴, создатель первого в истории социалистического государства⁵.

Лéнин родился⁶ в 1870 (тысяча восемьсот семидесятом) году в городе Симбирске, где проживал вплоть до окончания⁷ Симбирской гимназии. После окончания гимназии уезжает⁸ в Казань и поступает там в университет на юридический факультет⁹.

Во время учёбы¹⁰ в университете Владимир Ильич является активным участником¹¹ запрещённого кружка¹² «Народной Воли», также участвует во всех студенческих беспорядках¹³, за что спустя три месяца¹⁴ его и отчисляют¹⁵ из университета. Полицейское расследование выявило связи¹⁶ Лéнина с запрещёнными обществами¹⁷, а также участие¹⁸ его брата в покушении на Императора¹⁹ – это повлекло за собой запрет²⁰ для Владимира Ильича восстановиться в университете²¹ и установку над ним пристального надзора²².

В 1888 (тысяча восемьсот восемьдесят восьмом) году Лéнин снова приезжает²³ в Казань и вступает в один из местных марксистских кружков²⁴, где начинает активно изучать работы²⁵ Маркса, Энгельса и Плеханова.

Через год²⁶ Лéнин переезжает в²⁷ Самару и там продолжает разыскивать сторонников²⁸ будущего государственного переворота²⁹.

В 1891 (тысяча восемьсот девяносто первом) году он экстерном сдаёт экзамены³⁰ за курс юридического факультета³¹ Санкт-Петербургского университета.

Через два года³² Лéнин приезжает в Санкт-Петербург и устраивается работать помощником³³ адвоката, продолжая при этом вести³⁴ активную публицистическую деятельность³⁵ – он выпускает множество работ³⁶, в которых изучает³⁷ процесс капитализации России.

В 1895 (тысяча восемьсот девяносто пятом) году после поездки³⁸ за границу, он организует в Петербурге «Союз борьбы за освобождение рабочего класса»³⁹ и начинает⁴⁰ активную борьбу против самодержавия⁴¹. За свою деятельность Лéнин был арестован, провёл год в тюрьме⁴², а затем направлен в ссылку⁴³. Во время ссылки⁴⁴ Лéнин сочетался официальным браком⁴⁵ с **Надеждой Крупской** (fot. 37).

В 1905-1907 (тысяча девятьсот пятом-седьмом) годах во время⁴⁶ первой революции Лéнин находится⁴⁷ в Швейцарии, однако продолжает активно сотрудничать⁴⁸ с русскими революционерами. На короткий срок⁴⁹ в 1905 (тысяча девятьсот пятом) году он возвращается в⁵⁰ Петербург и руководит революционным движением⁵¹, однако вскоре уезжает⁵² в Финляндию, где знакомится со Сталиным⁵³.

¹ prawdziwe nazwisko

² działacz społeczny

³ twórca

⁴ bolszewików

⁵ państwa socjalistycznego

⁶ urodził się

⁷ gdzie mieszkał aż do

⁸ ukończenia

⁹ wyjechał

¹⁰ rozpoczął studia na

¹¹ wydziale prawa

¹² w czasie studiów

¹³ jest aktywnym członkiem

¹⁴ zakazanego kółka

¹⁵ bierze udział

¹⁶ w studenckich rozruchach

¹⁷ za co po 3 miesiącach

¹⁸ zostaje usunięty

¹⁹ śledztwo ujawniło związki

²⁰ z zakazanymi towarzystwami

²¹ udział

²² zamachu na Cesarza

²³ co skutkowało zakazem

²⁴ ponownego podjęcia studiów

²⁵ rozpoczęcia bacznego

²⁶ nadzoru

²⁷ znów przyjeżdża

²⁸ wstępuje do jednego

²⁹ z miejscowych kółek

³⁰ marksistowskich

³¹ zaczyna aktywnie

³² studiować dzieła

³³ po roku

³⁴ przeprowadza się do

³⁵ dalej poszukuje

³⁶ zwolenników

³⁷ przyszłego przewrotu

³⁸ państwowego

³⁹ zdaje eksternistycznie

⁴⁰ egzaminy

⁴¹ na wydziale prawa

⁴² po 2 latach

⁴³ rozpoczyna pracę jako

⁴⁴ asystent

⁴⁵ kontynuuje prowadzenie

⁴⁶ działalności

⁴⁷ publikuje mnóstwo prac

⁴⁸ w których analizuje

⁴⁹ po wyjeździe

⁵⁰ „Związek Walki

⁵¹ o Uwolnienie Klasy

⁵² Robotniczej”

⁵³ zaczyna

⁵⁴ walkę przeciwko

⁵⁵ samowładztwu

⁵⁶ spędził rok w więzieniu

⁵⁷ potem wysłano go na

⁵⁸ zesłanie

⁵⁹ w czasie zesłania

⁶⁰ ożenił się

⁶¹ w czasie

⁶² przebywa

⁶³ dalej współpracuje

⁶⁴ na krótko

В слéдующий раз⁵⁴ Лéнин возвращáется⁵⁵ в Россию лишь в февралé⁵⁶ 1917 (ты́сяча девятьсо́т семна́дцатого) го́да и сра́зу стано́вится во главé очередно́го восста́ния⁵⁷. Несмотря́ на то, что дово́льно ско́ро⁵⁸ его́ прика́зывают арестова́ть⁵⁹, Лéнин продо́лжаёт свою́ де́ятельность⁶⁰ нелега́льно. В октяб́ре⁶¹ 1917 (ты́сяча девятьсо́т семна́дцатого) го́да, по́сле госуда́рственного перево́рота⁶² и сверже́ния самодержа́вия⁶³, вла́сть в стране́ по́лностью перехо́дит к⁶⁴ Лéнину и его́ па́ртии.

С⁶⁵ 1917 (ты́сяча девятьсо́т семна́дцатого) го́да и впло́ть до⁶⁶ сво́ей сме́рти Лéнин занима́ется реформа́цией страны́⁶⁷ в соотве́тствии с⁶⁸ социа́л-демократи́ческими идеа́лами: заключа́ет мир с Герма́нией⁶⁹, создаёт Кра́сную а́рмию⁷⁰, создаёт НЭП – но́вую эконо́мическую поли́тику⁷¹; даёт гра́жданские права́ крестья́нам и рабо́чим⁷²; реформи́рует це́рковь, стремя́сь замена́ть христиа́нство⁷³ но́вой «рели́гией» – комму́низмом.

Он умира́ет⁷⁴ в 1924 (ты́сяча девятьсо́т два́дцать четве́ртом) году́ по́сле ре́зкого ухудше́ния здоро́вья⁷⁵. По прика́зу⁷⁶ Ста́лина те́ло вождя́ помеща́ют в мавзоле́й⁷⁷ на Кра́сной пло́щади⁷⁸ в Москве́^{ЛII}.

- ⁵⁰ wraca do
⁵¹ kieruje ruchem
 rewolucyjnym
⁵² jednak wkrótce wyjeżdża
⁵³ gdzie poznaje Stalina
⁵⁴ kolejny raz
⁵⁵ wraca
⁵⁶ dopiero w lutym
⁵⁷ od razu staje na czele
 kolejnego powstania
⁵⁸ pomimo tego, że dość
 szybko
⁵⁹ kazano go aresztować
⁶⁰ kontynuuje swoją
 działalność
⁶¹ październiku
⁶² po przewrocie
 państwowym
⁶³ obaleniu samowładztwa
⁶⁴ władza w kraju w pełni
 przechodzi w ręce
⁶⁵ od
⁶⁶ aż do
⁶⁷ zajmuje się
 reformowaniem kraju
⁶⁸ zgodnie z
⁶⁹ zawiera pokój z Niemcami
⁷⁰ tworzy Armię Czerwoną
⁷¹ tworzy NEP – nową
 politykę gospodarczą
⁷² nadaje prawa obywatelskie
 chłopom i robotnikom
⁷³ chce zamienić
 chrześcijaństwo
⁷⁴ umiera
⁷⁵ po pogorszeniu stanu
 zdrowia
⁷⁶ na polecenie
⁷⁷ zostaje umieszczone
 w mauzoleum
⁷⁸ na Placu Czerwonym

CZY WIESZ, ŻE...

Był maminsynkiem, uwielbiał ciemne piwo oraz limuzyny ze znaczkiem Rolls-Royce i omal nie zginął z ręki kobiety – biografia Włodzimierza Iljicza Uljanowa, bardziej znanego pod przybranym nazwiskiem Lenin, kryje wiele mniej znanych faktów.

Rodzice rozpieszczali go od najmłodszych lat i uważali przyszłego rewolucjonistę za najzdolniejszego spośród 6 dzieci. Nawet gdy osiągnął pełnoletność, mógł liczyć na pomoc matki czerpiącej pokaźne zyski z pól naftowych. Regularnie pisał do niej listy z prośbą o finansowe wsparcie, nawet w czasie wojaży po zachodniej Europie.

Maria Aleksandrowna Uljanowa robiła, co mogła, by odciągnąć ukochanego synka od niebezpiecznych flirtów z polityką. Kupiła mu wiejski folwark, by zajął się rolnictwem. Gdy jednak za działalność antycarską trafił do więzienia, przysyłała Leninowi paczki żywnościowe w takich ilościach, że ten wręcz zaczął na nią narzekać! „Mam ogromny zapas jedzenia. Na przykład mógłbym otworzyć herbaciarnię” – pisał ironicznie w liście do siostry.

Uljanow był prymusem, ale chętnie pomagającym kolegom. Często przychodził do szkoły o pół godziny wcześniej po to, aby przetłumaczyć trudne miejsca z greki lub łaciny albo objaśnić komuś skomplikowane twierdzenie matematyczne.

Chętnie wdawał się też w różne dyskusje i potrafił skutecznie bronić swoich racji. Nic dziwnego, że zdecydował się studiować prawo na uniwersytecie w Kazaniu. Za udział w wystąpieniach antycarskich został jednak usunięty z uczelni, a studia ukończył jako ekstern wydziału prawa na uniwersytecie w Petersburgu. Szybko okazało się, że jego talent krasomówczy nie sprawdza się w praktyce – jako adwokat prowadził trzy sprawy karne i wszystkie sromotnie przegrał. Dlatego postanowił zająć się polityką.

Był 30 sierpnia 1918 roku. Włodzimierz Lenin przemawiał podczas wiecu w moskiewskich Zakładach Michelsona, gdy nagle jedna z uczestniczek spotkania wyciągnęła rewolwer i oddała w kierunku przywódcy partii komunistycznej trzy strzały. Dwie kule raniły Lenina, a jedna trafiła kobietę stojącą nieopodal. Napastniczką okazała się Fanny Kapłan, ideowa działaczka partii eserowców. Jak tłumaczyła, zdecydowała się na przeprowadzenie zamachu, gdyż uznała Lenina za zagrożenie dla socjalizmu. Kilkanaście dni później została rozstrzelana. Do dziś nie wiadomo, z kim przygotowywała akcję, bo jest raczej mało prawdopodobne, że była „samotnym strzelcem”.

Lenin był przedstawiany przez komunistyczną propagandę jako skromny człowiek, poświęcający się wielkim ideom i pracy, nienawidzący wszelkiego luksusu. W rzeczywistości przywódca lubił wygodę, zwłaszcza w podróży.

W 1920 roku sowiecki rząd, na życzenie wodza, zamówił 9 samochodów słynnej brytyjskiej marki Rolls-Royce, odebranych podczas salonu samochodowego w Londynie. Szybko okazało się, że rosyjskie trasy są trudne do pokonania dla luksusowych limuzyn. W jednej z nich zamontowano gąsienice, a Lenin był tak zadowolony z auta, że uhonorował konstruktora medalem Czerwonego Sztandaru. Po śmierci wodza pojazd trafił do kolchozu na Krymie, gdzie zastępował... traktor.

W przeciwieństwie do większości rodaków, Lenin nie był wielkim miłośnikiem wódki i uważał szerzące się w Rosji pijaństwo za poważny problem społeczny. Gdy utworzono CzeKa, czyli sowiecką służbę specjalną, jednym z jej głównych zadań było ściganie bimbrowników, których najczęściej po prostu rozstrzeliwano.

Z oficjalnych dokumentów wynika, że Lenin zmarł na skutek 3 odniesionych wcześniej zawałów oraz nieudanego zamachu na jego życie w 1918 roku. Dziś coraz więcej historyków podejrzewa, że prawdziwą przyczyną śmierci „wodza rewolucji” był syfilis, którym miał zarazić się już w 1902 roku w Paryżu, prawdopodobnie w czasie kontaktu z tamtejszą prostytutką.

Lenin od powrotu do Rosji w 1917 roku podupadał na zdrowiu. Cierpiał na chroniczne migreny, bezsenność, często miewał nastroje depresyjne, a niekiedy denerwowało go byle głupstwo – we wściekłość wprawiało go skrzywienie podłogi czy echa rozmów zza ściany.

Pod koniec życia miał problemy z mówieniem, brakowało mu słów, często bełkotał, będąc rozumianym tylko przez towarzyszkę życia, Nadieżdę Krupską.

Ciało Lenina zostało zmumifikowane po jego śmierci w 1924 roku i umieszczone w mauzoleum przy Placu Czerwonym. Stało się tak na polecenie Józefa Stalina, chociaż sam „wódz rewolucji” zdecydowanie sprzeciwiał się takiemu fetowaniu i w testamencie zaznaczył, że chce zostać pochowany w sposób tradycyjny.

I tak, wbrew swojej woli, Lenin na dziesięciolecie stał się jedną z największych atrakcji turystycznych Moskwy. Do dziś każdy odwiedzający rosyjską stolicę chce odwiedzić mauzoleum, które jednak staje się coraz większym problemem, przede wszystkim ze względu na wysokie koszty utrzymania mumii w odpowiednim stanie. Dbą o to zespół naukowców: anatomów, biochemików i chirurgów, a rocznie na konserwację ciała Lenina Rosjanie wydają blisko 13 mln rubli (blisko 900 tys. zł)^{LIII}.

CZY WIESZ, ŻE...

„Wszyscy neurologowie, zarówno rosyjscy, jak zagraniczni, byli całkiem bezradni” – notował w tajnych zapiskach lekarz Lenina. Wódz rewolucji chorował przez ostatnie dwa i pół roku swojego życia. W latach 1922-23 na zagranicznych lekarzy Kreml wydał horrendalne sumy, co zresztą budziło wściekłość samego pacjenta. Od początku było jasne, że jego przypadłość to nie tylko kwestia przemęczenia.

Od rewolucji pracował wszakże od rana do nocy, a że był nienawykły do pracy urzędowo-państwowej (objął pierwsze stanowisko, mając 48 lat), funkcjonował w stanie nieustannego napięcia. Według wielu relacji na wieść o problemach czy zagrożeniach dla władzy bolszewickiej „wpadał w panikę i krew odpływała mu z twarzy”. Nerwy puszczały mu często, a do szału doprowadzały drobne hałasy, stukanie za ścianą, trzeszcząca podłoga itp.

Po pierwszym z wylewów ponownie uczył się pisać i wykonywać proste działania matematyczne. Nie pamiętał dosłownie kilku zdań. Co jednak ciekawe: nadal podejmował decyzje polityczne, a przynajmniej próbował, będąc świadomym, że stopniowo jest odsuwany na boczny tor władzy. Dręczyły go bezsenność, niepokój i natręctwa. Dochodziło do krótkotrwałych paraliżów kończyn, a kolejnego udaru spodziewał się parokrotnie. Wielkim wysiłkiem dyktował ostatnie listy i artykuły, oczywiście dopóki mógł jeszcze mówić. W marcu 1923 roku doszło do ataku, wskutek którego stracił mowę i władzę w prawej stronie ciała. Tymczasem wydawano biuletyny, według których Lenin „wracał do normalnego stanu” albo „mógł już swobodnie rozmawiać”. Komunikaty dla prasy były niezmiennie optymistyczne, nieco bardziej szczerze o stanie Lenina rozmawiano natomiast w gronie komisarzy ludowych. Kiedy przy Leninie czuwała jego żona, Nadezhda Krupskaya, która uczyła go mówić i umożliwiała jakąkolwiek komunikację z otoczeniem, w partii podwaliny pod swoją sukcesję kładł już Stalin.

Lenina zabił w styczniu 1924 roku ostatni wylew. Po jego śmierci lekarze badający mózg byli zszokowani, że w ostatnich miesiącach lider rewolucji mógł się w ogóle z kimkolwiek porozumiewać. Parę miesięcy balsamowano ciało, które na wieczną pamiątkę rewolucji miało być wystawione w mauzoleum. Na utrzymanie mumii i grobowca sowieckie władze miały wydać przez lata setki milionów rubli^{LIV}.

III.6. Иосиф Сталин. Józef Stalin

Иосиф Сталин (fot. 38) – выдающийся политик-революционер¹ в истории Российской империи и Советского Союза², деятельность которого ознаменована³ массовыми репрессиями, которые и сегодня считают преступлением против человечества⁴. Одни считают его великим правителем⁵, приведшем страну к победе в Великой Отечественной войне⁶, другие обвиняют его в геноциде⁷ народа и голодоморе⁸, терроре и насилии⁹ над людьми.

Иосиф Виссарионович Сталин (настоящая фамилия¹⁰ Джугашвили) родился¹¹ в 1879 (тысяча восемьсот семьдесят девятом) году в грузинском городке¹² Гори в семье, принадлежащей к низшему сословию¹³. Сосó, как называла мать будущего правителя СССР¹⁴, родился не совсем здоровым ребёнком¹⁵, он имел врождённые дефекты конечностей¹⁶ (у него были сросшимися¹⁷ два пальца на левой ноге), а также имел повреждённые кожные покровы лица и спины¹⁸. В семилетнем возрасте¹⁹ со Сталиным случился несчастный случай²⁰ – его сбил фаэтон²¹, в результате чего у него нарушилось функционирование²² левой руки.

Он неоднократно подвергался избиению²³ отцом Виссарионом, что однажды привело к серьёзной травме²⁴ головы и с годами отразилось на психо-эмоциональном состоянии²⁶ Сталина. Сталин вырос уличным баловнем²⁷ и больше время проводил в компании²⁸ местных хулиганов.

В 1888 (тысяча восемьсот восемьдесят восьмом) году Иосиф Виссарионович стал учеником Горийского православного училища²⁹, а по окончании его поступил³⁰ в Тифлисскую духовную семинарию³¹. Именно в стенах семинарии он познакомился³² с марксизмом и вступил в ряды подпольных революционеров³³. Окончить семинарию Сталину не удалось, так как его отчислили из учебного учреждения³⁴ прямо перед экзаменами за прогулы³⁵.

Первое время³⁶ он зарабатывал на жизнь репетиторством³⁷, а после устроился³⁸ в Тифлисскую физическую обсерваторию на должность вычислителя-наблюдателя³⁹.

Революционная деятельность Сталина стартовала в начале⁴⁰ 1900-х (тысяча девятисотых) годов. Тогда же он знакомится⁴¹ с Владимиром Лениным и другими известными⁴² революционерами. Путь к власти⁴³ Иосифа Виссарионовича был насыщен неоднократными ссылками и заключениями в тюрьмы⁴⁴, откуда ему всегда удавалось сбежать⁴⁵.

В 1912 (тысяча девятьсот двенадцатом) году он окончательно решил сменить свою фамилию⁴⁶ Джугашвили на псевдоним «Сталин».

В 1917 (тысяча девятьсот семнадцатом) году за особые⁴⁷ заслуги Ленин назначает Сталина наркомом по делам национальностей⁴⁸ в Совете народных комиссаров⁴⁹.

¹ wybitny polityk-rewolucjonista
² Związku Radzieckiego
³ którego działalnośćznaczona jest
⁴ i dziś uważane są za zbrodnię przeciwko ludzkości
⁵ jedni uważają go za wielkiego władcę
⁶ doprowadził kraj do zwycięstwa w Wielkiej Wojnie Ojczyźnianej
⁷ inni oskarżają go o ludobójstwo
⁸ Wielki Głód
⁹ przemoc
¹⁰ prawdziwe nazwisko
¹¹ urodził się
¹² miasteczku
¹³ rodzinie, należącej do klas niższych
¹⁴ przyszłego władcy ZSRR
¹⁵ niezupełnie zdrowe dziecko
¹⁶ miał wrodzone wady kończyn
¹⁷ zrosnięte
¹⁸ uszkodzoną tkankę skórną twarzy i pleców
¹⁹ w wieku 7 lat
²⁰ miał wypadek
²¹ potrafił go kabriolet
²² miał niedowład
²³ nie raz był bity
²⁴ co kiedyś doprowadziło do poważnego urazu
²⁶ wraz z biegiem lat odbiło się na psycho-emocjonalnym stanie
²⁷ łobuz uliczny
²⁸ większość czasu spędzał w towarzystwie
²⁹ Szkoły Prawosławnej w Gori
³⁰ po jej ukończeniu rozpoczął studia
³¹ Seminarium Duchownym w Tyflisie
³² właśnie w murach seminarium zapoznał się
³³ wstąpił w szeregi podziemnych organizacji rewolucyjnych
³⁴ wyrzucono go z uczelni
³⁵ za opuszczanie zajęć
³⁶ na początek
³⁷ korepetytor
³⁸ rozpoczął pracę
³⁹ rachmistrz-obszator
⁴⁰ rozpoczęła się na początku
⁴¹ wtedy poznał
⁴² innych słynnych
⁴³ droga do władzy
⁴⁴ była pełna licznych zesłań i pobytów w więzieniu

Слѣдующий⁵⁰ этап карьеры связан с Гражданской войной⁵¹, в которой революционер проявил весь свой профессионализм и лидерские качества⁵². По окончании⁵³ войны, когда Ленин был уже смертельно болен⁵⁴, Сталин полностью управлял страной⁵⁵, при этом уничтожая всех противников⁵⁶ и претендентов на пост председателя правительства Советского союза на своём пути⁵⁷.

В 1930 (тысяча девятьсот тридцатом) году вся власть была сосредоточена в руках⁵⁸ Сталина, в связи с чем в СССР⁵⁹ начались огромные потрясения и перестройки⁶⁰. Этот период ознаменовывается началом⁶¹ массовых репрессий и коллективизаций, когда всё сельское население страны гоняли в колхозы и морили голодом⁶². Он в кратчайшие сроки сделал СССР⁶³ второй страной в мире по объёмам промышленного производства⁶⁴, правда, ценой миллионов жизней крестьян, умерших от голода⁶⁵.

К 1940 (тысяча девятьсот сороковому) году Иосиф Сталин стал единственным правителем-диктатором СССР⁶⁶.

Благодаря ему⁶⁷ СССР победил в Великой Отечественной войне⁶⁸, в стране активно механизировалось сельское хозяйство⁶⁹, прошла индустриализация, в результате чего СССР превратился в ядерную сверхдержаву⁷⁰, имеющую колоссальное геополитическое влияние во всём мире⁷¹.

Наряду⁷² с бесспорными достижениями правление⁷³ Сталина характеризуется массой отрицательных моментов⁷⁴. Сталинские репрессии, диктатура, террор, насилие⁷⁵ – всё это является характерными особенностями правления⁷⁶ Иосифа Сталина. Также его обвиняют в подавлении целых научных направлений страны⁷⁷, сопровождающееся травлей врачей⁷⁸ и инженеров, что нанесло несоизмеримый вред⁷⁹ развитию отечественной⁸⁰ культуры и науки.

Личная жизнь⁸¹ Иосифа Сталина имеет мало подтверждённых фактов сегодня⁸². Известно, что первый раз Сталин женился на⁸³ **Екатерине Сванидзе** (fot. 39), которая родила ему первенца⁸⁴ Якова. Через год семейной жизни⁸⁵ жена Сталина умерла от тифа⁸⁶. Только через⁸⁷ 14 (четырнадцать) лет вновь решился на брак⁸⁸ с **Надеждой Аллилуевой** (fot. 40), которая была моложе его на⁸⁹ 23 (двадцать три) года. Вторая жена родила сына Василия и взяла на себя воспитание первенца⁹⁰ Сталина. В 1925 (тысяча девятьсот двадцать пятом) году в семье Сталина родилась дочь⁹¹ Светлана.

В 1932 (тысяча девятьсот тридцать втором) году дети Сталина осиротели, а он во второй раз стал вдовцом⁹². Его супруга⁹³ Надежда покончила жизнь самоубийством на фоне конфликта с мужем⁹⁴. После этого Сталин больше никогда не женился⁹⁵.

Смерть Иосифа Сталина наступила в 1953 (тысяча девятьсот пятьдесят третьем) году. По официальной версии медиков, правитель СССР умер в результате кровоизлияния в мозг⁹⁶.

⁴⁵ skąd zawsze udawało mu się uciec

⁴⁶ ostatecznie postanowił zmienić nazwisko

⁴⁷ szczególnie

⁴⁸ Lenin mianował go komisarzem ludowym (ministrem) ds. narodowościowych

⁴⁹ Radzie Komisarzy Ludowych (rząd)

⁵⁰ kolejny

⁵¹ związany z Wojną Domową

⁵² cechy lidera

⁵³ zakończeniu

⁵⁴ chory

⁵⁵ kierował krajem

⁵⁶ niszcząc wszystkich przeciwników

⁵⁷ na stanowisko premiera

⁵⁸ na swojej drodze

⁵⁹ cała władza była skupiona w rękach

⁶⁰ w związku z tym w ZSRR

⁶¹ wstrząsy i przemiany

⁶² ten okres cechował się rozpoczęciem

⁶³ wszystkich rolników

⁶⁴ w kraju zapędzono do kolchozów i morzono głodem

⁶⁵ w krótkim czasie

⁶⁶ uczynił ZSRR

⁶⁷ drugim na świecie

⁶⁸ krajem pod względem produkcji przemysłowej

⁶⁹ za cenę życia milionów chłopów, którzy zmarli z głodu

⁷⁰ stał się jedynym

⁷¹ władcą-dyktatorem ZSRR

⁷² dzięki niemu

⁷³ ZSRR zwyciężył w Wielkiej Wojnie

⁷⁴ odczytanej

⁷⁵ mechanizowano rolnictwo

⁷⁶ przekształcił się

⁷⁷ w supermocarstwo jądrowe

⁷⁸ posiadające olbrzymie znaczenie na całym świecie

⁷⁹ jednocześnie

⁸⁰ osiągnięciami, rządu

⁸¹ negatywnych zjawisk

⁸² przemoc

⁸³ wszystko to

⁸⁴ charakteryzuje rządy

⁸⁵ obwiniają o zniszczenie

⁸⁶ dziedzin nauki w kraju

⁸⁷ towarzyszyła nagonka

⁸⁸ na lekarzy

⁸⁹ co przyniosło olbrzymie straty

⁹⁰ w rozwoju rodzimej

⁹¹ życie osobiste

⁹² mało potwierdzonych

⁹³ faktów do dziś

⁹⁴ wiadomo, że po raz

⁹⁵ pierwszy Stalin ożenił się z

⁹⁶ pierworodnego

Забальзамированное⁹⁷ тѣло Стáлина бѣло помещенó в Мавзолéй рýдом с Лéниным⁹⁸, но чѣрез⁹⁹ 8 (вóсемь) лет на сѣзде КПСС бѣло принýто решéние перезахоронít¹⁰⁰ революционерá в моги́лу у Кремлѣвской стéны¹⁰¹.

Существóют¹⁰² вѣрсии, что к смѣрти Стáлина имѣют причáстность егó недоброжелáтели¹⁰³, считаóщие полíтику вождя неприѣмлемой¹⁰⁴. Практíчески все исторíческие исслѣдователи увѣрены¹⁰⁵, что «сорáтники» правítеля умьшленно не подпуска́ли к нему́ мѣдиков¹⁰⁶, котóрые моглí бы поставít на ноги Стáлина и предотвратít смѣрт¹⁰⁷ революционерá^{LV}.

⁸⁵ po roku życia rodzinnego
⁸⁶ zmarła na tyfus
⁸⁷ dopiero po
⁸⁸ ponownie postanowił
ożenić się
⁸⁹ była młodsza od niego o
⁹⁰ wzięła na siebie
wychowanie pierworodnego
⁹¹ w rodzinie Stalina
urodziła się córka
⁹² po raz drugi został wdowcem
⁹³ żona
⁹⁴ popełniła samobójstwo
po konflikcie z mężem
⁹⁵ nigdy więcej nie ożenił się
⁹⁶ w wyniku wylewu krwi
do mózgu
⁹⁷ zabalsamowane
⁹⁸ umieszczono w Mauzoleum
obok Lenina
⁹⁹ ale po
¹⁰⁰ na Zjeździe Komunistycznej
Parti Związku Radzieckiego
podjęto decyzję o pochowaniu
¹⁰¹ w grobie pod Murem
Kremłowskim
¹⁰² istnieją
¹⁰³ do śmierci Stalina
przyczyniły się
nieżyczliwe mu osoby
¹⁰⁴ uważający politykę wodza
za nie do zaakceptowania
¹⁰⁵ badacze są pewni
¹⁰⁶ „towarzysze”
specjalnie nie dopuszczali
do niego lekarzy
¹⁰⁷ zapobiec śmierci

CZY WIESZ, ŻE...

Dla wielu Rosjan do dziś jest ukochanym przywódcą. Dla innych narodów – krwawym katem, choć był czas, gdy Zachód szukał w nim sprzymierzeńca. Dużo już napisano o życiu i zbrodniach „czerwonego cara”. Nadal nie poznaliśmy jednak wszystkich sekretów Stalina. Choć jako kilkulatek wiele razy uniknął śmierci, jego dzieciństwo było szczęśliwe. Propaganda głosiła, że kochał dzieci. Może nawet za bardzo... Jednak nie powstrzymało go to przed wysyłaniem najmłodszych do łagrów.

Dorosły Iosif Wissarionowicz Dżugaszwili doszedł na sam szczyt dzięki kłamstwu, doprowadził do śmierci milionów, aż w końcu sam stał się swoją ostatnią ofiarą.

Jeśli o kotach mówi się, że mają 9 żyć, to co powiedzieć o Stalinie? Pierwszy raz wymknął się spod kosy ponurego zniwiarza, gdy był zaledwie niemowlęciem. Nie wiemy, na co dokładnie chorował, ale rodzice bali się, że podzieli los dwóch starszych braci, którzy zmarli przed ukończeniem pierwszego roku.

Jako kilkulatek przeszedł ospę, malarię, przeżył wypadek, który skończył się atrofią mięśni lewej ręki. W wieku 12 lat wpadł pod pędzący powóz, a niedługo później ciężko zachorował na zapalenie płuc.

To nie wszystkie choroby, jakie dotknęły Józefa Stalina. Tryb życia dyktatora przyczynił się do rozwoju miażdżycy, zapalenia migdałków, wirusowego zapalenia wątroby i wielu innych schorzeń. Uzasadnione są dywagacje, czy zły stan zdrowia nie miał wpływu na okrucieństwo, skrajną nieufność i paranoiczne zachowania Dżugaszwilego.

Po pierwsze, Gułag. System łagrów, który, według szacunków Aleksandra Solżenicyna, życia pozbawił 60 mln ludzi. Do tego trzeba doliczyć Wielki Głód na Ukrainie z 6 mln zagłodzonych ofiar, realizowaną w czasach Wielkiego Terroru polską operację NKWD (200 tys.), zbrodnię w Katyniu (22 tys.) i tak dalej, i tak dalej...

To trudne do uwierzenia, ale tyle wychodzi z rachunków, gdy zebrać wszystkie ofiary, które straciły życie w wyniku decyzji radzieckiego dyktatora. Oczywiście niektóre liczby są dyskusyjne, jednak jedno jest pewne – Józef Wissarionowicz Stalin ma na sumieniu kilkakrotnie więcej ludzkich istnień niż Adolf Hitler.

Na konto Stalina należałoby też chyba zapisać 27 mln ofiar II wojny światowej po stronie radzieckiej. Może to kontrowersyjne, ale przecież to pakt Ribbentrop-Mołotow doprowadził do jej wybuchu!

Liczba zabitych byłaby też mniejsza, gdyby nie pogarda Stalina dla życia żołnierzy, przejawiająca się w nieracjonalnych decyzjach, wysyłaniu całych oddziałów na pewną śmierć, braku prowiantu, ubrań, broni.

Czerwony car miał dwie żony. Jedna zmarła na gruźlicę, druga popełniła samobójstwo. Na tym jednak nie kończy się opowieść o życiu seksualnym krwawego dyktatora.

Wśród licznych podbojów Stalina były też bardzo młode dziewczęta, niemalże dzieci. Czy to dowodzi, że Stalin był pedofilem? Cóż, z pewnością nie nazwiemy normalnym romansu dorosłego mężczyzny, który 6 lat wcześniej pochował swoją pierwszą żonę, z 13-latką! W dodatku dziewczynka zaszła ze Stalinem w ciążę. I to nie jeden raz!

1 marca 1953 roku, po obficie zakrapianej kolacji w gronie najbardziej zaufanych osób, Stalin przez cały dzień nie wychodził ze swoich pokoi. Nikt jednak nie ośmielił się sprawdzić, co się dzieje z dyktatorem.

Dopiero wieczorem jeden z ochroniarzy znalazł wodza na podłodze w kałuży własnego moczu. Gdyby kto inny leżał tak bezradnie, pewnie

natychmiast zorganizowano by akcję pomocy, wezwano lekarza, zaczęto reanimację. W takich sytuacjach trzeba działać szybko, decyzje muszą być podejmowane natychmiast. Tylko że całe otoczenie Stalina zostało skutecznie wykastrowane z wszelkiej inicjatywy. Zawiadomiony minister bezpieczeństwa bał się samodzielnie o czymkolwiek przesądzać. Malenkow, przed podjęciem jakichkolwiek kroków, musiał skontaktować się z Bериą, Chruszczowem i Bułganinem. Nikt nie chciał wziąć na siebie odpowiedzialności za oczywistą przecież decyzję o wezwaniu lekarza.

Dopiero w gronie kilkunastu osób z Prezydium Komitetu Centralnego odważono się na wysłanie do generalissimusa pomocy medycznej. Był już 2 marca i ratunek przybył za późno. Agonia czerwonego cara trwała jeszcze 3 dni. Być może reagowano by szybciej, gdyby nie wcześniejsze czystki, paranoja wokół spisku lekarzy i tendencja Stalina do otaczania się zupełnymi miernotami. Stalin miał prawdziwą paranoję. Zdrady, tej faktycznej i tej domniemanej, nie wybaczał nigdy. Powszechnie wiadomo, że wszystkich żołnierzy, którzy dostali się do niemieckiej niewoli, traktował jak sprzedawczyków i agentów.

Ale nie jest już tak dobrze znany fakt, że wielu z nich faktycznie zmieniło barwy i walczyło u boku armii Hitlera. I właściwie nie ma się czemu dziwić! Czy zachowaliby wierność, czy przeszli na stronę wroga, w Rosji i tak czekała ich kula w łeb.

Gułag to nie tylko więzienia i obozy pracy. To także enkawudowskie domy dziecka, specsierocińce i ośrodki dla bezprizornych, czyli radzieckich dzieci ulicy. Do takich miejsc trafiały też pociechy „wrogów ludu”, jak 10-letnia wówczas Polka, Alina Vincenz. Choć warunki w ośrodkach dla dzieci

były znacznie lepsze niż w „dorosłych” łagrach, to dla dziewczynki z dobrego domu, jak mała Alina, była to twarda szkoła życia. Wyżywienie małoletnich łagierników było stosunkowo dobre, ale to tylko prowokowało „opiekunów” do zabierania smakołyków dla siebie i wymuszania posłuszeństwa brutalnym biciem. Alina miała szczęście – przeżyła, a po długiej batalii połączyła się z matką, która również przebywała w jednym z obozów. Inne dzieci ginęły w łagrach albo zostawały w nich nawet po osiągnięciu pełnoletniości, zapominając języka, rodziców, własnego imienia. A to wszystko za sprawą Stalina, który przecież tak bardzo kochał dzieci^{LVI}.

CZY WIESZ, ŻE...

Stalin gardził chłopami i wypowiedział im prawdziwą wojnę w imię przyspieszonej industrializacji. Szaleństwo kolektywizacji i „rozkułaczania” skończyło się masowym głodem i milionami ofiar, zwłaszcza na Ukrainie. Radzieckie władze bardzo się postarały, by ukryć prawdę o liczbie zmarłych. Ale czy tylko one przeinaczały prawdę?

Wielki Głód, który panował w Związku Radzieckim w latach 1932-1933, był bezpośrednim skutkiem decyzji Stalina. Zamierzał on wydrenować wieś z wszelkich zasobów, by kosztem ludności rolniczej przeprowadzić przyspieszoną industrializację. Brutalna kolektywizacja w ramach kołchozów, represje wobec „kułaków” (zamożnych chłopów) i przymusowy skup ogromnych ilości zboża po śmiesznie niskich cenach wywołały klęskę na niespotykaną skalę.

W szczytowym momencie, pod koniec 1932 roku i wiosną roku 1933, głodem dotkniętych było nawet 70 ze 160 mln ludzi zamieszkujących ZSRR. Szczególnie źle wyglądała sytuacja na Ukrainie, Kaukazie Północnym, Powołżu i w Kazachstanie. W wielu innych regionach było niewiele lepiej. Szerzyły się choroby, a brak pożywienia trwale rujnował zdrowie. Dochodziło do tego, że matki zabijały i zjadały własne dzieci. Wymierały całe wsie. Jaka jednak była rzeczywista skala katastrofy? Bardzo trudno to określić. Tym bardziej, że zacieranie śladów zaczęło się już w jej trakcie.

By ukryć skalę tragedii, zajęto się oficjalnymi danymi demograficznymi. W wielu miejscach z powodu mnogości zgonów przestano je rejestrować. Umierali zresztą również urzędnicy odpowiedzialni za prowadzenie statystyk. Częstą praktyką było też wpisywanie do rejestrów nieprawdziwych przyczyn śmierci, by pominąć fakt, że spowodował ją głód. W niektórych obwodach Ukrainy wiejskie spisy po prostu niszczone.

Próby rzetelnego oszacowania liczby ofiar stały się możliwe dopiero po upadku ZSRR. Ze względu na braki w dokumentacji nie było to łatwe zadanie. Liczby podawane przez historyków różniły się o całe miliony. Wydaje się jednak, że w ostatnich latach udało się w tej kwestii dojść do porozumienia.

W przypadku Ukrainy dokonano dodatkowo drobiazgowej analizy regionalnych i obwodowych rejestrów zgonów. Wyniki najnowszych badań przytacza w „Czerwonym Głodzie” Anne Applebaum: „Większość naukowców zgadza się teraz z szacunkową liczbą 3,9 miliona zmarłych wskutek głodu – czyli bezpośrednich strat ludzkich – oraz 0,6 miliona niedoszłych narodzin, czyli pośrednich strat ludzkich. To oznacza, że ogółem zabrakło czterech i pół miliona Ukraińców. Te liczby uwzględniają wszystkie ofiary, gdziekolwiek umarły – przy drodze, w więzieniu, w sierocińcu”. Oznacza to, że śmierć z powodu głodu poniosło aż 13% z 31 mln obywateli sowieckiej Ukrainy! 90% z 3,9 mln ofiar zmarło przy tym już w 1933 roku. Prawie wszyscy – 3,5 mln – byli mieszkańcami wsi. Głód zbierał żniwo także wśród dzieci. Ich śmiertelność była tak wielka, że średnia długość życia osób urodzonych w 1933 roku wynosiła zaledwie 8 lat w przypadku kobiet i 5 lat w przypadku mężczyzn.

Choć Ukraina była szczególnie dotknięta głodem, miliony umarły także w innych regionach ZSRR. W całym kraju, włącznie z regionami i miastami najmniej dotkniętymi brakami żywności, śmiertelność ludności wzrosła na pewien czas przynajmniej o 20%. Ocenia się, że ogólna liczba ofiar w całym Związku Radzieckim wyniosła od 5 do 7 mln ludzi^{LVII}.

CZY WIESZ, ŻE...

Referat *O kulcie jednostki i jego następstwach*, wygłoszony przez Nikitę Chruszczowa na XX zjeździe KPZR w lutym 1956 roku zdemaskował zbrodniczą działalność Józefa Wissarionowicza. Zapoczątkowano proces destalinizacji, jednak Stalin trwał w mauzoleum na Placu Czerwonym. Podjęcie decyzji o jego przeniesieniu zajęło władzom sowieckim ponad 5 lat. Na XXII zjeździe KPZR podjęła uchwałę o przeniesieniu grobu wodza pod mur kremlowski – tradycyjne miejsce pochówku wybitnych Rosjan. Jego ciało zostało spopielone i umieszczone w nowym grobie 31 października 1961 roku. Umę z prochami zalano grubą warstwą betonu – chyba z obawy przed powstaniem z grobu krwawego dyktatora, a w miejscu pochówku ustawiono popiersie wodza.

Pomimo upływu lat i wpływających na światło dzienne kolejnych zbrodni stalinowskich na jego grobie ciągle leżą świeże kwiaty. Miejsce pochówku kata narodów obok wybitnych Rosjan nie budzi kontrowersji, w odróżnieniu od Mauzoleum Lenina, które zamierzano już kilka razy zlikwidować^{LVIII}.

CZY WIESZ, ŻE...

Sowietolog Robert Conquest pisze, że po swoich 70. urodzinach Stalin szukał możliwości przedłużenia życia u szarlatana, niejakiego dr. Bogomolca. Ten utrzymywał, że za pomocą „serum długowieczności” może przedłużyć życie Generalissimusa do 150 lat – tyle że wcześniej sam zmarł w wieku lat 65...

Ostatnie lata Stalina stały pod znakiem reumatyzmu, zawrotów głowy i nadkwasoty. Charakterystyczna mania prześladowcza nabrała rozmiarów niespotykanych dotąd nawet u niego. Jednym z jej objawów była obsesja tym razem antysemicka, co znalazło swój wyraz w tzw. procesie lekarzy kremlowskich (na szczęście śmierć Stalina zapobiegła kolejnej fali prześladowań).

W ostatnich latach nie rezygnował jednak z żadnej ze swoich zwyczajowych aktywności, w tym: pijackich imprez na dacy w Kuncewie, które trwały do 5, 6 rano. Stalin wstawał późno, więc także 1 marca 1953 roku w południe strażnicy pod jego drzwiami nie byli zaniepokojeni, że z gabinetu nie dochodzą jakiegokolwiek odgłosy.

Dopiero późnym wieczorem zdecydowano się wyważyć drzwi. Stalin leżał na dywanie, półprzytomny. Nie mógł powiedzieć, co mu jest, tylko niewyraźnie rzeził – to był wylew. Tymczasem Beria i Malenkow – członkowie ścisłego kierownictwa partii – zabronili wzywania jakiegokolwiek pomocy medycznej. Sami przyjechali dopiero nad ranem i wówczas Beria orzekł, że Stalinowi nic nie jest, „po prostu śpi głęboko”. Przez kilkanaście godzin nie udzielono więc umierającemu żadnej pomocy medycznej. Jego podwładni czekali aż umrze. Jeszcze 3 dni leżał na kanapie, a lekarze to robili mu zastrzyki, to stawiali pijawki. Beria na przemian to promieniał, gdy śmierć wodza zdawała się coraz bliższa, to wracał do położenia służalca, kiedy tylko Stalinowi na chwilę się polepszało. Przez ostatnie godziny, jak opisuje córka, konał w straszliwych męczarniach – twarz i usta mu szerniały, dusił się powoli.

Walka o władzę była bezwzględna i podczas agonii Stalina, i po jego śmierci. Berię na śmierć posłali wkrótce jego partyjni rywale. Malenkow władzę sprawował zbyt krótko, by na Kremlu doczekać starości. Podobnie Nikita Chruszczow – choć warto wspomnieć, że w 1964 roku usunięto go ze stanowiska właśnie m.in. pod pretekstem złego stanu zdrowia. Na czele partyjnego buntu przeciw niemu stał tym razem Leonid Breżniew^{LIX}.

III.7. Михайл Горбачёв. Michail Gorbaczow

Первый президент СССР¹ Михайл Сергеевич Горбачёв (fot. 41) родился² в 1931 (тысяча девятьсот тридцать первом) году в селе³ Привольное Ставропольского края в крестьянской семье⁴.

В 1950 (тысяча девятьсот пятидесятом) году Горбачёв с серебряной медалью окончил школу⁵ и поступил на юридический факультет⁶ Московского государственного⁷ университета им. (имени) М.В. Ломоносова (МГУ). В 1955 (тысяча девятьсот пятьдесят пятом) году он окончил с отличием⁸ МГУ и по распределению был направлен в распоряжение Ставропольской краевой прокуратуры⁹ и почти сразу переведён на комсомольскую работу¹⁰.

В 1955-1962 (тысяча девятьсот пятьдесят пятом-шестьдесят втором) годах Михайл Горбачёв работал заместителем заведующего отделом¹¹ агитации и пропаганды Ставропольского крайкома ВЛКСМ (Всесоюзного ленинского коммунистического союза молодёжи)¹², первым секретарём¹³ Ставропольского горкома ВЛКСМ, вторым, затем первым секретарём¹⁵ Ставропольского крайкома ВЛКСМ.

В 1962-1966 (тысяча девятьсот шестьдесят втором-шестьдесят шестом) годах был заведующим отделом организационно-партийной работы¹⁶ Ставропольского крайкома КПСС (Коммунистической партии Советского Союза)¹⁷; в 1966-1968 (шестьдесят шестом-шестьдесят восьмом) годах – первым секретарём Ставропольского горкома КПСС, затем вторым секретарём Ставропольского крайкома КПСС; в 1970-1978 (тысяча девятьсот семидесятом-сёмьдесят восьмом) годах – первым секретарём Ставропольского крайкома КПСС.

В 1967 (тысяча девятьсот шестьдесят седьмом) году Горбачёв окончил экономический факультет¹⁸ Ставропольского сельскохозяйственного института¹⁹ (заочно) по специальности «агронóm-экономист»²⁰.

Член Центрального комитета (ЦК) КПСС²¹ с 1971 (сёмьдесят первого) по 1991 (девятьносто первый) год, с ноября²² 1978 (сёмьдесят восьмого) года – секретарь ЦК КПСС по сельскому хозяйству²³.

С октября²⁴ 1980 (восьмидесятого) года по август²⁵ 1991 (девятьносто первого) года был членом Политбюро²⁶ ЦК КПСС.

В марте²⁷ 1985 (восемьдесят пятого) года он был избран Генеральным секретарём ЦК КПСС²⁸.

В 1985-1991 (тысяча девятьсот восемьдесят пятом-девятьносто первом) годах по инициативе Горбачёва была предпринята крупномасштабная попытка²⁹ реформировать общественный строй³⁰ в СССР, получившая название «перестройка»³¹. Она была задумана в целях «обновления социализма»³², придания ему «второго дыхания»³³.

15 (пятнадцатого) марта 1990 (тысяча девятьсот девятьностого) года на внеочередном третьем Съезде народных депутатов³⁴ СССР Михайл Горбачёв был избран президентом СССР – первым и последним³⁵ в истории Советского Союза.

¹ pierwszy prezydent ZSRR

² urodził się

³ w wiosce

⁴ w Kraju Stavropolskim

w rodzinie chłopskiej

⁵ ukończył szkołę ze

srebrnym medalem

⁶ rozpoczął studia na

wydziale prawa

⁷ Państwowego

⁸ ukończył z wyróżnieniem

⁹ został skierowany do

Stawropolskiej

Prokuratury Krajowej

¹⁰ i prawie od razu

skierowany do pracy

w Komsomole

(Komunistycznym

Związku Młodzieży)

¹¹ pracował jako zastępca

kierownika działu

¹² Komitetu Krajowego

Wszeczhwiązkowego

Leninowskiego

Komunistycznego

Związku Młodzieży

¹³ pierwszy sekretarz

¹⁴ Komitetu Miejskiego

¹⁵ drugi, a potem pierwszy

sekretarz

¹⁶ kierownikiem działu pracy

organizacyjno-partyjnej

¹⁷ Komitetu Krajowego

Komunistycznej Partii

Związku Radzieckiego

¹⁸ ukończył wydział

ekonomii

¹⁹ Stavropolskiego

Instytutu Rolniczego

²⁰ agronom-ekonomista

²¹ członek Komitetu

Centralnego KPZR

²² listopada

²³ sekretarz KC KPZR ds.

Rolnictwa

²⁴ października

²⁵ do sierpnia

²⁶ członkiem Biura

Politycznego

²⁷ marcu

²⁸ wybrany na Sekretarza

Generalnego KC KPZR

²⁹ podjęto na szeroką

skalę próbę

³⁰ zreformowania ustroju

społecznego

³¹ która otrzymała nazwę

„pierestrojki” (przebudowy)

³² była wymyślona w celu

„odnowienia socjalizmu”

³³ dania mu „drugiego

oddechu”

³⁴ na nadzwyczajnym Zjeździe

Deputowanych Ludowych

Президент СССР вернул из политической ссылки академика³⁶ Андрея Сахарова. Начался процесс возвращения советского гражданства³⁷ лишённым его и высланным диссидентам³⁸. Была развернута широкая кампания реабилитации жертв политических репрессий⁴⁰.

19 (девятнадцатого) августа⁴¹ 1991 (тысяча девятьсот девяносто первого) года ближайшие соратники⁴² Горбачёва, включая «силовых» министров⁴³, объявили о создании Государственного комитета по чрезвычайному положению⁴⁴ (ГКЧП). Они потребовали от находившегося на отдыхе⁴⁵ в Крыму президента введения в стране чрезвычайного положения⁴⁶ или временной передачи власти⁴⁷ вице-президенту Геннадию Янаеву. После провала попытки переворота⁴⁸ 21 (двадцать первого) августа 1991 года Горбачёв вернулся к исполнению функций⁴⁹ президента, но его позиции значительно ослабли⁵⁰.

24 (двадцать четвертого) августа 1991 года Горбачёв объявил о сложении полномочий Генерального секретаря ЦК⁵¹ и о выходе из КПСС⁵².

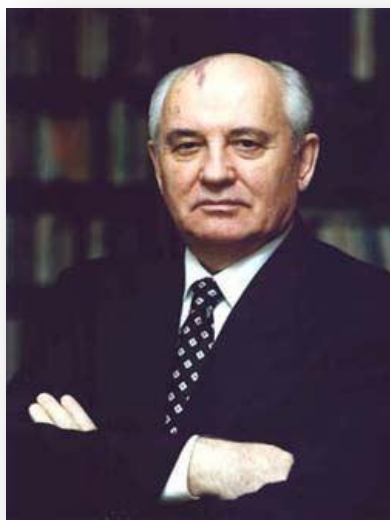
25 (двадцать пятого) декабря⁵³ 1991 года, после подписания Беловежских соглашений⁵⁴ о ликвидации СССР, Михаил Горбачёв заявил о прекращении своей деятельности на посту президента СССР⁵⁵.

После ухода в отставку⁵⁶, Михаил Горбачёв создал на базе бывших исследовательских⁵⁷ институтов при ЦК КПСС Международный фонд социально-экономических и политологических исследований⁵⁸ (Горбачёв-Фонд⁵⁹), который и возглавил в качестве президента.

Михаил Горбачёв – лауреат Нобелевской премии мира⁶⁰.

Опубликовал несколько десятков книг⁶¹, снялся в художественном фильме⁶² Вима Вендерса «Небо над Берлином. 2»⁶³ (англ. Faraway, So Close!, нем. In weiter Ferne, so nah!), где сыграл самого себя⁶⁴.

Супруга⁶⁵ Михаила Горбачёва – **Райса Максимовна** (fot. 42), урождённая Титаренко, скончалась⁶⁶ в 1999 (тысяча девятьсот девяносто девятом) году в клинике города Мюнстера⁶⁷ (Германия) от острой лейкемии⁶⁸.

³⁵ został wybrany prezydentem ZSRR – pierwszym i ostatnim przywrócił z zesłania politycznego akademika rozpoczął się proces przywracania obywatelstwa radzieckiego pozbawionym go i wysłanym dysydemtom rozwinięto rehabilitacji ofiar represji politycznych 41 sierpnia 42 najbliżsi współpracownicy 43 łącznie z ministrami siłowymi 44 ogłosili powołanie Państwowego Komitetu ds. Stanu Wyjątkowego 45 zażądali od będącego na urlopie 46 wprowadzenia w kraju stanu wyjątkowego 47 lub tymczasowego przekazania władzy 48 po niepowodzeniu próby przewrotu 49 powrócił do pełnienia funkcji 50 znacząco zmalała 51 ogłosił o rezygnacji ze stanowiska Sekretarza Generalnego KC 52 opuszczeniu KPZR 53 grudnia 54 podpisaniu Układu Białowieskiego 55 oświadczył, że rezygnuje z funkcji Prezydenta ZSRR 56 po dymisji 57 założył na bazie byłych badawczych 58 Międzynarodową Fundację Społeczno-Politycznych i Politologicznych Badań 59 Fundacja Gorbaczowa 60 Pokojowej Nagrody Nobla 61 kilkadziesiąt książek 62 występował w filmie 63 filmie Wima Wendersa „Niebo nad Berlinem. 2” („Tak daleko, tak blisko”) 64 zagrał siebie 65 żona 66 z domu Titarenko, zmarła 67 w mieście Muenster 68 ostrą białaczkę

CZY WIESZ, ŻE...

Tak daleko, tak blisko to powrót do świata aniołów, o którym Wenders opowiadał w *Niebie nad Berlinem*. Po transformacji Damiana Cassiel ma nową anielską towarzyszkę. Raphaela dzielnie wykonuje pracę anielicy – słysząc ludzkie myśli, wspiera śmiertelników i stara się być z nimi w najcięższych momentach. Nowy Berlin – miasto aniołów – to przestrzeń połączona, w której różnice pomiędzy Wschodem a Zachodem przynajmniej w teorii powinny się szybko zacierać. Cassiel, obserwujący Michaiła Gorbaczowa, jeden z symboli Jesieni Ludów, wysłucha jego myśli o sile poezji i rewolucji społecznej. Gdzieś w tle pojawia się II wojna światowa i rozczulający szofer, który wciąż przechowuje swoje ukochane stare samochody. Obok niego żyje matka z córką, ledwo wiążące koniec z końcem, bezimienni gangsterzy handlujący bronią, dzieciaki sprzedające pomnoży. Daniel – anioł, który zaczął prowadzić włoską knajpę, ożenił się z artystką cyrkową Marion i ma kilkuletnią córeczkę – spełnia marzenia wszystkich aniołów^{LXI}.

CZY WIESZ, ŻE...

Układ białowiecki – nazwa nadawana porozumieniu o utworzeniu Wspólnoty Niepodległych Państw, zawartemu przez przewodniczącego Rady Najwyższej Republiki Białorusi oraz prezydentów Rosji i Ukrainy 8 grudnia 1991 roku na spotkaniu w Wiskulach (w białoruskiej części Puszczy Białowieckiej) oraz w pobliskim Brześciu nad Bugiem.

Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich znajdował się w dramatycznie głębokim kryzysie ekonomicznym. 24 sierpnia 1991 roku deklarację niepodległości uchwaliła Rada Najwyższa Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej, a 25 sierpnia 1991 roku Rada Najwyższa Białoruskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej. Będący liderem obozu demokratycznego Borys Jelcyn toczył z prezydentem Związku Radzieckiego Michaiłem Gorbaczowem nieformalną walkę o Kreml, dążąc do demontażu konającego Związku Radzieckiego. Ponieważ Jelcyn nie mógł formalnie usunąć urzędującego prezydenta, postanowił zlikwidować państwo, któremu ten prezydent przewodził.

Nie mogąc dojść do porozumienia z Gorbaczowem i władzami centralnymi ZSRR, przywódcy: Białorusi, Rosji i Ukrainy (trzech najważniejszych republik związkowych) spotkali się w dniach 7-8 grudnia 1991 roku w domku myśliwskim w Wiskulach. Spotkanie zostało zorganizowane, by omówić dostawę gazu oraz ropy naftowej na Białoruś i Ukrainę. Szybko okazało się jednak, że sprawy gospodarcze stały się drugorzędne, a najważniejsze były sprawy polityczne. Jelcyn stwierdził, że nic nie może zrobić w sprawie dostaw surowców, ponieważ o wszystkim formalnie decydował Gorbaczow.

Zawarty traktat głosił, że Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich – jako podmiot prawa międzynarodowego i byt geopolityczny – przestał istnieć, a na jego miejsce suwerenne kraje powołują Wspólnotę Niepodległych Państw. Układ podpisali ze strony Rosji Borys Jelcyn, Białorusi Stanisław Szuszkiewicz i Ukrainy Leonid Krawczuk, przy wsparciu doradców oraz ekspertów. W świetle obowiązującego prawa porozumienie było nielegalne. Gorbaczow protestował: „O losie wielonarodowego państwa nie mogą decydować trzy republiki”, jednak bezskutecznie. Wspólnota, z siedzibą w Mińsku, miała wiązać niepodległe republiki oraz pomóc w uporządkowaniu sytuacji po rozpadzie imperium sowieckiego. Następnie 3 przywódcy zadbał o ratyfikowanie porozumienia białowieckiego przez parlamenty narodowe, co nastąpiło 10 grudnia – Ukraina, 11 grudnia – Białoruś, 12 grudnia – Rosja. 13 grudnia akces do WNP zgłosiły republiki azjatyckie ZSRR: Kazachstan, Kirgizja, Tadżykistan, Turkmenistan i Uzbekistan. 21 grudnia na konferencji w kazachskiej Ałma-Acie podpisano poprawiony i rozszerzony akt powołania Wspólnoty Niepodległych Państw. Wówczas do wspólnoty przystąpiły jeszcze Armenia, Azerbejdżan i Mołdawia. Powstała luźna i dobrowolna organizacja 11 formalnie suwerennych republik. Przyłączenia odmówiła Gruzja i kraje bałtyckie: Litwa, Łotwa, Estonia.

Podpisanie układu białowieckiego i przekształcenie ZSRR w WNP uznawane jest za ostateczny upadek imperium radzieckiego na drodze „cywilizowanego rozwodu”, choć nie wiązało się z likwidacją ani nawet redukcją potencjału gospodarczego i militarnego byłego ZSRR.

CZY WIESZ, ŻE...

Wybór Michaiła Gorbaczowa na nowego genseka 11 marca 1985 roku nie był tylko kolejną zmianą warty. Władcą Kremla został człowiek, który zupełnie nie pasował do swoich poprzedników i radzieckich realiów. Człowiek, który przez przypadek (wbrew własnym intencjom) przyspieszył rozpad imperium mającego być urzeczywistnieniem socjalistycznej utopii.

Pierwsza połowa lat 80. przyniosła koniec detente na skutek radzieckiej interwencji w Afganistanie i objęciu urzędu prezydenta USA przez Ronalda Reagana. Zdecydowana polityka przeciwstawiania się „imperium zła” i zintensyfikowanie wyścigu zbrojeń przez USA nie wróżyły dobrze Związkowi Radzieckiemu. Era Breżniewa oznaczała utrwalenie i skostnienie struktur, które zaczynały przejawiać coraz więcej patologii. Chronicznie niewydolna gospodarka potrzebowała natychmiastowych reform, jednak na Kremlu rządziła gerontokracja, zdająca się nie dostrzegać kumulujących się problemów. Ostatnie lata rządów Leonida Breżniewa, potem czasy Jurija Andropowa i Konstantina Czernienki, to wymowny symbol głębokiego kryzysu Kraju Rad kierowanego przez niedołączonych starców umierających chwilę po przejściu władzy (jak na realia ZSRR Andropow i Czernienko rządili niezwykle krótko). W Moskwie wręcz żartowano, że trzeba będzie wykupić abonament na cmentarzu przy Murze Kremłowskim.

Tymczasem już w 4 godziny po podaniu informacji o śmierci Czernienki I sekretarzem KC KPZR został Michaił Gorbaczow, pozostając na tym stanowisku do 1991 roku. Różnił się od swoich poprzedników nie tylko wiekiem (w momencie objęcia władzy miał 54 lata, podczas gdy średnia w Sekretariacie i Biurze Politycznym wynosiła 66 lat!), a może przede wszystkim postawą. Otwarty, serdeczny i komunikatywny, nie pasował do zgorzkniałych i ekscentrycznych władców Kremla. Już od pierwszej wizyty w Londynie powoli stawał się „medialną gwiazdą” na Zachodzie, co w przyszłości przerodziło się w „gorbomanię”. To wtedy Margaret Thatcher powiedziała, że „to człowiek, z którym można robić interesy”.

Odmienne bagaż doświadczeń (nie był splamiony okresem stalinizmu tak jak większość „moskiewskiej wierchuszki”) wpłynął na późniejsze decyzje Gorbaczowa. Ponoć idea reform pojawiła się u niego w okresie studiów na Uniwersytecie Moskiewskim. Równie istotne wydają się być zagraniczne wizyty i znajomość realiów skolektywizowanego rolnictwa.

Dzięki zagranicznym podróżom w składzie delegacji partyjnych (Francja, Włochy, RFN), przyszły gensek uświadomił sobie fasadowość radzieckiej propagandy, dzielącej kapitalistyczny Zachód na wyzyskiwanych i wyzyskiwaczy. Zobaczył, że ci pierwsi żyją na o wiele wyższym poziomie niż masy pracujące w bloku komunistycznym. Te podróże skłoniły go do refleksji, z której narodziła się świadomość konieczności podjęcia reform w Związku Radzieckim.

Utwierdzać musiało go w tym doświadczenie zdobyte na stanowisku I sekretarza Stawropolskiego Komitetu Obwodowego, a później sekretarza KC do spraw rolnictwa. Pierwsze niepowodzenie to próba walki z alkoholizmem, który był przyczyną spadku średniej długości życia, przestępczości i niskiej wydajności pracy. Podniesienie cen wódki nastąpiło tylko dodatkowych problemów, tzn. spowodowało wzrost produkcji samogonu i w konsekwencji niedobór cukru i konieczność jego reglamentacji. Spadek dystrybucji alkoholu był przyczyną niebagatelnych strat dla skarbu państwa, a frustracja społeczeństwa tylko wzrosła. Zresztą nie od dziś wiadomo, że wprowadzenie prohibicji nie wiąże się z pozytywnymi rezultatami, o czym przekonali się Amerykanie w okresie dwudziestolecia międzywojennego.

Walka z alkoholizmem przyniosła I sekretarzowi miano „sekretarza mineralnego”. Co ciekawe, sam Gorbaczow nie był smakoszem mocnych trunków i według jednej z relacji podczas spotkania w gronie członków Biura Politycznego wolał sięgnąć po sok gruszkowy, od czego szybko go odwiedziono. Najważniejszym punktem zmian było wprowadzenie jawności w dyskusjach zarówno nad przeszłością, jak i aktualnymi problemami. Wprowadzając głośność, grupa reformatorów chciała zjednać sobie inteligencję, zwłaszcza do walki z twardogłową biurokracją, hamującą wszelkie przejawy zmian, które zagrażałyby jej pozycji. Rozprzestrzenienie się wolności słowa, sprzężone z niepowodzeniami na tle gospodarczym, i ujawnianie kolejnych zbrodni systemu spowodowało rosnącą frustrację i nie przysporzyło Gorbaczowowi poparcia, odnosząc odwrotny skutek.

Zapoczątkowane przez pierestrojkę przemiany oraz zgoda Kremla na upadek reżimów satelickich w Europie Środkowo-Wschodniej wywołały odzicie ruchów narodowyzwolenczych w republikach radzieckich. Wraz z rozkładem gospodarki, błędami rządu i partyjnymi intrygami, zbliżał się koniec socjalistycznego imperium.

Gorbaczow oskarżany jest w Rosji o odpowiedzialność za rozpad Związku Radzieckiego. Po pierwsze sam oskarżony wielokrotnie podkreślał, że nie było to jego intencją. Wręcz przeciwnie – chciał je zreformować i uzdrowić. Po drugie, wydaje się, że tak czy inaczej ZSRR rozpadłby się w ciągu najbliższych lat, gdyż system komunistyczny jako ustrój był niezdolny do ewolucji. Pierestrojka tylko przyspieszyła jego agonię. To, że wtedy nikt nie podejrzewał, że „imperium zła” rozpadnie się jak domek z kart, to inna kwestia^{LXII}.

CZY WIESZ, ŻE...

Raisa Maksimowna Gorbaczow – pierwsza dama pierestrojki. Żona Michaiła Gorbaczowa, sekretarza generalnego KC KPZR. Pierwsza i ostatnia radziecka first lady. Przed nią (i po niej) znano żony genseków – dodatki do mężów. Iście francuskiego charme'u radzieckiej prowincjuszce zazdrościła zarówno chuda jak deska eksaktorka Nancy Reagan, jak też mięsisto-piersiaste Rosjanki.

Kariere zawodową rozpoczęła jako nauczycielka w Stawropolu, dokąd wyjechała za mężem. Po doktoracie o życiu chłopstwa kolchozowego (1967) wykładała na miejscowej uczelni, łącząc status docenta z obowiązkami pierwszej damy obwodu.

W roku 1985 Gorbaczow został sekretarzem generalnym KC KPZR i wylansował nowe pojęcia – pierestrojka, przyspieszenie. Zachód opanowała gorbomania, zwłaszcza że Raisa Maksymowna samym swym wyglądem potwierdzała: Kreml może mieć sympatyczną, cywilizowaną twarz.

Jej stała obecność u boku męża irytowała Rosję. Zbyt poprawnie się wyrażała, była nie po rosyjsku zgrabna i gustownie ubrana. Dbała o linię, lubiła perfumy Opium, drogą biżuterię i eleganckie kostiumy. Wiedziała, że nie jest lubiana, ale nie uległa opinii publicznej. Podczas puczu w sierpniu 1991 na skutek wstrząsu psychicznego dostała wylewu i już nigdy nie powróciła w pełni do zdrowia^{LXIII}.

III.8. Борис Ёльцин. Borys Jelcyn

Борис Николаевич Ёльцин (fot. 43) – российский государственный и политический деятель¹, первый² президент Российской Федерации, руководитель демократического движения в конце³ 1980-х (тысяча девятьсот восьмидесятых) годов, лидер сопротивления во время августовского путча⁴ 1991 (тысяча девятьсот девяносто первого) года, инициатор отделения РСФСР от СССР⁵ и создания⁶ новой Конституции.

Борис Николаевич Ёльцин родился⁷ в 1931 (тысяча девятьсот тридцать первом) году в Свердловской области в семье обычных крестьян⁸. Он хорошо⁹ учился в школе и после её окончания поступил в Уральский политехнический институт¹⁰, обучался на инженера. После окончания вуза¹¹ он работал в различных строительных организациях пока¹² в 1963 (тысяча девятьсот шестьдесят третьем) году не получил должность¹³ главного инженера на Свердловском домостроительном комбинате¹⁴. Позднее стал¹⁵ его директором.

С 1976 (тысяча девятьсот семьдесят шестом) года он занимает пост первого секретаря Свердловского обкома¹⁶, с 1981 (восемьдесят первым) года становится членом ЦК КПСС¹⁷. С началом перестройки¹⁸ политическая карьера Ёльцина идёт вверх, однако длится¹⁹ это недолго.

В 1985 (восемьдесят пятом) году он занимает пост начальника отдела строительства²⁰ ЦК КПСС и первого секретаря МКК²¹ КПСС, в через год становится²² кандидатом в Политбюро КПСС²³. В 1987 (восемьдесят седьмом) году он выступает с серьёзной критикой текущей²⁴ политической ситуации и лично деятельности²⁵ Горбачёва, за что тут же изгоняется²⁶ из Политбюро.

Благодаря своему стремлению установить²⁷ демократию в СССР, Ёльцин в итоге становится во главе демократического движения²⁸. В 1989 (тысяча девятьсот восемьдесят девятом) году его избирают народным депутатом очередного Съезда²⁹, а позднее он становится членом Верховного Совета³⁰ СССР. В 1990 (девяностом) году Ёльцин занимает пост председателя³¹ Верховного Совета РСФСР.

В 1990 (девяностом) году Ёльцин пытается провести несколько³² экономических реформ, однако сталкивается с серьёзным сопротивлением³³ со стороны руководства³⁴ СССР. Отношения между³⁵ Ёльциным и Горбачёвым только усугубляют³⁶ ситуацию и РСФСР всё чаще говорит³⁷ о своём желании стать независимым государством³⁸.

В 1990 (девяностом) году Ёльцин покидает партию³⁹ и избирается президентом⁴⁰ Российской Федерации. В 1991 (девяносто первом) году гремит августовский путч⁴¹, который приводит Ёльцина к власти⁴². Создаётся⁴³ Российская Федерация и СНГ⁴⁴, СССР распадается⁴⁵.

В 1992 (девяносто втором) году Ёльцин снова начинает⁴⁶ свою деятельность по реформированию государства⁴⁷. Назревает конфликт между законодательной и исполнительной властью⁴⁸. В 1993 (девяносто третьем) году эти события приводят к тому⁴⁹,

¹ działacz państwowy i polityczny

² pierwszy

³ szef ruchu demokratycznego pod koniec lat

⁴ przywódca sprzeciwu podczas puczu sierpniowego

⁵ oderwanie się Rosyjskiej Federacyjnej

Socjalistycznej Republiki Radzieckiej od ZSRR

⁶ powołania

⁷ urodził się

⁸ w obwodzie swierdłowskim w rodzinie prostych chłopów

⁹ dobrze

¹⁰ po jej ukończeniu

rozpoczął studia

w Politechnice

Swierdłowskiej

¹¹ po ukończeniu uczelni

¹² pracował w różnych

firmach budowlanych

dopóki

¹³ nie otrzymał stanowiska

¹⁴ Kombinacie Budowy

Domów

¹⁵ potem został

¹⁶ zajmuje stanowisko

pierwszego sekretarza

Swierdłowskiego Komitetu

Obwodowego

¹⁷ zostaje członkiem KC

KPZR

¹⁸ wraz z początkiem

perestrojki

¹⁹ rozwija się, jednak trwa

²⁰ zajmuje stanowisko

kierownika działu

budownictwa

²¹ Moskiewskiego Komitetu

Miejskiego

²² po roku zostaje

²³ Biura Politycznego KPZR

²⁴ występuje z ostrą krytyką

bieżącej

²⁵ osobiście działalności

²⁶ zostaje natychmiast usunięty

²⁷ dzięki swojemu dążeniu

do ustanowienia

²⁸ w rezultacie staje na czele

ruchu demokratycznego

²⁹ zostaje wybranym

deputowanym ludowym na

kolejnym Zjeździe

³⁰ później zostaje członkiem

Rady Najwyższej

³¹ zajmuje stanowisko

Przewodniczącego

³² podejmuje próbę

przeprowadzenia

что созывается срóчный совет⁵⁰, на котóром выно́сится вопро́с о до́верии⁵¹ президéнту и Верховному Совету⁵². В результате крова́вых собы́тий⁵³, получи́вших назва́ние октя́брьского пу́тча⁵⁴, Ёльцин остаётся на посту́⁵⁵ президéнта, а вот Верховный Совет и прóчие советы́ оконча́тельно ликвидíруется⁵⁶. Странá продол́жает путь, на́чатый⁵⁷ Ёльциным.

Несмотря́ на то, что⁵⁸ Ёльцин пока́ ещё по́льзуется до́верием⁵⁹, недовóльство внут́ри страны́ нарастаёт⁶⁰, появляются́ разны́е радика́льные группирóвки.

Во вре́мя второ́го срóка⁶¹ странá погру́жается в очередно́й⁶² эконо́мический кри́зис, случáется дефо́лт⁶³, вла́сти всё бо́льше недовóльны⁶⁴ президéнтом, а сам он стремíтельно теря́ет здоро́вье⁶⁵.

В 1999 (девяно́сто девятом) го́ду Ёльцин назнача́ет исполня́ющим обяза́нности премье́р-мини́стра⁶⁶ Влади́мира Влади́мировича Пу́тина, а уже́ в конце́ э́того го́да объя́вляет о сво́ей отста́вке⁶⁷, не дожидáясь оконча́ния президéнтского срóка⁶⁸.

Сме́рть Бори́са Никола́евича Ёльцина наступи́ла 23 (два́дцать тре́тьего) апре́ля⁶⁹ 2007 (две ты́сячи се́дьмого) го́да^{LXIV}.

В 2008 (две ты́сячи восьмо́м) го́ду бы́вшая пе́рвая ле́ди⁷⁰, **На́йна Ёльцина** (fot. 44), вошла́ в попечíteльский совет Президéнтского це́нтра⁷¹ Б.Н. Ёльцина. Сего́дня⁷² вдова́ экс-президéнта уча́ствует в мероприя́тиях⁷³, посвящё́нных па́мяти му́жа^{LXV}.

³³ zderza się z poważnym
sprzeciwem
³⁴ kierownictwa
³⁵ relacje pomiędzy
³⁶ potęgują
³⁷ coraz częściej wspomina
³⁸ o pragnieniu stania się
niepodległym państwem
³⁹ występuje z partii
⁴⁰ zostaje wybrany na prezydenta
⁴¹ ma miejsce pucz sierpniowy
⁴² który doprowadza Jelcyna
do władzy
⁴³ powstaje
⁴⁴ WNP (Wspólnota
Niepodległych Państw)
⁴⁵ ZSRR rozpada się
⁴⁶ znów zaczyna
⁴⁷ państwa
⁴⁸ dojrzewa konflikt między
władzą ustawodawczą
i wykonawczą
⁴⁹ wydarzenia doprowadzają
do tego
⁵⁰ zostaje zwołane pilnie
posiedzenie Rady
⁵¹ zostaje zgłoszony
wniosek o wotum zaufania
⁵² Rady Najwyższej
⁵³ krwawych wydarzeń
⁵⁴ otrzymały nazwę puczu
październikowego
⁵⁵ pozostaje na stanowisku
⁵⁶ pozostałe rady ulegają
likwidacji
⁵⁷ kraj kontynuuje drogę,
którą rozpoczął
⁵⁸ pomimo tego, że
⁵⁹ jeszcze cieszy się zaufaniem
⁶⁰ niezadowolone wewnątrz
kraju narasta
⁶¹ w czasie drugiej kadencji
⁶² kraj pogrąża się w kolejnym
⁶³ ma miejsce niespłacanie długu
⁶⁴ władze coraz bardziej są
niezadowolone
⁶⁵ coraz bardziej traci zdrowie
⁶⁶ mianuje na p.o. premiera
⁶⁷ pod koniec tego roku
ogłasza swoją dymisję
⁶⁸ nie czekając na koniec kadencji
⁶⁹ kwietnia
⁷⁰ była pierwsza dama
⁷¹ została członkiem Zarządu
Centrum Prezydenckiego
⁷² obecnie
⁷³ przedsięwzięciach

CZY WIESZ, ŻE...

Polityka Jelcyna doprowadziła do rozwiązania Związku Radzieckiego. „Jelcyn wiedział, że trzeba głębokich zmian i transformacji polityczno-systemowej. Aby do tego doprowadzić należało osiągnąć 2, wydawało się, że niewyobrażalne cele. Zlikwidować partię komunistyczną i rozwiązać Związek Sowiecki w dotychczasowej formule” – mówił na antenie historyk prof. Paweł Wieczorkiewicz. Oba w ciągu niespełna pół roku udało mu się osiągnąć.

Jelcyn był prezydentem Rosji od czerwca 1991 do 31 grudnia 1999 roku. W 1991 roku podpisał, wraz z ówczesnymi przywódcami Białorusi i Ukrainy – Stanisławem Szuszkiewiczem i Leonidem Krawczukiem, porozumienie białowieskie o likwidacji Związku Radzieckiego i utworzeniu Wspólnoty Niepodległych Państw. W 1994 roku wysłał wojska do Czeczenii, wklajając Rosję w długotrwały konflikt zbrojny. Jako przywódca Rosji, Jelcyn sprzeciwiał się rozszerzeniu NATO na Wschód i ostrzegał państwa Zachodu przed próbą izolowania Rosji. Z biegiem lat, jego poglądy ewoluowały. W 1997 roku Rosji Borys Jelcyn i sekretarz generalny Sojuszu Atlantyckiego Javier Solana podpisali w Paryżu porozumienie o stosunkach Rosji z Sojuszem Atlantyckim.

Nazwisko prezydenta Jelcyna pozostanie w historii związane też ze sprawą katyńską. 2 lata po przyznaniu przez Michaiła Gorbaczowa, że zbrodnię katyńską popełniło NKWD, w 1992 roku Borys Jelcyn ujawnił i przekazał Polakom część dokumentów.

Rezygnując w 1999 roku z prezydentury, z powodu złego stanu zdrowia, Borys Jelcyn wyznaczył na swego następcę ówczesnego premiera Władimira Putina. Borys Jelcyn zmarł 23 kwietnia 2007 roku.

Borys Jelcyn 1991 roku został pierwszym z wyboru prezydentem Rosji największej z republik wchodzących w skład Związku Radzieckiego. Po nieudanym puczu w sierpniu tego samego roku pozycja Jelcyna umocniła się. Na początku grudnia, wspólnie z prezydentami Białorusi i Ukrainy, rozwiązał ZSRR i powołał do życia Wspólnotę Niepodległych Państw.

Prezydent Rosji wzbudzał wiele kontrowersji. Na początku kadencji cieszył się dużym poparciem, ponieważ otworzył kraj na przemiany demokratyczne i wprowadził zasady wolnego rynku. Sytuacja jednak zmieniła się w 1993 roku, kiedy Rada Najwyższa, opanowana przez komunistów, wypowiedziała posłuszeństwo prezydentowi. Jelcyn stłumił wówczas rozruchy, wysyłając czołgi przeciwko buntownikom. Później, w 1994 roku, rozpoczął wojnę w Czeczenii, motywując ją walką z terroryzmem. W połowie lat 90. Jelcyn miał już zaledwie kilkuprocentowe poparcie narodu. Mimo to, w 1996 roku został ponownie wybrany na prezydenta Rosji, głównie przy poparciu bogatych Rosjan.

Jelcyn miał duży wkład w wyjaśnienie sprawy katyńskiej. To na jego polecenie profesor Rudolf Pichoj – Główny Archiwista Rosji, w 1992 roku przekazał prezydentowi Lechowi Wałęsie dokument z 5 marca 1940 roku, podpisany przez Stalina, Woroszyłowa, Mołotowa i Mikojana, na podstawie którego wymordowano polskich oficerów.

Borys Jelcyn urodził się 1 lutego 1931 roku we wsi Butka w obwodzie swierdłowskim, niedaleko Permu. W 1955 roku ukończył Uralski Instytut Budowlany i otrzymał dyplom inżyniera. Na początku lat 60. zajął się pracą partyjną. Początkowo robił karierę w Komunistycznej Partii Związku Radzieckiego (KPZR). W latach 70. był sekretarzem komitetu obwodowego KPZR w Swierdłowsku, a następnie, na polecenie Michaiła Gorbaczowa, szefem partii w Moskwie^{LXVI}.

CZY WIESZ, ŻE...

Nie był postacią jednoznaczną. Wyprowadził Armię Czerwoną z Polski i ujawnił dokumenty o zbrodni katyńskiej. Ale zachowywał się też jak car i partyjny aparatczyk, dbał o swoich ludzi.

Jedni go cenią, podkreślając, że zrobił dla Polski wiele ważnych rzeczy. Przede wszystkim ujawnił skrywane przez lata w radzieckich archiwach dokumenty o zbrodni katyńskiej. Wcześniej nasi dyplomaci bezskutecznie o nie zabiegali. Inni nienawidzą go, uważając za przeciętnego rosyjskiego aparatczyka, który wszystko robi dla kariery, a dbać będzie jedynie o swoich najbliższych. Przypominają przy tym, że w drugiej połowie lat 90. osłabił Rosję^{LXVII}.

CZY WIESZ, ŻE...

Jelcyn – już kiedy był prezydentem Federacji Rosyjskiej – zmagał się nie tylko z poważną dolegliwością serca, ale i najprawdopodobniej z chorobą alkoholową. Tajemnicą poliszynela były wysokie prezydenta podczas wizyt zagranicznych – takie jak sławetna wizyta w Waszyngtonie, podczas której pijany i półnagi biegał po Pennsylvania Avenue, próbując złapać taksówkę.

Przed wyborami prezydenckimi w 1996 roku lekarze kategorycznie zabronili mu pić, a za kulisami kampanii faszerowano go przeróżnymi specyfikami, tak aby kandydat był zdolny do udziału w wyborach. Wieloletni niemiecki korespondent w Rosji, Boris Reitschuster, przytaczał anegdotę: któregoś dnia Jelcyn wrywa lekarzowi przygotowaną strzykawkę i zaczyna go gonić po rządowej dacy. „Dzisiaj ja ci ją wbiję w tyłek” – wrzeszczy. Lekarzowi udaje się uciec, a Jelcyna – leżącego na podłodze, ale przytomnego – znajdzie niebawem ochroniarz.

W lipcu 1996 roku, kilka dni przed drugą turą głosowania, Jelcyn doznaje ciężkiego zawału. Jego stan staje się oczywiście, zgodnie z radziecką regułą, tajemnicą. Wygra wybory, przechodzi operację serca, ale jego prezydentura będzie z oczywistych względów mało sterowna. W roli kremlowskiej szarej eminencji wypłynie jego córka, Tatiana. Polityczną próżnię wypełnią z namaszczenia Jelcyna ludzie tacy jak Władimir Putin – najpierw szef FSB (spadkobierczyni KGB), a dopiero potem premier.

31 grudnia 1999 roku Jelcyn zrzekł się prezydentury, de facto czyniąc Putina swoim następcą. Po opuszczeniu urzędu rzadko pojawiał się publicznie. Bezpośrednią przyczyną śmierci – co nie mogło być zaskoczeniem – była niewydolność serca^{LXVIII}.

III.9. Влади́мир Пу́тин. Władimir Putin

Влади́мир Влади́мирович Пу́тин (fot. 45) – политический деятель¹ Росси́и, президент Росси́йской Федера́ции с 2000 (двухты́сячного) по 2008 (две ты́сячи восьмо́й) год, с ма́я 2008 (две ты́сячи восьмо́го) го́да по ма́й 2012 (две ты́сячи двена́дцатого) был председа́телем пра́вительства², с ма́я 2012 (две ты́сячи двена́дцатого) го́да по настоя́щее вре́мя явля́ется³ президе́нтом Росси́йской Федера́ции.

Роди́лся⁴ в 1952 (ты́сяча девятьсо́т пятьдеся́т второ́м) го́ду в Лени́нграде. В 1970 (ты́сяча девятьсо́т семидеся́том) го́ду Влади́мир Пу́тин поступи́л в Лени́нградский госуда́рственный⁵ универси́тет и́мени Жда́нова, где учи́лся на юри́дическом факульте́те⁷.

По́сле о́кончания⁸ универси́тета нача́лась служба́ в Комите́те госуда́рственной безопа́сности⁹ (КГБ). Прослужи́в там 9 (де́вять) лет, Влади́мир Влади́мирович продо́лжил обу́чение¹⁰. Зако́нчив сна́чала ку́рсы переподгото́вки¹¹ в О́хте, за́тем в Вы́сшей шко́ле КГБ Москвы́, Влади́мир Пу́тин поступи́л в Краснозна́менный институ́т¹² КГБ и́мени Андропо́ва. По́сле о́кончания́ институ́та в 1985 (ты́сяча девятьсо́т во́семьдесят пя́том) го́ду на 5 (пять) лет провёл в ГДР¹³. Прорабо́тав там дире́ктором До́ма дру́жбы, он верну́лся¹⁴ в Лени́нград.

С 1990 (девяно́стого) го́да рабо́тал помо́щником¹⁵ ре́ктора ЛГУ (Лени́нградского госуда́рственного универси́тета). За́тем с 1991 (девяно́сто пе́рвого) го́да в мэ́рии¹⁶ Са́нкт-Петербу́рга, бу́дучи председа́телем Комите́та по вне́шним связа́м¹⁷. Че́рез полго́да¹⁸ Влади́мир Пу́тин был переведе́н в до́лжности подполко́вника в де́йствующий ре́зерв КГБ¹⁹. По́зже стал заместите́лем председа́теля пра́вительства²⁰ в Са́нкт-Петербу́рге.

С 1996 (девяно́сто шесто́го) го́да нача́л рабо́тать²¹ в Москве́ заместите́лем упра́вляющего дела́ми президе́нта²². За ко́роткий срок стал²³ одной из вли́ятельнейших²⁴ политическx фигу́р в Кре́мле. За́тем был назна́чен заместите́лем руково́дителя Адми́нистра́ции²⁵ президе́нта, а с 1998 (девяно́сто восьмо́го) го́да дире́ктором ФСБ²⁶ (Феде́ральная́ служба́ безопа́сности) Росси́и.

Влади́мир Пу́тин защи́тил канди́датскую диссе́рта́цию²⁷ в Госуда́рственном го́рном институ́те²⁸ Са́нкт-Петербу́рга.

В а́вгусте²⁹ 1999 (девяно́сто девя́того) го́да Влади́мир Влади́мирович был назна́чен исполня́ющим обяза́нности председа́теля пра́вительства³⁰. Официа́льно председа́телем пра́вительства³¹ Пу́тин был назна́чен неде́лей по́зже³². 31 (три́дцать пе́рвого) де́кабря³³ 1999 (девяно́сто девя́того) го́да стал исполня́ющим обяза́нности президе́нта³⁴. А по́сле ма́ртовских вы́боров³⁵ Влади́мир Пу́тин за́нял до́лжность³⁶ президе́нта.

Резу́льтатом вну́тренней поли́тики за вре́мя его́ правле́ния³⁷ ста́ло упроче́ние госуда́рственной систе́мы³⁸, уравни́вование общест́венно-политическx обста́новки в стране́³⁹. Произоше́л значите́льный рост иностра́нных⁴⁰ инвести́ций, увели́чение объёмов выра́щиваемых сельскохо́зяйственных культу́р⁴¹, проду́ктов животно́водства⁴².

¹ działacz

² prezes rady ministrów

³ do dziś jest

⁴ urodził się

⁵ rozpoczął studia

⁶ Państwowym

⁷ na wydziale prawa

⁸ po ukończeniu

⁹ rozpoczął służbę

w Komitecie Bezpieczeństwa

Państwowego (KGB)

¹⁰ kontynuował naukę

¹¹ najpierw ukończył kurs

przygotowawczy

¹² rozpoczął studia w Instytucie

Krasnoznamieńskim

¹³ spędził w NRD

¹⁴ po pracy jako dyrektor

Domu Przyjaźni wrócił

¹⁵ był doradcą

¹⁶ urządzie miasta

¹⁷ będąc przewodniczącym

Komitetu Spraw

Zagranicznych

¹⁸ po pół roku

¹⁹ przeniesiono go na

stanowisko podpułkownika

rezerwy KGB

²⁰ później został zastępcą

przewodniczącego rady

²¹ zaczął pracować

²² zastępcą szefa administracji

nieruchomościami

prezydenta

²³ w ciągu krótkiego czasu

stał się

²⁴ jedną z najbardziej

wpływowymi

²⁵ został mianowany

zastępcą szefa Kancelarii

²⁶ dyrektorem Federalnej

Służby Bezpieczeństwa

²⁷ obronił pracę doktorską

²⁸ Państwowym Instytucie

Górnictwem

²⁹ sierpniu

³⁰ mianowany na p.o.

prezesa rady ministrów

³¹ oficjalnie premierem

³² został mianowany

tydzień później

³³ grudnia

³⁴ został p.o. prezydenta

³⁵ po wyborach

marcowych

³⁶ objął funkcję

³⁷ polityki wewnętrznej

podczas rządów

2 (второго) марта⁴³ 2008 (две тысячи восьмого) года пост президента занял⁴⁴ Дмитрий Медведев, а Путин был назначен председателем правительства⁴⁵ России. С мая⁴⁶ 2012 (две тысячи двенадцатого) года по настоящее время снова является⁴⁷ президентом Российской Федерации.

С 1983 (восемьдесят третьего) по 2013 (две тысячи тринадцатый) был женат на⁴⁸ Людмиле Путиной (fot 46). У него две дочери⁴⁹: Мария и Екатерина^{LXIX}.

- ³⁸ umocnienie systemu państwowego
- ³⁹ zrównoważenie sytuacji społeczno-politycznej w kraju
- ⁴⁰ miał miejsce znaczny wzrost zagranicznych
- ⁴¹ wzrost poziomu upraw rolnych
- ⁴² hodowli zwierząt
- ⁴³ marca
- ⁴⁴ funkcję prezydenta zajął
- ⁴⁵ był mianowany premierem
- ⁴⁶ od maja
- ⁴⁷ do dziś znów jest
- ⁴⁸ był żonaty
- ⁴⁹ ma dwie córki

CZY WIESZ, ŻE...

Biografom Władimira Władimirowicza nie udało się znaleźć żadnej osoby noszącej nazwisko Putin przed jego dziadkiem, Spiridonem Iwanowiczem Putinem, który był zatrudniony jako kucharz Lenina, a później i Stalina na podmoskiewskiej dacy dla partyjnych prominentów. Pojawiają się informacje, że przed rewolucją Spiridon Putin mógł gotować również dla samego Rasputina.

Nazwisko Putin, w każdym razie, jest prawdopodobnie nazwiskiem, które wymyślił i przybrał Spiridon bądź któryś z jego nieodległych przodków, o których wiadomo tylko tyle, że przybyli do Petersburga gdzieś z obwodu twerskiego.

Z przyjaciół z dzieciństwa Putina wspominał, że gdy tylko ktokolwiek obraził małego Wołodę, ten natychmiast rzucał się go bić. Nie tylko zresztą jego samego – Putin miał kiedyś pobić dwóch kilka razy większych od siebie zbirów rzucających się do ludzi czekających na przystanku. Zresztą, elementy tego wizerunku mają pomagać Putinowi również teraz – ma czarny pas w dżudo, publicznie obwieszcza, że będzie topił terrorystów w kiblu i pozuje do fotek tak męskich, że aż tchnących homoerotyczną stylistyką, jak np. słynne zdjęcie, na którym z gołą klatką przedziera się przez syberyjskie krzaki, trzymając w dłoni karabin.

Do tej pory nie wiadomo dokładnie, co Putin robił podczas swojej służby w wywiadzie w NRD. Wiadomo, że przez 5 lat mieszkał w Dreźnie (1985-90) i, podobno, miał depresję: pił dużo piwa i przytył 10 kg. Mówi się, że zajmował się rekrutacją do radzieckiego wywiadu – najczęściej namawiać miał do tego naukowców, dziennikarzy, ludzi, którzy dużo podróżują. Miał też zajmować się podglądaniem i wykradaniem sekretów zachodnich nowinek technologicznych.

„Washington Post” donosi jednak, że kradzież technologii i rekrutacja ludzi do wywiadu były tylko przykrywką. Dziennikarze „WP” sugerują, że Putin mógł w ostatnich latach przed upadkiem komunizmu szukać w NRD kontaktu z kręgami, które popierały reformatorską politykę Michaiła Gorbaczowa, na wypadek, gdyby twardogłowy rząd Ericha Honeckera miał się zawalić.

Nie do końca znane są kulisy namaszczenia Putina na władcę Rosji. Wiadomo, że najprawdopodobniej za wszystkim stoi tzw. „rodzina” Borysa Jelcyna i grupa powiązanych z nią oligarchów, w tym zmarły niedawno (w dość tajemniczych okolicznościach) Borys Bieriezowski, który wprost mówił, że to on „stworzył” Jelcyna. Wyniesiony do władzy Putin skonfliktował się później z częścią środowiska, które wypchnęło go na szczyt, a otoczył się dawnymi współpracownikami z czasów „petersburskich”, czyli sprzed rozpoczęcia kariery w Moskwie w 1996 roku^{LXX}.

CZY WIESZ, ŻE...

Szczegóły z życia osobistego Władimira Putina są ściśle chronione, podobnie jak wieści z jego politycznego otoczenia – informacje o podziałach w kremlofskich elitach przecież nie wyciekają. Oprócz Kateriny, rocznik 1986, o której się teraz mówi (być może nazwisko, które się w tym kontekście pojawia – Tichonowa, pochodzi od imienia dziadka po kądzieli), jest jeszcze o rok starsza Maria. O niej z kolei było głośno w drugiej połowie ubiegłego roku, gdy ponoć namierzono ją w Holandii, w czasie gdy ten kraj przeżywał tragedię po zestrzeleniu przez prorosyjskich separatystów samolotu nad Donbasem z dwoma setkami Holendrów na pokładzie. Jej partnerem miał być Holender. Z kolei Katerina miała mieć narzeczonego z Korei Południowej, syna admirała. To wszystko niepotwierdzone wiadomości.

Do dziś Putin uchodzi za sprawnego dzudokę, lubi się fotografować w kimonie, na macie, z czarnym pasem. Jego zdaniem, dzudo to nie tylko sport, ale i filozofia, nakazująca szacunek dla starszych i przeciwnika, z odpowiednim rytuałem. Nie taka zwykła bijatyka.

Sprawność sportowa to jeden z elementów wizerunku prezydenta Rosji. Niektórzy twierdzą, że upokorzeniem dla niego był pojedynek z 10-letnią dziewczynką w Japonii. Rzuciła go na matę. Ale opowieści, że tego powodu zrezygnował z oddania Japonii wysp kurylskich, wydają się przesadzone. Zwłaszcza, że chyba jednak dał się jej rzucić (a gdy wstał z maty, pocałował ją w główkę).

Podobało mu się nawet w NRD, gdzie nie było jak w ZSRR problemów z zaopatrzeniem i panował porządek. Po powrocie z placówki KGB w Dreźnie rodzina Putinów nie zerwała związków z Niemcami. Jego żona czytała niemieckie książki, a córki poszły do niemieckiej szkoły w Moskwie, w której uczyły się dzieci dyplomatów i pracowników przedstawicielstw niemieckich firm oraz instytucji. Gdy został prezydentem, niektórym dziwiło, że czesne za szkołę dla dwójki dzieci jest tam wyższe niż oficjalne zarobki prezydenta.

Putin mówi po niemiecku, choć z wyraźnym rosyjskim akcentem.

W czasach studiów na Wydziale Prawa uniwersytetu w Leningradzie Putin miał nietypową pasję – lubił jeździć po mieście samochodem. Nietypową – bo wówczas w jego wieku prawie nikt w ZSRR nie miał samochodu. Był to skromny samochód dwudrzwiowy, który jego rodzice wygrali na loterii. Zamiast go sprzedać i kupić własne mieszkanie (mieszkali w komunalce z wieloma sublokatorami, w tym z rodziną ortodoksyjnych Żydów), podarowali ukochanemu synowi.

Oficjalnie wiadomo o dwóch kobietach, z którymi był związany, ze wspomnianymi Ludmiłami. Żonę poznał dzięki koledze, który pewnego dnia zadzwonił do niego i stwierdził, że ma bilety do teatru. „Będą dziewczyny” – dodał. Jedną z nich była atrakcyjna blondynka Ludmiła Szkriebniewa, stewardesa Aeroflotu pochodząca z Kaliningradu, 5 lat od niego młodsza. Po 3 latach chodzenia ze sobą wzięli ślub. Wiele lat później zdobyła się na szczerłość: jej mąż nie jest obojętny na piękno innych kobiet, czasem się za którąś obejrzy. „Ale to chyba normalne dla prawdziwego mężczyzna?” – zastanawiała się. Potem zniknęła, nie pojawiała się u boku męża. Za to zaczęły się pojawiać plotki, że Putin ma przyjaciółkę. Padało nazwisko przepięknej sportsmenki – gimnastyczki i mistrzyni olimpijskiej Aliny Kabajewej; na jednym ze zdjęć widać, jak Putin przygląda się jej z miłym uśmiechem, rzadko goszczącym na jego twarzy. Za rozpowszechniane plotek o związku pierwszego człowieka z Kabajewą

zlikwidowana została regionalna gazeta. Do dziś oficjalnie nic na ten temat nie wiadomo. Kabajewa została jednak wpływowym politykiem prezydenckiej partii Jedna Rosja, a w zeszłym roku porzuciła politykę i stanęła na czele koncernu medialnego.

Ostatnio Putin wspiął się jako obrońca dzikich zwierząt – wypuszczał na wolność osieroczone tygrysy syberyjskie i latał z żurawiami.

Jest też miłośnikiem psów, jednym – labradorką Koni – nawet poszczuł Angelę Merkel, czego do dziś, a upłynęło prawie 8 lat, ponoć nie może mu ona wybaczyć. Wcześniej Putin, zanim usłyszał o nim cały świat, miał owczarka kaukaskiego wabiącego się Małysz (Maluch). Jego zdjęcie z podpisem, że to ukochany pies całej rodziny, trafiło do wywiadu-rzeki *Ot pierwowo lica*. Małysz skończył życie tragicznie – wpadł pod samochód^{LXXI}.

CZY WIESZ, ŻE...

Ludmiła Putin przez 30 lat żyła w cieniu prominentnego męża. Byli ze sobą ponad 3 dekady.

O niej samej nie wiadomo było za wiele. Skończyła studia na wydziale romanistyki Uniwersytetu Leningradzkiego. Wcześniej pracowała m.in. jako listonoszka, pielęgniarka w szpitalu i stewardesa Aeroflotu. Z Władimirem doczekała się 2 córek. Lata mijały, a Ludmiła była coraz rzadziej widziana w towarzystwie męża. W mediach pojawiały się absurdalne historie na temat małżeństwa – podobno prezydent chciał wysłać żonę do klasztoru. W czerwcu 2013 roku oficjalnie ogłosili, że się rozstają.

Od tamtej chwili Rosjanie nieczęsto słyszeli o Ludmile. Biuro prasowe prezydenta odmawiało dziennikarzom informacji na temat jej życia, a z biografii Putina usunięto o niej wszystkie wzmianki. Nie brakowało jednak takich, których wciąż fascynowały jej losy. W końcu niewiele kobiet żyło tak blisko Putina. Po kilku latach do mediów trafiły informacje o jej nowym mężu – Arturze Oczeretnym, szefie Centrum Rozwoju Relacji Interpersonalnych. Informacja ta przeszłaby bez większego echa, gdyby nie fakt, że Oczeretny ma 38 lat i jest prawie 20 lat młodszy od byłej pani Putin.

Organized Crime and Corruption Reporting Project (OCCRP), zajmująca się raportowaniem o nadużyciach finansowych władzy, szczegółowo przedstawiła, że małżeństwo kupiło niedawno willę, a raczej mały pałac, na południu Francji. Wartość posiadłości? Bagatela 7,46 mln dol.

I tak willa w stylu art deco stała się przedmiotem żywej dyskusji w Rosji. Wybudowany w 1927 roku pałacyk przez lokalnych mieszkańców nazywany jest „Souzanna”. Marmurowe posadzki, kryształowe żyrandole, korytarze zdobione rzeźbami słynnych francuskich artystów, 4 sypialnie, reprezentacyjny salon, jadalnia z tarasem i prywatny park – posiadłość godna monarchów^{LXXII}.

IV. Великие русские учёные и изобретатели. Wielcy uczeni i odkrywcy rosyjscy

IV.1. Михайл Ломоносов. Michail Łomonosow

Михайл Васи́льевич Ломоно́сов (fot. 47) (1711-1765 [ты́сяча семьсо́т о́дінна́дцать-ты́сяча семьсо́т ше́стьдеса́т пя́ть]) – вели́кий ру́сский учёный, хи́мик, фи́зик, худо́жник, исто́рик, поэ́т и писа́тель¹, тру́ды кото́рого ста́ли изве́стны во все́м ми́ре². Просла́вился в таки́х обла́стях знáний³, как: астроно́мия, геоло́гия, геогра́фия и мно́гих дру́гих⁴.

Михаи́л Ломоно́сов роди́лся в селе́⁵ Мишани́нская (Арха́нгельская губе́рния, сейча́с⁶ – село́ Ломоно́сово). Семья́ жи́ла с дохо́дов от ры́бной ло́вли⁷. Гра́моте и чтéнию⁸ Ломоно́сову уда́лось обуча́ться ещэ́ в де́тстве⁹. Узнáв¹⁰, что о́тец хо́чет его́ жени́ть реша́ет бежа́ть¹¹ в Москву́. Он пешко́м приходи́т в¹² Москву́, где посту́пает в Сла́вяно-гре́ко-лати́нскую акаде́мию¹³. Ему́ удаётся за¹⁴ 5 (пя́ть) лет прой́ти весь¹⁵ 12-ле́тний (двена́дцатиле́тний) курс обуча́ния¹⁶.

В числе́ лу́чших студéнтов отпра́вляется¹⁷ учи́ться в Герма́нию¹⁸, где изучáет техни́ческие и есте́ственные нау́ки¹⁹, а та́кже ино́странные язы́ки²⁰ и литерату́ру.

В 1741 (ты́сяча семьсо́т со́рок пе́рвом) го́ду Михаи́л Васи́льевич возвра́щается на ро́дину²¹. Че́рез год был назна́чен ады́онктом²² фи́зики в Петербу́ргской акаде́мии нау́к, а че́рез 4 (четы́ре) го́да ста́л²³ профе́ссором хи́мии. Вме́сте с ним он получи́л и дво́рянский ста́тус²⁴.

В 1754 (ты́сяча семьсо́т пя́тьдеса́т четве́ртом) го́ду он разрабо́тал²⁵ прое́кт Моско́вского уни́версите́та, названн́ый по́зже в его́ честь²⁶ уни́версите́том Ломоно́сова.

Кро́ме того́²⁷, откры́л зако́н сохра́нения мате́рии²⁸, написа́л рабо́ты по тео́рии цвета́²⁹, постро́ил мно́жество опти́ческих прибо́ров³⁰.

Учёный созда́л³¹ «Кра́пкий росси́йский лето́писец с родосло́бием³³», где описа́л гла́вные собы́тия³⁴ исто́рии Росси́и^{LXXIII}.

В подáренной импе́ратрицей Елиза́ветой дере́вне³⁴ У́сть-Руди́ца Ломоно́сов со́здал фа́брику цвето́го худо́жественного стекла́³⁵, проя́вив себя́ незау́рядным предпри́нимателем³⁶.

Ломоно́сов возглавля́л³⁷ Геогра́фический департа́мент, Исто́рическое собра́ние³⁸, уни́версите́т и акаде́мическую гимна́зию при Акаде́мии нау́к.

Был избра́н поче́тным чле́ном³⁹ Шве́дской и Болонской акаде́мии нау́к.

Занима́лся пробле́мой атмосфе́рного электр́чества⁴⁰. В рабо́тах, посвя́щенных э́тому явле́нию⁴¹, он заложи́л осно́вы тео́рии электр́чества⁴², соотве́тствующей и совре́нным взгля́дам⁴³.

Свои́ми рабо́тами «Кра́пкое руково́дство к ритори́ке»⁴⁴ и «Ритори́ка» вели́кий учёный заложи́л осно́вы нау́чно обосно́ванного обуча́ния красноре́чию⁴⁵.

¹ malarz, historyk, poeta i pisarz

² którego dzieła są słynne na całym świecie

³ zasłynął w takich dziedzinach wiedzy wielu innych

⁴ urodził się w wiosce obecnie

⁵ rodzina żyła z dochodów z poławiania ryb

⁶ pisania i czytania w dzieciństwie

⁷ gdy dowiedział się

⁸ postanowił uciec

⁹ pieszo poszedł do

¹⁰ rozpoczął studia

¹¹ w Słowiańsko-Greko-

¹² Łacińskiej Akademii

¹³ udało mu się w ciągu

¹⁴ zrealizować cały

¹⁵ cykl kształcenia

¹⁶ w grupie najlepszych

¹⁷ studentów został wysłany

¹⁸ Niemiec

¹⁹ studiował nauki

²⁰ techniczne i przyrodnicze

²¹ języki obce

²² powrócił do kraju

²³ po roku został

²⁴ mianowany adiunktem

²⁵ a po 4 latach został

²⁶ jednocześnie otrzymał

²⁷ tytuł szlachecki

²⁸ opracował

²⁹ nazwany potem na jego cześć

³⁰ oprócz tego

³¹ prawo zachowania materii

³² prace z teorii koloru

³³ zbudował mnóstwo

³⁴ przyrządów optycznych

³⁵ stworzył

³⁶ kronikę

³⁷ genealogią

³⁸ podarowanej przez

³⁹ cesarzową Elżbietę

⁴⁰ wiosce

⁴¹ założył fabrykę kolorowego

⁴² szkła artystycznego

⁴³ okazał się doskonałym

⁴⁴ przedsiębiorcą

⁴⁵ stał na czele

⁴⁶ Departamentu Geografii

⁴⁷ Akademii Nauk,

⁴⁸ Towarzystwa Historycznego

⁴⁹ wybrany na honorowego

⁵⁰ członka

⁵¹ elektryczności

⁵² atmosferycznej

⁵³ dziełach poświęconych

⁵⁴ temu zjawisku

Нóвый, совре́менный ему́ взгляд⁴⁶ на но́рмы и осно́вы⁴⁷ ру́сского языка́ учёный изложи́л в сво́их рабо́тах по грамма́тике⁴⁸. Сво́й вклад он внёс и в разв́итие стили́стики родно́го языка́⁴⁹, разрабо́тав теори́ю «трёх шти́лей»⁵⁰.

Вме́сте с литерáтором⁵¹ В.К. Тредиако́вским тала́нливый учёный осу́ществил силла́бо-тони́ческую рефо́рму стихосло́жения⁵². Резу́льтом егó литерáтурного твóрчества ста́ло создáние класси́ческого четырёхсто́пного ямба^{53LXXIV}.

Смерть настíгла Миха́ила Ломоно́сова в во́зрасте⁵⁴ 54 (пятидеся́ти четырёх) лет. У́мер вели́кий учёный от воспáления лёгких⁵⁵ и бы́л похоро́нен на Лázаревском кла́дбище⁵⁶ в Са́нкт-Петербу́рге^{LXXV}.

⁴² stworzył podstawy teorii elektryczności
⁴³ zgodniej z dzisiejszymi poglądami
⁴⁴ „Krótki przewodnik po retoryce”
⁴⁵ stworzył podstawy naukowo uzasadnionego nauczania krasomówstwa
⁴⁶ współczesny mu pogląd
⁴⁷ zasady
⁴⁸ opisał w swoich dziełach z gramatyki
⁴⁹ języka ojczystego
⁵⁰ opracowując teorię „trzech stylów”
⁵¹ wspólnie z literatem
⁵² przeprowadził sylabotoniczną reformę wersyfikacji
⁵³ twórczości literackiej stało się stworzenie klasycznego czterostopowego jambu
⁵⁴ w wieku
⁵⁵ zapalenie płuc
⁵⁶ został pochowany na Cmentarzu Łazariewskim

CZY WIESZ, ŻE...

Michaił Łomonosow zajmował się niemal każdą dziedziną nauki. To on, obserwując Wenus przechodzącą przez tarczę Słońca, odkrył, że na planecie nazwanej imieniem rzymskiej bogini miłości istnieje atmosfera – gruba i gęsta.

26 maja 1761 roku rosyjski uczoney Michaił Łomonosow odkrył atmosferę Wenus. Dokonał tego podczas obserwacji przejścia tej planety na tle tarczy Słońca. Odkrycie atmosfery Wenus pocytuje mu się za główną zasługę, ale nie tylko to zapewniło mu nieśmiertelność. Wsławił się również jako prekursor nowej dziedziny wiedzy – chemii fizycznej. Sformułował także prawo zachowania masy w reakcjach chemicznych. Prowadził badania geologiczne, wyprzedzając w tym współczesnych sobie rodaków, ale tę stronę działalności Łomonosowa Rosja doceniła dopiero po jego śmierci, która nastąpiła 4 lub 15 kwietnia 1765 roku w Petersburgu^{LXXVI}.

IV.2. Дмíтрий Менделеев. Dmitrij Mendelejew

Учёный, геолог, нефтяник¹, педагог, приборостроитель², метеоролог и воздухоплаватель³ Дмíтрий Ива́нович Менделеев (fot. 48) оста́вил глубокий след в нау́ке не то́лько Росси́и, но и всего́ ми́ра⁴. Со́зданная им⁵ «**Периодическая система химических элементов**»⁶ была́ принята во всём ми́ре⁷. Это́ было́ одním из величайших открь́тий⁸ в х́мии всѣх времѣн и наро́дов⁹.

Дмíтрий Ива́нович Менделеев роди́лся¹⁰ в 1834 (ты́сяча восемьсо́т три́дцать четвёртом) го́ду в го́роде Тобо́льске. Он был 17-м (семна́дцатым) и са́мым мла́дшим ребѣнком в семье¹¹. Его́ отѣц – дире́ктор Тобо́льской гимна́зии и учи́лиц¹² Тобо́льского о́круга, а ма́ть – происходи́ла¹³ из да́внего сиби́рского ро́да купцо́в и промы́шленников¹⁴.

Интере́с к нау́ке прояви́лся во вре́мя¹⁵ заня́тий на фи́зико-матема́тическом факультете¹⁶ Гла́вного педаго́гического институ́та в Петербу́рге, куда́ он поступи́л¹⁷ в 1851 (ты́сяча восемьсо́т пятьдеся́т пе́рвом) го́ду и кото́рый за́кончил с золо́той меда́лью¹⁸. Став доце́нтом, он как перспекти́вный преподава́тель получи́л пра́во¹⁹ на двухго́дичную стажиро́вку²⁰ за гра́ницей. Он отпра́вился в Герма́нию²¹, в универси́тет Ге́йдельберга²².

После́ возвраще́ния²³ в Петербу́рг Менделеев чита́л в универси́тете ле́кции²⁴ по органи́ческой х́мии и на их осно́ве вы́пустил уче́бник²⁵ «Органи́ческая х́мия». В 1864 (ты́сяча восемьсо́т шестьдеся́т четвёртом) го́ду его́ избра́ли²⁶ профе́ссором Петербу́ргского техноло́гического институ́та, где че́рез год он за́щити́л знамени́тую диссерта́цию²⁷ «О соедине́ниях спи́рта с водо́й»²⁸, ста́л до́ктором х́мии.

В 1869 (ты́сяча восемьсо́т шестьдеся́т девя́том) го́ду он опубликовáл знамени́тый ны́не Периодический за́кон химиче́ских эле́ментов²⁹, названн́ый его́ и́менем, вы́пустил уче́бник «Осно́вы х́мии»³⁰.

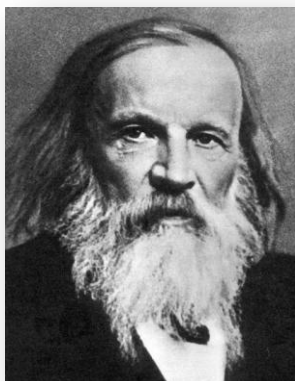
В 1887 (ты́сяча восемьсо́т восемьдеся́т се́дью́м) го́ду в Кли́ну он реши́л подня́ться в во́здух на возду́шном ша́ре³¹, что́бы наблю́дать со́лнечное затме́ние³². Он пролетѣ́л до Тверско́й губе́рнии, где и приземли́лся³³. Э́тот полѣ́т широ́ко обсужда́лся учёными³⁴ в Росси́и и за гра́ницей. Францу́зская акаде́мия метеороло́гического воздухопла́вания³⁵ присуди́ла Менделее́ву дипло́м «За проя́вленное му́жество при полѣ́те»³⁶.

В 1892 (ты́сяча восемьсо́т девяно́сто второ́м) го́ду ми́нистр финанси́в С.Ю. Ви́тте предло́жил е́му до́лжность Учёного храните́ля Гла́вной пала́ты мер и весо́в³⁷. Менделеев согласи́лся, и благода́ря его́ де́ятельности³⁸ в Росси́и был приня́т За́кон о ме́рах и весáх³⁹.

Инострáнные учёные⁴⁰ высо́ко це́нили вкла́д Менделее́ва в нау́ку и три́жды выдвигáли его́ на Но́белевскую пре́мию⁴¹. В 1907 (ты́сяча девяты́со́т се́дью́м) го́ду бы́ло предло́жено «поделе́ить»⁴² Но́белевскую пре́мию ме́жду ита́льянцем⁴³ и Д. И. Менделее́вым. Одна́ко 20 (двадцáтого) янва́ря⁴⁴ 1907 (ты́сяча девяты́со́т се́дью́мо) го́да ру́сский учёный у́мер от воспа́ления лёгких⁴⁵. Дмíтрий

¹ nafciarz
² konstruktor przyrządów
³ baloniarz
⁴ ale i całego świata
⁵ stworzony przez niego
⁶ „Układ okresowy pierwiastków”
⁷ został przyjęty na całym świecie
⁸ jedno z największych odkryć
⁹ wszech czasów i wszystkich narodów
¹⁰ urodził się
¹¹ najmłodszym dzieckiem w rodzinie
¹² Gimnazjum Tobolskiego i szkół
¹³ pochodziła
¹⁴ przemysłowców
¹⁵ zainteresowanie nauką przejawiało się w czasie
¹⁶ studiów na wydziale fizyki i matematyki
¹⁷ które rozpoczął
¹⁸ ukończył ze złotym medalem
¹⁹ jako wykładowca z perspektywami uzyskał prawo
²⁰ dwuletniego stażu
²¹ wyruszył do Niemiec
²² Heidelbergu
²³ po powrocie
²⁴ wygłaszał wykłady
²⁵ na ich podstawie opublikował podręcznik
²⁶ został mianowany
²⁷ obronił słynną rozprawę doktorską
²⁸ „O połączeniach spirytusu z wodą”
²⁹ słynny do dziś układ okresowy pierwiastków
³⁰ opublikował podręcznik „Podstawy chemii”
³¹ postanowił wznieść się w powietrze balonem
³² żeby obserwować zaćmienie słońca
³³ wylądował
³⁴ lot był szeroko omawiany przez uczonych
³⁵ Baloniarstwa Meteorologicznego
³⁶ „Za męstwo podczas lotu”
³⁷ zaproponował stanowisko dyrektora naukowego Głównego Urzędu Miar i Wag
³⁸ zgodził się i dzięki jego działalności
³⁹ przyjęto ustawę i miarach i wagach
⁴⁰ uczeni zagraniczni

Иванович Менделѣев похоронен на Волковском кладбище⁴⁶
Санкт-Петербурга^{LXXVII}.

⁴¹ trzy razy zgłaszali jego
kandydaturę do Nagrody Nobla
⁴² podjęto decyzję
o „podzieleniu”
⁴³ Włochem
⁴⁴ jednak
⁴⁵ zmarł na zapalenie płuc
⁴⁶ został pochowany na
Cmentarzu Wolkowskim

CZY WIESZ, ŻE...

Dymitr Mendelejew zainteresował się naukowo łączeniem alkoholu z wodą. Obowiązującą do dziś definicję „wódki” sformułował 2 dekady później.

Różne źródła podają różne daty – 31 stycznia albo sam początek lutego 1865 roku. Wówczas to Dymitr Mendelejew, wielki rosyjski chemik, odkrywca prawa okresowości pierwiastków chemicznych, obronił rozprawę doktorską *O połączeniu alkoholu z wodą*.

Wbrew obiegowej opinii, nie zajmował się w niej recepturą najbardziej popularnego napoju wysokowego na świecie, czyli wódki, lecz tzw. kontrakcją objętości. Mendelejew udowodnił, że w pewnych roztworach i mieszaninach zachodzi zmniejszenie objętości, a więc że mieszanina ta w ostateczności ma mniej cząsteczek niż wszystkie składowe substancje, które ją tworzą. Odpowiadają za to wiązania atomowe. Tak jest właśnie w przypadku mieszanki etanolu z wodą.

Mendelejew był niezwykle człowiekiem – emocjonalnym, wrażliwym i bardzo liberalnym. Nie dbał o etykietę, mówił, co myśli, bywał nawet grubiański. Wstawał późno, kładł się nad ranem, palił jak smok, klął jak szewc i nie wylewał za kołnierz. Nie dbał o wygląd. Był wolnomyślicielem, co utrudniało mu momentami kontynuowanie oficjalnej kariery uniwersyteckiej i akademickiej.

Gdy miał 42 lata i był już sławny, zakochał się na zabój w 17-letniej Annie Popowej, arystokratce. Ale rodzice Anny, próbując przerwać tę znajomość, wysłali córkę do Włoch. Mendelejew bez chwili zastanowienia podążył za nią i dopiął swego – zdobył jej serce. Wcześniej musiał się jednak rozwieść. Ówczesne prawo w Rosji zakazywało powtórnego ożenku przed upływem 7 lat od rozwodu. Mimo to Dymitr przekupił jakiegoś popa i ożenił się z Anną, pozostając *de facto* w stanie bigamii. Władze spojrzały na to jednak przez palce. Gdy jakiś czas potem pewien arystokrata rosyjski napisał do cara z prośbą o wydanie zgody na wcześniejszy ożenek i powołał się na casus Mendelejewa, car odmówił, odpisując mu: „To prawda, że Mendelejew ma dwie żony. Ale ja mam tylko jednego Mendelejewa”. Upór wielkiego chemika się opłacił – żył z Anną długo i szczęśliwie.

W 1893 roku, skłócony z władzami Uniwersytetu Petersburskiego, został dyrektorem Głównej Izby Miar i Wag. Zajął się tam zagadnieniem związanym z produkcją spirytualiów. Mendelejew stworzył definicję wódki, przyjmując, że objętość etanolu powinna w niej wynosić dokładnie 40%. Carskie władze uznały to wkrótce oficjalnie. Jemu więc – Mendelejewowi – zawdzięczamy nowoczesną definicję wódki (2 części spirytusu, 3 części wody), choć oczywiście wódkę produkowano i pito już znacznie wcześniej.

Trochę przez przypadek za swoje odkrycia – chodzi przede wszystkim o okresowość pierwiastków – a trochę w wyniku knozań szwedzkich chemików nie otrzymał Nagrody Nobla w 1906 roku.

Oczywiście ze wszech miar na nią zasłużył. Nie otrzymał jej też w 1907 roku, zresztą w tym właśnie roku zmarł. Ale żył długo i był raczej szczęśliwy. Jego imieniem nazwano jeden z kraterów na Księżycu, planetoidę i radioaktywny, sztucznie wytworzony pierwiastek o liczbie atomowej 101^{LXXVIII}.

IV.3. Михайл Калашников. Michail Kałasznikow

Михайл Тимофеевич Калашников (fot. 49) – конструктор стрелкового оружия¹, создатель² автомата Калашникова, приобретшего известность во всём мире³.

Михайл Тимофеевич Калашников родился⁴ в 1919 г. (тысяча девятьсот девятнадцатом году), в селе⁵ Курья Алтайского края, в большой «кулаческой» семье⁶.

Интерес к технике проявился ещё в детстве⁷. В школе преуспевал по точным наукам⁸.

Первое знакомство с устройством оружия произошло⁹ после окончания¹⁰ седьмого класса, когда юноша самостоятельно разобрал¹¹ пистолет браунинг.

В восемнадцатилетнем возрасте¹² Калашников переехал¹³ в Казахстан и устроился на работу в депо на Турксибе¹⁴.

Осенью 1938 г. (тысяча девятьсот тридцать восьмого года) Калашникова призвали в армию¹⁵. Там проявились его выдающиеся способности¹⁶ – ему удалось разработать счётчик выстрелов из танковой пушки¹⁷, а также приспособление¹⁸ к пистолету ТТ.

В 1942 г. (тысяча девятьсот сорок втором году) о достижениях¹⁹ Михайла Тимофеевича было доложено²⁰ Г.К. Жукову. По протекции командующего²¹, он был направлен в танковое техническое училище²² в Киеве. После этого он был направлен²³ на Ленинградский завод им. Ворошилова. Опытный образец²⁴ первой модели пистолета-пулемёта²⁵ был создан Калашниковым за три месяца²⁶.

Наиболее значимым моментом²⁷ биографии Калашникова было создание автомата, которому суждено было стать символом²⁸ русской армии. В 1949 г. (тысяча девятьсот сорок девятом году) на Ижевском Мотозаводе было изготовлено²⁹ 1,5 тыс. (полторы тысячи) автоматов. После успешного прохождения войсковых испытаний³⁰, они были приняты на вооружение Советской Армии³¹. За создание этого оружия³² Калашникова удостоили ордена Красной Звезды³³ и сталинской премии первой степени^{34LXXIX}.

Ещё в 50-е (пятидесятые) годы оружие Калашникова стало поставляться союзникам по Организации Варшавского договора³⁵, другим странам³⁶, с которыми СССР состояли в дружеских отношениях³⁷. Но чёрный рынок оружия процветал уже в те времена³⁸, поэтому многие подпольщики стали копировать творение³⁹ Михайла Тимофеевича. Иностранные компании брали за основу⁴⁰ автомат Калашникова, но дополняли собственными разработками⁴¹, которые в основном выражались в новом дизайне⁴². Несмотря на то, что оружие получало новое название в каждой стране, АК оставался собой.

Автомат Калашникова остаётся и по сей день⁴³ одним из самых популярных и надёжных в мире⁴⁴. АК занимает 15% (пятнадцать процентов) оружейного мира^{45LXXX}.

¹ broni strzeleckiej

² twórca

³ który zdobył popularność na całym świecie

⁴ urodził się

⁵ wiosce

⁶ w dużej rodzinie kulaków

⁷ w dzieciństwie

⁸ odnosił sukcesy

⁹ w przedmiotach ścisłych

¹⁰ pierwsza znajomość

¹¹ z budową broni miała

¹² miejsce

¹³ po ukończeniu

¹⁴ chłopak rozbrajał

¹⁵ samodzielnie

¹⁶ w wieku 18 lat

¹⁷ przeniósł się

¹⁸ rozpoczął pracę

¹⁹ w zajezdni Kolei

²⁰ Turkmeńskańskiej

²¹ dostał wezwanie do wojska

²² ujawniły się jego

²³ wybitne zdolności

²⁴ skonstruował licznik

²⁵ wystrzałów z dział

²⁶ czołgowego

²⁷ oprzyrządowanie

²⁸ osiągnięciach

²⁹ zameldowano

³⁰ dowódcy

³¹ wysłano go do szkoły

³² dla czołgistów

³³ potem wysłano go

³⁴ próbny model

³⁵ karabinu maszynowego

³⁶ Kałasznikow skonstruował

³⁷ w ciągu 3 miesięcy

³⁸ najważniejszym

³⁹ wydarzeniem

⁴⁰ który stał się symbolem

⁴¹ w Lwowskim Zakładzie

⁴² Produkcji Motocykli

⁴³ wyprodukowano

⁴⁴ po udanych próbach

⁴⁵ wojskowych

⁴⁶ przekazany do uzbrojenia

⁴⁷ Armii Radzieckiej

⁴⁸ za stworzenie tej broni

⁴⁹ otrzymał Order

⁵⁰ Gwiazdy Czerwonej

⁵¹ Nagrodę im. Stalina I stopnia

⁵² była dostarczana przez

⁵³ sojuszników z Układu

⁵⁴ Warszawskiego

⁵⁵ innym krajom

⁵⁶ z którymi ZSRR był

⁵⁷ w przyjacielskich relacjach

⁵⁸ ale czarny rynek broni

⁵⁹ rozwijał już w tamtych czasach

⁶⁰ w podziemiu

⁶¹ kopiowano dzieło

⁶² zagraniczne firmy brały

⁶³ za podstawę

Михаил Тимофеевич внёс свой вклад в разработку охотничьих карабинов⁴⁶ и пистолетов.

Здоровье Калашникова стало ухудшаться в марте⁴⁷ 2012 г. (две тысячи двенадцатого года). На этом фоне оружейник⁴⁸, уже находящийся в преклонном возрасте⁴⁹, прекратил свою деятельность⁵⁰.

Михаил Тимофеевич Калашников ушёл из жизни⁵¹ в 2013 г. (две тысячи тринадцатом году), в Ижевске. У него было диагностировано желудочное кровотечение^{52LXXXI}.

⁴¹ dodawały własne elementy
⁴² głównie wyrażało się to w wyglądzie
⁴³ do dziś pozostaje
⁴⁴ jednym z najpopularniejszych i najbardziej niezawodnych na świecie
⁴⁵ uzbrojenia na świecie
⁴⁶ broni myśliwskiej
⁴⁷ stan zdrowia zaczął pogarszać się w marcu
⁴⁸ w związku z tym twórca broni
⁴⁹ będący w zaawansowanym wieku
⁵⁰ zakończył swoją działalność
⁵¹ zmarł
⁵² stwierdzono u niego krwotok do żołądka

CZY WIESZ, ŻE...

Michaił przyszedł na świat we wsi Kurja w guberni altajskiej 2 lata po bolszewickim przewrocie. Był 17. dzieckiem w przeciętnej chłopskiej rodzinie. W 1930 roku ojciec jako kułak, czyli zamożny rolnik, został pozbawiony gospodarstwa i wraz z rodziną zesłany do obwodu tomskiego. Mimo ciężkich warunków panujących w nowym miejscu osiedlenia, Kałasznikow skończył 7 klas szkoły powszechnej, pasjonując się przedmiotami ścisłymi. W świetle sowieckiego prawa był jednak synem przestępcy, nie miał więc możliwości kontynuowania nauki. Ze znalezieniem pracy również było krucho. Udało mu się jednak, fałszując swój wiek, uzyskać dowód osobisty – dokument niezbędny do tego, aby móc swobodnie przemieszczać się po ówczesnym ZSRR. Na wszelki wypadek wyjechał daleko – aż na kazachstańskie stepy, gdzie w końcu znalazł zatrudnienie na stanowisku kolejowego rachmistrza. Tam zainteresował się rusznikarstwem, na co wielki wpływ miał znaleziony przypadkiem zardzewiały pistolet Browning. Będąc już międzynarodową sławą, Kałasznikow twierdził, że żałuje, iż zamiast niego nie natknął się na kosiarkę do trawy, bo takie urządzenia wolałby konstruować, biorąc pod uwagę, ile ofiar pochłonęło zastosowanie jego najsłynniejszego wynalazku. Ale takie refleksje przyszły później. Na razie, czyli w 1938 roku, Michaił odbywał służbę w Kijowskim Okręgu Wojskowym, gdzie w wojskach zmechanizowanych odnalazł się jako racjonalizator. Skonstruował liczniki wystrzałów dział czołgowych, czym zwrócił na siebie uwagę przyszłego marszałka Georgija Żukowa.

Pierwszy wynalazek na tyle zainteresował wojskowych, że zażyczyli sobie masowej produkcji tego urządzenia. Na przeszkodzie stanął jednak rychły wybuch wojny z III Rzeszą. Sierżant mechanik Michaił Kałasznikow musiał wyruszyć na front. Ranny pod Briańskiem, 2 dni przedzierał się na tyły. I to we frontowym szpitalu narodziła się idea skonstruowania prostej broni automatycznej dla każdego krasnoarmiejca. Konstruktor był bowiem pod wrażeniem miażdżącej przewagi hitlerowskich pistoletów maszynowych nad trioelinijkami, czyli starymi karabinami Mosin, w jakie wyposażona była Armia Czerwona. Jeszcze bardziej wstrząsnął nim fakt, że jeden taki karabin przypadał na 4 radzieckich żołnierzy. Skierowany na półroczną rekonwalescencję zbudował własny pistolet maszynowy, uwzględniając opinie prostych żołnierzy, a więc bezpośrednich użytkowników broni. To właśnie stanie się później największą zaletą karabinu Kałasznikowa. Państwowa komisja odrzuciła projekt, ale sam twórca został dostrzeżony i pochwalony za oryginalność rozwiązań. Otrzymał także skierowanie do Moskiewskiego Instytutu Uzbrojenia, gdzie miał uzupełnić praktyczną wiedzę i wziąć się do pracy, gdyż radziecka armia pilnie potrzebowała nowego karabinu automatycznego.

Pod koniec 1942 roku jednostki niemieckie walczące na froncie wołchowskim otrzymały eksperymentalne karabiny automatyczne, znane później jako Sturmgewehr StG 44. Był to rewolucyjny oręż, strzelający ogniem pojedynczym lub ciągłym nowym rodzajem amunicji, silniejszej od tej używanej dotychczas w MP-40, czyli peemach. Pod Leningradem strzelcy Wehrmachtu bezkarnie masakrowali wrogą piechotę, sami pozostając poza zasięgiem rażenia słynnych pepesz. Nie znaczy to, że ZSRR nie miał własnych karabinów automatycznych. Wręcz przeciwnie, już carska Rosja była prekursorem takiej broni. W 1913 roku kapitan Władimir Fiodorow opracował pierwszy model, a w latach 30. XX wieku jego śladem poszli konstruktorzy Simonow i Tokariew. Broń była produkowana w sporych ilościach, ale miała zasadniczą wadę. Nie potrafili nią walczyć poborowi wyciągnięci prosto z kolchozów. Poprzez nieumiejącą obsługę dewastowali po prostu skomplikowane mechanizmy.

Pragmatyczny Stalin zażyczył sobie skonstruowania broni podobnej do niemieckiej, jeśli chodzi o skuteczność, ale prostszej w obsłudze niż własne karabiny automatyczne, tak aby mógł jej używać masowy rekrut. O tym, że nie było to proste zadanie, świadczy fakt, iż prace trwały aż 4 lata.

Początkowo bez powodzenia do konkursu stanęło kilka inżynierskich sław, m.in. Aleksiej Sudajew, twórca pistoletu maszynowego PPS. Rywalizacja nabrała tempa w 1946 roku, gdy swoje projekty zaprezentowali mniej utytułowani konstruktorzy, w tym starszyna Kałasznikow z karabinem o nazwie Michtim, co stanowiło skrót imienia i otczestwa – Michaił Timofiejewicz. Do dalszych prób wybrano 3 karabiny: Bułkina, Demientiewa i Kałasznikowa, w takiej właśnie kolejności. Wtedy Michaił zdecydował się na bardzo ryzykowny krok. Złamał warunki konkursu – zezwalały na poprawki, ale nie całkowitą zmianę projektu. W tym momencie obok nazwiska Kałasznikowa pojawiło się nazwisko Aleksandra Zajcewa (kierował zespołem inżynierów oddelegowanych do dyspozycji Kałasznikowa przez zakład zbrojeniowy w Kowrowie). Odmieniony karabin, znany odtąd jako AK-47, wygrał konkurs na broń automatyczną dla armii radzieckiej. Czy zespołowa praca świadczy jednak o tym, że w rzeczywistości Kałasznikow nie był genialnym konstruktorem, za jakiego go uważano przez lata?

Dementowano pogłoski, jakoby w konstruowaniu AK-47 brał udział Hugo Schmeisser, twórca pistoletu maszynowego MP-40. To prawda, że podobnie jak wielu innych niemieckich naukowców Schmeisser został wywieziony po wojnie do ZSRR, ale Kałasznikow pracował w Kowrowie, a niemiecki inżynier w Iżewsku. Jednak plotki są o tyle prawdziwe, że – jak twierdzi Liwadij Koriakcew, autor książki *Nieznany Kalasznikow* – po pierwsze: tylko geniuszowi samoukowi udało się zebrać w jednej konstrukcji najlepsze idee zaczerpnięte z konkurencyjnych karabinów oraz StG 44, po drugie: fenomenem Kałasznikowa było myślenie paradoksalne. Dzięki temu, gdy pozostali rusznikarze maksymalnie dopasowali detale konstrukcji, Kałasznikow postawił na jak największe luzy pomiędzy częściami karabinu, który strzelał bez zacięć w błocie i słoicie. I wreszcie, Michaił miał zawsze w głowie trójwymiarową wizję tworzonego obiektu, a wypracował ją praktycznie na poligonach. Zapłacił za to jednak prawie całkowitą utratą słuchu.

Tak na poły z dumą, na poły ironicznie „Komsomolskaja Prawda” podsumowała historię AK-47. Jak oszacowali bowiem rosyjscy eksperci, do 2013 roku na świecie wyprodukowano od 80 do 100 mln egzemplarzy karabinu. Nic dziwnego, że Rachel Stohl z Center for Defence Information nazwała AK-47 bronią masowego rażenia, podobną w działaniu do bomby atomowej. Automat Kałasznikowa, jego liczne kopie oraz klony (np. izraelski Galil) zajmują dominującą pozycję na międzynarodowych rynkach uzbrojenia; pozostają na wyposażeniu ponad 50 armii i nie zamierzają łatwo oddać pola. Nie bez przyczyny wizerunek karabinu Kałasznikowa znajduje się na narodowych flagach Zimbabwe i Timoru Wschodniego, a także na organizacyjnych odznakach szyickiej Partii Boga – Hezbollah oraz Irańskiego Korpusu Strażników Rewolucji.

Z drugiej strony karabin Kałasznikowa związał się ściśle z zachodnią popkulturą, stanowiąc nieodłączny atrybut bohaterów filmów akcji. Steven Seagal reklamował na rynku amerykańskim zakłady w Iżewsku, gdzie obecnie wytwarza się automaty. A Samuel L. Jackson w filmie „Jackie Brown” mówił o AK: „Nie ma nic lepszego w zasięgu ręki, kiedy musisz wykończyć wszystko, co żyje”. Magazyn „Playboy” umieścił karabin Kałasznikowa wśród 50 rzeczy, które zmieniły świat. Radziecka broń znalazła się pomiędzy pigułką antykoncepcyjną a osobistym komputerem Macintosh firmy Apple. A co na to sam konstruktor? Michaił Kałasznikow był wielokrotnie pytany, czy nie przeraża go śmiertelność działania autorskiego wynalazku? Odpowiadał zazwyczaj krótko: „Żołnierz stworzył broń dla żołnierza. Opracowałem karabin dla obrony ojczyzny”. Gdy jednak dziennik „The Independent” zadał pytanie, czy konstruktor diabelskiej broni nie obawia się, że trafi do piekła, Michaił Timofiejewicz odparł: „Nie odpowiadam za decyzje podejmowane przez polityków i nie stworzyłem AK dla bandyckich parachunków”^{LXXXII}.

IV.4. Андрей Туполев. Andriej Tupolew

Андрей Туполев (фот. 50) – авиаконструктор¹, который разработал и внедрил в практику² технологию крупносерийного производства лёгких и тяжёлых³ металлических самолётов.

Андрей Николаевич Туполев родился в 1888 (тысяча восемьсот восемьдесят восьмом) году в селе⁴ Пустомазово Тверской губернии (области) в многодетной семье⁵. Мать его была из дворян⁶, отец – из разночинцев⁷.

В 1908 (тысяча девятьсот восьмом) году поступил в Императорское московское техническое училище⁸. Во время учёбы⁹ начал заниматься в воздухоплавательном кружке¹⁰. В 1910 (тысяча девятьсот десятом) году совершил первый полёт на планере¹¹, в постройке которого участвовал¹².

В 1911 (тысяча девятьсот одиннадцатом) году за участие в студенческих волнениях¹³ Туполев был исключён из училища¹⁴ и на два года выслан на родину под надзор¹⁵ полиции.

В 1916-1918 (тысяча девятьсот шестнадцатом-восемнадцатом) годах он участвовал в работах¹⁶ первого в России авиационного расчётного бюро¹⁷; конструировал первые аэродинамические трубы в училище¹⁸.

В 1918 (тысяча девятьсот восемнадцатом) году Туполев с отличием окончил вуз и вместе с¹⁹ Жуковским стал организатором и одним из руководителей²⁰ Центрального аэрогидродинамического института (ЦАГИ). В системе ЦАГИ начало действовать сформированное и возглавляемое им²¹ опытное конструкторское бюро²² (ОКБ). Туполев был главным конструктором ОКБ.

В 1923 (тысяча девятьсот двадцать третьем) году он создал²³ свой первый лёгкий самолёт смешанной конструкции (АНТ-1). Под его руководством²⁴ проектировались бомбардировщики²⁵, разведчики²⁶, истребители,²⁷ пассажирские, транспортные, морские, специальные рекордные самолёты, а также аэросаны, торпедные катера²⁸, гондолы.

В 1937 (тысяча девятьсот тридцать седьмом) году Туполев был необоснованно обвинён во вредительстве и шпионаже²⁹ и арестован, а в 1940 (тысяча девятьсот сороковом) году он был приговорён к³⁰ 15 (пятнадцати) годам исправительно-трудовых лагерей³¹.

Находясь в заключении³², работал в «Особом техническом бюро НКВД СССР»³³. Здесь Туполевым был создан фронтальной бомбардировщик³⁴ Ту-2.

В 1941 (тысяча девятьсот сорок первом) году был досрочно освобождён со снятием судимости³⁵. Реабилитирован³⁶ в 1955 (тысяча девятьсот пятьдесят пятом) году.

В начале Великой Отечественной войны³⁷ Туполев был эвакуирован в город Омск и назначен главным конструктором авиационного завода³⁸ № 166 (номер сто шестьдесят шесть).

¹ konstruktor lotniczy
² opracował i wprowadził w życie
³ produkcji na masową skalę lekkich i ciężkich
⁴ wiosce
⁵ wielodzietnej rodzinie
⁶ matka pochodziła ze szlachty
⁷ różnocyńców (inteligencja)
⁸ rozpoczął studia w Cesarskiej Moskiewskiej Szkole Technicznej
⁹ w czasie studiów
¹⁰ zaczął zajmować się w kółku baloniarskim
¹¹ odbył pierwszy lot szybowcem
¹² w budowie którego brał udział
¹³ za udział w demonstracjach studenckich
¹⁴ usunięty z uczelni
¹⁵ na 2 lata wysłany do domu pod nadzór
¹⁶ brał udział w pracach
¹⁷ lotniczego biura obliczeniowego
¹⁸ skonstruował pierwszy tunel aerodynamiczny na uczelni
¹⁹ ukończył z wyróżnieniem uczenie i razem z
²⁰ jednym z szefów
²¹ zaczęło działać stworzone i kierowane przez niego
²² Doświadczalne biuro konstrukcyjne
²³ stworzył
²⁴ pod jego kierownictwem
²⁵ bombowce
²⁶ samoloty zwiodowcze
²⁷ myśliwce
²⁸ niszczyce
²⁹ bezpodstawnie oskarżony o szkodnictwo i szpiegostwo
³⁰ skazany na
³¹ obozów pracy
³² będąc w więzieniu
³³ pracował w „Specjalnym Biurze Technicznym NKWD ZSRR”
³⁴ tu stworzył bombowiec frontowy
³⁵ przedterminowo zwolniony z zatarciem skazania
³⁶ zrehabilitowany
³⁷ na początku Wielkiej Wojny Ojczyźnianej
³⁸ Zakładu Lotniczego
³⁹ wrócił
⁴⁰ gdzie stworzono
⁴¹ był mianowany

В 1943 (сорок третьем) году он вернулся³⁹ в Москву и был назначен главным конструктором авиационного завода № 156 (номер сто пятьдесят шесть), где была создана⁴⁰ главная база конструкторского бюро (ОКБ) А.Н. Туполева.

В 1956 (пятьдесят шестом) году Андрей Туполев был назначен⁴¹ Генеральным конструктором авиационной промышленности СССР⁴².

Андреем Туполевым было разработано свыше⁴³ 100 (ста) типов самолётов. На его самолётах установлены 78 (семьдесят восемь) мировых рекордов⁴⁴. Самолёты Туполева стали основой парка авиационной компании «Аэрофлот»⁴⁵, эксплуатировались в десятках стран⁴⁶.

Андрей Туполев имел воинское звание генерал-полковника⁴⁷ инженерно-технической службы, был избран действительным членом⁴⁸ Академии наук СССР, почётным членом⁴⁹ Королевского общества авиации Великобритании и Американского института авиации и астронавтики. Ему трижды было присвоено звание Героя Социалистического Труда⁵⁰. Награждён восемью орденами⁵¹ Ленина, двумя орденами Трудового Красного Знамени⁵², орденами Октябрьской Революции⁵³, Отечественной войны⁵⁴, Красной Звезды и другими⁵⁵.

Андрей Туполев скончался⁵⁶ в 1972 (тысяча девятьсот семьдесят вторым) году, похоронен на Новодевичьем кладбище⁵⁷ в Москве.

Имя Андрея Туполева носят продолжатель⁵⁸ традиций ОКБ А.Н. Туполева – ОАО⁵⁹ «Туполев», входящее в⁶⁰ ОАО «Объединённую авиастроительную корпорацию»⁶¹, Казанский технический университет⁶², остров в Обской губе Карского моря^{63LXXXIII}.

CZY WIESZ, ŻE...

Tupolew to największy rosyjski koncern lotniczy, znany w Rosji jako Biuro Konstrucyjne Tupolewa.

Założyciel, Andriej Nikołajewicz Tupolew stawiał swoje pierwsze kroki w lotnictwie u boku Nikołaja Żukowskiego, pioniera rosyjskiego lotnictwa. Pod koniec 1918 roku założyli Centralny Instytut Aerohydrodynamiczny (CAGI), następnie Doświadczalne Biuro Konstrucyjne (OKB).

Pierwszym samolotem, który znalazł się w seryjnej produkcji, był przełomowy dla rosyjskiego lotnictwa był bombowiec ANT-4. Za swoje osiągnięcia w 1933 roku został odznaczony Orderem Lenina. Pod jego kierownictwem w biurze zaprojektowano ponad 100 modeli samolotów, głównie bombowych i pasażerskich. Po jego śmierci głównym kierownikiem biura został jego syn. Łącznie, przez 80 lat działalności Biura Konstrucyjnego Tupolewa zaprojektowano ponad 300 modeli samolotów, z których do seryjnej produkcji wcielono 40. Najchętniej kupowanym samolotem Tupolewa był Tu-154, używany jako samolot pasażerski linii lotniczych Azji i Europy Wschodniej od 1973 roku, mieszczący od 114 do 180 miejsc na pokładzie w zależności od wersji (sprzedano 1015 egzemplarzy). Do dnia dzisiejszego samolot służy na liniach lotniczych Azerbejdżanu, Chin, Kazachstanu, Mongolii, Korei Północnej, Rosji, Turkmenistanu, Uzbekistanu i Ukrainy. Polskie Linie Lotnicze LOT wycofały samolot z użytku w roku 1993. Model Tu-154M był używany przez władze Rzeczypospolitej Polskiej jako samolot rządowy – 10 kwietnia 2010 roku podchodzący do lądowania Tu-154M rozbił się na lotnisku Smoleńsk-Północ. Zginęło 96 osób, z Prezydentem Lechem Kaczyńskim na czele. TU-154 jest też niechlubnym rekordzistą, jeśli chodzi o ilość wypadków. Od początku produkcji odnotowano 68 awarii i katastrof, w których łącznie zginęło przeszło 3 tys. osób^{LXXXIV}.

⁴² przemysłu lotniczego ZSRR
⁴³ opracował ponad
⁴⁴ rekordów świata
⁴⁵ stały się bazą parku
lotniczego firmy „Aeroflot”
(główny przewoźnik
lotniczy ZSRR i Rosji)
⁴⁶ kilkudziesięciu krajach
⁴⁷ stopień generała-pułkownika
⁴⁸ rzeczywistym członkiem
⁴⁹ honorowym członkiem
⁵⁰ trzykrotnie otrzymał tytuł
Bohatera Pracy Socjalistycznej
⁵¹ nagrodzony ośmioma
orderami
⁵² orderem Czerwonego
Sztandaru Pracy
⁵³ Rewolucji Październikowej
⁵⁴ Wojny ojczyźnianej
⁵⁵ Czerwonej Gwiazdy
i wieloma innymi
⁵⁶ zmarł
⁵⁷ pochowany na Cmentarzu
Nowodziewiczym
⁵⁸ sukcesor
⁵⁹ SA
⁶⁰ wchodzące w skład
⁶¹ „Zjednoczonej Korporacji
Budowy Samolotów” SA
⁶² Politechnika Kazańska
⁶³ wyspa w Zatoce
Obskiej Morza Karskiego

IV.5. Андрей С ахаров. Andriej Sacharow

Андр ей Дм итриевич С ахаров (fot. 51) – выдающийся¹ физик, учёный, академик, **один из создателей водородной бомбы**². Он являлся общественным деятелем³ и правозащитником⁴, народным депутатом СССР⁵. С ахаров – лауреат Нобелевской премии мира за 1975 (тысяча девятьсот семьдесят пятый) год.

Андр ей Дм итриевич родился⁶ в 1921 (тысяча девятьсот двадцать первом) году в Москв е, в семье учёного-физика и домохозяйки⁷.

Начальное образование получил дома⁸, а в школу пошёл лишь с 7-го (седьмого) класса⁹. После окончания¹⁰ школы Андрей Дм итриевич поступил в МГУ на физический факультет¹¹.

В 1941 (тысяча девятьсот сорок первом) году попытался пойти в армию¹², но его просьба была отклонена военкоматом¹³: он не подходил по состоянию здоровья¹⁴. В 1942 (сорок втором) году он был вынужден уехать в эвакуацию¹⁵, в Ашхабад. В том же году закончил учёбу¹⁶ и по распределению был направлен на военный завод¹⁷ в Ульяновск.

В 1944 (сорок четвёртом) году он поступил в аспирантуру¹⁸, в 1947 (сорок седьмом) защитил кандидатскую диссертацию¹⁹ и стал работать²⁰ в Московском энергетическом институте, с 1948 (сорок восьмого) года – в секретной²¹ группе, которая занималась разработкой термоядерного оружия²².

В 1953 (пятьдесят третьем) году защитил докторскую диссертацию²³ и сразу стал академиком²⁴. На тот момент²⁵ ему было всего 32 (тридцать два) года²⁶.

С конца²⁷ 50-х (пятидесятых) – начала²⁸ 60-х гг. (шестидесятых годов) С ахаров резко изменил свою позицию по отношению к ядерному оружию²⁹. Он ратовал за его запрещение³⁰. В 1961 (шестидесят первом) году учёный поссорился³¹ с Н.С. Хрущёвым из-за испытаний ядерного оружия³² на Новой Земле, принял участие в разработке³³ «Договора о запрещении испытания ядерного оружия в трёх средах»³⁴, стал лидером правозащитного движения в СССР³⁵ и выступил против реабилитации³⁶ И.В. Сталина, подписав открытое письмо³⁷ Л.И. Брежневу.

В это время за ним уже постоянно наблюдало³⁸ КГБ, его «травила» пресса³⁹, его дом и дачу постоянно обыскивали⁴⁰, так как пытались обвинить в шпионаже в пользу США⁴¹.

В конце 60-х (шестидесятых) – начале 70-х (семидесятых) стал печататься за границей⁴², активно осуждая⁴³ «сталинский террор», вторжение⁴⁴ СССР в Чехословакию, политические репрессии, гонения на деятелей⁴⁵ культуры, цензуру. В это время он открыто⁴⁶ интересовался диссидентами, ездил на судебные⁴⁷ процессы. На одном из них он познакомился с⁴⁸ Еленой Боннер, своей будущей женой⁴⁹.

В 1975 (семьдесят пятом) году С ахарову была присуждена Нобелевская премия мира⁵⁰.

¹ wybitny

² jeden z tworc ow bomby wodorowej

³ by l dzia laczem spo ecznym

⁴ obro nc a praw cz lowieka

⁵ deputowanym ludowym ZSRR (parlamentarzyst a)

⁶ urodzi l si e

⁷ w rodzinie fizyka i gospodyni domowej

⁸ wykszta lenie podstawowe otrzyma l w domu

⁹ do szkoły poszed l dopiero do 7 klasy

¹⁰ po uko nczeniu

¹¹ rozpoc a l studia

w Moskiewskim Uniwersytecie Pa ństwowym na wydziale fizyki

¹² próbowa l wst apić do wojska

¹³ pro ba zosta la odrzucona

przez komisj e wojskow a

¹⁴ ze wzgl edu na stan zdrowia

¹⁵ by l zmuszony do ewakuacji

¹⁶ w tym samym roku

uko nczy l studia

¹⁷ zosta l wysłany z przydzia u

do zakładu wojskowego

¹⁸ rozpoc a l studia

doktoranckie

¹⁹ obroni l doktorat

²⁰ rozpoc a l prac e

²¹ tajnej

²² kt ora zajmowa la si e

opracowaniem broni

termojądrowej

²³ obroni l habilitacj e

²⁴ od razu zosta l akademikiem

(cz onkiem Akademii Nauk)

²⁵ mia l wtedy

²⁶ zaledwie 32 lata

²⁷ pod koniec

²⁸ na pocz atku

²⁹ radykalnie zmieni l sw oj

stosunek do broni j ądrowej

³⁰ zacz a l walczyć o jej zakaz

³¹ pok oci l si e

³² z powodu prób broni

j ądrowej

³³ wzi a l udział w opracowaniu

³⁴ „Umowy o zakazie

prób broni j ądrowej

w trzech srodoowiskach”

³⁵ ruchu obrony praw

cz lowieka w ZSRR

³⁶ wyst api l przeciwko

rehabilitacji

³⁷ list otwarty do

³⁸ w tym samym czasie

by l pod sta a obserwacj a

³⁹ dr eczy la go prasa

⁴⁰ wci a z przeszukiwano

⁴¹ próbowa no oskarżyć go

o szpiegostwo na rzecz USA

В 1980 (восьмидесятом) году Сахарова отправили в ссылку в город⁵¹ Горький. Там он продолжил работу⁵², хотя его лишили всех званий⁵³ и наград. Он публиковался за границей, что вызывало осуждение на Родине⁵⁴. Во время ссылки⁵⁵ он несколько раз объявлял голодовку⁵⁶. В это время на Западе велась компания в защиту Сахарова⁵⁷.

В 1986 (восемьдесят шестом) году Сахаров вместе с женой вернулся⁵⁸ в Москву. Его полная реабилитация – дело рук⁵⁹ М.С. Горбачёва. В Москве он возвратился к работе⁶⁰, продолжил правозащитную деятельность⁶¹, а в 1988 (восемьдесят восьмом) году первый раз выехал за рубеж⁶²: посетил⁶³ Англию, Францию и США. Сахаров встречался⁶⁴ с такими политическими лидерами, как М. Тэтчер, Ф. Миттеран, Д. Буш и Р. Рейган.

В 1989 (восемьдесят девятом) году он был избран народным депутатом⁶⁵, начал работу⁶⁶ над проектом новой конституции. В своих последних выступлениях⁶⁷ он прямо заявлял о том, что необходимо вывести советские войска⁶⁸ из Афганистана.

Сахаров умер внезапно от остановки сердца⁶⁹ в 1989 (тысяча девятьсот восемьдесят девятом) году^{LXXXV}.

⁴² prace były drukowane
za granicą
⁴³ osądzał
⁴⁴ wtargnięcie
⁴⁵ nagonkę na działaczy
⁴⁶ w tym czasie otwarcie
⁴⁷ sądowe
⁴⁸ na jednym z nich poznał
⁴⁹ swoją przyszłą żonę
⁵⁰ otrzymał Pokojową
Nagrodę Nobla
⁵¹ zesłano go do miasta
⁵² kontynuował pracę
⁵³ chociaż pozbawiono go
wszystkich stopni
⁵⁴ wywołało oskarżenia
w Ojczyźnie
⁵⁵ w czasie zesłania
⁵⁶ kilka razy rozpoczął
głodówkę
⁵⁷ w tym czasie na
Zachodzie prowadzono
kampanię w jego obronie
⁵⁸ razem z żoną wrócił
⁵⁹ rehabilitacja – to zasługa
⁶⁰ powrócił do pracy
⁶¹ kontynuował działalność
w obronie praw człowieka
⁶² wyjechał po raz
pierwszy za granicę
⁶³ odwiedził
⁶⁴ spotykał się
⁶⁵ został wybrany
deputowanym ludowym
⁶⁶ rozpoczął prace
⁶⁷ ostatnich wystąpieniach
⁶⁸ oświadczał, że należy
wyprowadzić wojska
radzieckie
⁶⁹ zmarł nagle na
zatrzymanie akcji serca

CZY WIESZ, ŻE...

Andriej Sacharow zanim został cenionym na całym świecie krytykiem komunistycznego reżimu, był znany jako jeden z największych fizyków XX wieku i szef sowieckiego programu jądrowego. „Związek Radziecki ma strukturę imperium, które powstało przy użyciu siły, wbrew woli większości narodów. To imperium trzeba zdemontować, a w jego miejsce utworzyć dobrowolną konfederację republik” – to słowa Andrieja Sacharowa, wielkiego fizyka, laureata nagrody Nobla i deputowanego do parlamentu.

Sacharow był szefem sowieckiego programu jądrowego. W roku 1950 wraz z Igorem Tammem doprowadził do pierwszej kontrolowanej reakcji termojądrowej, za co władze sowieckie obsypały go nagrodami i medalami. Nie zadowolili się jednak wygodnym życiem i pod koniec lat 50. wdał się w konflikt z władzami, konsekwentnie sprzeciwiając się zbyt wielu niepotrzebnym próbom jądrowym.

Występował w obronie dysydentów więzionych za przekonania oraz postulował zniesienie kary śmierci. Bronił ludności żydowskiej, której odmawiano prawa do emigracji, a także katolickich księży prześladowanych przez władze na Litwie. W 1966 roku podpisał się pod sprzeciwem wobec politycznej rehabilitacji Stalina.

Otwarcie krytykował absurdy życia społeczno-politycznego i gospodarczego w ZSRR. Jego książki, pokazujące słabość systemu sowieckiego, osiągały na Zachodzie wielomilionowe nakłady.

Za tę działalność w 1975 roku został uhonorowany Pokojową Nagrodą Nobla. Zbiegło się to z coraz silniejszymi represjami ze strony władz komunistycznych.

Sacharow wraz z żoną Jeleną Bonner, za protesty przeciwko agresji ZSRR na Afganistan, w 1980 roku został zesłany do miasta Gorki nad Wołgą (obecnie Niżni Nowogród). Napisał w tej sprawie listy do sekretarza generalnego ONZ i Rady Bezpieczeństwa ONZ. Wzywał też do bojkotu igrzysk olimpijskich w Moskwie.

19 grudnia 1986 roku Michaił Gorbaczow, w tym czasie Generalny Sekretarz KPZR, zezwolił na powrót Sacharowa z zesłania. Fizyk odmówił przyjęcia odebranych mu wcześniej nagród do czasu, gdy władze sowieckie zrehabilitują wszystkich prześladowanych za swoje przekonania.

„Pierestrojka i głośność nie są wolne od niebezpieczeństw związanych z każdą rewolucją z góry” – mówił Andriej Sacharow na konferencji w Moskwie w 1988 roku.

Całą energię skupił na staraniach o poszerzenie demokratycznych przemian w ZSRR. Apelował o uwolnienie więźniów politycznych i rehabilitację ofiar terroru stalinowskiego. Walczył o usunięcie z konstytucji radzieckiej gwarancji partyjnego monopolu władzy.

„Sacharow skrytykował zapowiadane zmiany w konstytucji ZSRR i nazwał je bombą zegarową” – mówił w 1988 roku Tadeusz Mielezko z Radia Wolna Europa. – „Szczególnie niepokoi laureata pokojowej nagrody Nobla perspektywa łączenia urzędu głowy państwa z funkcją sekretarza generalnego partii. Dla Sacharowa jest to pomysł szaleńczy”.

Noblista zmarł 14 grudnia 1989 roku w swoim mieszkaniu w Moskwie. Nie dożył rozpadu ZSRR.

Od 1988 roku Parlament Europejski przyznaje nagrodę im. Andrieja Sacharowa za działalność w dziedzinie praw człowieka^{LXXXVI}.

IV.6. Евгѣний Каспѣрскій. Jewgienij Kasperski

Евгѣний Валентинович Каспѣрскій (fot. 52) роди́лся¹ в 1965 г. (ты́сяча девятьсо́т шестьдеся́т пя́том году́) в го́роде² Новоросси́йске.

В 1982 (во́семьдесят второ́м) году́ о́кончил фíзико-математи́ческую шко́лу-интерна́т при МГУ³.

В 1987 г. (во́семьдесят седьмо́м году́) о́кончил Институт криптогра́фии, свя́зи и информáтики⁴ (в настоя́щее вре́мя – структурное подразде́ление Акаде́мии ФСБ⁵ Росси́и), где по́мимо⁶ математи́ки и криптогра́фии изуча́л⁷ компьѹтерные техноло́гии.

По́сле оконча́ния уче́бы⁸ по распределе́нию попа́л⁹ в многопро́фильный нау́чно-иссле́довательский¹⁰ институ́т при Министѣрстве оборо́ны, где прорабо́тал¹¹ до 1991 г. (девяно́сто пе́рвого го́да). Здесь же нача́л изуче́ние¹² фено́мена компьѹтерных ви́русов, в октябѣ¹³ 1989 г. (во́семьдесят девя́того го́да) впе́рвые обнару́жив на своём рабо́чем компьѹтере¹⁴ ви́рус „Cascade”, разрабо́рав его́ и созда́в пе́рвое в своѣй жи́зни компьѹтерное противо́ядие¹⁵. Стал коллекцио́нировать вредоно́сные¹⁶ програ́ммы, созда́вая к ним ле́чащие мо́дули¹⁷. Именно¹⁸ э́та экзоти́ческая коллѣкция по́зднее легла́ в осно́ву знамени́той¹⁹ антиви́русной ба́зы Антиви́руса Каспѣрского.

В 1991 г. (девяно́сто пе́рвом году́) нача́л рабо́ту в компа́нии²⁰ «КАМИ», где вме́сте²¹ с гру́ппой едино́мышленников²² развива́л антиви́русный проѣ́кт „Antiviral Toolkit Pro” („AVP”), прототи́п бу́дущего²³ Антиви́руса Каспѣрского. Пе́рвое междуна́родное призна́ние²⁴ проѣ́кта пришло́ в 1994 г. (девяно́сто четве́ртом году́). „AVP”, ещѣ ма́ло кому́ изве́стный на запа́де²⁵, впе́рвые был протести́рован²⁶ те́стовой лабора́торией Га́мбургского универси́тета²⁷ и показа́л лу́чший резу́льтат²⁸, превзойдя́ по ка́честву обнару́жения ви́русов все²⁹ популя́рные антиви́русные програ́ммы.

В 1997 г. (девяно́сто седьмо́м году́) Евгѣний Каспѣрскій вме́сте с колле́гами при́нял решѣ́ние созда́ть незави́симую компа́нию³⁰ – «Лаборато́рии Каспѣрского».

Каспѣрскій – член Организа́ции иссле́дователей³¹ компьѹтерных ви́русов (CARO), кото́рая объе́диняет наибóлее выда́ющихся³² экспѣртов в э́той о́бласти³³.

В 2010 (две ты́сячи деся́том) году́ Евгѣний Каспѣрскій получи́л зва́ние «Руководи́тель го́да» от журна́ла³⁴ SC Magazine Europe.

В 2011 (две ты́сячи оди́ннадцатом) году́ журна́л Forbes оцени́л состоя́ние³⁵ Евгѣния Каспѣрского в 800 млн (восемьсо́т миллио́нов) до́лларов.

Пе́рвая его́ жена́ Ната́лья Каспѣрская – председа́тель Совета́ директо́ров³⁶ и оди́н из осно́вателей³⁷ «Лаборато́рии Каспѣрского», генера́льный дире́ктор компа́нии „Info Watch”.

От пе́рвого бра́ка³⁸ у Евгѣния Каспѣрского двóе сынове́й³⁹ LXXXVII.

Вско́ре по́сле разво́да⁴⁰ програ́мми́ст жени́лся на кита́йнке⁴¹. Супру́га рабо́тает⁴² в Институ́те ру́сского язы́ка имени А.С. Пу́шкина LXXXVIII.

¹ urodził się
² mieście
³ ukończył Fizyczno-Matematyczną Szkołę z internatem przy Moskiewskim Uniwersytecie Państwowym
⁴ ukończył Instytut Kryptografii, Łączności i Informatyki
⁵ obecnie jednostka Akademii Federalnej Służby Bezpieczeństwa
⁶ oprócz
⁷ studiował
⁸ po ukończeniu studiów
⁹ trafił z przydziału
¹⁰ wielobranżowego naukowo-badawczego
¹¹ pracował
¹² tu zaczął badanie
¹³ w październiku
¹⁴ po raz pierwszy wykrył w swoim komputerze w pracy
¹⁵ przeanalizował go i stworzył pierwszy w swoim życiu antywirus
¹⁶ szkodliwe
¹⁷ tworząc do nich moduły lecznicze
¹⁸ właśnie
¹⁹ stała się później bazą słynnej
²⁰ rozpoczął pracę w firmie
²¹ wspólnie
²² współpracowników
²³ przyszłego
²⁴ pierwsze uznanie międzynarodowe
²⁵ znany nielicznym na zachodzie
²⁶ został po raz pierwszy przetestowany
²⁷ Uniwersytetu w Hamburgu
²⁸ odnotował najlepszy
²⁹ pokonując pod względem jakości wykrywania wirusów wszystkie
³⁰ podjął decyzję o założeniu własnej firmy
³¹ jest członkiem Organizacji Badaczy
³² która skupia najwybitniejszych
³³ w tej dziedzinie
³⁴ otrzymał tytuł „Szefa Roku” od czasopisma
³⁵ oszacowało majątek
³⁶ Prezes Rady Nadzorczej
³⁷ jedna z założycieli
³⁸ z pierwszego małżeństwa
³⁹ ma dwóch synów
⁴⁰ wkrótce po rozwodzie
⁴¹ ożenił się z Chiną
⁴² zona pracuje

CZY WIESZ, ŻE...

Wielkokalibrową artylerię przeciwko rosyjskiej firmie wytoczyła amerykańska agencja prasowa Bloomberg. W opublikowanym na głównej stronie swojego poczytnego portalu biznesowego artykule pt. *The Company Securing Your Internet Has Close Ties to Russian Spies* zarówno Kaspersky Lab, jak i założyciel firmy Jewgienij Kaspierki zostają oskarżeni o pracę na rzecz rosyjskiego wywiadu, w tym o gromadzenie danych o 400 mln użytkowników oprogramowania ochronnego, danych wykorzystywanych następnie w operacjach prowadzonych przez rosyjską Federalną Służbę Bezpieczeństwa.

Dowody są niezbite – sam Jewgienij Kaspierki uczęszczał do szkoły finansowanej przez KGB, potem pracował dla KGB, a dziś chodzi regularnie do bani (rosyjskiej sauny) wraz z „przyjaciółmi ze służb”. W 2012 roku firma miała pozbyć się wielu menedżerów wyższego szczebla i zastąpić ich ludźmi związanymi z wojskiem i wywiadem Federacji Rosyjskiej. W samej firmie na posiedzeniach rady dyrektorów, zamiast mówić jak cały kapitalistyczny świat po angielsku, zaczęto używać języka rosyjskiego. Co gorsze, szefem działu prawnego firmy został Igor Czekunow, człowiek znikąd, który wcześniej miał służyć w „straży granicznej KGB” – a w 2013 roku założył zespół 10 ekspertów, mających dostęp do wszystkich firmowych systemów i zajmujących się analizą przypadków cyberwłamań.

Co wreszcie chyba najgorsze, Kaspersky Lab regularnie ujawnia działania hakerów podejrzewanych o pracę na rzecz administracji USA. Ostatnio firma wslawiła się publikacją raportu o The Equation Group, grupie będącej przykrywką amerykańskiej agencji NSA i specjalizującej się w zaawansowanych operacjach cyberszpiegostwa przeciwko Rosji, Iranowi i Pakistanowi. Kaspersky Lab jednak nie publikuje raportów o działaniach twórców malware podejrzewanych o współpracę z władzami Rosji. Ostatecznego wniosku redaktorzy Bloomberg'a nie formułują, ale każdy czytelnik ma z łatwością sam znaleźć właściwą interpretację tychże rewelacji – Jewgienij Kaspierki to szpieg KGB, a jeśli masz oprogramowanie Kaspersky Lab, to rosyjskie służby właśnie czytają twoją pocztę. Jewgienij Kaspierki zdecydował się odpowiedzieć amerykańskiej agencji prasowej na łamach prywatnego bloga – niestety do tej pory Amerykanie nawet nie postarali się wyprostować swoich „pomyłek”. Najważniejsze jest tu chyba twierdzenie, jakoby Kaspersky Lab nie ujawniał żadnych cyberataków, za którymi stoją Rosjanie. Łatwo sprawdzić, że to kłamstwo. W ciągu ostatnich lat rosyjska firma ujawniła przynajmniej 10 zagrożeń typu Advanced Persistent Threat, których autorzy mieli rosyjskie korzenie i które wymierzone były w zachodnie firmy oraz organizacje. Są wśród nich m.in. słynny Red October, Black Energy 1 i 2, Agent.BTZ i Penguin Turla.

Opowieści o nauce Kasperskiego w szkole KGB, a następnie pracy w tej służbie można sprowadzić do tego, że ten utalentowany matematycznie człowiek uczył się za młodości w Specjalnym Centrum Edukacyjno-Naukowym Kołmogorowa Uniwersytetu Moskiewskiego, a następnie ukończył studia na Wydziale Matematyki Wyższej Szkoły KGB, specjalizując się w inżynierii matematycznej. Faktycznie, była to szkoła współfinansowana przez KGB, ale też przez wiele innych radzieckich urzędów państwowych, w tym Radziecką Agencję Kosmiczną i Ministerstwo Energii Atomowej. Sauna, bania, nagie ciała mężczyzn w kłębach pary, którzy cicho dyskutują o szpiegowskich operacjach i podboju świata muszą pobudzać wyobraźnię zachodniego, często purytańskiego czytelnika. Nie dowiemy się, jak jest w rzeczywistości. Kaspierki przyznaje, że niewykluczone, że agenci FSB też chodzą do bani. On chodzi z kolegami z pracy. A wspomniany człowiek znikąd, czyli Czekunow? No cóż, jego związki z KGB mają sprowadzać się do tego, że jako młody, 18-letni poborowy służył w Straży Granicznej ZSRR, podporządkowanej wówczas KGB.

Amerykańska agencja prasowa nie podjęła jednak pewnej istotnej kwestii. Jeśli faktycznie Kaspersky Lab jest na usługach rosyjskiego rządu, to dla przeciętnego Amerykanina korzystanie z narzędzi ochronnych tej firmy może być w tych czasach bardzo rozsądnym posunięciem. FSB, następca KGB, to bowiem służba kontrwywiadowcza, działająca na terenie samej Rosji, odpowiednik amerykańskiego FBI. Za cywilny wywiad rosyjski odpowiada SWR (Służba Wniesznej Razwiedki), odpowiednik amerykańskiej CIA. Wysoko oceniane oprogramowanie Kaspersky Lab, nawet jeśli może być wykorzystywane do zbierania danych wywiadowczych, nie posłuży do udostępnienia tych danych FBI, mogącemu

przecież takiemu przeciętnemu Amerykaninowi szybko zaparkować swoje wozy bojowe na trawniku przed domkiem. W ten sposób korzystanie z oprogramowania rosyjskiego (czy też np. chińskiego) przez mieszkańców krajów zachodnich może być paradoksalnie dla nich bezpieczniejsze, niż korzystanie z produktów np. amerykańskiego Symanteca^{LXXXIX}.

V. Звёзды эстрады. Gwiazdy estrady

V.1. Влади́мир Высо́цкий. Władimir Wysocki

Влади́мир Семёнович Высо́цкий (fot. 53) – сове́тский поёт, певец¹, актёр, лауреат Государственном премии СССР².

Влади́мир Высо́цкий роди́лся³ в 1938 (ты́сяча девя́тсот три́дцать восьмо́м) году́ в Москвё в семье́ воённого⁴. Ра́ннее де́тство бу́дущего поёта⁵ прошло́ в тесной коммуна́льной кварта́ре⁶.

В 1941-1943 (ты́сяча девя́тсот со́рок пе́рвом-со́рок тре́тьем) года́х, во вре́мя Вели́кой Оте́чественной войны́⁷, Влади́мир с ма́терью находи́лись в Оренбу́ргской о́бласти⁸ в эвакуа́ции. С 1947 (со́рок се́дмо́го) го́да по 1949 (со́рок девя́тый) Высо́цкий жил у отца́ в Герма́нии⁹.

В 1955 (пятьдеся́т пя́том) году́ Влади́мир Семёнович оканчи́вает шко́лу¹⁰ и посту́пает в Инже́нерно-строите́льный институ́т¹¹ в Москвё. Че́рез полго́да он броса́ет¹² институ́т, реши́в посту́пить в теа́тральный¹³. В 1956 (пятьдеся́т шестом) году́ Высо́цкий посту́пает на актёрское отде́ление¹⁴ Шко́лы-студии МХАТ¹⁵. В 1959 (пятьдеся́т девя́том) году́ дебу́тировал в теа́тральной постанóвке и кинолэ́нте¹⁶.

Окóнчив обуча́ние¹⁷, с 1960 (шестиде́сятого) го́да Влади́мир Семёнович раба́тает¹⁸ в Драма́тическом теа́тре им. Пу́шкина в Москвё. В 1961 (шестьдеся́т пе́рвом) году́ Высо́цкий пи́шет свою́ пе́рвую пе́сню¹⁹ – «Татуи́ровка».

Немно́го прораба́тыв²⁰ в Теа́тре миниатю́р, Влади́мир Семёнович устраи́вается²¹ в Теа́тр дра́мы и коме́дии на Тага́нке.

В 1968 (шестьдеся́т восьмо́м) году́ выхо́дит пе́рвая пласти́нка музика́нта²² – «Пе́сни из кинофи́льма «Вертика́ль»».

В 1970 (семи́деся́том) году́ поёт жени́лся на актри́се²³ **Мари́не Влади́** (fot. 54), ста́вшей его́ тре́тьей жено́й²⁴ и му́зой.

Осе́нью 1971 (се́мьдеся́т пе́рвого) го́да в теа́тре на Тага́нке Влади́мир Семёнович дебу́тировал со своёй изве́стнейшей ро́лью²⁵ – Га́млета из одноимённой траге́дии Шекспи́ра²⁶.

В фе́врале²⁷ 1978 (се́мьдеся́т восьмо́го) го́да Высо́цкому присвои́ли вы́сшую²⁸ катего́рию вокали́ста-соли́ста эстра́ды. Гастроли́руя²⁹ с труппо́й теа́тра на Тага́нке, Влади́мир Семёнович побыва́л в Болга́рии, Фра́нции, Герма́нии, Югосла́вии, Кана́де, США, По́льше, Ме́ксике, Ве́нгии, на Таи́ти.

В после́дние го́ды жи́зни³⁰ актёр при́страсти́лся к нарко́тикодержа́щим препара́там³¹, мно́го кури́л, выпива́л³². В 1979 (се́мьдеся́т девя́том) году́, во вре́мя выступле́ния³³ в Бухаре́, у Влади́мира Семёновича случи́лась клини́ческая сме́рть³⁴.

18 (восемна́дцатого) ию́ля³⁵ 1980 (восьми́деся́того) го́да Высо́цкий после́дний раз сы́грал³⁶ роль Га́млета. Че́рез неде́лю³⁷, 25 (два́дцать пя́того) ию́ля 1980 го́да Высо́цкий у́мер от се́рдечной недоста́точности³⁸. Похоро́нили поёта на Вага́нковском кла́дбище³⁹ в Москвё^{XC}.

¹ radziecki poeta, piosenkarz

² Nagrody państwowej ZSRR

³ urodził się

⁴ w rodzinie wojskowego

⁵ wczesne dzieciństwo

⁶ przyszył poeta

⁷ spędził w ciasnym

⁸ mieszkaniu komunalnym

⁹ w czasie Wielkiej

¹⁰ Wojny Ojczyźnianej

¹¹ z matką spędził

¹² w obwodzie orenburskim

¹³ mieszkał u ojca

¹⁴ w Niemczech

¹⁵ ukończył szkołę

¹⁶ rozpoczął studia

¹⁷ w Instytucie Inżynieryjno-

¹⁸ -Budowlanym

¹⁹ po pół roku porzucił

²⁰ postanowił studiować

²¹ w Instytucie Teatralnym

²² rozpoczął studia na

²³ wydziale aktorstwa

²⁴ Szkoły-Studium

²⁵ Moskiewskiego Teatru

²⁶ Artystycznego

²⁷ zadebiutował w sztuce

²⁸ teatralnej i w filmie

²⁹ po ukończeniu studiów

³⁰ rozpoczął pracę

³¹ napisał swoją pierwszą

³² piosenkę

³³ po krótkim okresie pracy

³⁴ rozpoczął pracę

³⁵ pierwsza płyta muzyka

³⁶ ożenił się z aktorką

³⁷ która została jego

³⁸ trzecią żoną

³⁹ zadebiutował w swojej

⁴⁰ najśłynniejszej roli

⁴¹ Hamleta w tragedii Szekspira

⁴² pod tym samym tytułem

⁴³ lutym

⁴⁴ nadano najwyższą

⁴⁵ występował

⁴⁶ w ostatnich latach życia

⁴⁷ zasmakował preparatów

⁴⁸ zawierających narkotyki

⁴⁹ dużo palił, pił

⁵⁰ podczas występu

⁵¹ przeżył śmierć kliniczną

⁵² lipca

⁵³ zagrał ostatni raz

⁵⁴ po tygodniu

⁵⁵ zmarł na niewydolność

⁵⁶ serca

⁵⁷ został pochowany na

⁵⁸ Cmentarzu Wagańkowskim

⁵⁹ stanowi ponad

⁶⁰ 40 wierszy

⁶¹ do dziś są popularne

Репертуар Владимира Высоцкого состоит из более⁴⁰ 600 (шестисот) песен и 200 (двухсот) стихов⁴¹, которые до сих пор остаются популярными⁴² и не теряют актуальности⁴³. На его концерты приходило огромное количество людей⁴⁴. Он для всех был «своим человеком»^{XCI}.

Для раннего периода⁴⁵ была свойственна опора на традиции городского романа⁴⁶. Высоцкий писал вариации на «дворовые»⁴⁷, «блатные»⁴⁸ темы. Затем в его репертуар вошли военные⁴⁹ («Песня о звёздах»⁵⁰, «Все ушли на фронт»⁵¹, «Братские могилы»⁵²), лирические («Баллада о Любви»⁵³) и философские⁵⁴ композиции («Кони привередливые»⁵⁵, «Баллада о Времени»⁵⁶)^{XCI}

⁴³ nie tracą na aktualności
⁴⁴ przychodziło mnóstwo ludzi
⁴⁵ dla wczesnego okresu
⁴⁶ charakterystyczne było bazowanie na tradycjach romansu miejskiego
⁴⁷ „podwórkowe”
⁴⁸ „złodziejskie”
⁴⁹ wojenne
⁵⁰ „Piosenka o gwiazdach”
⁵¹ „Wszyscy poszli na front”
⁵² „Bratnie mogiły”
⁵³ „Ballada o miłości”
⁵⁴ filozoficzne
⁵⁵ „Konie narowiste”
⁵⁶ „Ballada o czasie”

CZY WIESZ, ŻE...

Włodzimierz Wysocki i Marina Vlady poznali się w 1967 roku w Moskwie. 29-letnia Marina, francuska gwiazda filmowa o rosyjskich korzeniach, przyjechała, by zobaczyć spektakl Teatru na Tagance, w którym grał jej rówieśnik Wysocki, obiecujący aktor i charyzmatyczny pieśniarz. I choć wówczas spotkali się po raz pierwszy twarzą w twarz, Wołodia zakochał się w niej wcześniej – w chwili kiedy zobaczył ją w filmie „Czarownica” (1956). „Ona będzie moja” – stwierdził z przekonaniem.

Vlady też zachwyciła się mężczyzną o głębokim, chropowatym głosie. W przedstawieniu „Pugaczow” niemal zahipnotyzował publiczność. Los sprawił, że po spektaklu znaleźli się na tym samym przyjęciu. Ich spojrzenia skrzyżowały się.

„Nareszcie spotkałem panią. Chcę wyjść z panią i śpiewać dla niej” – te jego słowa Marina wciąż doskonale pamięta. Wysocki usiadł u jej stóp i zaczął grać. Spędzili razem cały wieczór: „Wołodia, jesteś niezwykłym człowiekiem, ale muszę wracać do Francji, mam troje dzieci” – wyznała aktorka. „Ja też mam rodzinę, ale musimy być mężem i żoną” – usłyszała w odpowiedzi. Dla obojga stało się jasne, że tej pasji nic i nikt już nie powstrzyma.

Wysocki, artysta bojkotowany przez władzę, nie mógł dostać paszportu, toteż ukochana często kursowała na linii Paryż – Moskwa. Druga żona Wysockiego odeszła razem z dwoma synami (zmęczona nie tyle jego niewiernością, co szukaniem go po moskiewskich knajpach, kiedy wpadał w alkoholowe ciągi). Jednak Marina wówczas jeszcze nie wiedziała o jego nałogu. Pobrali się w grudniu 1970 roku. „Kochaliśmy się i to było najważniejsze” – wspominała. Gdy przylatywała do Moskwy, tułali się po wypożyczanych mieszkaniach przyjaciół. W końcu znaleźli schronienie w domu jego matki. Łapali chwile wspólnego szczęścia, po czym ona wracała do Francji, a on, by zagłuszyć tęsknotę za ukochaną, rzucał się w wir pracy – próby i spektakle

w teatrze, koncerty i pisanie nowych piosenek. Smutki, trawiące poczucie niespełnienia i dotkliwą krytykę nieprzychylnych władz wrażliwy poeta odreagowywał, pijąc na umór. Lekarze przestrzegali, że przy takim trybie życia szybko się wykończy. Marina robiła wszystko, by ocalić Wołodię od samozniszczenia. Jednak on miał to za nic. Zabiegała o leczenie, załatwiała esperal i walczyła o każdy kolejny dzień jego życia. Robiła awantury, groziła rozwodem, ale zawsze do niego

wracała. Nawet gdy wyrzucał ją z domu, by opróżnić kolejną butelkę wódki. Wybaczała, gdy znikał i musiała wyciągać go z podejrzanych spelun. Puszczala w niepamięć chwile, gdy pijany zwracał się do niej imieniem innych kobiet.

„Dopóki go nie poznałam, byłam przede wszystkim gwiazdą kina. Potem stałam się żoną Wysockiego” – opowiadała o tych trudnych latach. „Zapomniałam o sobie, Wołodia był dla mnie najważniejszy. Przed szaleństwem ratowała mnie jedynie praca” – przyznała aktorka, która zagrała w ponad 100 filmach. Wysocki obiecywał, że przyjedzie do niej na stałe do Paryża, ale nie umiał opuścić kochanej, choć tak nieprzyjaznej mu Rosji. Dlatego małżonkowie wciąż żyli osobno. Uczucie, w którym więcej było bólu niż szczęścia, wciąż jednak tliło się w ich sercach.

Był rok 1977, kiedy po raz pierwszy (nigdy wcześniej nie grali razem) spotkali się na planie dramatu „One dwie” Marty Meszaros. Przed kamerą zegrali to, co nie pozwalało im się rozstać – wielką miłość. Niestety, nawet ona nie była w stanie wyrwać Wysockiego ze szponów śmierci czyhającej na dnie butelki. W 1979 roku artysta, uzależniony już także od morfiny, którą zagłuszał ból, przeżył śmierć kliniczną. Rok później, 29 lipca miał lecieć do Paryża, do Mariny. 4 dni przed podróżą trafił do szpitala. Lekarze byli bezsilni. Zmarł 25 lipca 1980 roku, w wieku 42 lat. 7 lat po jego śmierci Vlady napisała „Wysocki, czyli przerwany lot”, bardzo szczerą książkę-list do męża. „Nadal jest mi trudno mówić o Wysockim” – przyznaje aktorka, która od lat śpiewa jego piosenki^{xCIII}.

CZY WIESZ, ŻE...

Był najpopularniejszym artystą w Związku Radzieckim. Każdy sowiecki człowiek marzył o tym, by móc się z nim napić.

Ostatni taki pogrzeb Rosja widziała, gdy umarł Stalin, tyle że Włodzimierza Wysockiego ludzie przyszli pożegnać z własnej woli. Był rok 1980, w Moskwie odbywała się olimpiada i partii zależało, by nic nie odwracało uwagi świata od wspomaganej dopingiem sportowej chwały ZSRR.

Wysocki umiał jednak dokuczyć władzy nawet po śmierci: zachodni dziennikarze, zamiast zmagają olimpijskich, opisywali setki tysięcy ludzi, którzy zgromadzili się na ulicach, by oplakiwać swego barda. Trumnę z ciałem artysty wystawiono na scenie Teatru na Tagance, gdzie występował przez 16 lat. Grał Hamleta, ale chyba nawet sam duński król nie przyciągnąłby 10-kilometrowej kolejki, która wiła się aż po Kreml.

Milicjanci, którzy mieli rozpędzać tłum, na widok trumny Wysockiego wyprężali się na baczność i salutowali. Tego dnia niejeden radziecki statek pływał z flagą państwową opuszczoną do połowy masztu – naturalnie bez pozwolenia.

Oficjalna prasa praktycznie przemilczała temat, ale Wysocki zawsze radził sobie bez niej. Za życia opublikowano mu jeden, oceniany wiersz i parę piosenek, z tych mniej drapieżnych. A przecież znali go wszyscy, nie tylko z filmów, w których udało mu się zagrać.

Jego koncerty były nielegalne, odbywały się pod hasłem spotkań z aktorem słynnego teatru, miał opowiadać o nowej sztuce. A on wyciągał gitarę i ochrypłym głosem śpiewał to, co myśleli wszyscy, ale bali się o tym mówić.

Jego teksty zapisywano w zeszytach, kopiowano przez kalkę na maszynie, samodzielnie wydawano we wzruszającej liczbie 5, czasem 10 egzemplarzy. Nagrywano też jego koncerty.

Ludzie przychodzili z magnetofonami, nagrywali i z hałasem przerzucali kasy na drugą stronę, by nie uronić ani słowa. Nie wydawszy żadnego oficjalnego albumu, Wysocki był chyba jedynym w Rosji artystą, którego słuchano w każdym domu.

Porywcość, romantyczną duszę i imię odziedziczył po dziadku, pochodzącym z Brześcia polskim Żydzie, który w domu rodzinnym do końca życia rozmawiał po polsku.

Ojciec, oficer Armii Czerwonej w 1939 roku, gdy Wołodia miał rok, wyjechał na front, później stacjonował w garnizonie w NRD, gdzie znalazł drugą żonę. Matka, tłumaczka z niemieckiego, wychowywała syna samodzielnie. W 1949 roku zamieszkali przy szemranym zaułku Balszoi Karietnyj 15, który Wysocki opisał później w piosence: jego pierwsze poetyckie próby opiewały życie półświatka.

Od chłopaków wystających po bramach nauczył się i grać na gitarze, i pociągać z butelki. Nauki jednak nie odpuszczał, zapisał się do kółka dramatycznego, a potem do wyższej szkoły aktorskiej. Tam poznał swą pierwszą żonę, Iżę Żukową. Oczarował ją, choć nie od razu. Kiedyś podczas sprzeczki na ulicy uciekła mu taksówką. Gdy taryfa zatrzymała się pod jej domem, z bagażnika wygramolił się Wołodia.

„Czułam się przy nim mała i bezbronna, a jednocześnie zupełnie bezpieczna” – opowiadała po latach w telewizyjnych dokumentach o byłym już mężu. Kolejne żony barda też lubiły wspominać: wszystkie opublikowały książki o życiu z Wysockim, wszystkie – o dziwo – wspominają go dobrze, choć ułańska fantazja podlewana alkoholem prowadziła poetę coraz dalej.

Aktorka Ludmiła Abramowa urodziła mu 2 synów, Arkadego i Nikitę, następnie pobrali się. Już wtedy był w stanie zniknąć na tydzień czy dwa, szukała go po spelunach, ale miała nadzieję, że jakoś to będzie. Chłopców zostawiała z nianią, a sama próbowała go pilnować. Po wódce bywał koszmamy, wyrzucano go z kolejnych teatrów, ale na Tagance się trzymał. To tam, w „Pugaczowie”, zobaczyła go Francuzka Marina Vlady, gdy przyjechała do Moskwy w 1967 roku.

Niezwykle popularna w Rosji aktorka mogła mieć każdego, a wybrała Wołodię, który oświadczył jej się po 5 minutach znajomości podczas aktorskiej kolacji po spektaklu. Ludmiła zabrała synów i przeprowadziła się do matki, dziś pracuje w muzeum pamięci Wysockiego, gdzie dyrektorem jest Nikita.

Rosjanin i Francuzka stworzyli związek na odległość – może dzięki temu tak długo przetrwał. Wysocki w 1974 roku pierwszy raz w dorosłym życiu przekroczył granicę. Wcześniej nosiło go po Rosji. Pijany, potrafił wsiąść do przypadkowego pociągu, wylądować pod Uralem i pod dowolnym dachem zostać przyjętym niczym objawienie. Tak samo zachowywał się na lotniskach – dyspozytorzy lotów specjalnie dla niego zatrzymywali kołujący już samolot do Paryża, celnicy przymykali oko na przemycane dla żony sobole i złoto.

Tylko Marina potrafiła zrobić mu awanturę, straszyć rozwodem, kliniką odwykową; słuchał, kiwał głową i dalej robił swoje. Kochał ją, oczywiście, ale większym uczuciem darzył wódkę, a odkąd litościwa lekarka zastrzykiem uśmierzyła pijackie delirium, także morfinę. Gubiła go miłość wielbicieli: gdy wtaczał się nieprzytomny do przygodnego mieszkania, w zachwycie rozstawiano kieliszki.

Gdy rzucało nim przed wyjściem na scenę, za kulisami czekał inspicjent ze strzykawką z morfiną...

Ostatnie 2 lata życia rozmazały mu się w ciemnej smudze deliriów, uniesień, spektakli. Chwil świadomości, w których tworzył genialne wiersze, półświadomości, w których przywłaszczał sobie pieniądze z teatralnej kasy oraz nieświadomości, takich jak wtedy, gdy na głodzie wjechał mercedesem w tył trolejbusu. Podczas jednej z tras, w Uzbekistanie, przeżył śmierć kliniczną; obudził się, pojechał dalej.

Wdał się też w romans ze studentką, Oksaną – nie miał rozwodu, ale i tak kupił już nowe obrączki. Po jednej z pijackich nocy Oksana chce odejść, ale gdy wychodzi z budynku, widzi, że Wołodia zwisa na rękach z balkonu na 7. piętrze. Wraca, by dyżurować przy nim na zmianę z jego osobistym lekarzem i głównym dostarczycielem narkotyków, Fiedotowem. Jest 21 lipca. Po 4 kolejnych nocach Wysocki, pijany, otumaniony, jęczący, siny od drgawek, przywiązany prześcieradłem do łóżka, umiera.

Po Moskwie krążą legendy, że na jego stoliku nocnym leży wiersz poświęcony Marinie; tak naprawdę napisał go kilka miesięcy wcześniej. Po 3 dniach Marina przyjeżdża na pogrzeb, tłum rozstępuje się przed jej samochodem. Z okna auta aktorka obserwuje dziwną lunę: to nie znicze. Rosjanie przynoszą gitary, rąbią na kawałki i palą. Nikt już im nigdy tak jak Wysocki nie zagra^{XCIV}.

V.2. Алла Пугачёва. Alla Pugaczowa

Алла Борисовна Пугачёва (fot. 55) – певица¹, примадонна российской эстрады, исполнительница более чем² 500 (пятистот) песен³ на 8 (восемь) языках мира⁴, актриса⁵, ведущая и музыкальный продюсер⁶.

Алла Пугачёва родилась⁷ в 1949 (тысяча девятьсот сорок девятом) году в Москве. В 1965 (шестьдесят пятом) году она окончила⁸ школу. В этом же году⁹ была записана первая песня¹⁰ Пугачёвой. Следующие два года¹¹ она провела в гастролях по Заполярью¹². В 1967 (шестьдесят седьмом) году в училище циркового, эстрадного искусства стала концертмейстером¹³. После этого¹⁴ в 1969 (шестьдесят девятом) Пугачёва начала петь в ансамбле¹⁵ «Новый Электрон».

Вообще она входила в состав многих коллективов¹⁶: ансамбля¹⁷ «Москвичи», оркестра Олега Лундстрёма, ансамбля «Весёлые ребята», группы «Ритм», «Рецитал».

Впервые¹⁸ Пугачёва снялась в главной роли в киноленте¹⁹ «Женщина, которая поёт»²⁰. Наконец в 1981 (восемьдесят первом) году получила высшее образование²¹ в Институте театрального искусства²² Луначарского.

Песни Пугачёвой быстро обрели популярность²³. Она в 1988 (восемьдесят восьмом) стала вести программу «Рождественские встречи»²⁴. Кроме того участвовала во всевозможных²⁵ конкурсах, фестивалях (в качестве²⁶ участницы и члена жюри), передачах²⁷, программах.

Имеет множество²⁸ медалей, наград, кроме того – носит звание великой женщины XX (двадцатого) столетия²⁹. С её именем производятся коллекции духов (fot. 56), обуви³⁰.

Пять раз³¹ Алла Пугачёва была замужем³²: за Миколоасом Орбакасом, Александром Стефановичем, Евгением Болдиным, Филиппом Киркоровым, Максимом Галкиным³³.

Разница в возрасте³⁴ Аллы Пугачёвой и Максима Галкина – 27 (двадцать семь) лет, но это не стало препятствием для влюблённых³⁵. Хотя их роман начался³⁶ в 2001 (две тысячи первом) году, официальная церемония бракосочетания состоялась лишь в декабре³⁷ 2011 (две тысячи одиннадцатого) года. Супруги приобрели замок в деревне³⁸ Грязь, где жили вместе с новорождёнными двойняшками³⁹ Лизой и Гарри (fot. 57), появившимися на свет в сентябре⁴⁰ 2013 (две тысячи тринадцатого) года при помощи суррогатной матери⁴¹.

За рубежом⁴² Аллу Пугачёву называли «soviet superstar»⁴³.

Благодаря песне⁴⁴ «Арлекино» к Алле Пугачёвой пришла слава и успех⁴⁵. Песня «Миллион алых роз»⁴⁶ была основана⁴⁷ на реальной истории любви грузинского художника к французской актрисе⁴⁸. Песню «Любовь, похожая на сон»⁴⁹ Алла Борисовна посвятила Филиппу Киркорову. Композиция была признана «Песней года-94»⁵⁰ (девяносто четыре) и награждена премией⁵¹ «Овация», как лучшая песня десятилетия⁵². Стоит отметить, что именно этот

¹ piosenkarka

² wykonawczyni ponad

³ piosenek

⁴ językach świata

⁵ aktorka

⁶ prezenterka i producent

⁷ muzyczny

⁸ urodziła się

⁹ ukończyła

¹⁰ w tym samym roku

¹¹ została nagrana

¹² pierwsza piosenka

¹³ kolejne 2 lata

¹⁴ na występach

¹⁵ gościnnych w Arktyce

¹⁶ została

¹⁷ koncertmistrzem w szkole

¹⁸ sztuki cyrkowej i estradowej

¹⁹ później

²⁰ zaczęła śpiewać w zespole

²¹ była w wielu zespołach

²² zespole

²³ po raz pierwszy

²⁴ zagrała w filmie

²⁵ „Kobieta, która śpiewa”

²⁶ zdobyła wykształcenie

²⁷ wyższe

²⁸ Instytucie Sztuki Teatralnej

²⁹ szybko stały się popularne

³⁰ została prowadzącą

³¹ program „Spotkania

³² Bożonarodzeniowe”

³³ oprócz tego brała udział

³⁴ w różnych

³⁵ jako

³⁶ audycjach

³⁷ posiada mnóstwo

³⁸ tytuł wielkiej kobiety

³⁹ XX wieku

⁴⁰ produkowana jest

⁴¹ kolekcja perfum, obuwia

⁴² pięciokrotnie

⁴³ zamężna

⁴⁴ różnica wieku

⁴⁵ nie stało się to

⁴⁶ przeszkodą dla

⁴⁷ zakochanych

⁴⁸ chociaż ich romans

⁴⁹ rozpoczął się

⁵⁰ ceremonia ślubu odbyła

⁵¹ się dopiero w grudniu

⁵² małżeństwo nabyło

⁵³ zamek w wiosce

⁵⁴ mieszkają razem

⁵⁵ z bliźniakami

⁵⁶ urodzonymi we wrześniu

⁵⁷ dzięki surogacie

⁵⁸ za granicą

⁵⁹ dzięki piosence

⁶⁰ sława i sukces

⁶¹ „Milion szkarłatnych róż”

⁶² bazuje

⁶³ prawdziwej miłości

⁶⁴ грузинского мalarza do

сінгл⁵¹ до сих пор игра́ют на ка́ждой второ́й сва́дьбе⁵² не то́лько в Росси́и, но и страна́х СНГ⁵³XCVIII.

aktorki francuskiej
⁴⁷ „Miłość podobna do snu”
⁴⁸ uznano za „Piosenkę
1994 roku”
⁴⁹ otrzymała nagrodę
⁵⁰ jako najlepsza piosenka
dziesięciolecia
⁵¹ warto zaznaczyć, że
właśnie ten singel
⁵² jest grany na co drugim
weselu
⁵³ ale i w krajach Wspólnoty
Niepodległych Państw

CZY WIESZ, ŻE...

Podobno jej imię oznacza ulubienicę ludu. W tym przypadku okazało się prorocze. Jak wspomina jej szkolny kolega, nazywano ją rudym porucznikiem. Nie przykładała się do matematyki i biologii, za to z psikusów miała celujący. Gdy okazywało się, że tablica jest wymazana świecą albo kreda rozpada się nauczycielowi w palcach, bo zmoczono ją wodą, wiadomo było, że stoi za tym Ała. Chciała zostać dziennikarką, w końcu ukończyła dyrygenturę i reżyserię estradową. Nauczyciele byli pełni podziwu dla jej talentu, ale charakter uczennicy przyprawiał ich o ból głowy.

Po jednej z awantur wybiegła z gabinetu dyrektora szkoły, krzycząc: „Jeszcze pan usłyszysz o Pugaczowej!”. Rzeczywiście, usłyszał. I to cały świat. W 1975 roku wygrała Międzynarodowy Festiwal Piosenki „Złoty Orfeusz” w Słonecznym Brzegu i nagrała płytę. Krążek z trzema piosenkami sprzedał się w 15 mln egzemplarzy. Rok później wystąpiła przed sopocką publicznością, a w 1978 roku wygrała Festiwal Interwizji. Niewiele jednak brakowało, a nie dotarłaby na miejsce. Spóźniła się na samolot. W kolejnym nie było już miejsc. „Polscy piloci ulitowali się nade mną i wzięli do swojej kabiny” – wspominała piosenkarka. To jednak nie był koniec kłopotów. „Wysiadłam na lotnisku, a tam nikogo. Podbiegają taksówkarze, a ja – wielka gwiazda – nie mam pieniędzy, tylko wódkę i szampana w torbie. Poszłam do bagażowych i powiedziałam: »Jestem piosenkarką z Rosji. Wymyślcie coś, pomóżcie«. A oni, że proszę bardzo, tylko muszę się z nimi napić. Wypiliśmy. Powiedziałam, że mam szampana. A oni, że wypijemy go, jak już będę wracać z nagrodą – wspomina. – Co to byli za ludzie! W drodze powrotnej oczywiście rozpiłam szampana ze znajomymi z lotniska”. Sopocka publiczność oklaskiwała nie tylko wielki talent gwiazdy, ale także jej kreację, której ważnym elementem była charakterystyczna, rozwichrzona fryzura. I to właśnie z jej powodu Ała nie dotarła na czas na lotnisko. Krawcowa gwiazdy wspomina, że gdy popędziła do Pugaczowej, by zaprezentować swe dzieła (obie dowiedziały się o wyjeździe zaledwie na 3 dni przed nim!), drzwi otworzyło jej... czupiradło. Fryzjerzy zrujnowali artystce włosy, zbyt długo trzymając na nich farbę. Na szczęście piosenkarka była zaprawiona w bojach i takie drobiazgi nie powstrzymały jej przed wyjściem na scenę. W trakcie kariery zdarzyło jej się nawet wystąpić w zasłonie, gdy nie dojechała na czas garderoba. Gdy chciała wystąpić, nic nie było w stanie jej powstrzymać.

Wbrew zakazowi władz pojawiła się na koncercie dla ofiar katastrofy w Czarnobylu, a jako honorarium przyjęła... zapalniczkę. Do niskich stawek była przyzwyczajona – władza ludowa jej nie rozpieszczała. Jak wspomina, za koncert dostawała 22,5 rubla. Przekonała się dobitnie, jak nędzne to pieniądze, gdy zaproszono ją do Stanów Zjednoczonych. Zapytana o gażę, rzuciła – jak mówi, dla śmiechu – kwotę 1000 dolarów, a organizatorzy nawet nie mrugnęli okiem.

Gdy koncertowała z Udo Linderbergiem lub współpracowała z byłymi muzykami Abby, Barrym Manilowem czy Julio Iglesiasem, zarabiała już prawdziwe pieniądze. Inwestowała je mądrze. Pod szyldem AB (Ała Borisowna) sprzedawała chipsy, czasopismo, buty, odzież i perfumy. Uruchomiła również własną rozgłośnię radiową – Radio Ała.

W ostatnich latach jej majątek powiększył się znacznie także dzięki udziałowi w talent show „Fabryka gwiazd” i rosyjskiej edycji programu „Gwiazdy tańczą na lodzie”.

Umiała też zapewnić sobie nagłówki w plotkarskiej prasie. W 1969 roku, w wieku 20 lat, powiedziała sakramentalne „tak” Mykołasowi Orbakasowi – tylko dlatego, że wróżka zapewniła ją, że wyjdzie za pierwszego mężczyznę, którego spotka, i że owocem ich związku będzie syn.

Małżeństwo zakończyło się po 4 latach, a Ała urodziła córkę Kristinę, która też została piosenkarką i dzisiaj jest w Rosji prawie tak znana jak jej matka.

Kolejnymi wybrankami gwiazdy byli Aleksandr Stefanowicz, Jewgienij Bołdin, dwukrotnie młodszy od niej Filipp Kirkorow, a w 2011 roku poślubiła o 27 lat młodszego aktora i piosenkarza Maksima Galkina. W wieku 64 lat kolejny raz została matką. Bliźnięta urodziła surogatka. Prasa donosiła, że w Rosji taka „usługa” może kosztować nawet 700 tys. zł.

Gwiazda miała jednak z czego zapłacić. Magazyn „Forbes” wycenił jej majątek na 100 mln euro.

Jest najlepiej sprzedającą się żyjącą artystką (300 mln płyt!). Potrafi jednak nie tylko zarabiać, ale i się dzielić. Słynie z tego, że pomaga początkującym artystom.

15 kwietnia, dzień jej urodzin, Rosjanie nazywają żartobliwie „pugaciewnik”. Tego dnia w radiu na okrągło nadawana jest jej piosenka „Milion purpurowych róż”, a gwiazda otrzymuje od swych wielbicieli właśnie tyle czerwonych kwiatów (choć, jak twierdzi, woli żółte)^{XCIX}.

CZY WIESZ, ŻE...

To prawdziwa kobieta-instytucja, ikona Rosji. Ała Pugaczowa wydała 37 płyt, które sprzedały się w ponad 300 mln egzemplarzy. W historii światowej rozrywki lepsi byli tylko giganci – The Beatles, Michael Jackson, Elvis Presley i ABBA. Jej majątek szacuje się na 100 mln dol., rocznie zarabia 4 mln. Ma 3 ogromne apartamenty w Moskwie, dom w Chorwacji, mieszkania w Miami i... własny wagon doczepiany do pociągów (boi się latać samolotami). Firmowała kolekcje perfum, butów, zegarków, torebek, odzieży i czipsów.

Wydawała pisma, ma własną rozgłośnię Radio Ała. Gdy skończyła 60 lat, Order Zasług dla Ojczyzny wręczył jej osobiście prezydent Dmitrij Miedwiediew.

W swoim kraju otoczona jest kultem, choć jej życie to także pasmo skandali. A największy wybuchł gdy Ała została mamą bliźniąt – Elżbiety i Harry’ego. W procesie zapłodnienia wykorzystano materiał genetyczny śpiewaczki, pobrany 11 lat temu. Było to tak wielkie wydarzenie, że poród przyjmował naczelny ginekolog Rosji, a kanał telewizyjny Rossija1 zorganizował telemost z surogatką, która dzieci urodziła, 30-letnią Jeleną Szirininą z Kazania. „Przyniosłam szczęście innym ludziom. Jeżeli Bóg daje taką możliwość, zdrowie fizyczne, to dlaczego nie?” – powiedziała zastępcza matka. Środowiska medyczne i show biznesu poparły decyzję Ały. Zwykli obywatele podzielili się na dwa obozy, jednak przeważały głosy krytyczne. Postępek artystki zdecydowanie potępiła Cerkiew prawosławna, która uznała macierzyństwo zastępcze za „bunt przeciwko Bogu”. Również od polityków popłynęły głosy oburzenia. „Państwo nie powinno wspierać kaprysów podstarzałych milionerów, którym zachciało się poczuć jak młodzi rodzice...”^C.

V.3. Діма Білан. Dima Bilan

Дмі́трий Никола́евич Біла́н (fot. 58) – пе́вец¹, за́служенный и наро́дный арти́ст².

Роди́лся³ в 1981 (ты́сяча девятьсо́т во́семьдесят пе́рвом) го́ду в У́сть-Джегу́те Кара́чаево-Черке́сии⁴. С ро́ждения до ию́ля⁵ 2008 (две ты́сячи восьмо́го) но́сил імя **Ві́ктор Никола́евич Бе́лан**. Пере́ехал⁶ в На́бережные Челны́, за́тем⁷ в Ма́йский. Іменно там б́ло по́лучено пе́рвое музыка́льное образо́вание⁸ в биографіи Ді́мы Білана. За́тем он обуча́лся вока́лу в учи́лище⁹ ім. (імени) Гне́синых.

В 2002 (две ты́сячи второ́м) го́ду дебу́тировал¹⁰ на фести́вале «Но́вая Волна́»¹¹, заня́в там 4 (четве́ртое) ме́сто. В сле́дующем го́ду ви́пустил пе́рвый¹² альбо́м «Ночно́й хулига́н».

Сле́дующими хі́тами пе́вца ста́ли пе́сни¹³ «На бере́гу не́ба»¹⁴, «Ты должна́ рядом бы́ть»¹⁵, «Я теб́я по́мню»¹⁶.

Пе́рвое уча́стие¹⁷ Білана в Еврові́дении произо́шло¹⁸ в 2006 (две ты́сячи шесто́м) го́ду. Пе́сня «Never Let You Go» заняла́ второ́е ме́сто¹⁹. Во второ́й раз²⁰ на Еврові́дение Білан отпра́вился²¹ в **2008** (две ты́сячи восьмо́м) го́ду, за́нял пе́рвое ме́сто²². Во вре́мя испо́лнения пе́сни²³ «Believe» на сце́не ката́лся фигури́ст²⁴ Евге́ний Плю́щенко, а Э́двин Ма́ртин игра́л на скри́пке²⁵.

За сво́ю биографію Ді́ма Білан за́работал за́вания²⁶ За́служенного, Наро́дного арти́ста, не́сколько прэ́мий²⁷ MTV, Муз-Тв^{С1}.

Ді́ма Білан акти́вно уча́ствует²⁸ в телевізійных про́ектах. В 2012 (две ты́сячи двена́дцатом) го́ду пе́вец стал наста́вником²⁹ популя́рного шоу Пе́рвого кана́ла «Го́лос»³⁰ для взро́слых уча́стников³¹. В 2014 (две ты́сячи четы́рнадцатом) стартова́л телепро́ект³² «Го́лос. Де́ти»³³, в кото́ром Ді́ма Білан то́же высту́пал в ро́ли наста́вника.

Ді́ма Білан счита́ется одні́м из са́мых бога́тых росси́йских знамені́тостей³⁴. По ве́рсии журна́ла³⁵ «Forbes» за 2017 (две ты́сячи семна́дцатый) год пе́вец нахо́дится³⁶ на 5 (пя́том) ме́сте с дохо́дом в \$6 млн (шесть миллио́нов до́лларов)^{СII}.

- ¹ piosenkarz
- ² zasłużony artysta, ludowy artysta
- ³ urodził się
- ⁴ w Karaczajo-Czerkiesji
- ⁵ od urodzenia do lipca
- ⁶ przeprowadził się
- ⁷ a potem
- ⁸ właśnie tam uzyskał pierwsze wykształcenie muzyczne
- ⁹ potem uczył się wokalu w szkole
- ¹⁰ zadebiutował
- ¹¹ „Nowa Fala”
- ¹² w kolejnym roku nagrał pierwszy
- ¹³ kolejnymi hitami piosenkarza stały się piosenki
- ¹⁴ „Na skraju nieba”
- ¹⁵ „Powinnaś być obok”
- ¹⁶ „Pamiętam Cię”
- ¹⁷ pierwszy udział
- ¹⁸ w Eurowizji miał miejsce
- ¹⁹ zajęła drugie miejsce
- ²⁰ drugi raz
- ²¹ wybrał się
- ²² zajął pierwsze miejsce
- ²³ w trakcie wykonywania piosenki
- ²⁴ na scenie na łyżwach jeździł łyżwiarz figurowy
- ²⁵ grał na skrzypcach
- ²⁶ uzyskał tytuły
- ²⁷ kilka nagród
- ²⁸ bierze udział
- ²⁹ został mentorem
- ³⁰ „The Voice”
- ³¹ dla dorosłych uczestników
- ³² rozpoczął się projekt telewizyjny
- ³³ „The Voice. Kids”
- ³⁴ jest uważany za jednego z najbogatszych rosyjskich celebrytów
- ³⁵ według czasopisma
- ³⁶ znajduje się

CZY WIESZ, ŻE...

Początki Dima Bilana z Eurowizją sięgają 2005 roku, kiedy to pierwszy raz zgłosił się do reprezentowania Rosji. Wokalista wówczas odpadł na eliminacjach, zajmując 2. miejsce, a wygrała Natalja Podolska. Drugie podejście było w 2006 roku – piosenkarz występował w barwach Rosji z utworem „Never Let You Go” i ostatecznie zajął 2. lokatę, tuż za zespołem Lordi. Bilan zwycięstwo osiągnął dopiero w 2008 roku. Wokalista w Belgradzie zaprezentował piosenkę „Believe” i zdobył 272 punkty, co przełożyło się na 1. miejsce.

Po sukcesie na Eurowizji 2008 Dima Bilan wydał swoją 4. studyjną płytę, „Protiv Pravil”, która zawiera przebój „Believe”. W 2009 roku premierę miał album „Believe”, który jest pierwszym anglojęzycznym wydawnictwem artysty. Bilan nad płytą współpracował m.in. z Ryanem Tedderem – liderem grupy OneRepublic. Na dzień dzisiejszy dyskografia piosenkarza zawiera 8 albumów, z których najnowszy to „Ne molchi” (2015).

Dima Bilan jest teraz jednym z najpopularniejszych wokalistów w Rosji, co przełożyło się na różnego rodzaju propozycje. Piosenkarz wystąpił w programie „Zvesdny lyod” (polski odpowiednik to „Gwiazdy Tańczą Na Lodzie”), a od 2012 roku jest jurorem w rosyjskim „The Voice”. Muzyk próbował swoich sił także jako aktor. W ubiegłym roku zagrał główną rolę w filmie „Geroy”.

Ciekawostką jest również to, że wokalista w 2012 roku ponownie próbował w Eurowizji. Artysta zgłosił się z utworem „Back To Her Future” nagrany wspólnie z Juliją Wołkową. Bilan odpadł na etapie krajowych eliminacjach, zajmując 2. miejsce^{CIII}.

V.4. Гру́ппа Тату́. Grupa t.A.T.u.

Гру́ппа «Тату́» (fot. 60) была́ образова́на в нача́ле¹ 2000 (двухты́сячного) го́да. Случа́йно попада́ли сюда́² и основны́е действующи́е лица́³ – Ю́ля Волко́ва и Еле́на Ка́тина. О́бе дру́жны с де́тства⁴. О́бе бы́ли в де́тском ансамбле́⁵ «Непосе́ды».

Дебу́том, обеспе́чившим гру́ппе популя́рность⁶, при́нято счита́ть⁷ хит «Я сошла́ с ума́»⁸. Э́то пе́сня о многострада́льной любви́ дву́х де́вушек⁹. Ими́дж де́вочек-лесбия́нок прижива́ется хорошо́¹⁰.

В 2001 (две ты́сячи пе́рвом) го́ду выхо́дит долгожда́нный дебу́тный альбо́м «200 [двэ́сти] по встре́чной»¹¹. В тот же де́нь¹² на экра́нах появля́ется но́вый клип «Нас не догоня́т». В дебу́тный альбо́м во́шли таки́е пе́сни, как: «За́чем я»¹³, «Я сошла́ с ума́», «Нас не догоня́т»¹⁴, «Досчита́й до ста»¹⁵, «30 (три́дцать) мину́т», «Я тво́й враг»¹⁶, «Я тво́я не пе́рвая»¹⁷, «Ро́бот», «Ма́льчик-гей». Все́го на протя́жении го́да¹⁸ альбо́м был про́дан тира́жом бо́лее¹⁹ 850 000 (восьмисо́т пятидеся́ти ты́сяч) лега́льных ко́пий (о́коло 4-х [четырёх] миллио́нов пиратских). Нача́нется конце́ртный тур²⁰ по Росси́и и по стра́нам бли́жнего зарубе́жья²¹.

В 2002 (две ты́сячи второ́м) го́ду удосто́ены²² IFPI Platinum Europe Award за миллио́н про́данных в Евро́пе ко́пий альбо́ма «200 по встре́чной».

В 2002 го́ду состоя́лись съёмки кли́па²³ гру́ппы «Тату́» на Пе́сню «All the Things She Said» (Я сошла́ с ума́). Интере́сно, что бы́ло реше́но переснима́ть не весь²⁴ клип, а то́лько те э́пизоды, где Ю́ля и Ле́на пою́т²⁵, так тепе́рь они испо́лнили²⁶ компози́цию по-англи́йски.

В 2003 (две ты́сячи тре́тьем) го́ду «Тату́» принима́ет уча́стие²⁷ в ко́нкурсе Еврови́дение²⁸. Гру́ппа соверше́нно неубе́дительно испо́лняет свою́ пе́сню²⁹, Ю́ля фальши́вит и я́вно не́рвничает³⁰. Результа́т – прова́льное выступле́ние³¹.

Популя́рность посте́пенно и́дёт на у́быль³². На да́нный мо́мент³³ Ю́ля Волко́ва со́льной карье́рой не занима́ется, в отли́чие от³⁴ Ле́ны Ка́тиной^{CIV}.

¹ była założona na początku
² przypadkowo trafiły do niej
³ dwie główne
wykonawczynie
⁴ przyjaźniły się od
dzieciństwa
⁵ występowały
w dziecięcym zespole
⁶ który zapewnił grupie
popularność
⁷ uważa się
⁸ „Zwariowałam”
⁹ bolesnej miłości dwóch
dziewczyn
¹⁰ dobrze się przyjęła
¹¹ długoczekiwany
debiutancki album „200 km/h”
¹² tego samego dnia
¹³ „Dlaczego ja”
¹⁴ „Nie dogonią nas”
¹⁵ „Policz do stu”
¹⁶ „Jestem twoim
wrogiem”
¹⁷ „Nie jestem twoją pierwszą”
¹⁸ łącznie w ciągu roku
¹⁹ sprzedał się w nakładzie
ponad
²⁰ zaczęła się trasa koncertowa
²¹ krajach byłego ZSRR
²² nagrodzono
²³ miały miejsce zdjęcia
do klipu
²⁴ co ciekawe,
postanowiono kręcić
powtórnie nie cały
²⁵ śpiewają
²⁶ ponieważ teraz
wykonywały
²⁷ bierze udział
²⁸ Eurowizji
²⁹ zupełnie bez przekonania
wykonała swoją piosenkę
³⁰ fałszowała i otwarcie
denerwowała się
³¹ występ zakończył się
porażką
³² zmniejsza się
³³ obecnie
³⁴ w odróżnieniu od

CZY WIESZ, ŻE...

Sensacyjny rosyjski duet Tatu zrobił oszałamiającą karierę na całym świecie. Duża w tym zasługa nie tylko muzyki, ale także wyzywającego wizerunku dziewcząt. Zarówno na scenie, jak też w teledyskach pełno było seksu. Okazało się jednak, że panie nie były lesbijkami. Dały do zrozumienia, że są biseksualistkami. Pieszczoty i wzajemne pocałunki stały się już nieodłączną częścią wizerunku 17-letniej Julii Wołkowej i 18-letniej Leny Katiny.

Niezależnie od tego, jak jest naprawdę, teledyskom grupy nie można odmówić pikantności. Okazuje się jednak, że rodzicom wokalistek zupełnie to nie przeszkadzało. „Pierwsze wideo nieco zszkowało naszych rodziców. >Nie będzie ci wstyd? Czy właśnie taka wersja będzie wszędzie pokazywana?< – pytali. Ale teraz jest już w porządku. Kiedy moja mama zobaczyła teledysk do Simple Emotions, powiedziałam jej, że było tam widać masturbację. Zaśmiała się i powiedziała, że bardzo jej się to podoba” – tłumaczy Julia. „Wiecie co powiedziała moja babcia, kiedy zobaczyła teledysk obrazujący nasz pierwszy singel? >Gdybym teraz była młoda, to też byłabym lesbijką<” – dodaje Lena^{CV}.

Od czasu zakończenia działalności t.A.T.u. w 2009 roku minęło już wiele lat. Co prawda w 2014 roku Lena i Julia wznowiły działalność na potrzeby Zimowych Igrzysk Olimpijskich w Soczi, jednak równie szybko – w oparach skandalu – ponownie się rozstały. Obecnie nic nie wskazuje na to, by kiedykolwiek jeszcze miały wystąpić razem. Czasy największej popularności Julii Wołkowej i Leny Katiny najpewniej przeminęły już bezpowrotnie. Obie, choć mają oczywiście grono wiernych i oddanych fanów, coraz rzadziej widywane są w mediach^{CVI}.

V.5. Юрий Шатунов. Jurij Szatunow

Юрий Шатунов (fot. 61) – в качестве¹ солиста группы «Ласковый май» он объездил многие города бывшего СССР², а также стал настоящим кумиром³ миллионов людей в самых разных уголках⁴ только что образованного Содружества Независимых Государств⁵.

Его родной отец после появления⁶ сына не проявлял к нему совершенно никакого интереса⁷. Сына воспитывала мать⁸, однако её жизнь трагически оборвалась⁹, когда будущий певец был ещё ребёнком¹⁰.

Маленький Юра некоторое время прожил¹¹ в доме своей тети, а в одиннадцатилетнем возрасте оказался¹² в Акбулакском детском доме¹³, а затем¹⁴ – в оренбургском интернате. Там, на Урале, познакомился с руководителем кружка музыки¹⁵ Сергеем Кузнецовым. Некоторое время спустя они вместе записали¹⁶ свои первые музыкальные композиции и выступили в местном ДК¹⁷ и вскоре к группе присоединились другие участники¹⁸ – Сергей Серков и Вячеслав Пономарёв. Таким образом¹⁹, был создан первый состав²⁰ группы «Ласковый май».

В тот период²¹ группа ещё не была популярна, однако уже имела²² в своём репертуаре несколько настоящих²³ хитов, в том числе²⁴ и легендарные «Белые розы»²⁵. Именно²⁶ эта песня однажды и привлекла внимание тогдашнего²⁷ министра культуры СССР и менеджера студии «Рекорд» Андрея Разина. Андрею Разину удалось разыскать молодого певца²⁸. Шатунов приехал в Москву и уже там присоединился к новому составу²⁹ группы «Ласковый май», которая в тот период уже была создана³⁰ на студии «Рекорд». Таким образом³¹, в 1988-м (тысяча девятьсот восемьдесят восьмом) году группа приступила к активной гастрольной деятельности³².

В составе названного коллектива³³ Юрий выступал в течение четырёх лет³⁴ – с 1988-го (восемьдесят восьмого) по 1992-й (девятьност второй), став за это время настоящим кумиром подростков всего Советского Союза³⁵.

После расставания с прежним коллективом³⁶ Юрий Шатунов начал³⁷ сольную карьеру, однако период девяностых был не самым благоприятным временем для творчества³⁸. Не исправил положение³⁹ также альбом ремиксов – «Искусственное дыхание»⁴⁰. В 1999-м (девятьност девятом) году выяснилось, что записанный⁴¹ музыкальный материал, над которым артист работал долгое время⁴², нелегально издан в Германии и фактически украден⁴³. После этого потянулась долгая череда судебных разбирательств⁴⁴, которые проходили преимущественно в судах Мюнхена⁴⁵. В тот период⁴⁶ Юра Шатунов много времени проводил в ФРГ⁴⁷, а очень скоро и вообще получил гражданство данного государства⁴⁸.

Лишь только⁴⁹ в 2009-м (две тысячи девятом) году артист снова отправился⁵⁰ с концертами по городам России.

¹ jako
² jeździł po wielu miastach byłego ZSRR
³ stał się idolem
⁴ w różnych zakątkach
⁵ dopiero co powstałej Wspólnoty Niepodległych Państw
⁶ rodzony ojciec po pojawieniu się
⁷ nie przejawiał żadnego zainteresowania
⁸ syna wychowywała matka
⁹ jej życie zakończyło się tragicznie
¹⁰ kiedy przyszedł piosenkarz
¹¹ był jeszcze dzieckiem
¹² przez pewnie czas mieszkał
¹³ w wieku 11 lat znalazł się
¹⁴ domu dziecka
¹⁵ a potem
¹⁶ tam poznał kierownika kółka muzycznego
¹⁷ po jakimś czasie wspólnie nagrali
¹⁸ wystąpili w miejscowym domu kultury
¹⁹ wkrótce do grupy przyłączyli się inni członkowie
²⁰ w ten sposób
²¹ powstał pierwszy skład
²² w tym czasie
²³ jednak miała już
²⁴ kilka prawdziwych
²⁵ w tym
²⁶ „Białe róże”
²⁷ właśnie
²⁸ piosenka pewnego razu przyciągnęła uwagę ówczesnego
²⁹ udało się odnaleźć młodego piosenkarza
³⁰ dołączył do nowego składu
³¹ którą wtedy utworzono
³² w ten sposób
³³ rozpoczęła aktywne występy gościnne
³⁴ w składzie tej grupy
³⁵ występował w ciągu 4 lat
³⁶ stając się prawdziwym idolem nastolatków z całego Związku Radzieckiego
³⁷ po rozstaniu z poprzednią grupą
³⁸ rozpoczął
³⁹ jednak lata dziewięćdziesiąte nie były korzystne dla twórczości
⁴⁰ nie polepszył sytuacji
⁴¹ „Sztuczny oddech”
⁴² nagrany
⁴³ nad którym długo pracował

В настоящее время⁵¹ Юрий с женой Светланой, сыном Дэнисом и дочкой⁵² Эстеллой проживают в Германии⁵³сvii.

⁴³ był nielegalnie wydany w Niemczech i faktycznie ukradziony
⁴⁴ po tym trwał długi ciąg postępowań sądowych
⁴⁵ które głównie odbywały się w sądach w Monachium
⁴⁶ w tym czasie
⁴⁷ dużo czasu spędzał w RFN
⁴⁸ wkrótce otrzymał obywatelstwo tego kraju
⁴⁹ dopiero
⁵⁰ wrócił
⁵¹ obecnie
⁵² córką
⁵³ mieszkają w Niemczech

CZY WIESZ, ŻE...

Los ciężko go doświadczył. Osierocony, wychowywał się w domu dziecka. Nie wie, kim by był, gdyby nie muzyka. Dziś jest dumnym mężem i ojcem dwójki dzieci.

Na świat przyszedł... w karetce, w drodze do szpitala. Początkowo wychowywali go dziadkowie: Ekaterina i Gavril, potem już tylko mama Vera. Gdy Jurij Shatunov miał 11 lat i matka podupała na zdrowiu, trafił do domu dziecka. To miało być rozwiązanie tymczasowe, ale podczas przygotowania do operacji Vera zmarła. Przez rok chłopiec zmieniał placówki, aż zaopiekowała się nim Valentina Tazikenova, która zadbała, by przeniesiono go do domu dziecka, w którym pracowała. Wydawało się, że Jurij znalazł swoje miejsce. Wtedy Valentina została mianowana dyrektorką innego ośrodka i musiała wyjechać. Tego już było dla chłopca za wiele. Uciekł z domu dziecka w poszukiwaniu opiekunki. Tak trafił do Orenburga, gdzie w 1986 roku rozpoczęła się historia grupy Łaskowij Maj. Z kolegą, Siergiejem Kuzniecowerem, Jurij nagrał na kasecie piosenkę „Biełyje rozy”. Mimo swojej skocznej melodii, opowiada ona o porzuceniu. 13-letni chłopiec, jakim był wówczas Jurij, już wtedy wiedział przecież, jak gorzkie to uczucie. Kasetę wysłali do lokalnego radia. Gdy usłyszał ją producent z Moskwy, Andrei Razin, przyjechał do domu dziecka i wkrótce uczynił z nastolatków gwiazdorów całego wschodniego bloku. Zamówień na koncerty było tak wiele, że zespół został „sklonowany”! W pewnym momencie koncertowało aż 12 boysbandów o nazwie Łaskowij Maj. Gdy w 1989 roku sprawa wyszła na jaw, grupa zakończyła działalność.

Niestety losy członków zespołu okazały się tragiczne. Perkusista Igor wypadł z okna na 4. piętrze. Klawiszowiec Michaił został zastrzelony na ulicy. Inny, Arwid, zginął w pożarze własnego domu. Jeszcze inny zatrul się alkoholem. Basista Wiaczesław zmarł na gruźlicę.

Jurij Gurow, pierwszy wokalista grupy, zginął w wypadku samochodowym, zaś jego brat Andriej trafił do więzienia o zaostrowym rygorze po tym, jak podczas awantury, w obronie żony, zabił sąsiada. W wieku 24 lat wyjechał do Niemiec, by studiować inżynierię dźwięku. Tam, w Sylwestra w 2001 roku, poznał Svetlanę.

„Nie była świadoma, że jestem znany i nie interesowała się moją twórczością. Dowiedziała się o wszystkim później i była przerażona” – śmieje się Jurij w rozmowie z „Na żywo”. 7 lat później wzięli ślub. W międzyczasie zostali rodzicami syna Dennisa (urodzony w 2006 r.). A w 2016 roku ich rodzina znów się powiększyła, gdy na świat przyszła Estella, nazywana przez ojca Księżniczką.

Jurij jest dumny z tego, że był obecny przy obu porodach i za każdym razem przecinał pępowinę. „Narodziny dziecka to ogromna radość, zwłaszcza gdy jest tak wyczekiwane. Trudno mi opisać, co czułem, gdy pierwszy raz wzięłem ją na ręce” – opowiada dumny tata. „Mam nadzieję, że to nie jest moja ostatnia pociecha” – dodaje.

Muzyka pomogła mu odnaleźć szczęście, ale jego marzeniem zawsze była rodzina. Dlatego to jej poświęca większość czasu. Spacerują, puszczają statki na jeziorze, jeżdżą na rowerze. Tylko nie muzykują razem. „Dennis nie chce śpiewać „Białych roz”. Nie widzę u niego zainteresowania muzyką. Ma inne hobby: gry komputerowe, filmy” – przyznaje. Ale może córka pójdzie w jego ślady? „Na razie jej główne zajęcie to intensywne ząbkowanie” – żartuje. Nie zapomina jednak o fanach, a oni o nim. Na 39. urodziny dostał od nich... mercedesa!

Wciąż koncertuje, w 2014 roku po raz pierwszy odwiedził Polskę. Był gwiazdą Festiwalu w Ostródzie. Obecnie pracuje nad nową płytą. Gdy fanki proszą go o całusa, grzecznie odmawia. „Za późno na całowanie” – mówi. Ale i tak na każdym koncercie otrzymuje masę listów z propozycją spotkania i miłosnymi wyznaniem.

Co na to Svetlana? „Jest trochę zazdrosna, ale rozumie specyfikę mojej pracy” – tłumaczy. Wie przecież, jak wiele jej zawdzięcza^{CVIII}.

VI. Извѣстные режиссёры. Znani reżyserzy

VI.1. Никита Михалков. Nikita Michalkow

Никита Сергеевич Михалков (fot. 62) – российский кинорежиссёр¹, актёр, народный артист², политический деятель³.

Никита родился в Москве в 1945 (тысяча девятьсот сорок пятом) году в творческой семье⁴.

Несколько лет он занимался⁵ в музыкальной школе, где обучался игре⁶ на фортепиано. Ещё до поступления в театральное училище⁷ Щукина в 1963 (тысяча девятьсот шестьдесят третьем) году, сыграл небольшую роль в кино⁸. Но широкая популярность была получена благодаря⁹ роли в фильме «Я шагаю по Москве»¹⁰. Из-за съёмок образование в училище пришлось оставить¹¹.

Первый фильм Михалкова как режиссёра появился в 1974 (сорок седьмом) году – «Свой среди чужих, чужой среди своих»¹². Скоро¹³ его фильмы получили множество¹⁴ наград, отечественных, зарубежных¹⁵. Кроме режиссуры снимается в фильмах¹⁶.

Михалков организовал «Студию ТриТэ» – продюсерское объединение¹⁷, которое с первого же¹⁸ фильма получило международное признание¹⁹.

В 1992 (девяносто втором) году Никита Михалков вошёл в состав²⁰ президиума международного фонда культуры России. В следующем году он стал председателем фонда²², в 1998 (девяносто восьмом) – председателем Союза кинематографистов²³.

Другие известные²⁴ фильмы Михалкова – «Утомлённые солнцем»²⁵, «Сибирский цирюльник»²⁶.

За всю свою биографию²⁷ Михалков снялся²⁸ в 41 (сорок одном) фильме, написал сценарий к 17 (семнадцати) лентам, продюсировал²⁹ 4 (четыре), являлся³⁰ режиссёром 20 (двадцати)^{СИХ}.

Обладатель³¹ «Золотого льва» Венецианского кинофестиваля³² в 1991 (девяносто первом) и номинант на премию³³ «Оскар» в 1993 (девяносто третьем) в категории «Лучший фильм на иностранном языке»³⁴ за фильм «Урга – территория любви». Лауреат премии «Оскар» в 1995 (девяносто пятом) в категории «Лучший фильм на иностранном языке» и Гран-при Каннского кинофестиваля³⁵ в 1994 (девяносто четвертом) за фильм «Утомлённые солнцем». Обладатель «Специального льва» Венецианского кинофестиваля в 2007 (две тысячи седьмом) за вклад в киноискусство^{36СХ}.

Никита Михалков основал винодельческий бизнес³⁷ (fot. 63) в 2009 (две тысячи девятом) году совместно³⁸ с партнёром Константином Тувькиным.

Братья Михалков и Кончаловский создали проект «Едим дома!»³⁹ (fot. 64). Их заведения будут представлять собой небольшие магазины, совмещённые с кафе⁴⁰.

¹ reżyser filmowy

² artysta ludowy

³ działacz polityczny

⁴ w twórczej rodzinie

⁵ kilka lat chodził do

⁶ uczył się gry

⁷ jeszcze przed studiami

w Szkole Teatralnej

⁸ zagrał niewielką rolę w filmie

⁹ dużą popularność zdobył

dzięki

¹⁰ „Chodząc po Moskwie”

¹¹ z powodu zdjęć do filmu

musiał porzucić naukę

¹² „Swoj wśród obcych,

obcy wśród swoich”

¹³ wkrótce

¹⁴ otrzymały mnóstwo

¹⁵ krajowych i zagranicznych

¹⁶ oprócz reżyserowania

sam gra w filmach

¹⁷ zjednoczenie

producenckie

¹⁸ które już po pierwszym

filmie

¹⁹ zdobyło międzynarodowe

uznanie

²⁰ wszedł w skład

²¹ międzynarodowej fundacji

²² w kolejnym roku został

przewodniczącym fundacji

²³ przewodniczącym Związku

Kinematografistów

²⁴ inne słynne

²⁵ „Spaleni słońcem”

²⁶ „Cyruлик syberyjski”

²⁷ w ciągu swojego życia

²⁸ wystąpił

²⁹ wyprodukował

³⁰ był

³¹ posiadacz

³² Festiwalu Filmowym

w Wenecji

³³ nominowany do

³⁴ „najlepszy film

obcojęzyczny”

³⁵ Festiwalu Filmowego

w Cannes

³⁶ sztukę filmową

³⁷ biznes winiarski

³⁸ wspólnie z

³⁹ stworzyli projekt „Jemy

w domu”

⁴⁰ lokale będą niewielkimi

sklepami, połączonymi

z kawiarniami

⁴¹ posiada udziały

⁴² w jednym z największych

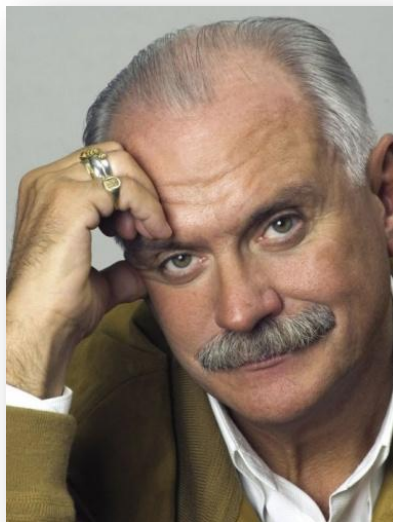
zakładów wydobywania

diamentów

Никита Михалков владеет долей⁴¹ в одном из крупнейших алмазобрабатывающих заводов⁴² России «ЧелПром-Даймонд». Михалкову принадлежит лесное хозяйство арендующее⁴³ в Павловском районе Нижегородской области⁴⁴ около 30 (тридцати) тысяч гектаров лесного массива⁴⁵ и переработкой лесоматериалов, производством мебели⁴⁶.

Михалков придерживается государственных, монархических убеждений⁴⁷. До 2011 (две тысячи одиннадцатого) являлся Председателем Общественного совета⁴⁸ при Министерстве обороны РФ^{СХ}.

⁴³ należy gospodarstwo
leśne wynajmowane
⁴⁴ obwodzie
niżegorodzkim
⁴⁵ hektarów lasów
⁴⁶ przetwórstwo
materiałów drzewnych,
produkcja mebli
⁴⁷ jest zwolennikiem
państwowych
monarchistycznych
poglądów
⁴⁸ był przewodniczącym
Rady Społecznej

CZY WIESZ, ŻE...

W 2003 roku braterski duet filmowców wpadł na pomysł utworzenia w Rosji sieci pod szyldem „Jemy w domu”, serwującej wyłącznie rodzime produkty, w przeciwieństwie do wraźnych zachodnich fast foodów. Na wdrożenie projektu Michalkow i Konczałowski poprosili prezydenta o miliard rubli. Prezydentowi idea się spodobała, zaaprobował ją i przekazał plan pod kuratelę wicepremiera Arkadija Dworkowicza, zajmującego się w rządzie zagadnieniami gospodarczymi.

Filmowi bracia wstrzelili się z biznes planem idealnie. Wyroby z sieci zachodnich fast foodów zaczęły jakiś czas temu szkodzić rosyjskim żołądkom. Do usunięcia McDonalda czy Burger Kinga z Rosji wzywali deputowani z trybuny parlamentu, a publicyści w licznych artykułach pisali o wyższości tradycyjnych rosyjskich potraw nad podstępными cheeseburgerami. Jednym z naczelných haseł w dobie sankcji (wprowadzonych przez Putina zakazów wwozu zachodnich artykułów spożywczych) jest „importozamieszczenie” [импортозамещение], czyli zastąpienie rzeczy z importu rodzimą produkcją. Nie bardzo ta akcja na razie wychodzi, gdyż Rosja produkuje za mało, by zaspokoić potrzeby rynku w pełnym zakresie. Ale od czego są dobre pomysły osób obsługujących politykę Kremla?

Nikita Michalkow od dawna jest uważany za podnóżek Władimira Putina, realizujący zamówienie na patriotyczną sztukę dla mas. A że przy okazji kręci lody (tu konkretnie zapewne patriotyczne śledziki i barszczyki) na chwałę własnego portfela, cóż, każdy orze jak może. To po pierwsze, a po drugie, za obsługiwanie angielskiego króla należy się premia.

Idealny rodzinny interes ma wesprzeć żona Konczałowskiego (pozującego ostatnio na buddyjskiego mnicha i filozofa), aktorka Julia Wysocka, lansująca się jako wybitny znawca kuchni. Występuje w popularnych programach telewizyjnych propagujących gotowanie, ma w Moskwie dwie knajpy, należy do niej marka „Jemy w domu” (która teraz ma objąć również sieć szybkiej gastronomii). Dziennikarz rozgłośni Echo Moskwy Siergiej Parchomienko dostrzega w rwetesie wokół planu sieci rosyjskiego „szybkiego jedzenia” jedynie świetną akcję promocyjną dla tych lokali Wysockiej. Aktorka ma w planach rozszerzenie działalności gastronomicznej.

Całe to zamieszanie to rzecz świetnie charakteryzująca dzisiejszą Rosję. Oto dwie znane osoby chcą założyć sieć knajpek. To nie budowa elektrowni jądrowej czy zawrócenie biegu syberyjskich rzek, tylko mała gastronomia. I taką sprawą zajmuje się osobiście prezydent, który zleca pilotowanie projektu wicepremierowi. Oraz wydziela z budżetu państwa, na który składają się podatnicy, miliard rubli na dobrą wróżbę. „Najśmieszniejsze jest to, że nikt nie prosi Putina o pieniądze na drogi” – skomentował jeden z użytkowników Twittera^{CXII}.

CZY WIESZ, ŻE...

Służba Bezpieczeństwa Ukrainy uznała Nikitę Michałkowa za osobę non grata z zakazem wjazdu na 5 lat.

Że Nikita Siergiejewicz wielkim artystą jest, wiadomo nie od dziś. Że wywodząc się z kilkupokoleniowej inteligencji, posiada stempel wybitnego intelektualisty, również. Jego rozmowy i wykłady stanowią intelektualną ucztę. W 2011 roku w „Żywym Żumalu” założył blog, gdzie w formie wideo wypuszcza półgodzinne pogadanki, każda warta zobaczenia. Blog do dziś cieszy się niesłabnącą popularnością. Problem z tym wybitnym człowiekiem polega na tym, że wszedł on w rolę nadwornego artysty Kremla i nadając sobie lordowski tytuł oraz prawa, uniósł się ponad resztą społeczeństwa.

Będąc członkiem Społecznej Rady przy Ministerstwie Obrony, jeździł po Moskwie na sygnale, odpowiadając krytykom, że „Członkowie Ministerstwa od zawsze jeżdżą na sygnale, tak było, jest i będzie”. Zresztą rajdy Michałkowa po Moskwie – także bez sygnału i pod prąd – są jej mieszkańcom powszechnie znane. W 1999 roku podczas wykładu w Domu Kinematografów został (niecelnie) obrzucony jajkami przez dwóch nac bolszewików. Kiedy ochrona trzymała jednego z napastników za ręce, Michałkow podbiegł i z całej siły kopnął go w twarz. Chwilę po incydencie, z godnością pana leżącego chłopów po mordzie powiedział do kamery: „Zdążyłem jednemu zajechać”.

Niechęć internautów wzbudziła jego krytyka anonimowości w sieci i postulaty pociągania do odpowiedzialności blogerów. Sam zamierzał wytoczyć sprawę Artiemowi Lebediewowi za to, że ten zamieścił na swoim blogu karykatury „Spalonych słońcem 2”. Głosił także pogląd, że Rosyjskie Stowarzyszenie Twórców powinno otrzymywać dochody ze wszystkich materiałów, piosenek, filmów, zdjęć itd. zamieszczonych w Internecie.

Michałkow został wreszcie wybrany na przewodniczącego Sojuszu Kinematografów, nie uzyskując 2/3 głosów, a zatem niezgodnie z przepisami. W środowisku filmowym do dziś jego legitymacja jest podważana.

Lewitowanie ponad „pospółstwem” bogatego aroganckiego artysty to jedno. Drugie to relacje z prezydentem. Częste spotkania i zażyłość z Władimirem Putinem nie byłyby niczym nagannym, gdyby nie to, że Michałkow niemalże transformuje politykę Kremla na błyskotliwe figury retoryczne; i „konserwatywną rewolucję”, i wojnę na Ukrainie, i zwalczanie opozycji. Prawdopodobnie motywacją są jego rzeczywiste poglądy, niemniej jednak w wielu kręgach mówi się, że Michałkow ze stołka reżysera wskoczył w kostium propagandzisty.

W 2007 roku wraz z dwoma kolegami po fachu wystosował pismo do Władimira Putina, by ten wystartował na trzecią kadencję. List nie tylko przypominał wiernopoddańcze apele *narodnych chudożników* do Partii, ale w swej istocie nawoływał do złamania konstytucji! 3 lata później Michalkow wydał „Prawo i Prawda. Manifest Oświeconego Konserwatyzmu”. W normalnych warunkach rozmyślenia nad przyszłością Rosji zostałyby to uznane za twórcze, analityczne i przenikliwe dzieło, które weszłoby w poczet rosyjskiego konserwatyzmu. Niestety, mimo wielu krytycznych uwag wobec dzisiejszej Rosji i jej establishmentu, dokument nazbyt przypominał retorykę obecnej władzy (konsolidacja władzy, odrzucenie modelu zachodniego, walka z korupcją, władza jednostki i prawosławie itd.). Manifest został też zaanektowany przez Jedną Rosję „w ramach dyskusji nad jej dalszym działaniem”.

Nikita Siergiejewicz lubi krytykować młodzież. Raz zarzuca jej patologizowanie języka rosyjskiego, innym razem niezrozumienie wolności, aż wreszcie brak patriotyzmu i w związku z tym konieczność innego modelu wychowania. Jakiego? Wiadomo, tradycyjnego, w duchu Caratu (Michalkow jest monarchistą), Cerkwi (deklaruje się jako wierzący), Ojczyzny i jej wielkiej przeszłości (zwłaszcza Wielka Wojna Ojczyźniana). Pomimo 70 lat, reżyser pozostaje nadsprawny fizycznie i intelektualnie. Jednak zza wielkich okularów wyzierają zmarszczone brwi wszechwiedzącego starca, który jak niektórzy w Polsce „nie odda Rosji gówniarzom”. Natomiast zawsze gotów jest pogrozić młodzieży palcem, przyozdobionym w potężny sygnet ze złota. Bogaty lew salonowy, konserwatysta *bon vivant*, niby wykorzystuje zdobycze współczesnego świata, ale jednocześnie pozostaje nieufny wobec nowych prądów myślowych, które ten świat niesie.

Trzeba mu jednak oddać sprawiedliwość. Nie raz krytykował władzę za korupcję i brak pomysłu na Rosję, a społeczeństwo i samego siebie za poddaństwo i bierność. Mimo poparcia włączenia Krymu w skład Federacji, stanął w obronie ukraińskiego reżysera Olega Siencowa, osobiście prosząc Putina o jego uwolnienie. Michalkow potrafi spojrzeć na wydarzenia przez pryzmat historii, a nie w perspektywie wpisów na Twitterze i doniesień medialnych. Widzi zatem więcej niż opozycja i władza^{CXIII}.

VI.2. Андрéй Таркóвский. Andriej Tarkowski

Андрéй Арсéньевич Таркóвский (fot. 65) – кинорежиссёр¹, сценарист².

Андрéй Таркóвский родился³ в 1932 (тысяча девятьсот тридцать втором) году в небольшом селе Костромской области⁴. Детство Андрéя прошло в городе⁵ Юрьевце. Затем семья переехала⁶ в Москву, где Андрéй начал учёбу⁷ в школе. А с началом войны вместе с матерью вернулся в родное село⁸, отец же отправился⁹ на фронт. В 1943 (сорок третьем) году семья снова возвращается¹⁰ в Москву.

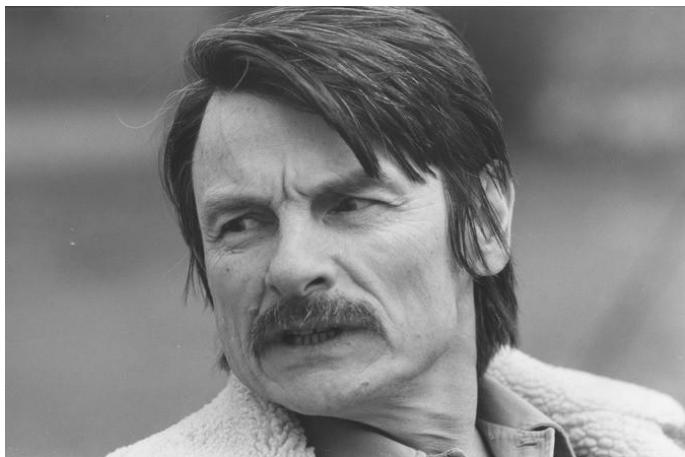
Высшее образование¹¹ Таркóвский начал получать¹² в 1951 (пятьдесят первом) году в институте востоковедения¹³. Но вскоре осознал¹⁴, что не слишком увлекается выбранной им профессией¹⁵. В 1953 (пятьдесят третьем) году отправился работать коллектором в тайгу¹⁶ в экспедиции от института «Нигризолото». Именно за год тяжёлой работы¹⁷ в Сибири осознал своё желание стать режиссёром¹⁸, так что после возвращения¹⁹ в 1954 (пятьдесят четвёртом) году поступил во ВГИК²⁰ (Всероссийский государственный институт кинематографии имени С.А. Герасимова).

Первой работой²¹ Таркóвского как режиссёра стала картина «Убийцы»²² в 1956 (пятьдесят шестом) году. Вместе²³ с Кончаловским были написаны сценарии²⁴ к фильмам «Антарктида – далёкая страна»²⁵, «Каток и скрипка»²⁶.

В 1962 (шестьдесят втором) году в получил престижную награду²⁷ на Венецианском фестивале²⁸ за фильм «Иваново детство»²⁹. Следующие³⁰ фильмы Таркóвского: «Андрéй Рублёв», «Зеркало»³¹, «Солярис».

Затем вместе с братьями³² Стругацкими Таркóвский пишет сценарий «Сталкера». Работает³³ над фильмами «Ностальгия», «Время путешествия»³⁴, «Жертвоприношение»³⁵. Всё это время много путешествует³⁶ по Европе (Швеции, Германии, Италии³⁷).

В 1985 (восемьдесят пятом) году врачи³⁸ поставили Таркóвскому страшный диагноз – рак. После курса лечения состояние³⁹ Таркóвского не улучшилось, он скончался⁴⁰ в 1986 (восемьдесят шестом) году^{CXIV}.

¹ режисер filmowy

² scenarzysta

³ urodził się

⁴ w niewielkiej wiosce w obwodzie kostromskim

⁵ dzieciństwo Andrieja

⁶ przebiegało

⁷ potem rodzina

⁸ przeniosła się do

⁹ zaczął naukę

¹⁰ po wybuchu wojny

¹¹ razem z matką wrócił do

¹² rodzinnej wioski

¹³ ojciec zaś wyruszył

¹⁴ znów powracają

¹⁵ wykształcenie wyższe

¹⁶ zaczął pobierać

¹⁷ Instytucie Orientalistyki

¹⁸ wkrótce uświadomił sobie

¹⁹ niezbyt interesuje go

²⁰ wybrany zawód

²¹ wyruszył jako zbieracz

²² próbek do tajgi

²³ w ciągu roku ciężkiej pracy

²⁴ uświadomił sobie, że

²⁵ chce zostać reżyserem

²⁶ po powrocie

²⁷ rozpoczął studia we

²⁸ Wszzechrosyjskim

²⁹ Państwowym Instytucie

³⁰ Kinematografii

³¹ pierwszą pracą

³² był film „Zabójcy”

³³ razem

³⁴ napisał scenariusze

³⁵ „Antarktyda – daleki kraj”

³⁶ „Walec i skrzypce”

³⁷ otrzymał prestiżową nagrodę

³⁸ festiwalu filmowym

³⁹ w Wenecji

⁴⁰ „Dzieciństwo Iwana”

³⁰ kolejne

³¹ „Zwierciadło”

³² potem wspólnie z braćmi

³³ pracuje

³⁴ „Czas podróży”

³⁵ „Ofiarowanie”

³⁶ w tym czasie dużo podróżuje

³⁷ Niemczech, Włoszech

³⁸ lekarze

³⁹ stan

⁴⁰ nie poprawił się, zmarł

CZY WIESZ, ŻE...

Uważany za jednego z największych artystów w historii sztuki filmowej. Jego filmy zdobywały nagrody m.in. na festiwalach w Cannes i Wenecji. Andriej Tarkowski już za życia uchodził za twórcę legendarnego. Na jego drodze stała choroba^{CXV}.

CZY WIESZ, ŻE...

Zrobił w życiu 7 filmów, żył 54 lata. „Jego życie w Rosji było pełne kłopotów. Zresztą szukał ich sam, mając bardzo niezależny charakter i odwagę realizowania swoich wizji artystycznych” – przyznał Jerzy Ilg. Na planie Tarkowski był despotą. Gość Trójki opowiadał m.in., jak podczas pracy przy jednym z obrazów, kiedy filmowany był płonący dom, zacięła się jedna z kamer. Reżyser zażądał wtedy, żeby dom został odbudowany i ponownie podpalony. „Za pół miliona koron wybudowano dla niego ten dom, żeby mógł zrealizować swoją wizję artystyczną” – powiedział Ilg^{CXVI}.

VI.3. Эльдár Рязáнов. Eldar Riazanow

Эльдár Александрович Рязáнов (fot. 66) – режиссёр, сценарист¹, актёр – родился в городе² Куйбышев (ныне³ Самара) в 1927 (тысяча девятьсот двадцать седьмом) году.

В школьные годы⁴ много времени проводил за книгами⁵, планировал стать писателем⁶, однако незадолго до окончания школы-десятилетки⁷ передумал, и написал заявление⁸ в Одесское мореходное училище⁹. Так и не дождаввшись ответа из училища¹⁰, поступил на факультет режиссуры во ВГИК¹¹, где до момента окончания¹² института в 1950 (пятидесятом) году занимался в мастерской¹³ Григория Козинцева.

Окончив институт, срежиссировал множество¹⁴ документальных сюжетов для различных киножурналов¹⁵. За киноочерк «Остров Сахалин»¹⁶ получил приз на Каннском кинофестивале¹⁷ 1955-го (пятьдесят пятого) года. В этом же¹⁸, 1955 (пятьдесят пятом) году, был приглашён в киностудию¹⁹ «Мосфильм», на базе которой совместно с²⁰ С.Н. Гуровым, создал фильм-ревю «Весенние голоса»²¹.

Известным на весь Советский Союз²² стал на следующий день после выхода²³ на экраны культовой комедии «Карнавальная ночь»²⁴ в 1956 (пятьдесят шестом) году.

В последующие двадцать лет²⁵, в период творческой зрелости²⁶ режиссёра, Рязанов сотрудничает с невероятно талантливым сценаристом²⁷ Эмилем Брагинским. В результате творческого союза двух гениев²⁸ свет увидели такие шедевры мирового кинематографа²⁹ как: «Берегись автомобиля»³⁰, «Ирония судьбы, или С лёгким паром!»³¹, «Служебный роман»³², «Вокзал для двоих»³³ и некоторые другие³⁴. Все эти картины пользовались оглушительным успехом³⁵ и получили статус культовых, а их герои стали символами эпохи³⁶.

Всего же на счету³⁷ режиссёра около трёх десятков картин³⁸. Кроме того³⁹ Эльдár Рязанов является соавтором сценариев большей части своих картин⁴⁰, автором нескольких пьес и книг⁴¹.

Был президентом⁴² Академии кинематографических наук «Ника».

Скончался после долгой болезни⁴³ в 2015 (две тысячи пятнадцатом) году^{CXVII}.

¹ scenarzysta
² urodził się w mieście
³ obecnie
⁴ w latach szkolnych
⁵ dużo czasu spędzał przy książkach
⁶ zostać pisarzem
⁷ jednak niedługo przed ukończeniem szkoły dziesięcioletniej
⁸ rozmyślił się i napisał podanie
⁹ Szkoły Morskiej w Odessie
¹⁰ nie doczekawszy się odpowiedzi
¹¹ rozpoczął studia we Wszechrosyjskim Państwowym Instytucie Kinematografii
¹² do chwili ukończenia
¹³ w studiu
¹⁴ wyreżyserował mnóstwo
¹⁵ filmów dokumentalnych dla różnych czasopism filmowych
¹⁶ szkic filmowy „Wyspa Sachalin”
¹⁷ otrzymał nagrodę Festiwalu Filmowego w Cannes
¹⁸ w tym samym roku
¹⁹ zaproszono go do studia filmowego
²⁰ wspólnie z
²¹ rewią filmową „Wiosenne głosy”
²² słynny na cały Związek Radziecki
²³ stał się na drugi dzień po wyjściu
²⁴ „Noc karnawałowa”
²⁵ w ciągu kolejnych 20 lat
²⁶ w okresie dojrzałości twórczej
²⁷ współpracował z nadzwyczaj utalentowanym scenarzystą
²⁸ twórczego związku dwóch geniuszy
²⁹ powstały takie arcydzieła kina światowego
³⁰ „Uwaga, samochód”
³¹ „Ironia losu” („Szczęśliwego Nowego Roku”)
³² „Romans biurowy”
³³ „Dworzec dla dwojga”
³⁴ wiele innych
³⁵ wszystkie te filmy cieszyły się oszałamiającą popularnością
³⁶ bohaterowie stali się symbolami epoki
³⁷ łącznie na koncie
³⁸ około 30 filmów
³⁹ oprócz tego
⁴⁰ jest współautorem większości scenariuszy do swoich filmów
⁴¹ kilku sztuk i książek
⁴² prezesem
⁴³ zmarł po długotrwałej chorobie

CZY WIESZ, ŻE...

Eldar Riazanow cieszył się przez ponad pół wieku nieoficjalnym tytułem „głównego komediopisarza Rosji”. Ale czy filmował on faktycznie komedie? I tak, i nie. Nie bez powodu reżyser mawiał: „Nigdy nie starałem się, aby komedia była zabawna. Staralem się, aby była prawdziwa. A jeśli udawało się przy tym rozśmieszyć widza – to fantastycznie”.

Eldar Riazanow zaczynał jako dokumentalista, i do tego z powodzeniem: nakręcony przezeń reportaż o Sachalinie zdobył nawet w 1955 roku nagrodę na międzynarodowym festiwalu w Cannes. Los zgotował mu jednak inną drogę w kinematografii. Pierwsza noworoczna komedia w jego reżyserii, „Sylwestrowa noc”, wywołała furorę. Takich pięknych, świątecznych i przy tym jaskrawych obrazów w ZSRR w owym czasie nie było. W roli głównej zadebiutowała Ludmiła Gurczenko, odkryta przez Riazanowa gwiazda radzieckiej kinematografii. Zresztą, praktycznie wszyscy aktorzy, którzy choć raz zagrali w filmie Riazanowa, błyskawicznie urastali do rangi znakomitości, i reżyser z zadziwiającym uporem zapraszał ulubionych aktorów do kolejnego filmu. Widzowie z zachwytem przyjęli i awanturniczy musical „Huzarska ballada”, opowiadający historię rosyjskiej oficer Nadieżdy Durowej, odważnie walczącej z Francuzami w czasie wojny z Napoleonem, i film „Strzeż się samochodu” o szlachetnym złodzieju samochodów, w którym parodia przeplata się z satyrą, a melodramat z kryminałem, i „Dworzec dla dwojga”, wzruszającą nastrojową opowieść o spotkaniu muzykanta ze stolicy i kelnerki z prowincji. Jednak od 40 lat największą chyba popularnością cieszy się wśród Rosjan noworoczna komedia „Szczęśliwego nowego roku!”. W tym też filmie reżyser wykorzystał swój ulubiony chwyt, kiedy to nieprawdopodobna historia zatapia się w obyczaj i w rezultacie powstaje niezwykle połączenie tego, co umowne i tego, co życiowe. Jednocześnie prawie wszystkie filmy Riazanowa stanowią swoiste fotografie tamtejszej epoki, tamtejszych realiów, jak też krytyczne spojrzenie na rzeczywistość – ironię i pobłażanie dla ludzkich słabości.

Reżyser mówił o swoich filmach, jak o dzieciach: „Nie powstydzę się żadnego ze swoich filmów. Być może, jeden udał się lepiej, drugi mniej, jeden lepiej odzwierciedlił rzeczywistość, drugi mniej. Ale wszystkie dzieci są moje. Mówię o filmach: wszystkie one były spłodzone z miłości. Ja je kocham, choć u wszystkich jest swój własny los. Niektórym się bardzo poszczęściło – taki los spotkał „Szczęśliwego nowego roku”, „Strzeż się samochodu” i „Okrutny romans”. Inne filmy, z mojego punktu widzenia, gorsze nie są, choć im się z różnych przyczyn nie powiodło. Jakkolwiek by było, wszystkie one są moimi dziećmi”.

Znakomity reżyser sprawdził się jako pisarz, poeta, dramaturg, scenarzysta, aktor, prowadzący. Za serię programów telewizyjnych o życiu francuskich gwiazd filmowych Riazanow został wyróżniony najwyższym państwowym odznaczeniem Francji – Orderem Legii Honorowej. Eldar Riazanow zdobywał nagrody na międzynarodowych festiwalach w Madrydzie, Delhi, Brukseli itd.

Powszechnie wiadomo, że Eldar Riazanow całe życie pisał wiersze. Prawie wszystkie jego filmy przepelnione są poezją i muzyką. Muzyczne fragmenty są nie tylko oprawą filmów, ale też skupieniem jego reżyserskiej myśli...

Wśród ostatnich filmów mistrza jest „Andersen. Życie bez miłości”. Być może nie należy on do najdoskonalszych w kinematografii reżysera, ale niewątpliwie jest to film najbardziej osobisty i psychologiczny. A jeden z jego filmów – „Muzyka życia” – jest o samym Riazanowie. Z lekka utykając, pod parasolem, ten wielki człowiek o dobrym i prostodusznym spojrzeniu idzie aleją ku swym widzom, aby opowiedzieć nareszcie kilka słów o sobie, przeczytać swoje najlepsze wiersze i raz jeszcze posłuchać z nami pieśni ze swoich najlepszych filmów...^{CXVIII}

CZY WIESZ, ŻE...

Za swoje filmy – 28 fabularnych i 22 dokumentalne – nie otrzymał Oscarów ani Złotych Palm. Ale te obrazy dla rodzimego widza są więcej niż kultowe – wręcz rytualne. Bo, co robią Rosjanie w największe i najbardziej ukochane święto – w noworoczny wieczór? Tylko proszę nie odpowiadać, że piją, bo to rozumie się samo przez się, ale akurat przy tej okazji bez przesady.

Oni od 39 lat włączają telewizory, by obejrzeć ten sam co roku film, „Ironia losu” („Ironija sudby albo s legkim parom!” – powiedzonkiem „z lekką parą” Rosjanie witają wychodzących z bani), który u nas nieszczęśliwie zatytułowano „Szczęśliwego Nowego Roku”. Znają go na pamięć, dialogi, jak sami mówią, „rozpiłowali na cytaty”. Jeśli nawet patrzą niezbyt uważnie, bo przecież święto też absorbuje, to czekają na moment, w którym pijany Ippolit nad świątecznym półmiskiem zaczyna kręcić nosem: „Jakim paskudztwem, jakim paskudztwem...”. A potem naród od Kamczatki do Kaliningradu już chórem, zaśmiewając się, kończy frazę „... jest ta wasza ryba w galarecie”. I tak co roku. Ten telewizyjny noworoczny seans jest dla Rosjan rytuałem, jak, nie przymierzając, u nas pasterka. I to nie tylko dla tych pogrążonych w przeszłości, trawionych nostalgią za Związkiem Radzieckim. Całkiem młodzi też „mówią Riazanowem”. Reżyser również w duszach pogrobowców imperium namacał czułą strunę i dla nich stał się prorokiem we własnym kraju. Jak nasz Stanisław Bareja, tylko jeszcze bardziej^{CXIX}.

VI.4. Сергѣй Бондарчѹк. Siergiej Bondarczuk

Сергѣй Фѣдорович Бондарчѹк (fot. 67) – актѣр, кинорежиссѣр¹, сценарист, нарѣдний артист СССР².

Сергѣй родилсѣя в небольшѣм селѣ³ Белозѣрка Херсонской ѣбласти⁴ Украйны в 1920 (тысяча девѣтьсот двадцѣтом) годѹ. Дѣтство⁵ Сергѣя Бондарчѹка бѣло проведено⁶ в Ёйске и Таганрѣге. Там он увлѣксѣя актѣрским мастерством⁷. Пѣзже начал играть⁸ в драматическом театрѣ Таганрѣга. Сергѣй решил⁹ избрѣть себѣ карьерѹ актѣра.

С 1938 (тридцѣть восьмѣго) по 1941 (сѣрок пѣрвый) год Сергѣй Бондарчѹк училсѣя в театральной училищѣ¹⁰ Ростѣва. Когда же началсѣя Великая Отѣчественная война¹¹, образование пришлось прервѣть¹². Сергѣй отправилсѣя¹³ на фронт.

Бѣсшее образование бѣло получѣно¹⁴ во Всѣроссийском государственном¹⁵ институтѣ кинематографий Герасимова. ВГИК Бондарчѹк окончил¹⁶ в 1948 (сѣрок восьмѣм) годѹ, училсѣя на актѣрском факультѣте.

Дебѹт в кино Бондарчѹка состоялсѣя¹⁷ в 1948 (сѣрок восьмѣм) годѹ – фильм «Молодая гвардия»¹⁸. Во время съѣмок¹⁹ Сергѣй познакомилсѣя со своей бѹдущей жѣной²⁰ – Инной Макаровой. В том жѣ годѹ²¹ они поженились. У них родилсѣя дѣчка²² – Натѣля. В 1959 (пѣтьдѣсят девѣтом) годѹ женилсѣя во второй раз²³, на актѣрисѣ²⁴ Ирине Скѣбцевой. Вмѣсте пѣра прожила 35 (тридцѣть пѣть) лет, вырѣстила двоих дѣтѣй²⁵: дѣчку и сѣна.

Как режиссѣр дебѹтировал²⁶ в 1959 (пѣтьдѣсят девѣтом) годѹ, сняв фильм «Судьба человека»²⁷.

Среди известных режиссѣрских работ²⁸ Бондарчѹка: «Война и мир»²⁹, «Ватерлоо», «Они сражались за Родину»³⁰, «Красные колокола»³¹, «Борис Годунов» и многие другие³².

За всю жизнь³³ Сергѣй Бондарчѹк сыграл более чем³⁴ в 30 (тридцѣти) фильмах.

Также занимѣлсѣя преподаванием³⁵. Он был профессором ВГИКа.

Последняя³⁶ режиссѣрская работа Сергѣя «Тихий Дон» так и не была завершена до его смерти³⁷. Окончѣтельный³⁸ монтаж картины закончил его сын Фѣдор Бондарчѹк.

Сергѣй Бондарчѹк умер от инфаркта миокарда³⁹ в 1994 (девяносто четвѣртом) годѹ в Москвѣ^{CXX}.

¹ режисер filmowy

² scenarzysta, artysta ludowy ZSRR

³ urodził się w niewielkiej wiosce

⁴ obwodzie chersońskim

⁵ dzieciństwo

⁶ spędził

⁷ zafascynował się aktorstwem

⁸ później zaczął grać

⁹ postanowił wybrać

¹⁰ szkole teatralnej

¹¹ po wybuchu Wielkiej

Wojny Ojczyźnianej

¹² musiał przerwać

edukację

¹³ wyruszył

¹⁴ wykształcenie wyższe

zdołał

¹⁵ we Wszechrosyjskim

Państwowym

¹⁶ ukończył

¹⁷ miał miejsce

¹⁸ „Młoda gwardia”

¹⁹ podczas kręcenia filmu

²⁰ poznał swoją przyszłą

żonę

²¹ w tym samym roku

²² córka

²³ ożenił się po raz drugi

²⁴ aktorkę

²⁵ wychowali dwójkę dzieci

²⁶ zadebiutował

²⁷ kręcąc film „Los

człowieka”

²⁸ wśród najslynniejszych

prac reżyserskich

²⁹ „Wojna i pokój”

³⁰ „Oni walczyli za ojczyznę”

³¹ „Czerwone dzwony”

³² wiele innych

³³ w ciągu całego życia

³⁴ zagrał w ponad

³⁵ nauczaniem

³⁶ ostatnia

³⁷ nie została ukończona

przed jego śmiercią

³⁸ ostateczny

³⁹ zawał serca

CZY WIESZ, ŻE...

Dziełem życia Bondarczuka jest siedmiogodzinna ekranizacja „Wojny i pokoju” (1967), uchodząca za najdroższy film w dziejach kina (ok. 100 mln dol. według ówczesnych cen), wyróżniona Oscarem dla filmu nieanglojęzycznego. Specjalista od wielkich widowisk był pierwszym reżyserem radzieckim, któremu zaproponowano udział w międzynarodowej koprodukcji z udziałem zachodnim („Waterloo”, 1970). W latach 1971-1986 był przewodniczącym Związku Filmowców ZSRR, stając się reprezentantem partyjnego betonu, co znalazło swój wyraz w stosunku władz Związku do filmowców „niepokornych” jak Andriej Tarkowski. W czasach gorbaczowowskiej pierestrojki odsunięty od władzy próbował nakręcić nową wersję powieści Michaiła Szołochowa „Cichy Don”, uzupełnioną o te fragmenty, które zostały usunięte z wersji Gierasimowa z powodów ideologicznych. Prace nad filmem przerwała śmierć reżysera, ostatecznie „Cichy Don” dokończył syn Bondarczuka, Fiodor, w 2006 roku^{CXXI}.

VI.5. Андрей Звягинцев. Andriej Zwiagincew

Андрей Петрович Звягинцев (fot. 68) – российский режиссёр, автор фильмов «Изгнание»¹, «Возвращение»², «Елена»³, «Левиафан»⁴, «Нелюбовь»⁵.

Появившись на свет⁶ в Новосибирске в 1964 г. (тысяча девятьсот шестьдесят четвёртом году), первые несколько месяцев жизни⁷ Андрей находился в селе⁸ Новомихайловка. Его родители развелись⁹, и 5-летний (пятилетний) Андрей остался жить¹⁰ с мамой, школьной учительнице¹¹ русского языка и литературы.

В 16 (шестнадцать) он записался в театральную студию¹² Льва Белова при Новосибирском ТЮЗе¹³ (Театр юного зрителя). Позже Белов набрал¹⁴ на базе этой студии свой курс в местном театральном училище¹⁵, куда был принят¹⁶ и Андрей. Диплом об окончании училища¹⁸ Андрей получил¹⁹ в 1984-ом (восемьдесят четвёртом) году. Он остался²⁰ в ТЮЗе.

Вскоре его призвали в армию²¹. Служба проходила в Новосибирском военном ансамбле²², где Звягинцев был конферансье²³. Вместе с ансамблем²⁴ он выступал на концертах в разных гарнизонах.

В 1986-ом (восемьдесят шестом) году, вернувшись из армии²⁵, Андрей принял решение²⁶ ехать в Москву. Он поступил в ГИТИС²⁷ (Российский институт театрального искусства). Там он учился на актёрском факультете²⁸. Иногда Андрей снимался в телесериалах²⁹ в эпизодах, снимал рекламу³⁰.

На Ren TV состоялся³¹ дебют Андрея в качестве³² режиссёра. Им был снят³³ фильм в рамках цикла с названием «Чёрная комната»³⁴. В 2003 (две тысячи третьем) году зрители смогли³⁵ оценить полнометражную картину «Возвращение»³⁶. Следующий³⁷ фильм Звягинцев снял³⁸ в 2007-ом (две тысячи седьмом) году. Его название – «Изгнание»³⁹. Картину признали лучшим⁴⁰ фильмом российской программы на Московском фестивале.

В 2011-ом (две тысячи одиннадцатом) году Звягинцев снял свою третью картину⁴¹. Это социальная драма «Елена»⁴². На канском фестивале состоялась⁴³ премьера. Режиссёр получил приз⁴⁴ жюри.

В 2014 (две тысячи четырнадцатом) году свет увидел⁴⁵ фильм «Левиафан»⁴⁶, ставший обладателем «Золотой пальмовой ветви»⁴⁷ Каннского кинофестиваля и номинированный на⁴⁸ «Оскар» в категории «Лучший иностранный фильм»⁴⁹.

Режиссёр на протяжении⁵⁰ шести лет был в браке с актрисой⁵¹ Ириной Гринёвой. Вторая⁵² жена режиссёра – монтажёр⁵³ Анна Матвеева. В 2009 (две тысячи девятом) году у семейной пары⁵⁴ родился сын Пётр.

В 2017 (две тысячи семнадцатом) году новый фильм Звягинцева «Нелюбовь»⁵⁵ был удостоен приза жюри кинофестиваля в Каннах⁵⁶.

- 1 „Wygnanie”
- 2 „Powrót”
- 3 „Elena”
- 4 „Lewiatan”
- 5 „Niemiłość”
- 6 urodził się
- 7 pierwsze kilka lat życia
- 8 spędził w wiosce
- 9 rodzice rozwiedli się
- 10 pozostał
- 11 szkolną nauczycielką
- 12 zapisał się do studia teatralnego
- 13 Akademycki Teatr Młodzieży „Globus”
- 14 kompletował
- 15 swój rocznik w miejscowej szkole teatralnej
- 16 do którego przyjęto
- 17 kończąc szkołę
- 18 dyplom ukończenia szkoły
- 19 otrzymał
- 20 pozostał
- 21 wkrótce dostał wezwanie do wojska
- 22 odbywał w Nowosybirskim Zespole Wojskowym
- 23 konferansjerem
- 24 razem z zespołem
- 25 po powrocie z wojska
- 26 podjął decyzję
- 27 rozpoczął studia w Rosyjskim Instytucie Sztuki Teatralnej
- 28 na wydziale aktorstwa
- 29 czasami grał w serialach telewizyjnych
- 30 kręcił filmy reklamowe
- 31 miał miejsce
- 32 w charakterze
- 33 nakręcił
- 34 „Czarny pokój”
- 35 widzowie mogli
- 36 film pełnometrażowy „Powrót”
- 37 kolejny
- 38 nakręcił
- 39 „Wygnanie”
- 40 film uznano za najlepszy
- 41 nakręcił trzeci film
- 42 dramat społeczny „Elena”
- 43 na festiwalu w Cannes miała miejsce
- 44 otrzymał nagrodę
- 45 świat zobaczył
- 46 „Lewiatan”
- 47 za który otrzymał „Złotą Palmę”
- 48 był nominowany do
- 49 najlepszy film nieanglojęzyczny
- 50 przez
- 51 był żonaty z aktorką
- 52 drugą
- 53 montażystką
- 54 małżeństwu
- 55 „Niemiłość”
- 56 otrzymał nagrodę jury na festiwalu w Cannes

CZY WIESZ, ŻE...

Złoty Glob, główne nagrody na festiwalach w Wenecji i Cannes i blisko 30 nominacji do najważniejszych wyróżnień filmowych świata. Twórczość Andrieja Zwiagincewa jest wyjątkową formą sztuki. Niemal każdy film rosyjskiego reżysera jest dostrzeżony i doceniony. W czym tkwi niezwykłość produkcji Zwiagincewa? Jakich tematów dotyka w swej pracy? Andriej Zwiagincew zaliczany jest do grona najważniejszych współczesnych reżyserów. Można go określić mianem portrecisty rosyjskiego życia społecznego. Z dnia na dzień, po tym, jak jego „Powrót” zdobył w 2003 roku Złotego Lwa na festiwalu w Wenecji, znalazł się wśród najważniejszych twórców Europy.

„Kino Zwiagincewa daje nam szansę zobaczenia tego, jak wygląda życie, m.in. bogatego mieszczaństwa, które w największy sposób skorzystało na zmianach polityczno-gospodarczych w ostatnich kilkunastu latach. W dużej części ukazuje Rosję taką, jaka jest. Nawet tytuł najnowszego filmu „Niemiłość” odnosi się do tego, że można ją traktować również jako kraj ludzkiej beznadziei. Brakuje tam najdrobniejszych więzi społecznych czy miłości państwa do obywatela” – powiedział filmoznawca dr Łukasz Jasina.

Z dzieł reżysera m.in. „Eleny” czy „Lewiatana” wylania się obraz Rosji, jako kraju bez zasad spajających społeczeństwo i jednoczących je wokół wspólnych wartości. Dr Łukasz Jasina zwrócił uwagę, że twórczość Zwiagincewa ukazuje też rozpad więzi rodzinnych u współczesnych Rosjan^{CXXIII}.

CZY WIESZ, ŻE...

O Zwiagincewie zrobiło się głośno za sprawą „Lewiatana”, który w 2015 roku przegrał walkę o Oscara z polską „Idą”. Rosyjskie władze raczej ucieszyły się z takiego wyniku. Film okrzyknięto antyrosyjskim oszczerstwem i skandalem, który w złym świetle stawia cały naród, a reżyser zyskał pewność, że państwowych pieniędzy na swoje kolejne produkcje na pewno nigdy nie dostanie. Tak Andriej Zwiagincew stał się z jednej strony wrogiem, a z drugiej twórcą, na którego zwrócono jeszcze większą uwagę^{CXXIV}.

VIV. Звёзды рúсского балéта. Gwiazdy baletu rosyjskiego

VII.1. Сергéй Дя́гилев. Siergiej Diagilew

Сергéй Пáвлович Дя́гилев (fot. 69) – рúсский театральнóй и художественнóй дéятель¹, пёрвый балéтный импресáрио XX (двадцáтого) вéка, котóрый прослáвил рúсское искúсство за рубежóм². Вмéсте³ с Алексáндром Никола́евичем Бенуá сóздал художественное объединéние «Мíр искúсства»⁴, соредáктор одноимённого журналá⁵. Организáтор вýставок рúсского искúсства⁶, исторíческих рúсских концéртóв, «Рúсских сезóнов»⁷ (fot. 70) за границей. Сздáл⁸ труппу «Рúсские балéты Дя́гилева» (fot. 71).

Сергéй Дя́гилев родíлся в 1872 (ты́сяча восемьсóт сéмьдесят вторóм) годú, в Новгородской губéрнии в дворя́нской семье⁹. Мать умерла при егó рождéнии¹⁰ – Серёжу воспитáла мáчеха¹¹, образовáнная и интеллигéнтная жéнщина¹². Сам Сергéй хорошó пел¹³, игрáл на фортепиáно, рисовáл.

В 1896 (ты́сяча восемьсóт девяно́сто шестóм) годú Дя́гилев окóнчил юридíческий факультéт¹⁴ Петербúргского университетá, параллельно занимáясь в консерватории¹⁵. Нéкоторое врéмя¹⁶ Сергéй Пáвлович был редáктором журналá¹⁷ «Ежегóдник имперáторских теáтров»¹⁸, состоял чинóвником по осóбым поручéниям¹⁹ при канцеля́рии имперáторских теáтров. Пóсле увольнéния²⁰ со слúжбы Дя́гилев занялся организáцией вýставки старíнного²¹ рúсского портрэта сначáла²² в Росси́и, потóм за рубежóм²³, а тáкже ежегóдными²⁴ концéртами рúсских артíстов за границей.

В 1908 (ты́сяча девятьсóт восьмóм) Сергéй Дя́гилев в́ывез в Парíж рúсские óперы «Борíс Годунóв» Модéста Мýсоргского, «Руслáн и Людмíла» Миха́йла Глínки и дрúгие²⁵. В 1909 (ты́сяча девятьсóт девя́том) состоялись и пёрвые совмéстные óперно-балéтные²⁶ «Рúсские сезóны» в Парíже. В послéдующие гóды он стал²⁷ в́ывозíть тóлько балéт, котóрый пóльзовался огрóмным успéхом²⁸.

С начáлом Пёрвой мировóй войны²⁹ С. Дя́гилев навсегдá покíнул³⁰ Росси́ю, сздáл за границей постóянно дéйствующую³¹ труппу «Рúсский балéт» Сергéя Дя́гилева, котóрая просуществовáла³² до 1929 (двадцáть девя́того) гóда. В течéние³³ 20 (двадцáтí) лет в егó антрепрíзе работáли³⁴ сáмые выдаю́щиеся балетмéйстеры своего врéмени³⁵ – Миха́йл Фóкин, Ва́цлав Нижíнский. Егó спектакли оформля́ли³⁶ Алексáндр Бенуá, Никола́й Рёрих, Анри́ Эмиль Бенуá Ма́йсс, Пáбло Пика́ссо и др. Для сотрúдничества³⁷ Сергéй Дя́гилев привлéк тáкже крупнéйших музыкáнтов³⁸ и начина́ющую талáнтливую³⁹ молодёжь. У негó работáли⁴⁰ Морíс Равéль, Клод Дебюссí. Дя́гилев привлéк начина́ющих рúсских композíторов: Ёгоря Стравíнского и молодóго Сергéя Прокóфьева.

¹ działacz teatralny i artystyczny
² rozslawił sztukę rosyjską za granicą
³ wspólnie
⁴ stworzył stowarzyszenie artystyczne „Świat sztuki”
⁵ współredaktor czasopisma o takim samym tytule
⁶ wystaw sztuki rosyjskiej
⁷ „Rosyjskich sezonów”
⁸ założył
⁹ w gubernii nowogrodzkiej w rodzinie szlacheckiej
¹⁰ matka zmarła podczas jego narodzin
¹¹ wychowywała macocha
¹² kobieta wykształcona i inteligentna
¹³ dobrze śpiewał
¹⁴ ukończył wydział prawa
¹⁵ równolegle ucząc się w konserwatorium
¹⁶ przez pewien czas
¹⁷ czasopisma
¹⁸ „Rocznik teatrów cesarskich”
¹⁹ był urzędnikiem do specjalnych zadań
²⁰ zwolnieniu
²¹ zajął się organizacją wystawy starego
²² najpierw
²³ za granicą
²⁴ corocznymi
²⁵ i inne
²⁶ odbyły się pierwsze wspólne operowo-baletowe
²⁷ w kolejnych latach zaczął
²⁸ który cieszył się olbrzymim sukcesem
²⁹ po wybuchu I wojny światowej
³⁰ na zawsze opuścił
³¹ stworzył za granicą cały czas działającą
³² istniała
³³ na przestrzeni
³⁴ firmie pracowały
³⁵ najwybitniejsi baletmistrzowie tamtych czasów
³⁶ dekoracje do spektakli wykonywali
³⁷ do współpracy
³⁸ zaangażował najwybitniejszych muzyków
³⁹ początkującą utalentowaną

У Сергѣя Дягилева танцевали лучшие⁴¹ балерины и танцовщики Мариинского и Большого театров⁴² – Анна Павлова, Тамара Карсавина, Нижинские.

Именно благодаря гастроллям⁴³ труппы Сергѣя Дягилева балетное искусство пережило⁴⁴ ренессанс. Созданные в его антрепризе⁴⁵ балеты до сих пор являются украшением⁴⁶ крупнейших балетных сцен мира⁴⁷. Они идут⁴⁸ в Москве, Петербурге, Париже, Лондоне, Нью-Йорке.

Сергей Дягилев умер⁴⁹ в 1929 (двадцать девятом) году в Венеции – на воде, как ему в юности предсказала⁵⁰ цыганка^{CXXV}.

⁴⁰ pracowali
⁴¹ tańczyli najlepsi
⁴² Teatru Maryjskiego i Wielkiego
⁴³ właśnie dzięki występom gościnnym
⁴⁴ sztuka baletowa przeżyła
⁴⁵ stworzone w jego firmie
⁴⁶ do dziś są ozdobą
⁴⁷ największych scen baletowych świata
⁴⁸ są wystawiane
⁴⁹ zmarł
⁵⁰ jak mu w młodości przepowiedziała

CZY WIESZ, ŻE...

Syn oficera rosyjskiej armii Siergiej Pawłowicz Diagilew od dziecka wyróżniał się nienagannymi manierami. Wychowywany przez ciotki (matka zmarła przy porodzie), mówił też płynnie po francusku i niemiecku, uwielbiał muzykę. Jednym słowem – był idealnym kandydatem na bywalca arystokratycznych salonów.

Gdy jednak w 1890 roku przyjechał na studia do Petersburga z odległego Permu, zorientował się, że on, potomek drobnej szlachty (dziadek dorobił się na produkcji wódki), jest nikim. A jedyną szansą, by zaistnieć w wielkim świecie, jest dla niego sztuka.

Wprawdzie jako artysta nie zrobił kariery, ale miejsce w historii zapewnił sobie jako niezwykle impresario i menedżer – pierwszy o tak wielkich dokonaniach w dziejach sztuki. Odkrył przed światem zachodnim kulturę rosyjską – muzykę, operę, balet. Potrafił ryzykować, na żadne z przedsięwzięć nie żałował pieniędzy, z reguły cudzych, ale sam czasami znajdował się na finansowym dnie.

Miał niesamowitą intuicję, odkrywał talenty, potrafił artystów łączyć w twórcze pary dające wspaniałe rezultaty. W jego Baletach Rosyjskich rozkwitły największe indywidualności taneczne XX wieku: Niżyński, Balanchine, Lifar. Dla Diagilewa pracowali Strawiński, Debussy i Prokofiew, ale także Picasso, Miró czy Ernst.

Ekscentryk i skandalista, lubiący luksus, ale też świetnie znający się na sztuce i niesłychanie despotyczny. Wymagał uległości nie tylko od tancerzy, ale i od kolejnych kochanek^{CXXVI}.

VII.2. Ма́йя Плисе́цкая. Maja Plisiecka

Ма́йя Миха́йловна Плисе́цкая (fot. 72) – великая¹ ру́сская балери́на, облада́тельница мно́жества² награ́д, актри́са, хорео́граф.

Ма́йя родила́сь³ в 1925 (ты́сяча девятьсо́т два́дцать пя́том) го́ду в Москве́ в семье́ актри́сы немо́го кино⁴ и сове́тского управле́нца⁵.

В 1932 (ты́сяча девятьсо́т три́дцать второ́м) го́ду семья́ перебра́лась⁶ на Шпи́цберген, где оте́ц сна́чала⁷ был дире́ктором «А́рктику́гля», а зате́м – ко́нсулом СССР⁸. В Шпи́цбергене одинна́дцатиле́тняя⁹ Ма́йя впервы́е¹⁰ появи́лась на сце́не. Она испо́лняла роль¹¹ в о́пере «Русáлка».

По возвра́щении¹² в столи́цу во вре́мя о́тпуска¹³ в 1934 (три́дцать четвёрто́м) го́ду Плисе́цкую записа́ли в Моско́вскую хореографиче́скую шко́лу.

В 1937 (три́дцать се́дьмо́м) о́тца Ма́йи аресто́вали по подо́зрению в изме́не ро́дине¹⁴, а че́рез год расстре́ляли без суда́ и сле́дствия¹⁵. Оте́ц Ма́йи был реабилитиро́ван¹⁶ посме́ртно, в эпо́ху хрущёвской о́ттепели¹⁷. Че́рез год по́сле аре́ста¹⁸ о́тца забра́ли и ма́му, пра́мо из за́ла¹⁹ Большо́го теа́тра, где шёл спекта́кль в испо́лнении²⁰ её сестры́.

Ма́ть вме́сте с грудны́м бра́том Ма́йи²¹ была́ со́слана²² в Каза́хстан, и ли́шь²³ в 1941 (со́рок пе́рвом) го́ду ей уда́лось верну́ться²⁴ в Москву́. Двена́дцатиле́тнюю²⁵ Ма́йю удочери́ла²⁶ те́тя Сулми́фь, в проти́вном слу́чае осироте́вшим де́тям грози́л де́тский дом²⁷.

За день до нача́ла война́²⁸ состоя́лся выпу́ска́й конце́рт²⁹, пе́рвый профе́ссиональный дебу́т бу́дущей³⁰ прима́-балери́ны.

Вме́сте с ма́терью и бра́тьями³¹ Ма́йя отпра́вилась в эвакуа́цию³² в Свердло́вск, где занима́ться бале́том не бы́ло возмо́жности³³. И всё же и́менно³⁴ в Свердло́вске де́вушка впервы́е испо́лни́ла па́ртию умира́ющего ле́бедя́ в постано́вке³⁵ сво́ей те́ти, Сулами́фьи Мессере́р.

В 1942 (со́рок второ́м) го́ду семья́ Плисе́цких верну́лась³⁶ из эвакуа́ции в Москву́, а в 1943 (со́рок тре́тьем) го́ду Ма́йя с о́тличием о́кони́ла хореографиче́ское учи́лище³⁷. Как и мно́гие выпу́ска́йцы³⁸, Плисе́цкая была́ при́нята в кордебале́т Большо́го теа́тра³⁹. Москв́а уви́дела её «Умира́ющего ле́бедя́» и была́ покоре́на⁴⁰.

Вско́ре⁴¹ тала́нтливой балери́не ста́ли доверя́ть центра́льные ро́ли⁴². В пе́рвом же сезо́не Плисе́цкая станце́вала⁴³ Ма́шу в «Щелкунчи́ке»⁴⁴, зате́м⁴⁵ Ми́рту в «Жизе́ли», она́ была́ пе́рвой фе́ей⁴⁶ О́сени в «Золу́шке»⁴⁷, Ки́три в «Дон-Кихо́те». В «Спя́щей красáвице»⁴⁸ Ма́йя сна́чала испо́лняла ро́ли фе́й⁴⁹, посте́пенно добра́вшись до⁵⁰ Авро́ры. Особе́нно запо́мнились зри́телям⁵¹ её Оде́тта и Оди́лия в «Лебе́дином о́зере»⁵².

Вско́ре Плисе́цкая ста́ла⁵³ прима́-балери́ной Большо́го теа́тра.

Ма́йя Плисе́цкая просла́вилась не то́лько как великоле́пная танцо́вщица⁵⁴, но и как тала́нтливый хорео́граф-постано́вщик и балетме́йстер⁵⁵. К сожа́лению, в конце́⁵⁶ 80-х (восе́мидеся́тых) го́дов балери́на была́ вы́нуждена уй́ти⁵⁷ с гла́вной балетно́й пло́щадки страны́⁵⁸. Причи́ной стал конфли́кт с руково́дством⁵⁹.

¹ wielka
² posiadaczka mnóstwa
³ urodziła się
⁴ w rodzinie aktorki kina niemego
⁵ radzieckiego dygnitarza
⁶ rodzina przeniosła się
⁷ najpierw
⁸ a potem – konsulem ZSRR
⁹ jedenastoletnia
¹⁰ po raz pierwszy
¹¹ wykonała rolę
¹² po powrocie
¹³ w czasie urlopu
¹⁴ ojca aresztowano, podejrzewając go o zdradę ojczyzny
¹⁵ po roku rozstrzelano bez sądu i śledztwa
¹⁶ został zrehabilitowany
¹⁷ w czasie odwilży chruszczowowskiej
¹⁸ rok po aresztowaniu
¹⁹ bezpośrednio z sali
²⁰ gdzie trwał spektakl w wykonaniu
²¹ razem z bratem Maji w wieku niemowlęcym
²² została zesłana
²³ dopiero
²⁴ powrócić
²⁵ dwunastoletnią
²⁶ przysposobiła
²⁷ w przeciwnym razie osieroconym dzieciom groził dom dziecka
²⁸ dzień przed wybuchem wojny
²⁹ odbył się koncert absolwentów
³⁰ przyszłej
³¹ razem z matką i dziećmi
³² zostali ewakuowani
³³ nie było możliwości
³⁴ pomimo tego właśnie
³⁵ po raz pierwszy wykonała rolę umierającego łabędzia w inscenizacji
³⁶ powróciła
³⁷ ukończyła z wyróżnieniem szkołę choreograficzną
³⁸ jak i wielu absolwentów
³⁹ została przyjęta do corps de ballet
⁴⁰ zobaczyła jej „umierającego łabędzia” i była zachwycona
⁴¹ wkrótce
⁴² zaczęto powierzać główne role
⁴³ zatańczyła
⁴⁴ „Dziadku do orzechów”
⁴⁵ potem
⁴⁶ pierwszą wróżką
⁴⁷ „Kopciuszku”

В качестве балетмейстера, сотрудничая с другими⁶⁰ хореографами и режиссёрами, Майя Плисецкая поставила⁶¹ балеты «Анна Каренина», «Раймонда», «Чайка»⁶², «Дама с собачкой»⁶³. Балерина работала руководителем Римского⁶⁴ театра оперы и балета, а после – Испанского национального⁶⁵ балета. Она сотрудничала с Рудольфом Нуриевым и Роланом Пети, с Михаилом Барышниковым и Морисом Бежаром.

Она снялась во многих лентах, среди⁶⁶ которых были и драматические роли, и экранизации балетных постановок⁶⁷, и отдельные номера.

Первым мужем⁶⁸ Плисецкой стал балетмейстер Марис Лиёпа, однако, этот союз продлился всего три месяца⁶⁹. Второго супруга⁷⁰, композитора Родиона Щедрина, Майя встретила на вечере⁷¹ у Лили Брик, роковой⁷² музы Владимира Маяковского. В 1958 (пятьдесят восьмом) году они поженились и прожили вместе более⁷³ полувека. Детей у пары не было, поскольку⁷⁴ Майя сознательно отказалась от материнства⁷⁵.

Майя прожила долгую жизнь⁷⁶, оставив богатое творческое наследие⁷⁷. Её талант и вклад в историю русского балета бесценны.

Она умерла⁷⁸ в 2015 (две тысячи пятнадцатом) году в одной из ведущих мюнхенских клиник⁷⁹, на восемьдесят девятом году жизни⁸⁰. Официальная причина смерти – сердечный приступ.

Однако могилы Майи нет ни⁸¹ в Москве, ни в Мюнхене. Танцовщица завещала развеять свой прах вместе с прахом мужа⁸² над Россией^{CXXVII}.

⁴⁸ „Śpiącej królownie”
⁴⁹ najpierw wykonywała
 role wróżek
⁵⁰ aż doszła do roli samej
⁵¹ szczególnie widownie
 zapamiętali
⁵² „Jeziorko łabędzim”
⁵³ wkrótce została
⁵⁴ zasłynęła nie tylko jako
 wspaniąca tancerka
⁵⁵ utalentowany choreograf-
 reżyser i baletmistrz
⁵⁶ niestety, pod koniec
⁵⁷ musiała opuścić
⁵⁸ główną scenę baletową kraju
⁵⁹ kierownictwem
⁶⁰ jako baletmistrz
 współpracowała z innymi
⁶¹ wystawiła
⁶² „Mewa”
⁶³ „Dama z pieskiem”
⁶⁴ pracowała jako
 kierownik Rzymskiego
⁶⁵ a potem –
 Hiszpańskiego
 Narodowego
⁶⁶ wystąpiła w wielu
 filmach, wśród
⁶⁷ występów
⁶⁸ pierwszym mężem
⁶⁹ jednak ten związek
 trwał zaledwie 3 miesiące
⁷⁰ drugiego męża
⁷¹ poznała na wieczorku
⁷² feralnej
⁷³ pobrali się i wspólnie
 żyli ponad
⁷⁴ nie mieli dzieci, ponieważ
⁷⁵ świadomie zrezygnowała
 z macierzyństwa
⁷⁶ przeżyła długie życie
⁷⁷ pozostawiając bogate
 twórcze dziedzictwo
⁷⁸ zmarła
⁷⁹ w jednej z najważniejszych
 klinik w Monachium
⁸⁰ w wieku 89 lat
⁸¹ jednak grobu Maji nie ma ani
⁸² poleciła rozsiać swoje prochy
 razem z prochami męża

CZY WIESZ, ŻE...

Kiedy tańczyła na urodzinach Stalina, bała się spojrzeć mu w oczy. Mimo że przez lata zatrzymywano ją w granicach radzieckiej Rosji, zrobiła światową karierę.

Odetta-Odylia, czyli biały i czarny łabędź, główne postaci w „Jeziorku łabędzim” tańczone zazwyczaj przez jedną tancerkę, była jej popisową rolą. Niezwykle gibka, elastyczna, poruszająca rękoma i dłońmi tak płynnie, że publiczność miała wrażenie, iż patrzy na niezwyklej gracji ptaka. Maja Plisiecka wykonywała tę choreografię od wczesnej młodości do... 60. roku życia.

Wybitna primabalerina urodziła się 20 listopada 1925 roku w Moskwie. Jej ojciec, dyplomata, został zamordowany w czasie stalinowskich czystek. Matka, aktorka kina niemego, po wyroku na męża spędziła lata w łagrach. Plisiecką pod opiekę wzięła dalsza rodzina i wysłała do szkoły baletowej.

Od 1943 roku była związana z Teatrem Bolszoi. W autobiografii „Ja, Maja Plisiecka” opisuje panującą tam atmosferę i rządzące miejscem zasady. Bolszoi był zawsze blisko władzy. To na spektakle baletowe – apolityczne w swej wymowie – zapraszano wieczorami światowych przywódców, którzy przyjeżdżali na Kreml w interesach. Wielu z nich podziwiała Plisiecką na scenie. Na bankietach po tych spektaklach dostawała propozycje wyjazdów zagranicznych. Jednak władze odmawiały jej paszportu aż do 1959 roku, gdy pierwszy raz pojechała na tournée do Stanów Zjednoczonych.

W czasie długiej kariery tańczyła całą klasykę baletową: od Aurory w „Śpiącej Królownie”, przez Kitri w „Don Kichocie” do Julii w „Romeo i Julii”.

Podczas nowojorskich pokazów solo „Umierający łabędź” (choreografia Michaiła Fokina z 1905 roku) publiczność zgotowała jej tak wielką owację, że musiała zatańczyć całość jeszcze raz, a pisarz Truman Capote wspominał, że widział dorosłych mężczyzn płaczących ze wzruszenia. „Sukcesem tancerki jest, kiedy publiczność oglądająca balet mówi: >Tak, wierzę<” – komentowała swój sukces w jednym z wywiadów z lat 80.

Plisiecka chciała sprawdzić się także we współczesnym repertuarze, jednak zgodę na to dostała tylko na krótko w latach 60. – współpracowała wówczas z Maurice'em Bejartem czy Rolandem Petitem.

Tancerki chętnie rzucały swoich przedwojennych narzeczonych i wiązały się z dygnitarzami nowej władzy. Plisiecka się temu nie poddała – w 1958 roku wyszła za mąż za kompozytora Rodiona Szchedrina, z którym przeżyła całe życie. Z nim stworzyła spektakle „Anna Karenina”, „Mewa” – była tam choreografką i kreowała postaci. On zaaranżował dla niej także „Carmen” Georges’a Bizeta i tak powstała „Carmen suite” w choreografii Alberta Alonso, w której tańczyła główną rolę.

W latach 80. była dyrektorem artystycznym zespołów baletowych w Rzymie i Madrycie. W październiku 1987 roku występowała w Nowym Jorku razem z Michaiłem Barysznikowem i Rudolfem Nuriejewem – rosyjskimi tancerzami, którzy uciekli na Zachód – oraz zespołem tańca współczesnego Martha Graham Dance Company podczas wieczoru otwierającego sezon.

W 1990 roku całkowicie rozstała się z Teatrem Bolszoi. Jak opowiadała podczas spotkania w Warszawie w 2008 roku, przestała zgadzać się z wizją artystyczną Jurija Grigorowicza, szefa baletu. Brak stałego miejsca zaangażowania nie odebrał jej jednak zawodowych propozycji – prowadziła kursy mistrzowskie, występowała, otrzymywała liczne odznaczenia i zaszczyty, w tym polski Złoty Medal „Zasłużony Kulturze Gloria Artis”. Mieszkała z mężem w Monachium^{CXXVIII}.

CZY WIESZ, ŻE...

Była córką żydowskiej aktorki i przemysłowca rozstrzelanego w 1938 roku z rozkazu Stalina. Jako „wróg ludu” jej matka została deportowana na wiele lat do Kazachstanu. Maja pozostała w Moskwie. W wieku 9 lat rozpoczęła naukę w szkole baletowej, a 11 lat zadebiutowała na scenie Teatru Bolszoi w „Śpiącej Królownie”. W jaki sposób dziecko, które straciło rodziców, mogło być tak silne wewnętrznie i zdyscyplinowane? „Uratowała mnie sztuka” – wyjaśnia. „Koncentrowałam się na tańcu i chciałam, aby rodzice byli ze mnie dumni”.

W 1943 roku weszła w skład zespołu baletowego Teatru Bolszoi. Z bólem wspomina tamte czasy – nadzór KGB oraz nieustające starania, by uzyskać od rządu wyjaśnienia dotyczące swego losu. Bilety na przedstawienia z jej udziałem były natychmiast sprzedawane, a ona sama jako gwiazda

przedstawiana zagranicznym gościom, mimo że nie pozwalano jej wyjechać za granicę. Nawet w 1956 roku, gdy w końcu zdobyła międzynarodowe uznanie jako jedna z najlepszych rosyjskich baletnic w tańcu klasycznym i nowoczesnym. Dopiero w 1959 roku wyjechała z Teatrem Bolszoi na tournée po USA i Kanadzie. Po odejściu na emeryturę Galiny Ułanowej (legendarnej primabaleriny Teatru Bolszoi w latach 1944-1960) Maja z olśniewającą techniką, talentem aktorskim i wybitnym słuchem muzycznym zajęła jej miejsce już po 2 latach.

W książce „Ja, Maja Plisiecka” opisuje nie tylko zdyscyplinowane życie tancerki, lecz także daje wgląd w 70 lat rosyjskiej historii, od Stalina do pierestrojki. Mówi o swojej przeszłości, stracie ojca, intrygach w teatrze i ogólnej sytuacji politycznej w byłym ZSRR. Paradoksalnie dziecko wrogów państwa stało się dumą narodu. Tańczyła dla Stalina z okazji jego urodzin. „Bałam się i byłam bardzo zdenerwowana” – mówi. „Patrzyłam na publiczność i zastanawiałam się, kto z nich jest odpowiedzialny za los mojej rodziny”.

Maja jest znana z zawadiackiego charakteru. Mimo wielu sprzeciwów wprowadziła elementy tańca nowoczesnego do Teatru Bolszoi. Zaprosiła do współpracy największych choreografów świata: Rolanda Petita i Maurice’a Bejarta. Otwarta na każdy eksperyment, posiadająca żywą wyobraźnię i żywiąca nieskończoną miłość do tańca, primabalerina rozwijała własny styl. Z jej rzadkim talentem taneczno-aktorskim wykreowała wiele niepowtarzalnych ról. Najsławniejsze to podwójna rola Odetty-Odylii w „Jeziorze Łabędzim”, Kitri w „Don Kichocie” czy Carmen w „Carmen-Suita”. Dziś, w wieku 80 lat, jest wymagająca nauczycielką, która daje lekcje tańca na całym świecie. „Oczywiście nie mogę podskoczyć tak wysoko jak kiedyś, ale wciąż czuję moją starą energię”.

W filmie „Maja Plisiecka – moje życie, mój taniec”, który jest intymnym wywiadem z tancerką, wykorzystano fragmenty spektakli z jej udziałem (m.in. Raymonda, „Carmen-Suita”, „Romeo i Julia”, „Jezioro Łabędzie”, „Spartakus”, „Don Kichot”, „Isadora”, „Noc Walpurgi”) nagrane w latach 1945-1977 w Teatrze Bolszoi^{CXXIX}.

VII.3. Анна Пáвлова. Anna Pawłowa

Рúсская балерина, педагог, постановщик¹ Анна Пáвловна Пáвлова (fot. 73) родилась² в 1881 (ты́сяча восемьсо́т восемьдесят пёрвом) году в Петербурге в семье солдата и прачки³. По некоторым источникам⁴, она была внебрачной дочерью еврейского банкира⁵.

В 1891 (ты́сяча восемьсо́т девяносто пёрвом) году поступила на балетное отделение⁶ Петербургского театрального училища⁷ (ны́не⁸ Академия русского балета имени А.Я. Вагáновой). В 1899 (ты́сяча восемьсо́т девяносто девятом) году по окончании училища⁹ Пáвлова была принята¹⁰ в труппу кордебалета Императорского балета Мариинского театра¹¹. Дебютировала¹² в маленькой роли в балете «Тщётная предосторожность»¹³, затем¹⁴ в «Баядерке» Людвига Минкуса.

В 1903 (ты́сяча девятьсо́т третьем) году ей была доверена¹⁵ партия Жизели в одноимённом балете¹⁶ Адольфа Адана, где молодая балерина смогла поразить публику¹⁷ глубиной психологической трактовки образа и красотой танца¹⁸.

В 1906 (ты́сяча девятьсо́т шестом) году Анна Пáвлова стала балериной Императорской сцены¹⁹.

Всероссийскую²⁰ славу принесли балерине гастроли²¹ с труппой Фокина в Москве в 1907 (девятьсо́т седьмом) году. Для неё Фокин поставил²² концертный номер «Лебедь» (пóзже «Уми́рающий лебедь»)²³ на музыку Камилля Сен-Санса²⁴, ставший впоследствии²⁵ поэтическим символом русской хореографии и самой балерины.

Она участвовала²⁶ в спектаклях «Русского балета» Сергея Дягилева в Париже и в Лондоне.

В 1909 (девятьсо́т девятом) году Анна Пáвлова впервые²⁷ выступила с самостоятельной постановкой²⁸ в Суворинском театре в Петербурге, выбрав²⁹ для своего дебюта «Ночь»³⁰ Анто́на Рубинштейна.

В 1910 (девятьсо́т десятом) году Пáвлова, создав собственную³¹ труппу, отправилась в кругосветное балетное турне³².

В 1912 (девятьсо́т двенадцатом) году Пáвлова, осев³³ в Англии, купила дом в районе Хэмпстед Лондона³⁴, где проводила короткий отпуск³⁵. В своей студии³⁶ балерина начала обучать английских детей балетному искусству³⁷, в дальнейшем они вошли в состав³⁸ её труппы.

В 1914 (девятьсо́т четырнадцатом) году Пёрвая мировая война³⁹ застала её в Берлине, где балерина была ненадолго задержана как «русская шпионка»⁴⁰. Пáвлова вернулась⁴¹ в Россию, но затем со своей труппой отправилась через океан⁴² и в течение долгого времени гастролировала⁴³ по Северной и Южной Америке⁴⁴. Октябрьский переворот⁴⁵ 1917 (семнадцатого) года она встретила⁴⁶ в Латинской Америке.

За⁴⁷ 22 (двадцать два) года бесконечных⁴⁸ турне Пáвлова проехала на поезде более⁴⁹ полумиллиона километров, дала около девяти тысяч⁵⁰ спектаклей. Балерина два десятилетия⁵¹ давала по восемь-девять спектаклей в неделю⁵², позволяя себе отдых лишь⁵³ раз в году – 31 (тридцать пёрвого) декабря⁵⁴.

¹ reżyser
² urodziła się
³ w rodzinie wojskowego i praczki
⁴ według innych źródeł
⁵ była nieślubną córką żydowskiego bankiera
⁶ rozpoczęła naukę na wydziale baletu
⁷ Szkoły Teatralnej
⁸ obecnie
⁹ po ukończeniu szkoły
¹⁰ przyjęto ją
¹¹ corps de ballet Cesarskiego Teatru Maryjskiego
¹² zadebiutowała
¹³ „Córka źle strzeżona”
¹⁴ potem
¹⁵ powierzono jej
¹⁶ w balecie pod tym samym tytułem
¹⁷ mogła zachwycić publiczność
¹⁸ głębią psychologicznej interpretacji postaci i pięknem tańca
¹⁹ sceny Cesarskiej
²⁰ ogólnorosyjską
²¹ występy gościnne
²² wyreżyserował
²³ „Łabędź” (potem „Umierający łabędź”
²⁴ do muzyki Camille Saint-Saënsa
²⁵ który stał się potem
²⁶ uczestniczyła
²⁷ po raz pierwszy
²⁸ samodzielną reżysurą
²⁹ wybierając
³⁰ „Noc”
³¹ stworzyła własną
³² wyruszyła w baletowe tournée dookoła świata
³³ zamieszkała
³⁴ dzielnicy Londynu Hampstead
³⁵ spędzała krótki urlop
³⁶ w swoim studiu
³⁷ zaczęła uczyć angielskie dzieci sztuki baletowej
³⁸ które potem weszły w skład
³⁹ I wojna światowa
⁴⁰ na krótki czas zatrzymano ją jako „szpiega rosyjskiego”
⁴¹ powróciła
⁴² ale wkrótce wyruszyła ze swoją trupą za ocean
⁴³ przez długi okres czasu występowała gościnnie
⁴⁴ Ameryce Północnej i Południowej

Последнее выступление⁵⁵ Павловой состоялось⁵⁶ в Лондоне в 1930 (тысяча девятьсот тридцатом) году.

В 1931 (тридцать первом) году Анна Павлова скончалась в Гааге⁵⁷. Её прах был захоронен на кладбище⁵⁸ недалеко от её дома в Лондоне.

Приз Петербургской международной балетной премии⁵⁹ Dance Open – хрустальный пуант⁶⁰ (fot. 74), созданный⁶¹ в 1913 (тысяча девятьсот тринадцатом) году художником⁶² Борисом Фредманом-Клюзелем со слепка⁶³ ноги балерины Анны Павловой, является одной из уважаемых⁶⁴ наград балетного искусства⁶⁵.

⁴⁵ Rewolucja
Październikowa
⁴⁶ zastała ją
⁴⁷ w ciągu
⁴⁸ niekończących się
⁴⁹ pociągami ponad
⁵⁰ 9 tysięcy
⁵¹ 20 lat
⁵² 8-9 spektakli w tygodniu
⁵³ wypoczynek tylko
⁵⁴ grudnia
⁵⁵ ostatni występ
⁵⁶ odbył się
⁵⁷ zmarła w Hadze
⁵⁸ prochy pochowano na
cmentarzu
⁵⁹ nagrodą w Petersburskim
Międzynarodowym
Festiwalu Baletowym
⁶⁰ są kryształowe pointy
(baletki)
⁶¹ stworzone
⁶² artystę
⁶³ odlewu
⁶⁴ jest jedną z najbardziej
poważanych
⁶⁵ sztuki baletowej

CZY WIESZ, ŻE...

Pavlova – deser australijski i nowozelandzki (fot. 75), rodzaj torcika bezowego udekorowanego bitą śmietaną oraz świeżymi owocami, najczęściej truskawkami, malinami, kawałkami brzoskwini bądź owocami kiwi.

Nazwa pochodzi od nazwiska rosyjskiej primabaleriny Anny Pawłowej – tradycja głosi, że pierwszy raz został przygotowany podczas pobytu tancerki w Perth w 1926 lub 1929 roku przez szefa kuchni hotelu Esplanade. Jednak do autorstwa deseru pretendują także Nowozelandczycy, twierdząc, że przyrządzono go w Wellington podczas tournée Pawłowej w 1926 roku^{CXXXI}.

CZY WIESZ, ŻE...

Legendarną tancerką stała się już za życia. Jej niesamowity taniec zachwycał widzów nie tylko w rodzinnym Petersburgu, ale także w Londynie, Nowym Jorku, Paryżu. Jej postać wzbudzała zachwyt, ale i zazdrość współczesnych jej balerin. Była prawdziwą, wielką gwiazdą. Do sukcesu doszła ciężką pracą – skończyła szkołę tańca w Petersburgu, czytała ogromne ilości książek dotyczące tabaletu, spędzała całe dni na wykańczających treningach. Żyła krótko, ale bardzo intensywnie. Nic nie zapowiadało, że mała Jura, jak mówiła na nią matka, córka praczki i żołnierza, stanie się miłością całego narodu rosyjskiego. Chorowita, biedna, pełna kompleksów – czy w życiu takiego dziecka może stać się cud? A jednak dziewczynka wierzyła, że kiedyś uda się jej wznieść ponad swoje pochodzenie, nędzę i niedostatek. I stało się... Wszystko zaczęło się od zimowego wieczoru w 1888 roku, kiedy po raz pierwszy ujrzała prawdziwy balet, a była to „Śpiąca królewna”. Podobno od tamtego momentu wiedziała już, że taniec stanie się jej życiem. Zmusiła matkę do zapisania jej do szkoły baletowej. Jednak i tam nie wszystko udawało się przyszłej primabalerinie. Wiele wskazywało na to, że porzuci taniec, nie potrafiła dorównać swoim rówieśnikom, była od nich słabsza, mniej wysportowana, nie tak wytrzymała. Do tego choroba stawów... Jednak upór zrobił swoje. Jej nauczycielki wspominały, że Anna ciągle powtarzała „Będę najlepsza! Będę pierwsza!”. Siła woli, stanowczość i zdolność poświęcenia wszystkiego dla tańca dały efekty.

Annie się udało. Mówiono o niej od pierwszych, w 1889 roku, występów na scenie, że jest prawdziwym objawieniem. „Ona nie tańczy, ona pływa po scenie!” – zachwycali się wielbiele. Każde przedstawienie przyciągało tłumy widzów – była sławna. Jak każda gwiazda, stała się też obiektem plotek. Rosjanie zastanawiali się, kto jest, a może będzie kochankiem młodej gwiazdy, bo przecież niemożliwe, aby taka dziewczyna nikogo nie kochała. No właśnie. Niemożliwe... Odsyłała wszystkie podarunki, nie przyjmowała kwiatów. Oprócz jednych – tulipanów od Wiktora Dandre. Czy on kochał? Niewątpliwie pochlebiała mu miłość wschodzącej gwiazdy. Być kochankiem takiej kobiety – to przecież zaszczyt. Dlatego kupował jej drogie prezenty, utrzymywał w przekonaniu, że jest w niej zakochany. Tymczasem ona szalała z miłości. Jednak czar przysł. Anna zrozumiała, że ze strony Wiktora niewiele otrzyma oprócz czystego wyrachowania. Wolała odejść niż być porzuconą. Postanowiła, że jedyną prawdziwą miłością jej życia będzie balet. Wtedy nie chciała już nigdy wracać do tego miłosnego epizodu w jej życiu. Tymczasem jej kariera rozkwitała. Swoim tańcem pomogła reformom Fokina, słynnego reformatora baletu rosyjskiego. Tańczyła dla niego w wielu baletach. Jednak nie chciała wiązać swojej przyszłości z Rosją. Pragnęła sławić swój kraj poza jego granicami, marzyła o sławie za granicą. Najpierw wyjeżdżała na gościnne występy, później, ku zgrozie rodzimych wielbicieli, podpisała kontrakt z angielskim baletem.

Tymczasem jej dawny kochanek, Wiktor Dandre, popadł w poważne tarapaty. Ogromne długi, niepowodzenia skończyły się fatalnie – trafił do więzienia. Aby go uwolnić, wielka balerina sprzedała swoją ukochaną „Białą Salę”, wiele swoich cenneści. Poświęciła wiele temu człowiekowi, któremu miała już przecież nigdy nie zaufać i nigdy do niego nie wracać. Jednak nie chciała odwracać się od niego, nie potrafiła przejść obojętnie obok jego tragedii. W 1911 roku obydwójce emigrowali z Rosji do Anglii i od tamtej pory Wiktora uważano za menedżera sławy. W końcu Wiktor postanowił poprosić Annę o rękę. Zgodziła się... Jednak pod jednym warunkiem – chciała utrzymać ślub w tajemnicy i zostać przy swoim nazwisku. „Zawsze będę Anną Pawłową” – powiedziała mu. Zamieszkali w Anglii nad brzegiem jeziora, w którym pływały łabędzie. Mąż uwielbiał swoją żonę – był gotów zrobić dla niej wszystko. Przyszedł czas na prawdziwą miłość. Jednak nic nie może trwać wiecznie. Przyszło to, czego całe życie obawiała się Anna Pawłowa – choroby, ciało zaczęło się zmieniać, przestało być gibkie i zwinne. 20 lat ciężkiej pracy zrobiło swoje. Występy za granicą – w Europie, Ameryce, Azji, Australii – wykończyły gwiazdę. Umarła młodo, w wieku 50 lat – w 1931 roku. Zrozpaczony mąż po jej śmierci założył klub miłośników. Sam godzinami mógł wpatrywać się w błyszczący ekran, na który kinematograf rzucał obraz pięknego łabędzie z „Jeziora łabędziego”^{CXXXII}.

VII.4. Матильда Кшесинска. Matylda Krzesińska

Матильда Феликсовна Кшесинская (fot. 76) – российская балерина с польскими корнями¹, выступавшая на сцене Мариинского театра² с 1890 (тысяча восемьсот девяностого) по 1917 (тысяча девятьсот семнадцатый) годы, любовница последнего русского императора – Николая II³ (Второго).

Матильда Кшесинская появилась на свет⁴ в 1872 (тысяча восемьсот семьдесят втором) году в Санкт-Петербурге. Её родители⁵ – артисты балета Мариинского театра: отец Феликс Кшесинский был балеруном⁶, которого из Польши в Российскую империю пригласил⁷ сам Николай I (Первый), а мать Юлия Деминская, на момент их знакомства⁸ воспитывавшая пятерых детей от погибшего первого мужа⁹, танцора¹⁰ Ледё, являлась солисткой кордебалета¹¹. Дедушка¹² Матильды Ян был знаменитым скрипачом и оперным певцом¹³, певшим¹⁴ со сцены Варшавской оперы.

В 8 (восемь) лет Матильда стала ученицей Императорского театрального училища¹⁵ в Петербурге. День выпускного экзамена¹⁶ – 23 (двадцать третье) марта 1890 (тысяча восемьсот девяностого) года – талантливая девушка¹⁷, закончившая учёбу экстерном¹⁸, запомнила на всю жизнь¹⁹. В экзаменационной комиссии по традиции²⁰ сидел император²¹ Александр III (Третий), которого в тот день сопровождал²² сын и наследник престола²³ – Николай II (Второй).

Сразу же после окончания училища²⁴ Матильду пригласили в основную²⁵ труппу Мариинского театра. Уже в первом сезоне ей поручили небольшие²⁶ роли в балетах и операх.

Она начала брать уроки²⁷ у Энрико Чеккетти – выдающегося итальянского танцора²⁸. С его помощью²⁹ она стала первой русской балериной, виртуозно исполнившей³¹ 32 (тридцать два) фуэте подряд³⁰.

После шести лет работы³² в театре балерина была удостоена звания прима³³. Среди³⁴ её репертуара были Фёя Дражé («Щелкунчик») ³⁵, Одетта («Лебединое озеро») ³⁶, Пахита, Эсмеральда, Аврора («Спящая красавица») ³⁷ и принцесса Аспиччия («Дочь фараона») ³⁸.

С её именем и по сей день ассоциируется³⁹ целая эпоха, великое время⁴⁰ для русского балета.

Наследник престола не на шутку увлёкся⁴¹ балериной, причём с полного одобрения матери⁴². Императрица⁴³ Мария Фёдоровна всячески поощряла его роман⁴⁴ с Матильдой. К примеру, деньги⁴⁵ на подарки для возлюбленной⁴⁶ Николай Александрович брал из специально созданного для этой цели фонда⁴⁷. Среди⁴⁸ них был и дом на Английской набережной⁴⁹, ранее принадлежавший⁵⁰ композитору Римскому-Корсакову.

Их роман продолжался⁵¹ до 1894 (тысяча восемьсот девяносто четвертого) года и закончился по причине помолвки⁵² Николая с британской принцессой Алисой Дармштадской⁵³, внучкой королевы Виктории, укравшей сердце преемника императора⁵⁴.

¹ korzeniami
² występująca na scenie Teatru Maryjskiego
³ kochanka ostatniego rosyjskiego cesarza – Mikołaja II
⁴ urodziła się
⁵ rodzice
⁶ tancerzem
⁷ zaprosił
⁸ gdy się poznali
⁹ wychowywała pięcioro dzieci po pierwszym mężu, który zginął
¹⁰ tancerzu
¹¹ była solistką corps de ballet
¹² dziadek
¹³ słynnym skrzypkiem i śpiewakiem operowym
¹⁴ śpiewał
¹⁵ została uczennicą Cesarskiej Szkoły Teatralnej
¹⁶ egzaminu dyplomowego
¹⁷ utalentowana dziewczyna
¹⁸ która ukończyła naukę eksternistycznie
¹⁹ zapamiętała na całe życie
²⁰ zgodnie z tradycją w komisji egzaminacyjnej
²¹ cesarz
²² któremu w tym dniu towarzyszył
²³ następca tronu
²⁴ od razu po ukończeniu szkoły
²⁵ zaproszono do głównej
²⁶ zlecono jej niewielkie
²⁷ zaczęła pobierać lekcje
²⁸ wybitnego włoskiego tancerza
²⁹ dzięki jego pomocy
³⁰ pierwszą
³¹ z mistrzostwem wykonującą 32 fouetté (baletowy „bączek”) pod rząd
³² po 6 latach pracy
³³ otrzymała tytuł primabaleriny
³⁴ wśród
³⁵ Wieszczka Cukrowa („Dziadek do orzechów”)
³⁶ „Jeziro łabędzie”
³⁷ „Śpiąca królewna”
³⁸ księżniczka Aspicia („Córka faraona”)
³⁹ z jej imieniem do dziś kojarzy się
⁴⁰ wielka epoka

Матильда очень тяжело переживала разрыв⁵⁵, но всей душой поддерживала⁵⁶ Николая II (Второго), понимая, что венценосная особа⁵⁷ не может жениться на балерине.

Перед женитьбой⁵⁸ Николай II (Второй) поручил заботу⁵⁹ о Матильде своему кузену, князю⁶⁰ Сергею Михайловичу, президенту Русского театрального общества⁶¹.

Матильду представили другому кузену⁶² Николая II (Второго) – Великому князю⁶³ Андрею Владимировичу. Как гласит легенда, он засмотрелся на красавицу⁶⁴ и случайно опрокинул⁶⁵ на её дороге, присланное из Франции платье бокал вина⁶⁶. Но балерина увидела в этом счастливый знак. Так начался их роман⁶⁷, впоследствии завершившийся женитьбой⁶⁸. В 1902 (тысяча девятьсот втором) году Матильда родила от князя⁶⁹ Андрея сына Владимира.

В 1903 (девятьсот третьем) году балерину пригласили⁷⁰ в Америку, но она отказалась от предложения⁷¹, предпочитая остаться на родине⁷². В 1904 (девятьсот четвёртом) году решила уволиться из основной труппы⁷³ Мариинского театра. Она не перестала танцевать⁷⁴, но теперь она работала по контракту⁷⁵ и получала огромный гонорар за каждое выступление⁷⁶.

В 1908 (девятьсот восьмом) году, Матильда отправилась в тур⁷⁷ в Париж, где познакомилась с молодым аристократом⁷⁸ Петром Владимировичем, который был младше её на⁷⁹ 21 (двадцать один) год. У них завязался страстный роман⁸⁰, из-за чего князь Андрей вызвал соперника на дуэль⁸¹ и прострелил⁸² ему нос.

После революции 1917 (тысяча девятьсот семнадцатого) года балерина была вынуждена эмигрировать⁸³ сначала⁸⁴ в Константинополь, затем⁸⁵ во Францию, где провела всю оставшуюся жизнь⁸⁶ на вилле в городке Кап-д'Ай вместе⁸⁷ с мужем и сыном. Почти всё имущество осталось⁸⁸ в России, семья была вынуждена продать все драгоценности⁸⁹, и Матильда открыла балетную школу, пользовавшуюся успехом благодаря её громкому имени⁹⁰.

Во время⁹¹ войны Кшесинская заболела артритом⁹² – с тех пор каждое движение давалось ей с огромным трудом⁹³, однако школа по-прежнему процветала⁹⁴.

Матильда Кшесинская не дожила считанных месяцев⁹⁴ до 100-летия (столетия). В 1971 (тысяча девятьсот семьдесят первом) году она умерла и была похоронена⁹⁵ на кладбище Сен-Женевьев-де-Буа в одной могиле с мужем^{96схххiii}.

41 następcą tronu nie na
żarty zafascynował się
42 przy czym przy pełnej
akceptacji matki
43 cesarzowa
44 na różne sposoby
popierała romas
45 na przykład, pieniądze
46 prezenty dla ukochanej
47 specjalnie utworzonego
w tym celu funduszu
48 wśród
49 Nabrzeżu angielskim
50 wcześniej należący
51 romans trwał
52 zakończył się przez
zaręczyny
53 brytyjską księżną Alicją
Darmsztadzka
54 skradła serce następcy tronu
55 bardzo ciężko
przeżywała zerwanie
56 całym sercem popierała
57 koronowana osoba
58 przed ślubem
59 zlecił opiekę
60 kuzynowi, księciu
61 Prezesowi Rosyjskiego
Towarzystwa Teatralnego
62 przedstawiono innemu
kuzynowi
63 wielkiemu księciu
64 zapatrzył się na piękność
65 przypadkowo wyłał
66 sprowadzoną z Francji
suknię lamkę wina
67 zaczął się ich romans
68 potem zakończył się ślubem
69 urodziła księżce
70 zaproszono
71 zrezygnowała z propozycji
72 wołąc pozostać w ojczyźnie
73 zwolniła się z głównej tropy
74 nie przestawała tańczyć
75 ale teraz pracowała na
kontrakcie
76 otrzymywała olbrzymie
honoraria za każdy występ
77 wyruszyła w tournée
78 poznała młodego
arystokratę
79 młodszego od niej o
80 nawiązali namiętny romans
81 księżę Andrzej wyzwał
rywała na pojedynek
82 przestrzelił
83 była zmuszona emigrować
84 najpierw
85 potem
86 spędziła resztę życia
87 miasteczku Cap-d'Ail razem
88 prawie cały majątek pozostał
89 musiała sprzedać biżuterię
90 odnosiła sukcesy dzięki
jej słynnemu nazwisku
91 w czasie wojny
92 zachorowała na artretyzm

⁹³ od tego czasu każdy
ruch wymagał
olbrzymiego wysiłku
⁹⁴ ale szkoła dalej rozkwitała
⁹⁵ nie doczekała kilku
miesięcy
⁹⁵ zmarła i została
pochowana
⁹⁶ na cmentarzu Sainte-
Geneviève-des-Bois
w jednym grobie z mężem

CZY WIESZ, ŻE...

Matylda (ros. *Матильда*) (fot. 446) – rosyjski film historyczny z 2017 roku, w reżyserii Aleksieja Ucziteła. Film opowiada o romansie młodego carewicza Mikołaja, późniejszego cesarza rosyjskiego i króla Polski, z Matyldą Krzesińską, polską prima baleriną z teatru w Petersburgu. Rolę tytułową zagrała polska aktorka Michalina Olszańska.

Jeszcze przed premierą film wywołał skandal obyczajowy w Rosji. Ponieważ Mikołaj II, ostatni rosyjski monarcha, zamordowany wraz z rodziną w 1918 roku przez bolszewików, po upadku komunizmu został kanonizowany na świętego cerkwi prawosławnej, zdaniem konserwatywnych ekspertów film obraża uczucia religijne i bezczęści pamięć rosyjskiego cara, albowiem święty nie mógł mieć żadnych romansów, zwłaszcza z tancerką. Rozpowszechnianiu filmu sprzeciwiło się 100 tys. ludzi, w tej liczbie 37 zastępców Państwowego Zgromadzenia Federalnego. Do władz pisane są petycje, złożono skargi do prokuratury, kina zrzucają „Matyldę” z afisza, obawiając się zamachów terrorystycznych. Była krymska prokurator i terazniejsza deputowana rosyjska Natalja Pokłonska uważa, że w filmie przedstawiono Rosję jako kraj szubienic, brudu i cudzołóstwa. Według rosyjskiej ekspertyzy Michalina Olszańska w roli Matyldy jest wulgarna, zbyt ładna i zachowuje się jak gwiazda porno. Aleksiej Uczitel zapowiedział, że w sprawie działań Pokłonskiej zwróci się do prokuratury. Ministerstwo Kultury Federacji Rosyjskiej nazwało próby zablokowania premiery filmu „cenzurą i bezprawiem”, a Władimir Putin podczas gorącej linii powiedział, że nie zamierza wdawać się w spór Aleksieja Ucziteła z deputowaną Dumy Państwowej Pokłonską, która też ma prawo do własnej opinii^{CXXXIV}.

CZY WIESZ, ŻE...

Była kochanką ostatniego cara Rosji i dwóch wielkich książąt. Petersburg trząsł się od plotek o polskiej tancerce. Pozwała nawet do sądu Włodzimierza Lenina i wygrała.

Matylda Krzesińska, primabalerina Cesarskiego Teatru Maryjskiego, która rozkochała w sobie trzech Romanowów: Mikołaja, przyszłego cara, jego stryja Sergiusza i kuzyna Andrzeja.

18-letnia Matylda spotyka 22-letniego Mikołaja, następcę tronu, w kwietniu 1890 roku na przedstawieniu dyplomowym w petersburskiej Cesarskiej Szkole Teatralnej. Popisy absolwentów ogląda Aleksander III z żoną Marią i najstarszym synem. Podobne wizyty nie są rzadkością, bo monarcha z własnych środków utrzymuje teatry cesarskie i szkoły teatralne.

Po spektaklu wszyscy udają się do sali recepcyjnej, gdzie dyrekcja przedstawia carowi najlepiej zapowiadające się wychowanki. Matylda ma dostąpić zaszczytu na samym końcu, lecz Aleksander znany z łamania konwenansów woła: „A gdzie jest Krzesińska?!”. Gdy Polka zjawia się przed obliczem monarchy, ten życzy jej, by została ozdobą i dumą baletu. Przy stole każe jej usiąść obok siebie, a po drugiej stronie sadza Mikołaja i uśmiechając się, mówi: „Tylko uważajcie i nie flirtujcie zbytnio!”.

We wspomnieniach spisanych w latach 50. XX wieku Krzesińska przyznaje, że od razu zakochała się w następcy tronu i jego „niebieskich oczach o czarująco miłym spojrzeniu”. Fascynacja jest wzajemna, bo Mikołaj coraz częściej odwiedza Matyldę za kulisami i zwierza się swojemu dziennikowi: „Krzesińska zdecydowanie mi się podoba”. Przed wyjazdem w podróż dookoła świata Romanow prosi Matyldę o zdjęcie.

Po rocznej rozłące następcą tronu od razu pędzi na przedstawienie z udziałem Polki, wywołując komentarze, że jest bez serca dla ojca i matki. Romans rozwija się jednak powoli. Mikołaj jest nieśmiały, a Matylda mieszka z rodzicami, więc zakochani mogą spotykać się tylko w miejscach publicznych. Młody człowiek odważa się odwiedzić Krzesińską dopiero podczas jej choroby. Następnego dnia Polka dostaje czuły liścik: „Mam nadzieję, że oczko i nóżka mają się lepiej (...). Wciąż chodzę jak odurzony. Postaram się przyjechać jak najszybciej. Niki”.

Wkrótce dziewczyna wynajmuje willę w Petersburgu przy prospekcie Angielskim 18, gdzie para wreszcie konsumuje związek.

Romanow dobrze wie, że jego obowiązkiem wobec kraju jest ożenek z księżniczką i spłodzenie następcy tronu. Mikołaj darzy uczuciem Matyldę, lecz nie jest mu obojętna niemiecka księżniczka Alicja Heska i ją wybiera na żonę. Zanotował: „Nigdy nie wyobrażałem sobie, że dwa identyczne uczucia, dwie miłości mogą równocześnie koegzystować w czyjejs duszy. Nasze serca to zdumiewająca rzecz!”.

W kwietniu 1894 roku następcą tronu udaje się na ślub kuzynki do niemieckiego Koberga i wtedy uzyskuje zgodę Alicji na małżeństwo. Matylda dowiaduje się o zaręczynach z gazet. Wróciwszy do Petersburga, Mikołaj zapewnia ją: „Cokolwiek zdarzy się w moim życiu, dni, jakie spędziłem z Tobą, pozostaną w mojej pamięci najbardziej promiennym wspomnieniem młodości lat”. Matylda otwarcie przyznaje, że odejście ukochanego jest dla niej źródłem ogromnych cierpień.

Na osłodę Mikołaj kupuje jej wynajmowany dotąd przez nią dom i prosi wielkiego księcia Sergiusza Michajłowicza Romanowa o zaopiekowanie się Polką. Sergiusz, choć stryj Mikołaja, jest od niego o rok młodszy, a opiekę roztacza tak sumiennie, że wkrótce nawiązuje romans z Krzesińską. Jak wspominała, Sergiusz z całych sił starał się złagodzić jej ból po rozstaniu i spełniał każdą zachciankę. W burzliwym 1917 roku to właśnie on zorganizuje jej wyjazd z Petersburga i będzie ratował to, co pozostało z majątku dawnej ukochanej.

W roku 1900 w jej życiu pojawia się kolejny Romanow – wielki książę Andrzej, brat stryjeczny Mikołaja. Jest o 7 lat młodszy od Matyldy, ma wówczas 21 lat, ona – 28. Matylda romansuje z dwoma mężczyznami jednocześnie, a gdy w 1902 roku urodzi Władimira (Wowę), Andrzej uzna go za syna, choć Sergiusz utrzymuje, że to jego dziecko.

Kariera ambitnej Polki nabiera przyspieszenia: Matylda jest solistką Cesarskiego Teatru Maryjskiego, tańczy m.in. w „Dziadku do orzechów”, „Esmeraldzie”, „Śpiącej królowie”. Występuje też w zespołach Michaiła Fokina i Siergieja Diagilewa, partneruje Waclawowi Niżyńskiemu i występuje podczas uroczystości koronacyjnych Mikołaja II. Sam Piotr Czajkowski akompaniuje jej podczas prób, deklarując, że następnym balet napisze z myślą o Polce.

Ojciec tancerki z dumą donosi bratu: „Posiadaliśmy i posiadamy dotąd łaskę cesarskiej rodziny i łaskę, i uwielbienie publiczności”. Z okazji 10-lecia pracy artystycznej Mikołaj II daje Matyldzie piękną broszkę, zaznaczając, że wybierał prezent razem z żoną.

Matylda wzbudza tak silne emocje, że miłośników baletu dzielono na „krzesinistów” i „antykrzesinistów”. Ale nawet wrogowie Polki przyznają, że oszałamiający sukces zawdzięcza katorżniczej pracy: ćwiczy bez końca, waży się codziennie, rygorystycznie przestrzega diety, w teatrze pojawia się dwie godziny przed przedstawieniem, żeby rozgrzać mięśnie. Już jako gwiazda Teatru Maryjskiego pobiera lekcje u włoskich mistrzów tańca.

Polka kontynuuje artystyczne tradycje rodziny. O jej dziadku, Janie Chrzycielu Felicjanie Krzesińskim, śpiewaku, Stanisław August Poniatowski mówił: „mój słowik”. Ojciec, Feliks, został zaproszony do Petersburga przez samego Mikołaja I, zachwyconego wykonanym przez niego mazurem. W stolicy Rosji Polak występował w Cesarskim Teatrze Maryjskim, był cenionym choreografem, a za osiągnięcia został honorowym obywatelem Petersburga. Tancerkami były też ciotka Matyldy, jej matka i starsza siostra Julia, znana jako Krzesińska I, tańczył brat Józef.

W swym petersburskim domu Feliks kultywował tradycje polskie i katolickie, był dumny ze szlacheckich wąsów i kontusza. Na Wielkanoc sam piekł 12 bab, tyle, ilu było apostołów. Wigilię obchodzono według staropolskiego obyczaju: nie wolno było jeść do godziny 18, serwowano 13 dań postnych. Matylda, spełniając przedśmiertne życzenie ojca, zdołała przetransportować jego ciało do Warszawy latem 1905 roku, gdy w Imperium Rosyjskim szalała rewolucja (Feliks Krzesiński spoczywa w grobie rodzinnym na Powązkach).

Ojciec kilkakrotnie zabierał małą Matyldę do Polski, zachowały się jej pisane po polsku listy do mieszkającego w Radomiu stryja i dzienniczek. Jako gwiazda petersburskiej sceny wspierała finansowo balet warszawskiego Teatru Wielkiego. Zawsze chętnie występowała w Warszawie.

Szczególnie gorąco – łącznie z wiatami i kwiatami na dworcu – witała ją i żegnała polska arystokracja. „Zgotowano mi w Warszawie takie przyjęcie, którego nie doświadczyłam nawet w Petersburgu” – wspominała tancerka. „Ileż występowałam w Warszawie, odnosiłam wielki sukces. Warszawscy krytycy baletowi nie skąpili mi najwyższych pochwał”.

Jej pragnienie bogactwa, wpływów i władzy mieli zaspokoić zakochani w niej wielcy książęta Romanowowie, którymi zręcznie manipulowała. Kochankowie dawali Krzesińskiej biżuterię od Fabergé i Cartiera. Andrzej kupił jej dom w Prowansji, Sergiusz sprezentował daczę w Strielnie pod Petersburgiem, gdzie w dniu jej urodzin przy stole zasiadało kilkaset osób. Dla wygody gości dojeżdżających z Petersburga wynajmowano pociąg. W 1906 roku w samym sercu Petersburga stanęła wspaniała willa, całe jej wyposażenie łącznie z uchwytnymi do okien sprowadzono z Paryża.

To życie ponad stan wzbudzało niezyczliwe komentarze. Podczas wojny rosyjsko-japońskiej w Petersburgu plotkowano, że dla zaspokojenia wygórowanych potrzeb Romanowowie sięgają po pieniądze z budżetu ministerstwa wojny.

Sukcesy Matyldy przerywa rewolucja lutowa 1917 roku. W jej petersburskiej willi bolszewicy urządzają sztab, a ich lider Włodzimierz Lenin wielokrotnie wygłasza płomienne przemówienia z balkonu rezydencji, która w rosyjskiej historii zapisała się jako osobniak Krzesińskiej – willa Krzesińskiej. Gdy Polka zwraca się do sądu, by odzyskać własność, jednym z pozwanych jest Włodzimierz Lenin. Wyrok jest pomyślny dla Matyldy i nielegalni lokatorzy mają wynieść się z domu, ale w Rosji narasta anarchia i decyzje sądu nie są respektowane.

W lipcu 1917 roku Krzesińska z synem wyjeżdża na Kaukaz, do Kisłowodzka, gdzie ma dachę, dołączając do przebywających tam Andrzeja, jego matki i brata Borysa. Wszyscy liczą na unormowanie się sytuacji w Petersburgu, lecz w listopadzie 1917 roku bolszewicy przejmują władzę. Romanowowie są zmuszeni emigrować. Ci, którym udało się przeżyć. Kochanek Sergiusz został aresztowany w 1917 roku, a w 1918 roku bolszewicy go zamordowali. Razem z kilkoma innymi osobami z rodziny wrzucili do szybu kopalni w Ałapajewsku i dobili granatami. Gdy wydobyto ciała ofiar, okazało się, że Sergiusz ścisnął w dłoni medalion z portretem Matyldy i napisem „Mala” (tak pieszczotliwie się do niej zwracano). Matylda, Andrzej oraz Władimir uciekają do Francji. Na szczęście mają dom w Prowansji i biżuterię Krzesińskiej.

Kilka renomowanych teatrów chętnie widziałyby Polkę w swoich zespołach, ale ona uznała, że pozostanie wierna Cesarskiemu Teatrowi Maryjskiemu. Otworzyła za to szkołę baletową i odniosła sukces. Okazało się, że ma również talent pedagogiczny.

Na emigracji Matylda i Andrzej się pobierają, głównie ze względu na syna, który w świetle francuskiego prawa był bękartem. Po ślubie para otrzymała gratulacje od cesarzowej wdowy Marii, matki zamordowanego Mikołaja II, co w praktyce oznaczało, że Romanowowie zaakceptowali ją jako nowego członka rodziny. Jako żona wielkiego księcia Matylda otrzymała tytuł księżnej i nowe nazwisko – Romanowska-Krasińska. Drugi człon był pomysłem samej Matyldy, bo w jej rodzinie istniała legenda, że Krzesińscy wywodzili się z hrabiowskiego rodu Krasińskich.

Szczęśliwe życie pary przerwała śmierć Andrzeja w 1956 roku. Matylda odeszła w 1971 roku w wieku 99 lat, jej syn Wowa zmarł bezpotomnie 3 lata później. Cała trójka spoczywa na paryskim cmentarzu komunalnym Sainte-Geneviève-des-Bois (jest to najsłynniejszy cmentarz rosyjski poza granicami Rosji, gdzie chowano elitę porewolucyjnej emigracji). Na pomniku widnieje napis: „Jaśnie Oświecona księżna Maria Feliksowna Romanowska-Krasińska, zasłużona artystka teatrów cesarskich Krzesińska”^{CXXXV}.

VII.5. Рудольф Нуриев. Rudolf Nurijew

Рудольф Хамитович Нуриев (fot. 78) – легендарный артист балета. Он считается¹ **самым значительным танцовщиком**² XX (двадцатого) **века**, а техника и особенно прыжок³ Рудольфа Нуриева – хрестоматийными⁴.

После парижских гастролей⁵ в 1961 (тысяча девятьсот шестьдесят первом) году отказался поехать назад⁶ в Советский Союз, попросил политического убежища⁷ и стал одним из самых знаменитых беженцев⁸ в отечественной⁹ истории.

Несмотря на то, что родным городом¹⁰ Рудольфа Нуриева указан Иркутск, на самом деле он родился в поезде¹¹, который следовал¹² во Владивосток, а на железнодорожной станции¹³ недалеко от Иркутска.

Рудольф стал младшим ребёнком в семье политрука Красной Армии¹⁴. Военное детство¹⁵ Нуриева прошло¹⁶ в эвакуации в Уфе. Именно там он начал танцевать¹⁷ в ансамбле народного танца¹⁸ при Доме культуры. В 15 (пятнадцать) лет уже начал пробовать¹⁹ свои силы в кордебалете²⁰ Уфимского оперного театра, а через год стал²¹ полноправным членом труппы.

В 1955 (пятьдесят пятый) году, в возрасте²² 17-ти (семнадцати) лет, Рудольф Нуриев отправляется²³ в Ленинград, чтобы продолжить образование в хореографическом училище²⁴. Хореографическое училище Рудольф окончил²⁵ в 1958 (пятьдесят восьмом) году и сразу же получил приглашение войти²⁶ в труппу Ленинградского театра оперы и балета имени С. М. Кирова.

Первой партией, которую Рудольф Нуриев исполнил на профессиональном уровне²⁷, была роль Фрондосо в балете «Лауренсия»²⁸. Позднее танцовщик участвовал²⁹ в VII (Седьмом) Всемирном³⁰ фестивале молодёжи и студентов в Вене³¹, где был награждён³² Золотой медалью.

Он ездил на гастролы³³ с театром в Болгарию, Восточную Германию³⁴ и Египет, поэтому³⁴ Нуриеву без проблем выдали французскую визу, и он отправился выступать³⁵ в Парижской опере. Но буквально после нескольких выступлений³⁶ пришло требование³⁷ КГБ снять³⁸ молодого артиста балета со всех спектаклей и отправить назад в СССР³⁹. Танцовщик решил не подчиняться⁴⁰, запросил во Франции политическое убежище⁴¹, а на родине его ожидало тюремное заключение⁴².

Через много лет⁴³, в 1985 (восемьдесят пятый) году, ему позволили на трое суток въехать в страну⁴⁴, чтобы побывать на похоронах матери⁴⁵.

Во Франции Рудольф примкнул⁴⁶ к труппе «Балет маркиза де Куэваса», но через полгода был вынужден покинуть страну⁴⁷, так как в политическом убежище ему было отказано⁴⁸.

Нуриев переезжает⁴⁹ в Лондон и вместе с балериной Маргё Фонтейн на сцене Королевского Балета «Ковент Гарден» создаёт⁵⁰ дуэт, до сих пор считающийся эталонным⁵¹.

¹ jest uważany za

² najwybitniejszego tancerza

³ zwłaszcza skok

⁴ książkowy

⁵ występach gościnnych

⁶ odmówił powrotu

⁷ azyl polityczny

⁸ jednym

⁹ z najsłynniejszych

¹⁰ uchodźców

¹¹ rodzimej (tu: rosyjskiej)

¹² pomimo tego, że za

¹³ miejsce urodzenia podano

¹⁴ w rzeczywistości

¹⁵ urodził się w pociągu

¹⁶ który jechał

¹⁷ na stacji kolejowej

¹⁸ był najmłodszym

¹⁹ dzieckiem w rodzinie

²⁰ oficera politycznego

²¹ Armii Czerwonej

²² dzieciństwo w czasie wojny

²³ spędził

²⁴ właśnie tam zaczął tańczyć

²⁵ w zespole tańca ludowego

²⁶ już zaczął próbować

²⁷ corps de ballet

²⁸ po roku został

²⁹ w wieku

³⁰ wyruszył

³¹ żeby kontynuować

³² naukę w szkole

³³ choreograficznej

³⁴ ukończył

³⁵ od razu dostał

³⁶ zaproszenie do

³⁷ wykonał zawodowo

³⁸ rolę Frondoso w balecie

³⁹ „Laurencia”

⁴⁰ potem tancerz uczestniczył

⁴¹ Światowym

⁴² Wiedniu

⁴³ został nagrodzony

⁴⁴ występy gościnne

⁴⁵ Niemiec Wschodnich

⁴⁶ dlatego

⁴⁷ wyruszył na występy

⁴⁸ dosłownie po kilku

⁴⁹ występach

⁵⁰ żądanie

⁵¹ wycofać

⁵² wysłać z powrotem do

⁵³ ZSRR

⁵⁴ tancerz postanowił nie

⁵⁵ podporządkować się

⁵⁶ poprosił o azyl

⁵⁷ polityczny

⁵⁸ w ojczyźnie czekało go

⁵⁹ więzienie

⁶⁰ po wielu latach

⁶¹ na 3 doby wjechać do kraju

⁶² być na pogrzebie matki

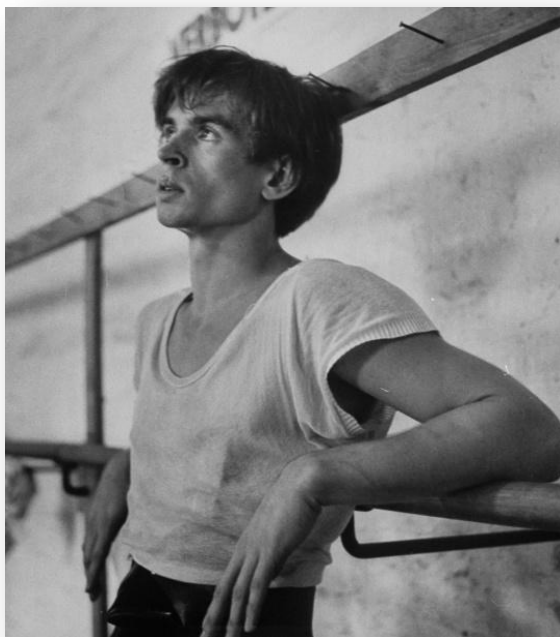
⁶³ dołączył

Позднее танцовщик стал премьером Венской оперы⁵², вследствие чего получил австрийское гражданство⁵³.

В последние годы жизни⁵⁴ уже не мог танцевать, но не захотел расставаться⁵⁵ с театром и начал дирижировать⁵⁶ оркестром. В этом качестве даже был специально приглашен⁵⁷ в Россию и на сцене Татарского оперного театра в Казани дирижировал балетами «Ромео и Джульетта»⁵⁸ и «Щелкунчик»⁵⁹.

В разное время⁶⁰ у Нуриева, по данным из различных средств массовой информации⁶¹, были любовные отношения⁶² с такими звездами, как рок-музыкант Фредди Меркьюри, модельер⁶³ Ив Сен-Лоран и певец⁶⁴ Элтон Джон. Но главной любовью в личной жизни⁶⁵ Рудольфа Нуриева почти всю жизнь оставался датский танцовщик⁶⁶ Эрик Брун. Мужчины были вместе на протяжении⁶⁷ 25 (двадцати пяти) лет, вплоть⁶⁸ до смерти Эрика.

Еще в 1983 (восемьдесят третьем) году в крови Рудольфа Нуриева был обнаружен вирус иммунодефицита⁶⁹. Болезнь развивалась⁷⁰, в 1993 (тысяча девятьсот девяносто третьем) году, в пригороде⁷¹ Парижа великий танцовщик скончался от СПИДа⁷². По его требованию тело было захоронено⁷³ на русском кладбище Сент-Женевьев-де-Буа⁷⁴, а могила накрыта цветным персидским ковром⁷⁵.

⁴⁷ po pół roku musiał opuścić kraj
⁴⁸ ponieważ odmówiono mu azylu
⁴⁹ wyjechał
⁵⁰ tworzą
⁵¹ uznaje się za wzorcowy
⁵² wiodącym solistą Opery Wiedeńskiej
⁵³ i dzięki temu otrzymał austriackie obywatelstwo
⁵⁴ w ostatnich latach życia
⁵⁵ nie chciał rozstawać się
⁵⁶ zaczął dyryżować
⁵⁷ w tej roli nawet został zaproszony
⁵⁸ „Romeo i Julia”
⁵⁹ „Dziadek do orzechów”
⁶⁰ w różnym okresie
⁶¹ według środków masowego przekazu
⁶² miał romanse
⁶³ projektant mody
⁶⁴ piosenkarz
⁶⁵ najważniejszą miłością w życiu osobistym
⁶⁶ prawie całe życie był duński tancerz
⁶⁷ byli razem
⁶⁸ aż do
⁶⁹ wykryto wirus braku odporności
⁷⁰ choroba rozwijała się
⁷¹ na przedmieściach
⁷² wielki tancerz zmarł na AIDS
⁷³ na jego prośbę ciało pochowano
⁷⁴ rosyjskim cmentarzu Sainte-Geneviève-des-Bois
⁷⁵ grób pokryto perskim dywanem z kwiatów

CZY WIESZ, ŻE...

Umierał w potwornych bólach. Każdy skrawek materiału na jego ciele przysparzał mu ogromnych cierpień. Leżał nagi, przykryty jedwabiem lub kaszmirem. Nic nie przynosiło ulgi. Ciało przestało reagować na lekarstwa. Każda zwiększona dawka mogła go zabić. Przyjaciół raczej nie miał. Mężczyźni byli od podpisywania kontraktów, robienia choreografii, seksu – ale nie przyjaźni.

Umarł 6 stycznia 1993 roku. W przeddzień prawosławnego Bożego Narodzenia.

11 lutego zwłoki, ubrane we frak i czapkę, złożone do prostej dębowej trumny, przewieziono do jego paryskiego mieszkania na Quai Voltaire 23. Tam w salonie na stoliku kawowym, który w rzeczywistości był skrzynią, w której przechowywał kilimy, ustawiono trumnę. Rosyjskim zwyczajem została otwarta, by rodzina i przyjaciele mogli się z nim pożegnać. Następnego dnia odbyły się uroczystości pogrzebowe w Operze Paryskiej i w końcu na cmentarzu. Na krótko przed śmiercią podjął decyzję, że chce być pochowany na rosyjskim cmentarzu Saint Genevieve des Bois pod Paryżem.

Kiedy umierał, był człowiekiem bardzo bogatym. Pozostawił ranczo w stanie Wirginia w USA, willę nad brzegiem oceanu w Saint-Barthelemy na Karaibach, pełny antyków siedmiopokojowy apartament w słynnym budynku The Dakota w Nowym Jorku, olbrzymi apartament w Paryżu, wypełniony wspaniałymi antykami, i wyspę koło Neapolu. Jego majątek szacowano na ok. 40 mln dol. Najwięcej w spadku dostała założona przez niego fundacja dla wspierania młodych tancerzy i bliżej nieokreślonego celu „badań naukowych i medycznych”.

Tak jak tragiczny był koniec, tak w pewnym sensie tragiczny był początek jego życia. Dzieci rodzą się w domach, szpitalach, ale przecież nie w pociągu podczas wielodniowej podróży. A tak było w jego przypadku. Przyszedł na świat w podróży. To symboliczne. Przez całe życie był w ciągłej i niekończącej się podróży. U szczytu kariery posiadał 7 nieruchomości rozrzuconych po całym świecie, w których przebywał co najwyżej po kilka dni. W apartamencie w Monako był tylko 2 dni.

Tak bardzo chciał tańczyć. Bo taniec był dla niego wszystkim. I to on zmienił oblicze tej sztuki, zmienił rolę tancerza. Do tej pory o tancerzach mówiono, że są trzecią nogą tancerki lub dźwięgiem. Podtrzymywanie i podnoszenie. On to zmienił. Musiał, wszakże publiczność przychodziła głównie na jego popisy. Przychodziła podziwiać wielkiego tancerza, o którym wszyscy słyszeli. Tak był i jest nadal sławny.

Jego rodzicami byli muzułmańscy Baszkirzy (starotureckie plemię, który słynie z wyjątkowej siły) z Ufy, leżącej nad rzeką Ural, w połowie drogi między Moskwą i Syberią. Wcześniej mieszkali w Moskwie. Byli prostymi wieśniakami. Rewolucja oznaczała dla nich wolność. Ojciec poszedł do wojska w charakterze komisarza politycznego. Był w Mandżurii, dokąd wyruszyła jego ciężarna żona z córkami. Kilkanaście dni w pociągu. Z Ufy do Władywostoku. Później Nurejew żartował, że został z matki wytrzesiony. W pobliżu jeziora Bajkał, koło Irkucka, 17 marca 1938 roku. Kiedy Rosja rozpoczęła wojnę, wrócili do Ufy. Ojca zobaczyli dopiero kilka lat później, już po wojnie. Przyjechał do Ufy, gdzie mieszkali w kilkunastometrowym pokoju. I dzielili go z inną rodziną. Nie było tam ani kuchni, ani łazienki. Za potrzebą wychodzili na ulicę. Było to wtedy spokojne i sensne miejsce. Z rzadka pojawiał się samochód. W sylwestra 1943 roku matka przemyciła go do teatru. To zmieniło jego życie. Na przedstawieniu baletowym postanowił, że zostanie tancerzem. Zachwycony patrzył na zieloną kurtynę, oświetloną reflektorami.

Z braku butów matka nosiła go na plecach do szkoły. Donaszał stare rzeczy po siostrach. W szkole znalazł się w klasie tańca folklorystycznego. Tańczył wszędzie. I śpiewał. Ojciec, uznany bohater wojenny, był przerażony. Jedyne dziecko i coś takiego. Bił go, jeśli przyłapał na tańczeniu. Chciał mieć syna kumpla. Pójść z nim na przykład na polowanie.

Na jego drodze pojawiła się była tancerka Baletów Rosyjskich Siergieja Diagiliewa, Anna Udelcowa. Poślubiła carskiego oficera, z którym została zesłana do Ufy i tam prowadziła szkołę baletową. Natychmiast zauważyła wyjątkowy talent. Miała wielu uczniów, ale tylko Rudolf zyskał jej zainteresowanie. Szybko uczył się nowych figur tanecznych i jeszcze szybciej zostawił wszystkich innych uczniów za sobą. Cały czas jednak trwała walka z ojcem, w którym tańczący mężczyźni wzbudzali odrazę. Nigdy – mówił – nie pozwoli, by syn został tancerzem. Kiedy przyłapał go, że był na lekcji tańca, bił za

karę. A syn w ciągu roku nauczył się wszystkiego, co Udelcowa była w stanie mu przekazać. Jej mąż uczył go dobrych manier. Od podstaw. Też higieny, mycia się. Udelcowa poleciła go znajomej tancerce Teatru Maryjskiego. W końcu chodził na zajęcia do szkoły baletowej przy teatrze operowym w Ufie. A później też tam na scenie tańczył. Latem pojechał na miesięczne tournée. Dzielił pokój z Albertem Aslanowem, który również tańczył. Ten, kiedy lata później dowiedział się, że Rudolf jest homoseksualistą, nie mógł w to uwierzyć.

Aż przyszedł moment, w którym w Ufie już niczego więcej nie mógł się nauczyć. Pozostawała tylko szkoła baletowa z prawdziwego zdarzenia. Wybrał Leningrad. Marzenie każdego tancerza, by tańczyć w Teatrze Kirowa. Świątyni klasycznego tańca. Potrzebował na to 3 tys. rubli. W fabryce obuwia dawał 2 razy w tygodniu lekcje tańca. W tajemnicy kupił bilet na pociąg. Siostra mu pomagała. „Masz tylko ten jeden pociąg i bilet tylko w jedną stronę i musisz nim pojechać” – mówiła. Ojciec przeżył załamanie, kiedy syn pakował się do wyjazdu. Wtedy dzieci pierwszy raz widziały ojca płaczącego. 3 dni jechał do Moskwy. Na stołecznym dworcu przesiedział cały dzień. Później 16 godzin jazdy do Leningradu. Wczesnym rankiem w sierpniu 1955 roku dotarł do celu. Od razu pobiegł do szkoły Teatru Kirowa. Tam zaczynali Anna Pawłowa, Waclaw Nizyński, Tamara Karsawina, George Balanchine... Dostał się do klasy, w której wszyscy uczniowie byli zdecydowanie młodsi. Dzielił z nimi sale sypialne i wypełniony obowiązkami plan zajęć. Tam też, jak zresztą wszędzie, rządziła partia komunistyczna. Wieczorami nie można było wychodzić z internatu, dlatego szybko zaczął mieć problemy z dyrektorem Wiktoorem Szelkowem. Jego upór – poza salą baletową i pracą – ściągał na niego problemy. Robił, co mu się podobało. Nie przestrzegał reguł. Ciągle, w tajemnicy przed nauczycielami, chodził na przedstawienia baletowe do Teatru Kirowa. To było zabronione. W ogóle opuszczanie internatu po zmierzchu.

W 1958 roku ukończył naukę i wygrał zaraz potem prestiżowy konkurs baletowy w Moskwie. Tańczył wariacje z „Korsarza”. Otrzymał po tym propozycje kontraktów z Moskwy i Leningradu. Zdecydował się na Teatr Opery i Baletu im. Kirowa (Teatr ten w latach 1935-1992 nosił imię komunistycznego działacza Siergieja Kirowa, a poza tym okresem znany jest jako Teatr Maryjski, na cześć cesarzowej Marii Aleksandrowny).

W Teatrze Kirowa, jak wszyscy inni soliści, Nurejew uczył się nowych ról, próbował i czekał. Czekał, kiedy będzie mógł wyjść na scenę. Tygodniami. Przykładowo, w ciągu 3 miesięcy w 1959 roku tylko dwukrotnie występował, 13 i 25 marca w Rajmondzie w kwartecie wojowników saraceńskich. Tańczył przy tym – jak to określiła jedna z jego przyjaciółek – jakby był skazany na przymusową pracę. Ale niebawem z Niną Kurgapkiną tańczył w Gajane rolę Armena, brata tytułowej bohaterki. Drugie przedstawienie zatańczył perfekcyjnie, ale nie wszystkim odpowiadała jego dzika technika. W ciągu następnych 3 lat stał się najlepszym i najwybitniejszym tancerzem swojej generacji. Jednak jego dążenie do niezależności nie odpowiadało również ówczesnym władzom politycznym. Nie wierzono mu i przyglądano się podejrzliwie. Dołączył do grupy tancerzy obok Kurgapki, którzy pojechali autobusami do Wiednia. Dość szybko znalazł w niej bratnią duszę, bo – jak to określił Barysznikow – miała ją w spodniach i to mu odpowiadało. Jechali w 40 autobusów na Festiwal Młodzieży Świata. W Wiedniu rosyjscy emigranci próbowali wrzucać przez okna do autobusów książkę „Doktor Żywago” Borysa Pasternaka, ale każdy egzemplarz był natychmiast konfiskowany.

Poza salą baletową i teatrem Nurejew wiodł coraz bujniejsze życie osobiste. Zdecydowanie więcej też dziewczyn i kobiet było lub chciało być przy nim. Podobnie mężczyźni. Krótko przed śmiercią opowiadał byłemu koledze szkolnemu z Leningradu, że z Ksenią Jurgenson mógł mieć dziecko. Puszkina nie wiedział ani o ciąży, ani o aborcji, która była – nie tylko wtedy – bardzo rozpowszechniona. Również w ciąży miała być Ninel Kurgapkina. Poza nią jeszcze 2, a później na Zachodzie 3 kobiety spodziewały się dziecka Nurejewa. Ponoć. Niemniej wiadomo było, że Nurejew chciał mieć syna. Najchętniej sklonowałby siebie. Trudno już dziś z całą pewnością ustalić, czy były to tylko fantazje tancerza, ale również kobiet, które w ten sposób się dowartościowywały, czy też było tak rzeczywiście. Jak na przykład Ninel, która kiedyś powiedziała, że „Wszyscy myśleli, że byliśmy kochankami, ale tak nie było. Mieliśmy romans, ale nie byliśmy nigdy w łóżku” – mówiła^{CXXXVII}.

VII.6. Михайл Барышников. Michail Barysznikow

Михайла Барышникова (fot. 79) назв́али **велича́йшим**¹ **арти́стом балéта прошлoго вéка**².

Миха́йл Никола́евич Бары́шников роди́лся³ в 1948 (ты́сяча девятьсо́т со́рок восьмо́м) го́ду в Ри́ге⁴. Семья́ переéхала в Лátвию⁵, куда⁶ отца́ Михай́ла, советского офице́ра, напра́вили проходи́ть службу́⁷.

Когда́ ему́ было́⁸ 10 (де́сять) лет, Бары́шников зая́вил⁹, что хо́чет занима́ться в балéтной шко́ле и уже́ записа́лся на экза́мен. Да́льше была́ учёба в хореографическом учи́лище¹⁰ Ри́ги. Миха́йл Бары́шников мечта́л соли́ровать на сце́не¹¹, но пробле́мой был егó ма́ленький рост¹². Бары́шников выполня́л сложне́йшие упражне́ния¹³, превозмога́я боль в суста́вах¹⁴, и подро́с почти́ на¹⁵ 4 (четы́ре) сантимéтра.

В 12 (двена́дцать) лет ма́ть отвезла́ Ми́шу к ба́бушке на Во́лгу¹⁶, а сама́ верну́лась в¹⁷ Ри́гу. Там она́ покóнчила с собо́й¹⁸. Сын како́е-то вре́мя прожил¹⁹ с отцо́м, но тот вско́ре жени́лся во второ́й раз²⁰, Ми́ше в но́вой семье́ места́ не нашло́сь²¹.

Че́рез не́сколько лет²² Бары́шников переéхал²³ в Ленингра́д, с того́ вре́мени с отцо́м он не обща́лся²⁴.

В 1964 (шестьдеся́т четвёртом) го́ду Латвийская национа́льная óпера²⁵ была́ на гастрóлях²⁶ в Ленингра́де. В не́которых спектакля́х был заны́т²⁷ и Миха́йл Бары́шников. Оди́н из арти́стов привё́л егó²⁸ в Ленинградское учи́лище²⁹ хореографии́. Так он стал учени́ком знамени́той³⁰ школы́ ру́сского балéта, а вско́ре³¹ – соли́стом просла́вленной Мари́инки³². В Мари́инский теа́тр Миха́йл Бары́шников поступи́л срáзу по́сле учи́лища³³, в 1967 (шестьдеся́т седьмо́м) го́ду. Он рабо́тал там на протя́жении³⁴ 7 (семь) лет.

В 1973 (се́мьдесят трéтьем) го́ду арти́сту позво́лили организовáть творческий вéчер и самосто́ятельно³⁵ выбрáть репертуáр. Он пригласи́л³⁶ хореóграфов для постано́вки балéтных³⁷ танцев в однё́м áкте. На вéчере он испо́лнил³⁸ «Блúдного сы́на»³⁹, «Дивертисме́нт»⁴⁰, «Дафни́са и Хлою́»⁴¹ – это́ была́ верши́на егó творчества́⁴² в Росси́и.

Лéтом 1974 (се́мьдесят четвёртого) го́да Миха́йл Бары́шников не верну́лся с гастрóлей⁴³ по Кана́де и стал «невозвраще́нцем»⁴⁴. Арти́ст попроси́л политическо́го убежи́ща⁴⁵, хотя́ решéние оста́ться на За́паде далóсь ему́ сло́жно⁴⁶. Та́кже Бары́шников получи́л приглаше́ние присоеди́ниться⁴⁷ к труппе́ Америкáнского теа́тра балéта, где стал премье́ром коллекти́ва, а затéм и руководи́телем⁴⁸. Арти́ст впервые́⁴⁹ вы́ступил пéред америкáнскими зрители́ми⁵⁰ в Нью-Йо́рке, это́ была́ па́ртия в балéте «Жизель» на сце́не Метропóлитен-óперы. Зрители́ крича́ли от востóрга⁵¹. С тех пор⁵² Миха́йл Бары́шников стал популярным танцóвщиком⁵³ Аме́рики.

Он танцева́л в класси́ческих и современны́х постано́вках⁵⁴, поста́вил со́бственную вёрсию «Щелкúнчика»⁵⁵, рабо́тал со мно́гими⁵⁶ хореóграфами.

¹ największym

² ubiegłego wieku

³ urodził się

⁴ Rydze

⁵ rodzina przeprowadziła

się na Łotwę

⁶ dokąd

⁷ radzieckiego oficera

przeniesiono do służby

⁸ kiedy miał

⁹ oświadczył

¹⁰ potem była nauka w

szkole choreograficznej

¹¹ marzył, żeby być solistą

na scenie

¹² niski wzrost

¹³ wykonywał

skomplikowane ćwiczenia

¹⁴ pokonując ból stawów

¹⁵ wyrósł prawie o

¹⁶ do babci nad Wołgę

¹⁷ wróciła do

¹⁸ popełniła samobójstwo

¹⁹ przez jakiś czas mieszkał

²⁰ wkrótce ożenił się po

raz drugi

²¹ nie znalazło się miejsca

w nowej rodzinie

²² po kilku latach

²³ wyjechał

²⁴ od tego czasu nie

komunikował się z ojcem

²⁵ Łotewska Opera Narodowa

²⁶ występach gościnnych

²⁷ do niektórych spektakli

zaangażowano

²⁸ jeden z artystów

przyprowadził go

²⁹ Szkoły

³⁰ tak został uczniem słynnej

³¹ wkrótce

³² słynnej Mariinki

(Teatru Maryjskiego)

³³ trafił od razu po szkole

³⁴ pracował na przetrzeni

³⁵ wieczorek twórczy

i samodzielnie

³⁶ zaprosił

³⁷ do wyreżyserowania

baletowych

³⁸ wykonał

³⁹ „Syna mamotrawnego”

⁴⁰ „Divertimento”

⁴¹ „Dafnis i Chloe”

⁴² szczyt jego twórczości

⁴³ nie wrócił z występów

gościnnych

⁴⁴ emigrantem

⁴⁵ azyl polityczny

⁴⁶ z trudem podjął decyzję

o pozostaniu na Zachodzie

⁴⁷ dostał zaproszenie do

przyłączenia

⁴⁸ wiodącym solistą

В 1978 (сёмьдесят восьмом) году Барышников перешёл⁵⁷ в балетную труппу NYCB (New York City Ballet), а через десять лет вернулся в АБТ⁵⁸ (American Ballet Theatre), с которого начинал путь в США⁵⁹, как солист и художественный руководитель⁶⁰. Ему удалось создать⁶¹ сильную труппу, поставить⁶² оригинальную версию «Золушки» и «Лебединого озера»⁶³.

Через год⁶⁴ Михайл Барышников ушёл⁶⁵ из АБТ, а в 1990 (девятистом) году он совместно⁶⁶ с хореографом Марком Моррисом во Флориде создал WODP (White Oak Dance Project) – проект «Белый дуб»⁶⁷.

В 1974-2002 (тысяча девятьсот сёмьдесят четвёртом-две тысячи втором) годах Михайл Барышников снялся в шести художественных фильмах⁶⁸. За роль в картине «Поворотный момент»⁶⁹, он был номинирован⁷⁰ на «Оскар» за роль второго плана⁷¹. Он также сыграл в картинах «Танцовщики», «Кабинет доктора Рамиреса», «Динозавры»⁷². В начале⁷³ 2000-х (двухтысячных) Барышников снимался в телесериале «Секс в большом городе»⁷⁴.

В 2005 (две тысячи пятом) году артист открыл «Арт-центр Михайла Барышникова»⁷⁵ в Нью-Йорке.

Первые месяцы в эмиграции давались Михайлу Барышникову сложно⁷⁶. В Советском Союзе осталась⁷⁷ балерина Татьяна Кольцова, с которой он жил в гражданском браке⁷⁸. Барышников не знал английского языка, что также осложняло его пребывание за рубежом⁷⁹. Но вскоре жизнь наладилась⁸⁰. Весной 1976 (сёмьдесят шестого) года Михайл познакомился с актрисой Джессикой Лэнг⁸¹, вскоре у них родилась дочь⁸² Александра.

Во второй раз⁸³ танцор и хореограф женился на балерине Лизе Райнхарт⁸⁴. В этом браке родились трое детей⁸⁵ – сын Пётр и дочери⁸⁶ Анна и Софья.

Михайл Барышников лично⁸⁷ знал Жаклин Кеннеди, принцессу Диану, дружил⁸⁸ с Иосифом Бродским. Ему принадлежит популярный ресторан⁸⁹ русской кухни «Самовар» (fot. 80) в центре Нью-Йорка. У артиста есть завод по производству пуантов и одежды⁹⁰ для балета, егоменные духи (fot. 81) продаются так же хорошо⁹¹, как билеты на выступления⁹².

В августе⁹³ 2017 (две тысячи семнадцатого) года танцор попал⁹⁴ в Топ-100 влиятельных русских этого столетия⁹⁵, названных «Forbes».

В 2017 (две тысячи семнадцатом) году Барышников получил латвийское гражданство⁹⁶. Сейм Латвии единогласно проголосовал по этому вопросу^{97сxxxviii}.

zespołu a potem kierownikiem
49 po raz pierwszy
50 widzami
51 widzowie krzyczeli z zachwytem
52 od tego czasu
53 tancerzem
54 nowoczesnych inscenizacjach
55 wystawił własną wersję „Dziadka do orzechów”
56 pracował z wieloma
57 przeszedł
58 po 10 latach powrócił do Amerykańskiego Teatru Baletu
59 od którego zaczynał szlaki w USA
60 solista i dyrektor artystyczny
61 stworzyć
62 wystawić
63 „Kopciuszką” i „Jeziorko łabędziego”
64 po roku
65 odszedł
66 wspólnie
67 założył White Oak Dance Project
68 wystąpił w 6 filmach
69 filmie „Punkt zwrotny”
70 był nominowany
71 rolę drugoplanową
72 zagrał w filmach „Tancerze”, „Gabinet doktora Ramirez”, „Dinosaury”
73 na początku
74 występował w serialu telewizyjnym „Seks w wielkim mieście”
75 otworzył Baryshnikov Arts Centre
76 były... trudne
77 w Związku Radzieckim pozostała
78 bez ślubu
79 komplikowało pobyt za granicą
80 wkrótce życie ułożyło się
81 poznał aktorkę Jessicę Lange
82 wkrótce urodziła się im córka
83 drugi raz
84 ożenił się z baleriną Lisą Rinehart
85 z tego małżeństwa ma trójkę dzieci
86 córki
87 osobiście
88 przyjaźnił się
89 ma popularną restaurację
90 ma zakład produkujący pointy i odzież
91 perfumy z jego imieniem sprzedają się tak dobrze

⁹² występy
⁹³ sierpniu
⁹⁴ tancerz trafił na listę
⁹⁵ najbardziej
wplywowych Rosjan
w tym stuleciu
⁹⁶ otrzymał obywatelstwo
łotewskie
⁹⁷ Sejm Łotwy
jednogłośnie zagłosował
w tej sprawie

CZY WIESZ, ŻE...

W wywiadzie dla „Vanity Fair” powiedział: „Najbardziej jestem dumny z bycia aktorem. Ale w rubryce zawód wpisuję: aktor, tancerz, fotograf, człowiek, ojciec, mąż... Co byś chciała żebyś wpisał, wiesz? Nie wiem, kim do cholery jestem”. Jego wpływ na amerykańską kulturę i sztukę jest nieoceniony. I chyba ciągle niedoceniony.

Michaił Barysznikow był nominowany do Oscara i Złotego Globu. Jest jednym z najważniejszych tancerzy drugiej połowy XX wieku, ale również utalentowanym fotografem i dyrektorem Baryshnikov Art Centre w Nowym Jorku.

Podobnie jak jego koleżanka z planu, Kim Cattrall, Barysznikow kojarzony jest z kultowym serialem „Seks w wielkim mieście”. Wystarczy spojrzeć na dossier obojga, aby szybko się przekonać, że udział w tej produkcji był małym epizodem w wybitnej twórczości i Cattrall, i Barysznikowa.

Trudno wymienić wszystkie pamiętne role, które artysta stworzył w zaledwie kilka lat na scenach radzieckich. Jedną z najważniejszych z nich była partia solowa w La Bayadere, za którą otrzymał złoty medal na Międzynarodowym Konkursie Baletowym w Moskwie w 1969 roku. Świat właśnie wtedy zaczął dostrzegać talent niewysokiego tancerza. Charakterystyczna, bardzo umięśniona jak na baletmistrza sylwetka Barysznikowa stała się jego znakiem rozpoznawczym przez kolejne 5 dekad. Sekwencja solowa z „La Bayadere”, którą Barysznikow wygrał moskiewski konkurs, jest sama w sobie choreografią arcytrudną – pewnym wyznacznikiem opanowania rosyjskiej techniki baletu klasycznego. Tak, jak w późniejszych produkcjach, Barysznikow – jeszcze w trakcie występów w Związku Radzieckim – zachwycał geniuszem: każde jeté majestatycznie wykończony, każde fouetté dokręcone, a każde tour en l’air niemalże zawieszony w powietrzu.

W 1974 roku, w trakcie międzynarodowej trasy, po występie w Toronto radziecki tancerz wystąpił do władz kanadyjskich o azyl polityczny. Do ucieczki ze Związku Radzieckiego przekonali go

Rudolf Nuriejew i Natalia Makarova, którzy sami byli radzieckimi emigrantami. Okazał się być to początek nowego etapu w życiu Barysznikowa. Zaczął współpracę z kilkoma zespołami teatralnymi, najściślej z American Ballet Theatre, z którym tańczył przez kolejne 4 lata. W tym okresie powstały jego słynne wersje rosyjskiego baletu klasycznego: „Don Kichot” (1976) oraz „Dziadek do orzechów” (1978). Choreografie obu opracował na nowo, jednak pozostawił wszystkie charakterystyczne elementy dla rosyjskiej szkoły baletowej. Szkoły, która przez ponad 150 lat wypracowała swoją precyzyjną technikę, w której tancerz przesuwa granice motoryczne swojego ciała. Do historii baletu przeszło słynne solo finałowe z „Don Kichota”, które opiera się na kombinacji skoków i obrotów, w charakterystycznej, klasycznej

kolejności. Wykonując to solo, Barysznikow udowodnił, że należy do tej nielicznej grupy tancerzy, których technika opiera się o ballon, czyli niezwykłą zdolność zawieszenia skoku w powietrzu.

W 1977 roku przyszedł równie wielki sukces. Tym razem filmowy. Amerykańskie środowisko związane z kulturą nie przestawało mówić o jednym z największych przegranych w historii Nagród Amerykańskiej Akademii Filmowej, o „Punkcie zwrotnym” Herberta Rossa. Film, w którym Barysznikow zagrał drugoplanową rolę Yurija Kopeikina, nie otrzymał ani jednej statuetki, pomimo tego, że nominowany był w 11 kategoriach (wśród nominowanych była 4 aktorów, grających główne role, w tym Barysznikow). Barysznikow wcielił się w rosyjskiego playboya i członka zespołu baletowego. I to właśnie ta rola spowodowała, że świat dostrzegł w artyście również talent aktorski. Jednak charakterystyczne, mocne naleciałości z języka rosyjskiego, sprawiły, że niemal we wszystkich filmach grał Rosjan bądź rosyjskich emigrantów. Co istotne, w „Punkcie zwrotnym” jednym z odpowiedzialnych za choreografię był „ten” George Balanchine, co nadało filmowi niezwyklego poziomu artystycznego oraz prestiżu. Rok po premierze, Barysznikow postanowił odejść z American Ballet Theatre, by dołączyć do prowadzonego przez Balanchine’a New York City Ballet. Niejednokrotnie wspominał, że dołączył do zespołu wielkiego gruzińskiego choreografa tylko po to, aby jak najwięcej się nauczyć od jednego z najwybitniejszych choreografów świata (dla przypomnienia warto dodać, że Balanchine współpracował ze Strawińskim czy Diagilewem). Po 2 latach współpracy z New York City Ballet, wrócił do American Ballet Theatre. Tym razem już jako dyrektor artystyczny zespołu. Był rok 1980. W ciągu następnych 9 lat prowadzony przez niego teatr stworzył kilkanaście ważnych spektakli, a w niektórych z nich tańczył sam Barysznikow. Romans Barysznikowa z tańcem współczesnym w naturalny sposób zrodził się jeszcze w 1974 roku, gdy artysta zamieszkał w Nowym Jorku. Zmiana techniki wynikała z pewnej fascynacji, która była tępiona przez władze radzieckie. Pomimo tego, że taniec współczesny bardzo mocno pochłonął tancerza, to nigdy nie porzucił wypracowanej niemalże do perfekcji techniki rosyjskiej. Zwłaszcza w licznych produkcjach telewizyjnych, wykorzystując własne warunki fizyczne, łączył wirtuozerię z widowiskowością tańca współczesnego. Wystarczy przypomnieć sobie produkcje poświęcone ikonom amerykańskiej muzyki: Frankowi Sinatrze czy George’owi Gershwinowi.

Jednak okres prowadzenia ABT nie należał do najłatwiejszych w życiu Barysznikowa. Eksperymentalny repertuar, współpraca – głównie z młodymi choreografami – była często przyjmowana dość sceptycznie. W efekcie, w 1989 roku artysta zrezygnował z kierowania zespołem. Kilka miesięcy później, w 1990 roku, wspólnie z Markiem Morrisem postanowił założyć zespół tańca współczesnego – White Oak Dance Project. Główną ideą przyświecającą zespołowi było stworzenie grupy składającej się przede wszystkim z doświadczonych tancerzy, którzy powoli zastępowani byli młodymi talentami. White Oak Dance Project był swoistym eksperymentem, którego nazwa pochodziła od farmy i schroniska dla zwierząt prowadzonych przez słynnego wielbiciela tańca, Howarda Gillmana. Gillman wybudował na swojej farmie, niedaleko Jacksonville na Florydzie, studio baletowe, w którym powstały zespół opracowywał choreografie autorstwa takich tuzów amerykańskiego tańca współczesnego jak Paul Taylor, Twyla Tharp, Jerome Robbins czy David Gordon. Barysznikowi zależało również, żeby do repertuaru White Oak Dance Project włączyć nowe odsłony wybitnych projektów George’a Balanchine’a czy Merce’a Cunninghama. White Oak Dance Project swoją działalność rozpoczął od tournée po mniejszych amerykańskich miastach, z premedytacją unikając wielkich metropolii. Kierownictwu zespołu zależało, żeby przyzwyczaić amerykańską publiczność do dość nowego pomysłu na teatr baletowy. White Oak Dance Project występował do 2002 roku, kiedy to Baryshnikov Dance Foundation (fundacja, przy której działał WODP) skupiła się na tworzeniu w Nowym Jorku Baryshnikov Arts Centre. Kompleksowy budynek centrum sztuki otworzono w 2005 roku. Łączy w sobie funkcje teatru, instytucji edukacyjnej oraz przestrzeni wystawienniczej. W budynku BAC znajduje się również siedziba Orkiestry św. Łukasza.

Zupełnie innym aspektem jego pracy twórczej jest fotografia. W szczególności fotografia tańca, którego Baryshnikov nie ogranicza tylko do tańca scenicznego. Z aparatem wychodzi znacznie dalej, a jego zdjęcia nie są zwykłą próbą dokumentacji własnych produkcji. Nie tak dawno mogła je podziwiać londyńska publiczność na wystawie „Dancing away: photographic works of Mikhail Baryshnikov” w prestiżowej galerii ContiniArtUK. Nie oznacza to, że Baryshnikov przestał tańczyć. I chociaż bardzo rzadko można go zobaczyć na scenie, to Baryshnikov Arts Center opublikował niedawno na swojej stronie nagranie tańczącego mistrza w studio. Jego technika, pełen zakres ruchów, charakterystyczna siła, jakie biją z tańczącego artysty, budzą prawdziwy zachwyt. Taki sam zachwyt, który wzbudził wykonując jedenaście piruetów w słynnej scenie w filmie Taylora Hackforda „Biała noc”. A trzeba podkreślić, że nagranie umieszczone przez BAC pokazuje 66-letniego tancerza. Udowadnia to tylko smutny nieco fakt, że na świecie jest niewielu tancerzy, których kunszt można porównać do wielkiego Baryshnikowa.

Nie bez powodu mówi się o ostatnim z żyjących z wielkiej trójki radzieckiego (czy rosyjskiego) baletu. Historycy i krytycy tańca jednym tchem wymieniają w tej trójce Niżyńskiego, Nuriejewa i Baryshnikowa. Każdy z nich był objawieniem. Nieocenionym skarbem sceny baletowej. Jednak Baryshnikov wybija się na tle swoich wybitnych towarzyszy. Udało mu się w niesamowity sposób połączyć rosyjską, tradycyjną technikę baletową, która opierała się na perfekcji ruchu z amerykańską ekspresją tańca współczesnego, którego istota polega na widowiskowej wirtuozerii do granic nasyconej emocjami. Jego wkład w kulturę najnowsza potwierdzony został przez szereg nagród, które artysta ma na swoim koncie. Szkoda, że większość ludzi zna go przede wszystkim jako serialowego Aleksandra Pietrowskiego z „Seksu w wielkim mieście”^{CXXXIX}.

VIII. Русские спортсмены. Sportowcy rosyjscy

VIII.1. Евгения Медведева. Jewgienija Miedwediewa

Евгения Армановна Медведева (fot. 82) – российская фигуристка¹, заслуженный мастер спорта РФ², дважды серебряный призёр³ Олимпиады-2018 (две тысячи восемнадцать), двукратная чемпионка⁴ России, двукратная чемпионка Европы, двукратная чемпионка мира⁵, рекордсменка⁶ в произвольной и короткой программах одиночного катания⁷.

Евгения родилась⁸ в Москве в 1999 (тысяча девятьсот девяносто девятом) году. Отец Арман Бабасян – предприниматель⁹ из Армении, мама девочки – Жанна Медведева – бывшая фигуристка¹⁰. Фамилия Медведева досталась¹¹ Евгении от бабушки по материнской линии¹².

Мама привела 3-летнюю (трёхлетнюю) девочку¹³ в секцию фигурного катания¹⁴. С тех пор¹⁵ Евгения Медведева в спорте.

В 12 (двенадцать) лет Евгения Медведева зачислена в сборную¹⁶ России. Уже через два года¹⁷, в сезоне 2013-2014 (две тысячи тринадцать-четырнадцать), девушка получила право участвовать в международных юниорских соревнованиях¹⁸. Спортивный дебют Медведевой состоялся в Латвии¹⁹, где спортсменка выступила на этапе Гран-при среди²⁰ юниоров. Евгения завоевала²¹ первое место. На следующем этапе соревнований²², который состоялся в Польше²³, девушка снова победила²⁴.

Евгения Медведева приняла участие в соревнованиях чемпионата²⁵ Российской Федерации в 2014 (две тысячи четырнадцать) году. Юная спортсменка сумела занять седьмое место среди взрослых²⁶ фигуристов и четвертое в группе юниоров.

Март этого же года оказался более успешным²⁷: он принёс Жёне «серебро»²⁸ на российском Кубке²⁹ по фигурному катанию во взрослой категории.

В сезоне 2014-2015 (две тысячи четырнадцать-пятнадцать) выиграла два этапа Кубка Гран-при в Барселоне среди юниоров. На юниорском первенстве³⁰ девушка получила «золото»³¹. Медведеву отправили на второй³² в её спортивной карьере чемпионат мира³³ среди юниоров в Таллинн. И снова³⁴ «золото».

Осень 2015 (две тысячи пятнадцатого) года ознаменовалась для спортсменки переходом во взрослое фигурное катание³⁵. В американском Милуоки в первом взрослом соревновании³⁶ в серии Гран-при вырывает первое место.

В испанской Барселоне фигуристка победила³⁷.

В 2016 (две тысячи шестнадцатом) году российская фигуристка на чемпионате³⁸ Европы в Братиславе выиграла первое место. По итогам чемпионата мира³⁹ 2016 (две тысячи шестнадцатого) года Евгения Медведева занимает первое место и становится чемпионкой мира⁴⁰.

- ¹ łyżwiarka figurowa
- ² zasłużony mistrz sportu Rosji
- ³ dwukrotna srebrna medalistka
- ⁴ dwukrotna mistrzyni świata
- ⁵ świata
- ⁶ rekordzistka
- ⁷ w dowolnej i na krótki dystans jeździe indywidualnej
- ⁸ urodziła się
- ⁹ przedsiębiorca
- ¹⁰ była łyżwiarka figurowa
- ¹¹ nazwisko otrzymała
- ¹² od babci ze strony matki
- ¹³ zaprowadziła trzyletnią dziewczynkę
- ¹⁴ sekcji łyżwiarstwa figurowego
- ¹⁵ od tego czasu
- ¹⁶ weszła w skład reprezentacji narodowej
- ¹⁷ już po 2 latach
- ¹⁸ uzyskała prawo do udziału w międzynarodowych zawodach juniorów
- ¹⁹ miał miejsce na Łotwie
- ²⁰ wśród
- ²¹ uzyskała
- ²² w kolejnym etapie zawodów
- ²³ który odbył się w Polsce
- ²⁴ znów zwyciężyła
- ²⁵ wzięła udział w mistrzostwach
- ²⁶ udało się jej zająć
- ²⁷ 7. miejsce wśród dorosłych
- ²⁸ marzec tego samego roku był bardziej pomyślny
- ²⁹ srebro
- ³⁰ Pucharze
- ³¹ mistrzostwach
- ³² zdobyła złoto
- ³³ wysłano na drugie mistrzostwa świata
- ³⁴ znów
- ³⁵ oznaczała przejście do kategorii dorosłych w jeździe figurowej
- ³⁶ pierwszych zawodach dla dorosłych
- ³⁷ zwyciężyła
- ³⁸ mistrzostwach
- ³⁹ ze względu na wyniki w mistrzostwach świata
- ⁴⁰ została mistrzynią świata
- ⁴¹ w kwietniu
- ⁴² otrzymała tytuł mistrza sportu
- ⁴³ początek
- ⁴⁴ nagrody

В апрэлле⁴¹ 2016 (две ты́сячи шестна́дцатого) го́да Евге́ния Медве́дева получи́ла зва́ние ма́стера спо́рта⁴².

Нача́ло⁴³ 2017 (две ты́сячи семна́дцатого) го́да принесли́ Евге́нии но́вые при́зы⁴⁴ – две зо́лотые меда́ли⁴⁵ че́мпionáта Евро́пы, кото́рый прохо́дил в Че́хии⁴⁶, а та́кже пе́рвое ме́сто на пьедеста́ле че́мпionáта ми́ра, прохо́дшего⁴⁷ в Финля́ндии. В апрэ́ле Евге́ния Медве́дева ста́ла а́втором⁴⁸ но́вого миро́вого реко́рда в То́кио.

Медве́дева ста́ла второ́й фигури́сткой ми́ра, по́сле спортсме́нки из Кана́ды Але́н Шартра́н, кото́рая выпол́няет пры́жковые эле́менты⁴⁹ во второ́й полови́не выступле́ния⁵⁰. После́дним трю́ком⁵¹, кото́рый осво́ила фигури́стка⁵², стал пры́жок с по́днятыми вве́рх рука́ми⁵³.

⁴⁵ złote medale

⁴⁶ które odbywały się w Czechach

⁴⁷ odbywających się

⁴⁸ została autorką

⁴⁹ wykonuje skoki

⁵⁰ w drugiej połowie występu

⁵¹ ostatnim trikiem

⁵² który opanowała łyżwiarka

⁵³ skok z podniesionymi do góry rękoma

CZY WIESZ, ŻE...

Jewgienia Miedwediewa przeszła do historii łyżwiarstwa figurowego. W wieku 17 lat Rosjanka obroniła tytuł mistrzyni świata. Miedwediewa zwyciężyła zdecydowanie, pokonując 2 bardziej doświadczone Kanadyjki – Kaetlyn Osmond i Gabrielle Daleman. W trakcie swojego programu bezbłędnie wykonała w sumie 11 skoków. Sędziowie bardzo ją docenili. Skończyło się na najwyższych notach w historii – 154,40 za program dowolny oraz łączną 233,41 punkty. Jewgienia Miedwediewa jest obecnie największą gwiazdą łyżwiarstwa figurowego. Odkąd rozpoczęła seniorską karierę (w 2015 roku), zwyciężyła wszystkie zawody, w jakich startowała^{CXLI}.

CZY WIESZ, ŻE...

Była gwiazdą i nadzieją rosyjskiego łyżwiarstwa, dyscypliny sportowej, której sukcesami władze w Moskwie szczególnie się szczyca. Zdobywała złoto dla Rosji i ustanawiała rekordy. Teraz ma już dość! 18-letnia Jewgienija Miedwediewa zamierza zrzec się rosyjskiego sportowego obywatelstwa, reprezentować Armenię i przenieść się do Kanady.

Miedwediewa pomimo młodego wieku została wicemistrzynią olimpijską z Pjongczangu (2018), dwukrotną mistrzynią świata (2016, 2017), dwukrotną mistrzynią Europy (2016, 2017), dwukrotną zwyciężczynią finału Grand Prix (2015, 2016) oraz dwukrotną mistrzynią Rosji. Do łyżwiarki należą rekordy świata w kategorii solistek: za program dowolny 160,46' oraz w punktacji łącznej – 241,31. Jednak według rosyjskich mediów, Miedwediewa poczuła się... niedoceniana w Rosji. Najpierw zerwała pracę ze swoją trenerką Eteri Tutberidze i zaczęła współpracę z Kanadyjczykiem Brianem Orserem. Następnym krokiem, według źródeł portalu allsportinfo.ru, może być jej przeprowadzka do Kanady oraz zmiana sportowego obywatelstwa, aby móc dalej kontynuować udział w oficjalnych międzynarodowych zawodach. Jej wybór ma paść na Armenię, skąd pochodzi jej ojciec^{CXLII}.

VIII.2. Елена Исинбаева. Elena Isinbajewa

Елена Гаджиевна Исинбаева (fot. 83) – спортсменка, специализирующаяся на прыжках с шестом¹. За² всю карьеру она установила 28 (двадцать восемь) мировых³ рекордов по прыжкам с шестом среди женщин⁴. Всемирная⁵ академия спортивной славы назвала Елену Исинбаеву «Лучшей спортсменкой планеты»⁶ 2007 (две тысячи седьмого) и 2009 (две тысячи девятого) года^{CXLIII}.

Елена Исинбаева появилась на свет⁷ в 1982 (тысяча девятьсот восемьдесят втором) году в Волгограде. Отец будущей⁸ спортсменки эмигрировал из Дагестана и работал сантехником⁹, мать – коренная русская¹⁰, работала в котельной, позже стала домохозяйкой¹¹.

В пятилетнем возрасте¹² Елена пошла в спортшколу¹³, где занималась художественной¹⁴ гимнастикой. Девочка обучалась в специальном училище¹⁵ олимпийского резерва в и 2000 (двухтысячном) году без конкурса поступила¹⁶ в Волгоградскую Академию физической культуры.

В 1998 (тысяча девятьсот девяносто восьмом) году Елена дебютировала на Всемирных юношеских играх¹⁷ с результатом прыжка¹⁸ четыре метра, в 1999 (девятьсот девятом) году вновь приняла участие в играх и с результатом¹⁹ 4,10 (четыре метра десять сантиметров) одержала свою первую золотую медаль²⁰, поставив первый рекорд²¹.

В 2000 (двухтысячном) году Исинбаева вновь берёт «золото»²² на юниорских играх²³, побив свой собственный²⁴ рекорд на 10 см (десять сантиметров). Когда дисциплину «прыжок с шестом» добавили²⁵ в программу Олимпийских игр²⁶, Елена получила шанс принять участие²⁷ в самом престижном старте четырёхлетия²⁸. Однако, во время²⁹ квалификации девушка выступила не слишком успешно³⁰ и в финал игр не попала³⁰.

В 2001 (две тысячи первом) году Елена Исинбаева получила золотую медаль на чемпионате³¹ Европы и Берлинском международном³² фестивале. В 2003 (две тысячи третьем) году Исинбаева установила новый мировой³³ рекорд в 4 м 82 см (четыре метра восемьдесят два сантиметра).

В 2003 (две тысячи третьем) году Елену Исинбаеву призвали на службу в железнодорожные войска³⁴, и через два года³⁵ девушка получила звание старшего лейтенанта³⁶, а ещё через три³⁷ – капитана. В 2015 (две тысячи пятнадцатом) году спортсменка получила звание майора³⁸ и подписала контракт с Министерством обороны России, согласно которому³⁹ Исинбаева будет проводить инструктаж в военном училище⁴⁰.

В 2005 (две тысячи пятом) году Исинбаева побила свой предыдущий рекорд⁴¹, сделав прыжок в⁴² 5 (пять) метров.

С 2008 (две тысячи восьмого) года Елена переехала жить в Монако⁴³. В августе⁴⁴ спортсменка вновь одержала победу⁴⁵ на Олимпийских играх с результатом прыжка⁴⁶ в 5 м 5 см (пять метров пять сантиметров).

¹ w skoku o tyczce

² w ciągu

³ światowych

⁴ w skokach o tyczce kobiet

⁵ Światowa

⁶ „Najlepszym Sportowcem Planety”

⁷ urodziła się

⁸ przyszłej

⁹ pracował jako hydraulik

¹⁰ rdzenna Rosjanka

¹¹ pracowała w kotłowni,

a potem została

gospodynią domową

¹² w wieku 5 lat

¹³ szkoły sportowej

¹⁴ artystyczną

¹⁵ specjalnej szkole

¹⁶ bez egzaminów dostała się

¹⁷ Światowych Igrzyskach

Juniorów

¹⁸ wynikiem skoku

¹⁹ znów wzięła udział

w igrzyskach z wynikiem

²⁰ zdobyła swój pierwszy

złoty medal

²¹ ustanawiając pierwszy rekord

²² znów zdobyła złoto

²³ igrzyskach juniorów

²⁴ bijąc własny

²⁵ skoki o tyczce dodano

²⁶ Igrzysk Olimpijskich

²⁷ otrzymała szansę

wzięcia udziału

²⁸ w najbardziej prestiżowych

zawodach czterolecia

²⁹ jednak, podczas

³⁰ niezbyt udanie wystąpiła

³⁰ i nie trafiła do finału Igrzysk

³¹ zdobyła złoty medal

w mistrzostwach

³² Międzynarodowym

³³ światowy

³⁴ powołano do wojsk

kolejowych

³⁵ po 2 latach

³⁶ rangę starszego porucznika

³⁷ po kolejnych trzech

³⁸ otrzymała rangę majora

³⁹ zgodnie z którym

⁴⁰ będzie prowadzić

szkolenia w szkole wojskowej

⁴¹ pobila swój poprzedni rekord

⁴² skacząc na

⁴³ przeprowadziła się do

Monako

⁴⁴ sierpniu

⁴⁵ znów zwyciężyła

na Igrzyskach

Olimpijskich skacząc

⁴⁷ wróciła

⁴⁸ po rocznej przerwie

⁴⁹ wzięła udział w zawodach

⁵⁰ zwyciężyła

В 2010 (две ты́сячи де́сятом) го́ду Исинба́ева верну́лась⁴⁷ в Волгогра́д и верну́лась к тре́неру Трофи́мову. По́сле годово́го перерыва⁴⁸ де́вушка приня́ла уча́стие в соревнова́нии⁴⁹ «Ruੱская Зимá», где одержа́ла побе́ду⁵⁰.

В 2013 (две ты́сячи трина́дцатом) го́ду зая́вила⁵¹, что плани́рует заверши́ть⁵² свою́ спорти́вную карье́ру по́сле уча́стия на чемпио́нате ми́ра по ле́гкой атле́тике⁵³ в Москве́. Ввиду́ до́пингово́го сканда́ла с уча́стием⁵⁴ росси́йских легкоатле́тов, Междунаро́дный олимпи́йский комите́т приня́л реше́ние⁵⁵ об отстране́нии от Олимпи́йских игр⁵⁶ в 2016 (две ты́сячи шестна́дцатом) не то́лько запятна́вших свою́ репута́цию спортсме́нов⁵⁷, но и все́й сбо́рной⁵⁸ Росси́и по ле́гкой атле́тике⁵⁹.

В 2014 (две ты́сячи четы́рнадцатом) го́ду у Исинба́евой родила́сь де́вочка⁶⁰ Э́ва. Еле́не пришло́сь отказа́ться⁶¹ от спорти́вной карье́ры и отпра́виться в Мо́нако из-за сли́шком при́стального внима́ния оте́чественной пресе́сы⁶². Отцо́м ребёнка ста́л спортсме́н⁶³ Ни́кита Пе́тинов, с кото́рым Еле́на Исинба́ева сочета́лась бра́ком в де́кабре⁶⁴ 2014 (две ты́сячи четы́рнадцатого) го́да^{CXLIV}.

⁵¹ oświadczyła

⁵² zakończyć

⁵³ po udziale

⁵⁴ w mistrzostwach świata

⁵⁵ na skutek skandalu

⁵⁶ dopingowego z udziałem

⁵⁷ Międzynarodowy

⁵⁸ Komitet Olimpijski podjął

⁵⁹ decyzję

⁶⁰ o usunięciu z Igrzysk

⁶¹ Olimpijskich

⁶² nie tylko sportowców,

⁶³ którzy splamili reputację

⁶⁴ ale całej reprezentacji

⁶⁵ narowowej

⁶⁶ lekkiej atletyki

⁶⁷ urodziła córkę

⁶⁸ musiała zrezygnować

⁶⁹ ze względu na zbyt baczna

⁷⁰ uwagę rosyjskiej pracy

⁷¹ ojcem dziecka jest

⁷² sportowiec

⁷³ pobrali się w grudniu

CZY WIESZ, ŻE...

Dwukrotna mistrzyni olimpijska i 28-krotna rekordzistka świata w skoku o tyczce, Rosjanka Jelena Isinbajewa w bardzo mocnych słowach wypowiedziała się na temat ostatnich decyzji Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego, będących reakcją na ujawnienie stosowania przez sportowców Sbornej niedozwolonego wspomagania. „Rosyjski gniew i złość są nie do zatrzymania” – napisała.

Isinbajewa, nazywana „carycą tyczki”, zakończyła karierę w 2016 roku po tym, jak MKOl nie dopuścił do startu w IO w Rio de Janeiro lekkoatletów z Rosji (za wyjątkiem Darii Kliszyny). Odebrało jej to szansę na wywalczenie 4. w karierze medalu imprezy (wygrywała w 2004 i 2008 roku, w 2012 roku była 3.). Niedługo potem została szefową rady nadzorczej Rosyjskiej Agencji Antydopingowej (RUSADA), jednak w maju 2017 roku po sugestii Światowej Agencji (WADA) zmuszona była odejść ze stanowiska. Wciąż jednak aktywnie angażuje się w sportowe życie w swoim kraju i jak pokazała, trudno jej pogodzić się z decyzją, jaką podjął MKOl wobec rosyjskich sportowców przed igrzyskami w Pjongczangu^{CXLV}.

VIII.3. Анна Курникова. Anna Kurnikowa

Судьба¹ Анны Сергеевны Курниковой (fot. 84) – бывшей первой ракетки мира в парном разряде², весьма неоднозначна³. Сначала – головокружительный успех⁴, потом – стремительное падение⁵. Она покинула⁶ спорт и ушла с головой в модельный бизнес⁷.

Родившись в спортивной семье⁸ в 1981 (тысяча девятьсот восемьдесят первом) году, Анна с пяти лет уходит в большой теннис⁹.

Переломный момент в жизни¹⁰ у Курниковой настал¹¹ в 1988 (восемьдесят восьмом) году, когда девочка заняла призовое место¹² на открытых соревнованиях¹³ в Москве среди детей младшего возраста¹⁴.

Чуть позже семья¹⁵ Курниковых переезжает¹⁶ в Америку. Здесь Анна продолжает тренировки¹⁷ и строит¹⁸ свою карьеру: 1994 (девятью четвертым): победа в турнире¹⁹ неофициального мирового первенства²⁰ (категория юниоров); 1995 (девятью пятым): выигрыш на турнире²¹ Orange Bowl и на молодёжных европейских чемпионатах²². Как результат юношеских игр – чемпионка²³ ITF (International Tennis Federation) и первая ракетка мира среди²⁴ юниоров!

В возрасте²⁵ 14 (четырнадцать) лет Курникова принимает решение перейти на профессиональный уровень²⁶. В 1995 (девятью пятом) году её принимают в сборную²⁷ России, в составе которой она одерживает победу²⁸ на турнире кубка²⁹ Федерации. Уже через³⁰ год ей присваивают титул «лучший новичок³¹ WТА» (Women's Tennis Association) и отправляют на Олимпийские игры³² в Атланта.

1997 (девятью седьмым) год ознаменовывается полуфиналом³³ знаменитого Уимблдонского турнира³⁴, с которого начинается³⁵ история большого тенниса³⁶, где Анна уступает швейцарской³⁷ спортсменке Мартине Хингис. Впоследствии обе девушки становятся в пару³⁸ и долгое время успешно выступают в парных турнирах³⁹. Через год⁴⁰ имя Курниковой попадает⁴¹ в ТОП-20 (двадцать) лучших теннисисток мира⁴².

1999 (девятью девятым) год – победа в парном состязании⁴³ в Австралии на престижном турнире и итоговом турнире⁴⁴ WТА. В результате Курникова светится в первой строчке мирового парного рейтинга⁴⁵.

Успех и удача⁴⁶ за Анной идёт по пятам вплоть до⁴⁷ 2003 (две тысячи третьего) года, но при этом выиграть крупный турнир в одиночном разряде ей не удаётся⁴⁸. За⁴⁹ 3 (три) года упорных тренировок⁵⁰ и блестящих игр⁵¹ спортсменка получает две травмы⁵² ног. Последняя является причиной завершения⁵³ спортивной карьеры^{CXLVI}.

В декабре⁵⁴ 2017 (две тысячи семнадцатого) года у 36-летней (тридцатилетней) Анны Курниковой и 42-летнего (сорокадвухлетнего) Энрике Иглесиаса родились близнецы⁵⁵ – мальчик⁵⁶ Николас и девочка⁵⁷ Люси (fot. 85)^{CXLVII}.

¹ los
² byłej pierwszej ракетki świata w parach
³ jest dość niejednoznaczny
⁴ najpierw oszalamiający sukces
⁵ potem gwałtowny upadek
⁶ porzuciła
⁷ przeszła do biznesu modowego
⁸ urodziła się w sportowej rodzinie
⁹ od 5. roku życia jest związana z wielkim tenisem
¹⁰ przełomowa chwila w życiu
¹¹ nastąpiła
¹² otrzymała nagrodę
¹³ otwartych mistrzostwach
¹⁴ wśród najmłodszych dzieci
¹⁵ potem rodzina
¹⁶ przeprowadziła się
¹⁷ tutaj Anna kontynuuje treningi
¹⁸ buduje
¹⁹ zwycięstwo w turnieju
²⁰ nieoficjalnych mistrzostw świata
²¹ wygrana na turnieju
²² młodzieżowych mistrzostwach Europy
²³ wynik młodzieżowych igrzysk – mistrzyni
²⁴ świata wśród
²⁵ w wieku
²⁶ podejmuje decyzję o przejściu na poziom zawodowy
²⁷ zostaje przyjęta do reprezentacji narodowej
²⁸ w składzie której odnosi zwycięstwo
²⁹ pucharu
³⁰ już po roku
³¹ otrzymuje tytuł „Najlepszy Nowicjusz”
³² zostaje wysłana na Igrzyska Olimpijskie
³³ zaznaczył się półfinałem
³⁴ słynnego turnieju w Wimbledonie
³⁵ od którego zaczyna się
³⁶ wielkiego tenisa
³⁷ ustępuje szwajcarskiej
³⁸ potem obie dziewczyny tworzą parę
³⁹ przez długi okres czasu występują z sukcesami na turniejach jako para
⁴⁰ po roku
⁴¹ trafia
⁴² najlepszych tenisistek świata
⁴³ zwycięstwo w zawodach w parze
⁴⁴ ostatecznym

⁴⁵ jest w czołówce
światowego rankingu
w występach w parach
⁴⁶ sukces i powodzenie
⁴⁷ depczą po piętach aż do
⁴⁸ ale nie udaje się jej
wygrać wielkiego turnieju
w grze pojedynczej
⁴⁹ w ciągu
⁵⁰ zawziętych treningów
⁵¹ wspaniałej gry
⁵² doznaje dwóch urazów
⁵³ ostatnia jest przyczyną
zakończenia
⁵⁴ grudniu
⁵⁵ urodziły się bliźnięta
⁵⁶ chłopczyk
⁵⁷ dziewczynka

CZY WIESZ, ŻE...

Anna Kournikova i Enrique Iglesias są razem 15 lat, ale nie opowiadają o sobie, nie wrzucają wspólnych zdjęć, nie pozują razem na ściankach. Takie fotografie jak te, to rzadkość.

Anna Kournikova i Enrique Iglesias poznali się 15 lat temu na planie teledysku „Escape”. Od tamtej pory – wbrew regularnym plotkom – wciąż są razem. Media uwielbiają spekulować, że ten związek to fikcja, bo przecież po takim czasie wypadałoby wziąć ślub albo chociaż się zareczyć. Oliwy do ognia dolewa fakt, że para nie przychodzi razem na imprezy, a wspólne zdjęcia w sieci zamieszcza sporadycznie. Nawet paparazzi rzadko udaje się uchwycić tę dwójkę razem.

W 2012 roku Iglesias w rozmowie z „Parade” mówił: „Nigdy nie uważałem, że małżeństwo jest potrzebne do szczęścia. Może dlatego, że moi rodzice się rozwiedli? W każdym razie nie sądzę, że dzięki kawałkowi papieru można kogoś bardziej kochać”.

Partnerka mu wtórowała w wywiadzie dla „Women's Health”: „Małżeństwo nie jest dla mnie ważne. Jestem w szczęśliwym związku, a to najważniejsze”^{CXLVIII}.

CZY WIESZ, ŻE...

Po serii kontuzji, dwukrotna mistrzyni turnieju Australian Open w 2003 roku postanowiła zakończyć karierę tenisistki w wieku 21 lat. Od tamtej pory gwiazda poświęca się pracy charytatywnej, a od niedawna pełni rolę trenerki uczestników amerykańskiej wersji reality show „Co masz do stracenia?”^{CXLIX}.

VIII.4. Сергей Устюгов. Siergiej Ustiugow

Сергей Александрович Устюгов (fot. 86) родился в Ханты-Мансийском автономном округе¹, в небольшом посёлке² Междуреченский в 1992 (тысяча девятьсот девяносто втором) году.

Спортом Сергей начал интересоваться в раннем детстве³: мама и папа решили⁴, что бокс станет лучшим видом спорта⁵ для столь деятельного отпрыска⁶. Спустя некоторое время⁷ Устюгов пробует собственные силы⁸ в биатлоне. Лыжня и стрельба по мишеням⁹ понравились начинающему спортсмену намного больше¹⁰ боксёрских перчаток и ринга¹¹. Вскоре¹² Сергей уже опережал ровесников по скорости и меткости¹³.

Когда Устюгову исполнилось¹⁴ 11 (одиннадцать) лет, тренер предложил мальчику попробовать лыжные гонки¹⁵. Первые шаги¹⁶ в новом виде спорта оказались не очень удачными¹⁷, но спустя некоторое время¹⁸ Устюгов уже демонстрировал завидные результаты¹⁹, представляя родной город²⁰ на детских и юношеских забегах²¹.

Довольно быстро²² имя Сергея Устюгова попало в список²³ кандидатов в юношескую сборную страны²⁴.

Спортивный сезон 2011-2012 (две тысячи одиннадцатого-двенадцатого) годов отмечен²⁵ для Сергея Устюгова чемпионатом мира, который проходил²⁶ в Турции. В этом же²⁷ сезоне Устюгов не менее блестяще²⁸ выступил на международных соревнованиях²⁹ в Эстонии, чем и заслужил попадание в первую сборную³⁰ России.

В 2014 (две тысячи четырнадцатом) году Сергей в составе³¹ российской сборной отправился на первые в жизни Олимпийские игры³² в Сочи. Спортсмен не оправдал надежд тренеров и болельщиков³³: одиночный³⁴ спринт Устюгов завершил на пятой позиции³⁵.

Уже год спустя³⁶ Сергей Устюгов и Алексей Петухов привезли золото Кубка мира из эстонского города³⁷ Отепя. Кроме того³⁸, Сергей завоевал «бронзу» на соревнованиях³⁹ в Рыбинске и стал вторым в командном зачёте⁴⁰.

2016 (две тысячи шестнадцатый) год также стал удачным⁴¹ для Сергея Устюгова. Спортсмен получил бронзовую медаль чемпионата⁴² «Тур де Ски», победу в масс-старте Кубка мира⁴³, «серебро» в многодневной гонке⁴⁴ «Тур Канады».

Сергей Устюгов стал вторым россиянином⁴⁵, одержавшим победу⁴⁶ в многодневной гонке «Тур де Ски». Первым золотую медаль для России принёс лыжник⁴⁷ Александр Легков. Устюгов опередил предыдущего⁴⁸ фаворита соревнований⁴⁹ Мартина Сундбю по количеству этапов тура, выигранных подряд⁵⁰.

На этом сезон 2017 (две тысячи семнадцатого) года для Сергея Устюгова не закончился: лыжник отправился⁵¹ в финский Лахти на Чемпионат мира⁵², откуда привёз⁵³ два «золота» и три серебряные медали.

¹ urodził się w Chanty-
Mansyjskim Okręgu
Autonomicznym
² małej wiosce
³ wczesnym dzieciństwie
⁴ postanowili
⁵ boks stanie się najlepszą
dyscypliną sportu
⁶ aktywnej latorośli
⁷ po pewnym czasie
⁸ spróbował własnych sił
⁹ trasa narciarska
i strzelanie do tarczy
¹⁰ spодobały się
początkującemu
sportowcowi o wiele bardziej
¹¹ niż rękawice bokserskie
i ring
¹² wkrótce
¹³ wyprzedzał rówieśników
pod względem szybkości
i celności
¹⁴ kiedy ukończył
¹⁵ zaproponował chłopcu
biegi narciarskie
¹⁶ pierwsze kroki
¹⁷ nie okazały się zbyt
pomyślne
¹⁸ ale po pewnym czasie
¹⁹ godne
²⁰ pozazdroszczenia
²¹ reprezentując rodzinne
miasto
²² dziecięcych
i młodzieżowych biegach
²³ dość szybko
²⁴ trafiło na listę
młodzieżowej
reprezentacji narodowej
²⁵ cechował się
²⁶ mistrzostwami świata,
które odbywały się
²⁷ w tym samym
²⁸ nie mniej błyskotliwie
²⁹ zawodach
międzynarodowych
³⁰ za co zasłużył na
wejście do reprezentacji
narodowej
³¹ w składzie
³² wyruszył na pierwsze
w życiu Igrzyska Olimpijskie
³³ nie spełnił nadziei
trenerów i kibiców
³⁴ pojedynczy
³⁵ ukończył na 5. pozycji
³⁶ już po roku
³⁷ Pucharu Świata
w estońskim
³⁸ oprócz tego
³⁹ zdobył brąz na
mistrzostwach

О личной жизни⁵³ Сергея Устюгова известно немного⁵⁵. На протяжении нескольких лет⁵⁶ Сергей встречался⁵⁷ с Еленой Соболевой. Девушка тоже лыжница. Однако о подробностях романа и расставания⁵⁸ молодых людей информации нет^{59cl}.

⁴⁰ zajął 2. miejsce
⁴¹ w klasyfikacji drużynowej
⁴² stał się pomyślny
⁴³ zdobył brązowy medal
na mistrzostwach
⁴⁴ grupowym biegu na
Pucharz Świata
⁴⁵ kilkudniowych biegach
został drugim Rosjaninem
⁴⁶ który odniósł zwycięstwo
⁴⁷ narciarz
⁴⁸ wyprzedził poprzedniego
⁴⁹ zawodów
⁵⁰ pod względem ilości
etapów turnieju, które
wygrał pod rząd
⁵¹ wyruszył
⁵² Mistrzostwa Świata
⁵³ skąd przywiózł
⁵⁴ życiu osobistym
⁵⁵ niewiele wiadomo
⁵⁶ na przestrzeni kilku lat
⁵⁷ spotykał się
⁵⁸ jednak o szczegółach
romansu i rozstań
⁵⁹ brak informacji

VIII.5. Евгѣний Плющенко. Jewgienij Pluszczenko

Евгѣний Викѣторович Плющенко (fot. 87) – всемірно извѣстный российский фигуристъ², заслуженный мастер³ спорта России, олимпийский чемпион⁴ 2006 (две тысячи шестого) года и серебряный призѣр⁵ 2002 (две тысячи второго) и 2010 (десятого) годов, трёхкратный чемпион мира⁶, семикратный чемпион⁷ Европы и десятикратный чемпион⁸ России в мужском одиночном катании⁹CLI.

Евгѣний Плющенко родился¹⁰ в 1982 (тысяча девятьсот восемьдесят втором) году в маленьком посѣлке Хабаровского края¹¹, куда¹² его отец Виктор и мать Татьяна приѣхали на заработки для строительства БАМа¹³ (Байкало-Амурская магистраль). И спустя три года¹⁴, когда работа была завершена¹⁵, семейство переехало обратно в родной¹⁶ Волгоград.

Едва Жѣне исполнилось¹⁷ 4 (четыре) года, он уже делал свои первые успешные шаги на льду¹⁸, а в 7 (семь) получил первую награду «Хрустальный конѣк»¹⁹. Но в 1993 (девятьсто третьем) году каток, где тренировался²⁰ Жѣня, закрыли²¹, и семья приняла решение отправить²² 11-летнего (одиннадцатилетнего) ребёнка²³ в Санкт-Петербург для дальнейшего обучения²⁴. В незнакомый город²⁵ Жѣня отправился самостоятельно²⁶.

Он начал участвовать в различных соревнованиях²⁷, получая²⁸ награды и медали. А начиная с²⁹ 2000 (двухтысячного) года он выигрывал все турниры³⁰, в которых участвовал, благодаря владению³¹ техникой четверного прыжка³², которую не могли повторить многие³³ спортсмены.

В 2002 (две тысячи втором) году он принимает участие в Олимпиаде, где завоёвывает³⁴ серебро. После победы³⁵ на вторых Олимпийских играх³⁶ 2006 (две тысячи шестого) года, где ему удалось исполнить³⁷ 8 (восемь) непростых элементов в одном номере, спортсмен решает сделать паузу³⁸ на целых три года³⁹.

Фигуристъ был дважды женат⁴⁰, от каждого брака⁴¹ у него родилось по сыну.

В конце марта⁴² 2017 (две тысячи семнадцатого) года звезда спорта объявляет об окончательном завершении⁴³ спортивной карьеры⁴⁴CLII.

Всего на счету фигуриста⁴⁴ 61 (шестьдесят одна) золотая, 16 (шестнадцать) серебряных и четыре бронзовые медали.

Евгѣний Плющенко является⁴⁵ офицером Российской армии, имеет воинское звание старший лейтенант⁴⁶. В марте 2007 (две тысячи седьмого) года он был избран депутатом Законодательного собрания⁴⁷ Санкт-Петербурга четвертого созыва⁴⁸. На выборах президента России 2012 (две тысячи двенадцатого) года был доверенным лицом⁴⁹ кандидата в президенты Владимира Путина.

В 2006 (две тысячи шестом) году вместе с фигуристкой Ириной Слуцкой Евгений Плющенко вел телешоу⁵⁰ Первого канала «Звезды на льду»⁵¹. В конце⁵² 2008 (две тысячи восьмого) года был телеведущим и участником жюри⁵³ шоу «Звездный лёд»⁵⁴ телеканала «Россия», где представил несколько показательных⁵⁵ номеров.

¹ światowej sławy
² łyżwiarz figurowy
³ zasłużony mistrz
⁴ mistrz
⁵ srebrny medalista
⁶ trzykrotny mistrz świata
⁷ siedmiokrotny mistrz
⁸ dziesięciokrotny mistrz
⁹ męskim łyżwiarstwie indywidualnym
¹⁰ urodził się
¹¹ w małej wiosce w Kraju Chabarowskim
¹² dokąd
¹³ przyjechali, żeby zarobić podczas budowy Bajkalsko-Amurskiej Magistrali Kolejowej
¹⁴ po 3 latach
¹⁵ prace zakończyły się
¹⁶ rodzina powróciła do rodzinnego
¹⁷ skończył
¹⁸ robił pierwsze udane kroki na lodzie
¹⁹ zdobył pierwszą nagrodę „Kryształowego konika”
²⁰ lodowisko, gdzie trenował
²¹ zamknięto
²² zdecydowała wysłać
²³ dziecko
²⁴ w celu dalszej nauki
²⁵ do obcego miasta
²⁶ pojechał sam
²⁷ zaczął uczestniczyć w różnych zawodach
²⁸ otrzymując
²⁹ począwszy od
³⁰ wygrywał wszystkie turnieje
³¹ dzięki opanowaniu
³² poczwórnego skoku
³³ którego nie mogło powtórzyć wielu
³⁴ zdobywa
³⁵ po zwycięstwie
³⁶ na drugich Igrzyskach Olimpijskich
³⁷ wykonać
³⁸ postanawia zrobić przerwę
³⁹ 3 lata
⁴⁰ dwukrotnie żonaty
⁴¹ z każdego małżeństwa
⁴² pod koniec marca
⁴³ ogłosił ostateczne zakończenie
⁴⁴ na koncie łyżwiarza
⁴⁵ jest
⁴⁶ stopień wojskowy starszego porucznika
⁴⁷ wybrany na deputowanego Zgromadzenia Ustawodawczego
⁴⁸ czwartej kadencji

В 2008 (две ты́сячи восьмо́м) году́ вме́сте с Димо́й Била́ном и венге́рским композито́ром и скрипачо́м⁵⁶ Э́двином Марто́ном представля́л⁵⁷ Росси́ю на ко́нкурсе пе́сни «Еврови́дение»⁵⁸. В резу́льтате но́мер Believe за́нял пе́рвое ме́сто.

Евге́ний Плю́щенко ста́л пе́рвым в исто́рии фигури́стом, показавши́м⁵⁹ комбина́цию четверно́й тулу́п – тройно́й тулу́п – тройно́й риттберге́р⁶⁰, пе́рвым среди́ мужчи́н вы́полнил вра́щение бильма́нн⁶¹, каска́д тройно́й аксель-о́йлер – тройно́й флип⁶². Пе́рвым по́пробовал испо́лнить во вре́мя соревнова́ний⁶³ оди́н из сложне́йших четверно́х прыжко́в – лутц⁶⁴. Пе́рвым пры́гнул каска́д⁶⁵ 4-3-2, получи́вший⁶⁶ назва́ние «каска́д Плю́щенко»^{CLIII}.

⁴⁹ mężem zaufania
⁵⁰ prowadził show telewizyjne
⁵¹ „Gwiazdy na lodzie”
⁵² pod koniec
⁵³ prowadzącym i członkiem jury
⁵⁴ „Gwiazdzisty lód”
⁵⁵ wykonał kilka pokazowych
⁵⁶ skrzypkiem
⁵⁷ reprezentował
⁵⁸ „Eurowizja”
⁵⁹ zaprezentował
⁶⁰ poczwórny toe loop-potrójny toe loop-potrójny rittberger
⁶¹ pierwszy wśród mężczyzn wykonał piruet Biellmann
⁶² potrójny Axel-Euler
⁶³ jako pierwszy spróbował wykonać podczas zawodów
⁶⁴ jeden z najtrudniejszych skoków – Lutz
⁶⁵ skoczył kombinację
⁶⁶ otrzymała nazwę

CZY WIESZ, ŻE...

Jewgenij Pluszczenko jest jednym z najbardziej utytułowanych łyżwiarzy figurowych w historii tej dyscypliny sportu. Mistrz olimpijski z Turynu (2006) i Soczi (2014), srebrny medalista olimpijski z Salt Lake City (2002) i Vancouver (2010). W swojej długoletniej karierze sięgał też trzykrotnie po tytuły mistrza świata, siedmiokrotnie mistrza Europy i aż dziewięciokrotnie mistrza Rosji. Jest, oprócz Szweda Gillisa Grafstroma (występował w latach 20. ubiegłego wieku), jedynym solistą, który aż czterokrotnie stawał na podium igrzysk olimpijskich. Przez lata zmagał się z kontuzjami. Przeszedł 15 operacji. Ma praktycznie sztuczny kręgosłup, który funkcjonuje na śrubach.

Jego nazwisko znane jest doskonale nie tylko wielbicielom łyżwiarstwa figurowego, gdyż Pluszczenko to również kontrowersje i skandale. Na igrzyskach w Vancouver ostentacyjnie przechodził przez podium dla zwycięzcy, nie mogąc pogodzić się z porażką. W Soczi ze zboląłą miną opuszczał lodowisko w trakcie rozgrzewki przed występem. Wielu zarzucało mu wtedy nonszalancję i gwiazdorstwo graniczące z głupotą.

W swoim kraju traktowany jest jak celebryta, a jego stan zdrowia jest sprawą rangi państwowej. Ulubieniec prezydenta Putina próbował też swoich sił w polityce, lecz szybko się nią znudził. Kilkakrotnie rzucał łyżwiarstwo, ale zawsze do niego wracał. Wraz ze swoją rewią „Kings on Ice” gościł na Stadionie Narodowym w Warszawie. Jego wieloletnie sukcesy, chimeryczny charakter i liczne kontrowersje uczyniły z niego gwiazdora wykraczającego daleko poza granice swojego sportu. Ale od chłopca, mieszkającego wraz z rodzicami w drewnianym wagonie niedaleko przeraźliwie mroźnego Chabarowska, zaledwie 30 km od granicy z Chinami, do wielkiego mistrza wiodła długa droga.

Fatalne warunki klimatyczne odbijały się na zdrowiu malutkiego Żeni, który, mając zaledwie 3 miesiące, przeszedł ciężkie zapalenie płuc. W tym mizernym i chorowitym chłopcu trudno było upatrywać wybitnego sportowca. Pierwsze treningi rozpoczął, mając 4 lata, po przeprowadzce do Wołgogradu (wcześniej jego rodzice pracowali przy budowie kolei Bajkał-Amur). Jazda na łyżwach miała jedynie zapobiec kłopotom zdrowotnym, ale Żenia pokochał łyżwiarstwo. Chociaż jego kariera rozwijała się bardzo obiecująco, niespodziewanie w 1993 roku w Wołgogradzie zamknięto lodowisko.

Chłopak stanął przed dylematem. Nie dopuszczał jednak myśli o porzuceniu ukochanego sportu i wymusił na rodzicach zgodę na przeprowadzkę do Sankt Petersburga. Tam poznał słynnego trenera łyżwiarstwa figurowego Aleksieja Miszina. To odmieniło życie 11-letniego chłopca. Szkoleniowiec specjalizujący się w fizyce i mechanice wiedzę z tego zakresu przełożył na nauczanie łyżwiarstwa figurowego.

Pluszczenko stał się symbolem tzw. rosyjskiej szkoły w łyżwiarstwie, charakteryzującej się intensywną pracą tułowia i ramion, długimi ruchami i szybkością. Jego łyżwiarskim idolem jest mistrz olimpijski z igrzysk w Albertville z 1992 roku, Wiktor Pietrenko, do którego stylu nieco nawiązywał. Popisowym elementem łyżwiarza stał się piruet w pozycji Biellman, który wykonywał jako jedyny solista na świecie. Za jego sprawą słynna stała się też kombinacja poczwórnego toe loopa z potrójnym rittbergerem i kolejnym potrójnym rittbergerem.

Mając zaledwie 14 lat, Pluszczenko został najmłodszym w historii męskiego łyżwiarstwa mistrzem świata juniorów. Rok później jako najmłodszy zawodnik w historii stanął na podium mistrzostw świata pośród seniorów. Jego kariera rozwijała się w szaleńczym tempie.

W kolejnych latach Pluszczenko wygrywał po kolei wszystko, co było do wygrania. Na igrzyska olimpijskie we włoskim Turynie przyjechał jako niekwestionowany faworyt. Już na treningach kompletnie przyćmiewał rywali, którzy sami podkreślali, że nie mają złudzeń co do tego, kto jest mistrzem. Tym razem wszystko układało się po jego myśli. Prowadzenie objął już po programie krótkim do opery „Tosca” Pucciniego, zostawiając konkurentów daleko w tyle. Finałowym występem do muzyki z filmu „Ojciec Chrzestny”, w aranżacji słynnego skrzypka i przyjaciela Edwina Martona, postawił kropkę nad „i”. 27 punktów przewagi nad rywalami mówiło samo za siebie.

Ale już wtedy mistrzowi doskwierały problemy z kolanami. Kontuzje skłoniły go do zawieszenia dalszych startów. Coraz częściej wykorzystywał swoją popularność poza lodową taflą. W 2007 roku Pluszczenko promował kandydaturę Soczi do organizacji igrzysk olimpijskich. Wtedy to specjalnie dla niego do Gwatemali, gdzie obradował Międzynarodowy Komitet Olimpijski, sprowadzono sztuczny lód, a prezydent Putin zachwalał osiągnięcia rosyjskiego sportu i kandydaturę Soczi przy okazji pokazu swojego pupila. W 2008 roku łyżwiarz wystąpił w konkursie Eurowizji w Belgradzie. Wygrała wówczas piosenka „Believe” Rosjanina Dimy Bilana, przy akompaniamencie Edwina Martona. Dla Żeni na estradzie stworzono specjalny podest z kawałkiem sztucznego lodowiska. Tam poznał też swoją obecną żonę, Jane Rudkowską, rosyjską piosenkarkę i celebrytkę. W międzyczasie próbował swoich sił w polityce. Był nawet deputowanym do Rosyjskiej Dumy, ale szybko się nią rozczarował, twierdząc, że nigdzie nie spotkał się z takim zakłamaniem.

Do łyżwiarstwa powrócił z myślą o igrzyskach w Kanadzie w 2010 roku. Ale to, co wydarzyło się na tafli w Vancouver, przeszło najśmielsze oczekiwania. Rosjanin niespodziewanie o włos przegrał z mistrzem świata Amerykaninem Evanem Lysackiem. Pluszczenko nie krył wówczas swojego rozczarowania porażką. W trakcie ceremonii wręczenia medali ostentacyjnie przeszedł przez podium dla zwycięzcy. Rezultaty konkurencji solistów wzbudziły spore kontrowersje. Lysacek był bowiem pierwszym od 1994 roku mistrzem olimpijskim, który nie wykonał w swoim programie ani jednego poczwórnego skoku. Rosjanin wprost oskarżał sędziów o niesprawiedliwe sędziowanie. „Mistrz bez poczwórnego skoku nie jest mistrzem” – powtarzał zawiedziony Rosjanin. W swojej opinii nie był osamotniony. Oburzenie werdyktem sędziowskim wyraził m.in. były wicemistrz olimpijski i mistrz świata Elvis Stojko. To właśnie Kanadyjczyk uważany jest powszechnie za prekursora poczwórnych skoków wśród solistów. Zwolennicy Amerykanina zarzucali z kolei Pluszczence butę i arogancję. Jeszcze przed igrzyskami zwracano uwagę, że w jego programie brakuje wymaganych kroków i innych elementów łączących.

Po powrocie do kraju platynowym medalem Pluszczenkę odznaczył prezydent Putin. Ale rozgłos wokół jego osoby trwał dalej. W ostatniej chwili zrezygnował ze startu na mistrzostwach świata tuż po olimpiadzie. Przedstawił wówczas zaświadczenie lekarskie o złym stanie zdrowia. Jednak w tym samym czasie wystąpił w pokazach rewiowych. Sprawa zbulwersowała Międzynarodową Unię łyżwiarską, która ukarała Pluszczenkę kilkunastomiesięcznym zakazem startów. Wydawało się wówczas, że dyskwalifikacja jest ostatecznym końcem jego łyżwiarskiej kariery. Władze ISU jednak zmieniły zdanie, licząc na triumfalny powrót gwiazdora. Rozgoryczenie porażką w Vancouver i brak następcy w rosyjskiej ekipie skłoniły go do myśli o występie przed własną publicznością w Soczi. Jednak Pluszczence coraz bardziej dawały się we znaki trudy wieloletnich treningów. Kilkanaście operacji, w tym te najcięższe kręgosłupa stawiały jego występ na ojczystej ziemi pod sporym znakiem zapytania. Kontrowersje wzbudzała kwalifikacja olimpijska, uzyskana ewidentnie „tylnymi drzwiami”^{CLIV}.

VIII.6. Александр Овечкин. Aleksander Owieczkin

Александр Михайлович Овечкин (fot. 88) – величайший хоккеист современности¹, защищающий цвета «Вашингтон Кэпиталз»² в самой лучшей мировой³ хоккейной лиге НХЛ (эн-ха-эл). Обладатель⁴ трёх титулов чемпиона мира⁵ по хоккею в составе российской сборной⁶, выступая за московское «Динамо». Он выиграл золотые медали чемпионата⁷ России и Кубок Гагарина⁸, пять раз участвовал в матчах всех звёзд⁹ НХЛ. Овечкин семикратный обладатель Харламов Трофи¹⁰ («Лучший¹¹ российский хоккеист НХЛ»), первый российский нападающий, забивший¹² 500 (пятьсот) шайб в чемпионатах¹³ НХЛ.

Александр Овечкин родился¹⁴ в Москве в 1985 (тысяча девятьсот восемьдесят пятом) году в семье профессиональных спортсменов¹⁵. Мама Овечкина – Татьяна – известный человек в мире баскетбола¹⁶, папа Михаил Овечкин занимался футболом и выступал за «Динамо» (Москва).

Саше нравился лёд и катание¹⁷. В секции хоккея тренировал его старший брат Сергей. Уже в восьмилетнем возрасте¹⁸ Саша занимался хоккеем. Родители не очень были довольны¹⁹ таким выбором. Когда брат Сергей погиб в автокатастрофе²⁰, Александр дал клятву сам себе²¹ играть теперь за двоих²² – за себя и за любимого погибшего брата²³.

Свой звёздный путь²⁴ Александр начал²⁵ в хоккейной школе «Динамо» (Москва). В 2000 (двухтысячном) году Сашу переводят во взрослую команду²⁶. С 2001 (две тысячи первого) года Александр является игроком основного состава²⁷ ХК «Динамо» Москва.

В 17 (семнадцать) лет состоялся²⁸ дебют Овечкина в составе российской хоккейной сборной²⁹.

В 2003 (две тысячи третьем) году с агентом Овечкина связываются представители³⁰ НХЛ, но в этот раз сделка по переходу³¹ Александра в сильнейшую хоккейную лигу на планете не случилась³². Но уже всем вокруг стало понятно³³, что надолго в российской хоккейной лиге этот спортсмен не задержится³⁴.

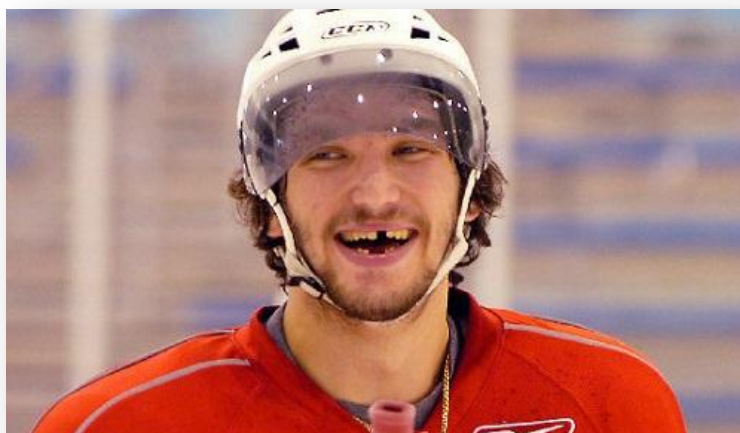
В 2005 (две тысячи пятом) году Александр Овечкин выиграл со своей командой чемпионат³⁵ России и сразу же покинул страну³⁶, он подписал контракт с американским клубом «Вашингтон Кэпиталз», где играет до сих пор³⁷.

Участвовал в трёх олимпийских играх³⁸, но чемпионом Олимпиады пока не стал³⁹.

Александр живёт в пригороде⁴⁰ Вашингтона Арлингтоне. Там же в Америке живут его родители и брат Михаил. Когда закончится спортивная карьера, все планируют возвращаться на постоянное жительство⁴¹ в Россию.

Александр холостяк⁴². Среди кандидаток в его супруги⁴³ были многие известные девушки из мира⁴⁴ спорта и шоу-бизнеса. На данный момент⁴⁵ Александр встречается с дочкой известной актрисы⁴⁶ Веры Плаголевой^{CLV}.

- ¹ największy hokeista współczesnych czasów
- ² broniący kolorów „Washington Capitals”
- ³ najlepszej światowej
- ⁴ posiadacz
- ⁵ mistrza świata
- ⁶ w składzie rosyjskiej reprezentacji narodowej
- ⁷ mistrzostw
- ⁸ Puchar Gagarina
- ⁹ uczestniczył w meczach wszystkich gwiazd
- ¹⁰ siedmiokrotny posiadacz Trofeum Charłamowa
- ¹¹ najlepszy
- ¹² napastnik, który trafił
- ¹³ krążków w mistrzostwach
- ¹⁴ urodził się
- ¹⁵ w rodzinie zawodowych sportowców
- ¹⁶ słynna osoba w świecie koszykówki
- ¹⁷ podobał się lód i łyżwiarstwo
- ¹⁸ w wieku 8 lat
- ¹⁹ niezbyt zadowolony
- ²⁰ zginął w wypadku samochodowym
- ²¹ przysiągł sobie
- ²² grać teraz za dwóch
- ²³ ukochanego brata, który zginął
- ²⁴ gwiazdny szlak
- ²⁵ zaczął
- ²⁶ przeniesiono do drużyny dorosłych
- ²⁷ jest graczem głównego składu
- ²⁸ miał miejsce
- ²⁹ w składzie rosyjskiej reprezentacji narodowej w hokeju
- ³⁰ skontaktowali się przedstawiciele
- ³¹ ale tym razem transakcja przejścia
- ³² nie doszła do skutku
- ³³ ale wszyscy wokół zrozumieli
- ³⁴ nie utrzyma się
- ³⁵ wygrał ze swoją drużyną mistrzostwa
- ³⁶ od razu opuścił kraj
- ³⁷ gdzie gra do dziś
- ³⁸ uczestniczył w 3 olimpiadach
- ³⁹ ale mistrzem olimpijskim na razie nie został
- ⁴⁰ mieszka na przedmieściach
- ⁴¹ wrócić na stałe
- ⁴² jest kawalerem
- ⁴³ wśród kandydatek na żonę
- ⁴⁴ było wiele kandydatek ze świata
- ⁴⁵ obecnie
- ⁴⁶ spotyka się z córką słynnej aktorki

CZY WIESZ, ŻE...

Puchar Gagarina – przechodnie trofeum przyznawane za zwycięstwo w rozgrywkach hokeja na lodzie, Kontynentalna Chokkiejnaja Liga (KHL).

Nagrodę nazwano na cześć Jurija Gagarina, pierwszego człowieka w kosmosie, gdyż ostatni mecz finału play-off w inauguracyjnym sezonie został rozegrany 12 kwietnia 2009, w 48. rocznicę lotu Gagarina w kosmos. Dodatkowo osoba Gagarina symbolizuje w narodzie rosyjskim wielkie osiągnięcie. Po regularnym sezonie KHL 16 najlepszych drużyn bierze udział w play-off. 1/8 finału jest rozgrywana do 3 zwycięstw, a następne fazy (od ćwierćfinału do finału) do 4 zwycięstw. Zwycięzca finału otrzymuje puchar.

Puchar Gagarina waży 18 kg (dla porównania jest cięższy od statuetki Puchar Stanleya – trofeum przyznawanego za zwycięstwo w innych prestiżowych rozgrywkach, National Hockey League (NHL)^{CLVI}).

CZY WIESZ, ŻE...

Trofeum Charłamowa – nagroda przyznawana corocznie najbardziej wartościowemu rosyjskiemu hokeiście sezonu. Nagrodę nazwano na cześć wybitnego radzieckiego hokeisty, Walerija Charłamowa, a przyznaje ją gazeta „Sowiecki Sport” z siedzibą w Moskwie.

Od początku istnienia do 2015 roku była nadawana dla najlepszego Rosjanina, występującego w północnoamerykańskich rozgrywkach NHL. W tym okresie wyboru laureata dokonują rosyjscy hokeiści aktualnie występujący w lidze NHL^{CLVII}.

CZY WIESZ, ŻE...

W Rosji ma status Boga, za oceanem jest największym showmanem NHL.

W środowisku hokejowym krąży anegdota, przypominająca zabawną sytuację z lat 80. ubiegłego wieku, która miała miejsce w jednym ze sklepów ze sprzętem sportowym w Moskwie. 2-letni wówczas Aleksander Owieczkin miał zabrać z wystawy kij hokejowy i nie oddać go – pomimo próśb rodziców oraz personelu.

Syn dwukrotnej mistrzyni olimpijskiej w koszykówce (Tatiany Nikołajewnej Owieczkiny) i piłkarza zawodowego (Michała Owieczkina) od najmłodszych lat interesował się grą w hokeja na lodzie. Podczas transmisji telewizyjnych z meczów hokeja mały Aleks potrafił wpatrywać się w ekran bez opamiętania.

Pasja do sportu prawdopodobnie uratowała Owieczkina przed stoczeniem się na dno – wielu jego kolegów z czasów szkolnych zostało bowiem narkomanami. W wieku 8 lat rozpoczął regularne treningi, a mając 16 lat, zaczął grać w pierwszym zespole Dynamo Moskwa. Postawił wtedy przed sobą ambitny cel – występy w NHL. „Tylko tam grają prawdziwy hokej na lodzie” – mówił. Nad łóżkiem nastolatka wisiał wówczas plakat słynnego hokeisty, Mario Lemieux, który do dzisiaj pozostaje idolem sportowym Rosjanina.

Marzenie Owieczkina o występach w NHL spełniło się w 2004 roku, kiedy został wybrany w drafcie przez Washington Capitals. Od pierwszego sezonu wychowanek Dynama Moskwa podbił serca fanów hokeja za oceanem. Jego bajeczna technika, połączona z cyrkowymi wręcz popisami na lodzie, oraz żywiołowy styl gry sprawiły, że szybko stał się ulubieńcem kibiców.

Za świetną grą przyszedł splendor i nieprawdopodobne pieniądze. W 2008 roku „Aleksander Wielki” podpisał 13-letni kontrakt z Capitals na kwotę 124 mln dol.!

„Aleks to nasz kapitan i wielki lider. Będący w wysokiej formie „Ovi”, to grająca dobrze cała drużyna” – mówią działacze klubu z Waszyngtonu.

Gwiazda światowego hokeja jest pasjonatem starych motocykli i... szybkich samochodów. „Jechałem kiedyś z prędkością 265 km/h w pobliżu Białego Domu. Zatrzymali mnie policjanci, ale kiedy zorientowali się, z kim mają do czynienia, to odstąpili od wypisania mandatu. Skończyło się tylko na pouczeniu. Mój rekord prędkości na amerykańskich drogach wynosi 290 km/h za kierownicą auta Mercedes-Benz AMG” – zdradził w jednym z wywiadów największy showman wśród hokeistów NHL.

Na profilu hokeisty Capitals można znaleźć zdjęcia, które są dowodem na to, że Owieczkin jest wielkim zwolennikiem polityki prowadzonej przez Władimira Putina. Najwięcej kontrowersji wywołała fotografia, na której hokeista trzyma w rękach kartkę z napisem: „Chrońmy dzieci przed faszyzmem”, popierając tym samym działania Federacji Rosyjskiej w Donbasie. Prezydent Putin tłumaczył bowiem potrzebę interwencji na Ukrainie jako wojnę z faszyzmem.

„Maria Kirilenko i Aleksander Owieczkin zerwali zaręczyny! Dlaczego znana para rosyjskich sportowców rozstała się w atmosferze skandalu?” – pytały kolorowe magazyny w lipcu 2014 roku. „Aleksander Wielki” był w związku z Kirilenko w latach 2011-2014. Para zaręczyła się w grudniu 2012 roku i kiedy świat sportu szykował się do głośnego wesela, tenisistka podjęła decyzję o rozstaniu się. Tabloidy spekulowały, że powodem rozpadu ich związku były wspólne zdjęcia Owieczkina z gimnastyczką Karoliną Siewastjanową. „Przez ostatnie lata widziałam tyle zdjęć Saszy z innymi kobietami, że zdążyłam się do tego przyzwyczaić. Chyba dla nikogo nie jest tajemnicą, że ma wiele nawyków i zachowań, których zdecydowałam się więcej nie tolerować” – przyznała Kirilenko.

Latem ubiegłego roku żoną Owieczkina została modelka i aktorka, Anastasja Szubskaja. Huczne wesele wyprawiono w prywatnej willi pod Moskwą. Wśród zaproszonych gości nie zabrakło ważnych osobistości ze świata sportu, mediów i polityki.

„Brałam prysznic i usłyszałam jak Sasza puka do drzwi łazienki. Krzyknęłam, że jestem pod prysznicem, ale on nie przestał pukać. W złości otworzyłam drzwi, a on klęczał z pierścieniem w ręce” – zdradziła okoliczności zaręczyn pary pani Owieczkin^{CLVIII}.

VIII.7. Александр Головин. Aleksandr Golowin

Александр Сергеевич Головин (fot. 89) – футболист¹, играющий на позиции нападающего² в московском ЦСКА (Центральный спортивный клуб армии) и российской сборной³.

Саша родился⁴ в 1996 (тысяча девятьсот девяносто шестом) году в небольшом городке⁵ Калтан у подножия Кузнецкого Алау⁶. Отец трудился экспедитором⁷, мама – бухгалтером⁸, однако они были сторонниками активного образа жизни⁹. В свободное время¹⁰ отец любил поиграть с друзьями в футбол¹¹, а когда сыновья¹² подросли, стал брать их с собой на стадион. В шесть лет он привёл¹³ Александра в футбольную секцию к своему давнему другу¹⁴ Александру Плясунову. Уже через пару лет стало понятно¹⁵, что из мальчика будет толк¹⁶, и отец стал подыскивать¹⁷ для сына подходящую¹⁸ спортивную базу. Сначала он перевёл его¹⁹ в футбольную школу в Новокузнецке, а затем²⁰ отвёз 10-летнего (десятилетнего) Сашу в Москву, чтобы показать спартаковским тренерам²¹. Как ни парадоксально, но они не увидели в Саше перспективного футболиста, о чём позже сильно пожалели²².

В 2010 (две тысячи десятом) году Головин поступил в²³ Ленинск-Кузнецкое училище²⁴ Олимпийского резерва, где познакомился с замечательным²⁵ тренером Сергеем Васютинным. В 2012 (две тысячи двенадцатом) году «Цыплёнка»²⁶ (такое прозвище²⁷ дали Александру в училище) пригласили поиграть за сборную²⁸ Сибири на турнире в Крымске. Там его рассмотрели²⁹ селекционеры из ЦСКА и позвали³⁰ в Москву. Уже через год в составе юношеской сборной³¹ России Саша стал чемпионом³² Европы и получил звание мастера³³ спорта РФ.

В 2014 (две тысячи четырнадцатом) году Головин дебютировал в молодёжке «красно-синих»³⁴ в 1/16 (одной шестнадцатой) кубка³⁵ России. Полгода спустя³⁶ Головин сыграл свой первый матч на чемпионате³⁷ России, в матче³⁸ против ФК (Футбольный клуб) «Мордовия».

В 2016 (две тысячи шестнадцатом) году на матче против «Краснодара», он оформил свой первый «взрослый» гол³⁹.

По итогам⁴⁰ Евро-2016 (две тысячи шестнадцать) он был включён в список⁴¹ из двенадцати самых перспективных⁴² молодых футболистов, а западные журналисты⁴³ даже окрестили его «новым Роналду». Стоит отметить⁴⁵, что на момент его включения в состав сборной⁴⁶ России 21-летний (двадцатиоднолетний) футболист был самым молодым игроком за всю историю команды⁴⁷.

Футболиста включили в состав⁴⁸ национальной команды⁴⁹ в преддверии Чемпионата мира⁵⁰ 2018 (две тысячи восемнадцать). На первом матче⁵¹ мундиала против сборной Саудовской Аравии⁵² Головин отличился дважды⁵³. С его голевой передачи на⁵⁴ 71 (семьдесят первой) минуте забил гол⁵⁵ Артём Дзюба, а на 90-й (девяностой) минуте Александр забил пятый и финальный мяч⁵⁶CLIX.

¹ piłkarz

² grający na pozycji napastnika

³ rosyjskiej reprezentacji narodowej

⁴ urodził się

⁵ w niewielkim miasteczku u podnóża Kuźnieckiego Ałatau (pasma górskie)

⁶ u podnóża Kuźnieckiego Ałatau (pasma górskie)

⁷ pracował jako spedytor jako księgowy

⁸ jednak byli miłośnikami aktywnego trybu życia

⁹ w wolnym czasie

¹⁰ z przyjaciółmi w piłkę nożną

¹¹ synowie

¹² w wieku 6 lat

¹³ zaprowadził

¹⁴ sekcji piłki nożnej do swojego dawnego przyjaciela

¹⁵ już po kilku latach

¹⁶ stało się jasne

¹⁷ z chłopca będą ludzie

¹⁸ zaczął poszukiwać

¹⁹ odpowiednią

²⁰ najpierw wysłał go

²¹ potem

²² trenerom ze „Spartaku”

²³ czego potem bardzo

²⁴ żalowali

²⁵ rozpoczął naukę

²⁶ szkole

²⁷ poznał wspaniałego

²⁸ „Kurczaczka”

²⁹ przezwisko

³⁰ zaproszono do gry

³¹ w reprezentacji

³² zauważyli

³³ zaprosili

³⁴ już po roku w składzie

³⁵ reprezentacji juniorów

³⁶ został mistrzem

³⁷ otrzymał tytuł mistrza

³⁸ reprezentacji młodzieżowej

³⁹ „czerwono-niebieskich”

⁴⁰ (CSKA)

⁴¹ Pucharu

⁴² po pół roku

⁴³ zagrał swój pierwszy mecz

⁴⁴ meczu

⁴⁵ strzelił swojego

⁴⁶ pierwszego „dorosłego” gola

⁴⁷ dzięki wynikom

⁴⁸ został wpisany na listę

⁴⁹ najbardziej

⁵⁰ perspektywicznych

⁵¹ zachodni dziennikarze

⁵² nazwali go „nowym

⁵³ Ronaldo”

⁵⁴ warto odnotować

⁵⁵ w chwili wejścia

⁵⁶ w skład reprezentacji

⁵⁷ narodowej

⁵⁸ był najmłodszym

В июле⁵⁷ 2018 (две тысячи восемнадцатого) года Александр Головин принял предложение⁵⁸ футбольного клуба «Монако». Этот трансфер сделал Александра самым дорогим⁵⁹ российским футболистом в истории – € 30 млн (тридцать миллионов евро). Контракт с французским клубом подписан⁶⁰ на пять лет^{CLX}.

graczem w historii drużyny
⁴⁸ wszedł w skład
⁴⁹ reprezentacji narodowej
⁵⁰ w przededniu
Mistrzostw Świata
⁵¹ w pierwszym meczu
⁵² przeciwko
reprezentacji Arabii
Saudyjskiej
⁵³ wyróżnił się 2 razy
⁵⁴ po jego podaniu w
⁵⁵ strzelił gola
⁵⁶ strzelił piąty i ostatni gol
⁵⁷ w lipcu
⁵⁸ przyjął ofertę
⁵⁹ uczynił Aleksandra
najdroższym
⁶⁰ podpisano

CZY WIESZ, ŻE...

Rewelacja reprezentacji Rosji zmieniła klub. 22-letni pomocnik Aleksandr Gołowin podpisał 5-letni kontrakt z AS Monaco. Według doniesień mediów, AS Monaco zapłaciło CSKA Moskwa za 22-letniego wychowanka 30 mln euro. „Pomimo ofert z wielu innych klubów, Aleksandr zdecydował się na nasz projekt, który zapewni mu najlepsze warunki do dalszego rozwoju” – powiedział Vadim Vasilyev, wiceprezes i dyrektor generalny klubu.

Po udanych mistrzostwach świata Aleksandr Gołowin przebierał w ofertach uznanych europejskich klubów. W grze o pomocnika do samego końca miały pozostać takie ekipy jak Juventus, Chelsea czy Arsenal. Na tegorocznym mundialu Rosjanin rozegrał 4 mecze, w których zdobył bramkę i miał 2 asysty. Sborna doszła do ćwierćfinału, gdzie przegrała z Chorwacją po rzutach karnych. Podczas swojej seniorskiej kariery w CSKA Moskwa Gołowin rozegrał 113 meczów, w których strzelił 13 goli i miał 11 asyst. Z klubem zawodnik zdobył w 2016 roku mistrzostwo Rosji, a 3 lata wcześniej, z reprezentacją U-17, triumfował w młodzieżowych mistrzostwach Europy^{CLXI}.

IX. Советские космонавты. Kosmonauci radzieccy

IX.1. Юрий Гагарин. Jurij Gagarin

Юрий Алексеевич Гагарин (fot. 90) – русский лётчик-космонавт¹, Герой Советского Союза², **первый человек, побывавший в космосе**³.

Юрий Гагарин родился⁴ в 1934 (тысяча девятьсот тридцать четвёртом) году в деревне⁵ Клүшино Смоленской области⁶. В 1941 (сорок первом) году пошёл в школу⁷, однако из-за⁸ немецкой оккупации обучение пришлось прервать⁹.

В 1945 (сорок пятом) году семья Гагарина переехала в город¹⁰ Гжатск. Окончив¹¹ в 1949 (сорок девятом) году шестой класс¹², Юрий Алексеевич поступил в Люберецкое ремесленное училище¹³, одновременно¹⁴ учился в школе рабочей молодёжи¹⁵. С 1951 (пятьдесят первого) года Гагарин обучается на литейном отделении Саратовского индустриального техникума¹⁶.

С 1954 (пятьдесят четвёртого) года Юрий Алексеевич начинает¹⁷ заниматься в Саратовском аэроклубе. В 1955 (пятьдесят пятом) году он совершил свой первый полёт¹⁸ на самолёте Як-18 (восемнадцать).

В 1955 (пятьдесят пятом) году Гагарина по призыву направили в Оренбургское авиационное училище¹⁹, а в 1957 (пятьдесят седьмом) году поступил²⁰ на службу в истребительную авиационную дивизию²¹ в посёлке²² Луостари Мурманской области.

Узнав об отборе космонавтов к первому полёту на корабле²³ «Восток-1» (один), Гагарин подаёт рапорт на зачисление его²⁴ в группу кандидатов. В марте²⁵ 1960 (шестидесятого) года, после прохождения двух медкомиссий²⁶, Юрия Алексеевича признают годным для полётов²⁷ в космос. Во время закрытого заседания²⁸ Государственной²⁹ комиссии была утверждена кандидатура³⁰ Юрия Гагарина, биография и результаты которого оптимально отвечали нужным требованиям³¹. Дублёром Юрия Алексеевича назначили³² Германа Титова.

12 (двенадцатого) апреля³³ 1961 (шестидесят первого) года корабль³⁵ «Восток» с Гагариным на борту³⁶ вышел в космос и сделал оборот вокруг³⁷ Земли. Сразу после полёта³⁸ Гагарина повысили в звании до³⁹ майора. Космонавту организовали пышную встречу⁴⁰ в Москве. Во время⁴¹ митинга на Красной площади⁴², Хрущёв сообщил о присвоении⁴³ Юрию Алексеевичу звания Герой Советского Союза и «Лётчик-космонавт СССР»⁴⁴. Брежнев вручил Гагарину орден Ленина и «Золотую Звезду»⁴⁵.

После полёта⁴⁶ Гагарин совершил несколько поездок, так называемую, «Миссию мира»⁴⁷, по разным странам⁴⁸ (Чехословакия, Болгария, Финляндия, Англия, Польша, Бразилия, Куба, Исландия, Венгрия, Индия, Афганистан и другие⁴⁹).

С 1961 (шестидесят первого) по 1968 (шестидесят восьмой) год Гагарин обучался в Военно-воздушной академии⁵⁰ имени Жуковского. По окончании учебного заведения он получил квалификацию⁵¹ «лётчик-инженер-космонавт».

¹ lotnik-kosmonauta

² Bohater Związku Radzieckiego

³ który był w kosmosie

⁴ urodził się

⁵ w wiosce

⁶ obwodzie smoleńskim

⁷ poszedł do szkoły

⁸ jednak z powodu

⁹ musiał przerwać naukę

¹⁰ rodzina przeprowadziła

¹¹ się do miasta

¹² po ukończeniu

¹³ szóstej klasy

¹⁴ rozpoczął naukę

¹⁵ w Lubereckiej Szkole

¹⁶ Rzemiosła

¹⁷ równolegle

¹⁸ robotniczej młodzieży

¹⁹ uczył się na specjalizacji

²⁰ odlewnictwo w Saratowskim

²¹ Technikum Przemysłowym

²² zaczął

²³ odbył swój pierwszy lot

²⁴ skierowano go do

²⁵ Orenburskiej Szkoły

²⁶ Lotniczej

²⁷ skierowano go

²⁸ dywizji lotniczej myśliwców

²⁹ wioski

³⁰ gdy dowiedział się

³¹ o wyborze kosmonautów

³² do pierwszego lotu

³³ składa wniosek

³⁴ o zaliczenie go do

³⁵ w marcu

³⁶ po odbyciu 2 komisji

³⁷ medycznych

³⁸ zostaje uznany za

³⁹ zdolnego do lotów

⁴⁰ w czasie zamkniętego

⁴¹ posiedzenie

⁴² państwowej

⁴³ zatwierdzono kandydaturę

⁴⁴ którego życiorys

⁴⁵ i wyniki maksymalnie

⁴⁶ odpowiadały właściwym

⁴⁷ wymogom

⁴⁸ za dublera...

⁴⁹ wyznaczono

⁵⁰ kwietnia

⁵¹ statek

⁵² na pokładzie

⁵³ okrążył

⁵⁴ od razu po locie

⁵⁵ awansowano do rangi

⁵⁶ pompatyczne powitanie

⁵⁷ w czasie

⁵⁸ na Placu Czerwonym

⁵⁹ poinformował o nadaniu

С 1964 (шестьдесят четвёртого) года Гагарина назначают начальником Центра подготовки космонавтов⁵², он выполняет обязанности депутата Верховного Совета СССР⁵³.

В 1966 (шестьдесят шестом) году космонавта Гагарина избрали Почётным членом Международной⁵⁴ академии авиации.

Несмотря на длительный перерыв в лётной практике⁵⁵, Юрий Алексеевич стремился восстановить свою квалификацию лётчика-истребителя⁵⁶. 27 (двадцать седьмого) марта 1968 (шестьдесят восьмого) года великий космонавт разбился на самолёте МиГ-15 (пятнадцать) во время тренировочного полёта⁵⁷. На борту воздушного судна⁵⁸ также был полковник Владимир Серёгин. Тела лётчиков были кремированы⁵⁹CLXII.

⁴⁴ tytułów Bohatera Związku Radzieckiego i Lotnika Kosmonauty ZSRR

⁴⁵ Order Lenina i Złotą Gwiazdę

⁴⁶ po locie

⁴⁷ odbył kilka podróży, tzw. „Misję pokoju”

⁴⁸ krajach

⁴⁹ inne

⁵⁰ studiował w Akademii Lotnictwa Wojskowego

⁵¹ po ukończeniu studiów otrzymał specjalność

⁵² zostaje mianowany

kierownikiem Centrum Przygotowań Kosmonautów

⁵³ pełnił funkcję deputowanego Rady

Najwyższej ZSRR

⁵⁴ wybrano honorowym członkiem Międzynarodowej

⁵⁵ po długiej przerwie

w lataniu

⁵⁶ chciał odświeżyć swoje kwalifikacje lotnika

myśliwców

⁵⁷ w trakcie lotu szkoleniowego

⁵⁸ na pokładzie statku

powietrznego

⁵⁹ zostały skremowane

CZY WIESZ, ŻE...

12 kwietnia 1961 roku Gagarin przeszedł do historii, odbywając lot kosmiczny statkiem Wostok dookoła orbity Ziemi. Statek wystartował o godzinie 6.07, a wylądował o 7.55. Jurij przebył ponad 40 000 km w 108 min. Pierwsza faza powrotu z orbity przebiegała zgodnie z planem. Automatyczny system wykonywał wszystkie niezbędne czynności. Gagarin dopiero wtedy uświadomił sobie, czego właśnie dokonał. Myślał o tym, co powiedzą ludzie, gdy dowiedzą się o jego locie. Przypomnił sobie o rodzinie, która była przekonana, że lot ma nastąpić dopiero 14 kwietnia. Jurijowi nie pozwolono poinformować żony o prawdziwym terminie lotu. Zdawał też sobie sprawę z tego, że jest „królikiem doświadczalnym”. Nieudany lot i jego ewentualna śmierć miały zostać utrzymane w tajemnicy. Choć ZSRR przedstawiał ten lot jako wielki sukces, nie przebiegał on bez zakłóceń. Nastąpiła awaria silnika hamującego, w wyniku czego wyciekł utleniacz, a to spowodowało niezaplanowaną, 10-minutową rotację statku. Po jego wyhamowaniu i próbie odłączenia kapsuły powrotnej od reszty statku,

okazało się, że pozostają one nadal połączone przewodem. Dopiero po wejściu w atmosferę przewód uległ spaleni, a to spowodowało odłączenie się kapsuły.

Gagarin katapultował się z kapsuły powrotnej przed jej lądowaniem, na wysokości ok. 7 tys. m i wylądował tak jak kapsuła – na spadochronie.

Władze Związku Radzieckiego przez wiele lat zaprzeczały katapultowaniu Gagarina. Powodem tego było założenie, że powrót astronauty wraz ze statkiem jest warunkiem koniecznym do uznania rekordów prędkości, wysokości i długości lotu przez FAI (Międzynarodową Federację Lotniczą). W jednej chwili z nikomu nieznanego człowieka Gagarin stał się bożyszczem milionów. W Moskwie odbyło się jego uroczyste powitanie na Ziemi, a udział w nim brali Nikita Chruszczow oraz tłumy wielbicieli. Kosmonauta został międzynarodowym bohaterem. Odznaczono go Orderem Lenina oraz otrzymał honorowy tytuł Bohatera Związku Radzieckiego. Wakacje spędzał na Krymie z najważniejszymi osobami w państwie.

Szybko stał się rozpoznawalny na całym świecie. Objechał wiele państw, odwiedzając monarchów. Był gościem m.in. królowej brytyjskiej. Po odwiedzeniu stolicy Wielkiej Brytanii udał się do Manchesteru, a następnie w lipcu 1961 roku do Polski, gdzie był witany przez tłumy. W Belwederze otrzymał jedno z najwyższych odznaczeń krajowych – Order Krzyża Grunwaldu. W sierpniu 1962 roku uczestniczył w VII Światowym Festiwalu Młodzieży i Studentów, który odbywał się w Finlandii. W październiku 1963 roku radziecki bohater wraz z kosmonautką Walentiną Tierieszkową odwiedził Nowy Jork, a tam na sali obrad Zgromadzenia Ogólnego ONZ kosmonauta opowiedział się przeciwko umieszczeniu broni jądrowej na orbicie.

Władze ZSRR planowały, że pod koniec lat 60. Gagarin będzie pierwszym człowiekiem, który stanie na Księżycu. Niestety, plany te pokrzyżował tragiczny wypadek. 27 marca 1968 kosmonauta odbywał treningowy lot samolotem MiG-15, 21 kilometrów od miasta Kirzacz. Maszyna uległa awarii i spadła na ziemię. Razem z 34-letnim wtedy Gagarinem zginął jego instruktor lotniczy, Władimir Sieriogin. Przyczyny tego wydarzenia nie zostały całkowicie wyjaśnione. Jest wiele hipotez. Mówi się o wpływie alkoholu, brawurze. Ponad 40 lat po katastrofie, w której zginął, pojawiają się nowe dowody. Zagadkowa śmierć Gagarina od samego początku była przedmiotem spekulacji. Jedną z teorii mówiła o wykonaniu przez astronautę gwałtownego manewru, by ominąć balon pogodowy, co spowodowało utratę przytomności i kontroli nad maszyną. Inna wersja to zderzenie MiG-a z ptakami bądź też strata nośności przy zbyt gwałtownych manewrach i małych prędkościach.

Najnowsze dowody wskazują na to, że przyczyną awarii był nieuszczelniony nawiew powietrza w kabinie samolotu, który rozhermetyzował maszynę. Kiedy piloci zorientowali się, że kabina jest nieszczelna, rozpoczęli awaryjne zniżanie. Manewr wykonany był zbyt szybko i spowodował katastrofę. Prawdopodobnie to piloci, którzy mieli ćwiczenia dzień wcześniej, zostawili niedomknięty nawiew, a Gagarin i Sieriogin nie zauważyli tego przed startem.

Pierwszy radziecki kosmonauta został uroczystie pochowany na Cmentarzu przy Murze Kremłowskim, gdzie do dzisiaj, co roku, składane są kwiaty.

W 1968 roku przemianowano nazwę rodzinnej wsi kosmonauty, Kłuszyn, na Gagarin. Oprócz tego jego imię nosi krater na Księżycu, planetoida, złoty medal FAI oraz plac w Moskwie, gdzie znajduje się 40-metrowy pomnik astronauty. Istnieje też hokejowy puchar im. Gagarina. W wielu miastach można spotkać ulice, aleje, place, szkoły, parki noszące imię Jurija Gagarina. Na jego cześć nazwano statek naukowo-badawczy „Kosmonauta Jurij Gagarin”, a grupa muzyczna Underwood stworzyła piosenkę *Gagarin, ja pana kochałam*.

W latach 60. wielu rodziców nadawało swoim dzieciom imię Jurij. W ZSRR z okazji 20. i 30. rocznicy lotu Gagarina wybito 2 pamiątkowe monety, a w roku 2001, dla upamiętnienia pierwszego lotu człowieka w kosmos, wyemitowano w Rosji serię 4 monet z podobizną Gagarina. W tym samym roku zapoczątkowano tradycję obchodów rocznicy lotu Rosjanina, którą nazwano „Noc Jurija”. Jej celem jest zainteresowanie i zainspirowanie ludzi eksploracją kosmosu^{CLXIII}.

CZY WIESZ, ŻE...

Jurij Gagarin zginął 27 marca 1968 w katastrofie szkolno-treningowego samolotu MiG-15 UTI. Rozbił się 21 km od miasta Kirżacz w Rosji.

Według oficjalnej wersji samolot pilotowany przez Gagarina próbował ominąć latający obiekt, który niespodziewanie znalazł się na jego drodze. Przedstawiciele komisji, która badała ten wypadek, mówili o balonie albo o stadzie gęsi. W katastrofie zginął też Władimir Sieriogin, instruktor lotniczy.

Jednak hipotez i teorii spiskowych w miarę upływu lat pojawiało się coraz więcej: Gagarin miał być nietrzeźwy za sterami, zderzyć się z UFO, popełnić samobójstwo albo paść ofiarą zamachu zorganizowanego przez Leonida Breżniewa, pierwszego sekretarza Komunistycznej Partii Związku Radzieckiego.

Oficjalną wersję wydarzeń skrytykował kosmonauta Aleksiej Leonow. „W takie wnioski mogą wierzyć cywile, ale nie profesjonalści” – powiedział Leonow. Według jego wersji do samolotu Gagarina podlegał zbyt blisko niezarejestrowany myśliwiec SU-15. „Wiem to, bo tam byłem i rozmawiałem ze świadkami. Samolot leciał zbyt blisko i sprawił, że myśliwiec Gagarina wpadł w korkociąg, lecąc z prędkością 750 km/h” – mówi kosmonauta.

Leonow o pozwolenie na opowiedzenie tej historii walczył przez 20 lat. Dostał je, ale pod warunkiem, że nie ujawni nazwiska pilota, który spowodował wypadek. Wiadomo tylko, że mężczyzna wciąż żyje, ma 80 lat i problemy zdrowotne. „Obiecałem, że nigdy nie wyjawię jego nazwiska” – mówi Leonow^{CLXIV}.

CZY WIESZ, ŻE...

Niektórzy twierdzą, że prawdziwym pionierem wyścigu kosmicznego jest w rzeczywistości Władimir Iljuszyn. Iljuszyn był kolejnym sowieckim pilotem myśliwskim, który podobno dotarł na orbitę wokół Ziemi i to około tygodnia przed Gagarinem. Jednak nieprawidłowe działanie systemów nawigacyjnych kapsuły oznaczało, że powrócił na Ziemię w Chinach, a nie w Rosji. Chińczycy wzięli go do niewoli i trzymali przez cały rok. Ponieważ sowieckie testy były regularnie prowadzone w tajemnicy, cała jego misja była traktowana w ten sam sposób^{CLXV}.

IX.2. Валенти́на Терешко́ва. Walentyna Tierieszkowa

Валенти́на Влади́мировна Терешко́ва (fot. 91) – **пе́рвая же́нщина космона́вт**¹, причём не то́лько в Росси́и, но и в ми́ре².

Валенти́на Влади́мировна роди́лась³ в 1937 (ты́сяча девятьсо́т три́дцать се́дьмо́м) го́ду, в Яро́славской о́бласти⁴, учи́лась в са́мой обы́чной⁵ яро́славской сре́дней шко́ле, по́сле оконча́ния⁶ кото́рой, бы́ла уче́ба в шко́ле рабо́чеймолоде́жи⁷.

Ле́том 1954 (ты́сяча девятьсо́т пятьдеся́т четвёртого) го́да она́ устро́илась рабо́тать на знамени́тый ши́нный заво́д⁸ в Яро́славле. Весно́й сле́дующего го́да⁹ су́дьба забро́сила её¹⁰ на яро́славский ко́мбинат техни́ческих тка́ней¹¹. Че́рез год¹², она́ оканчи́вает те́хникум лёгкой промь́шленности¹³ и отпра́вляется прохо́дить стажиро́вку¹⁴ на фа́брику в ремо́нтно-механи́ческий цех¹⁵.

В ма́рте¹⁶ 1962 (шестьдеся́т второ́го) го́да Валенти́на Влади́мировна бы́ла зачисле́на в отря́д¹⁷ космона́втов. С ма́рта по ноя́брь¹⁸ прохо́дила общеко́смическую подгото́вку¹⁹ – пило́тировала разли́чные²⁰ самолёты, пры́гала с парашю́та²¹, слу́шала ле́кции²².

16 (шестна́дцатого) **ию́ня**²³ **1963** (шестьдеся́т тре́тьего) го́да, в со́ставе²⁴ гру́ппы космона́втов она́ соверши́ла свой пе́рвый полёт²⁵ в ко́смос, на кора́бле²⁶ «Восхо́д-6» (шесть). Полёт продо́лжался в течéние дву́х су́ток²⁷ и 22 (двадцати́ двух) часо́в²⁸. За полёт в ко́смос Валенти́на Влади́мировна бы́ла удосто́ена зва́ния Геро́я Советско́го Сою́за²⁹, та́кже бы́ла награжде́на о́рденом Ле́нина и меда́лью Золото́я Звезда́³⁰.

В дальне́йшем³¹ Валенти́на Терешко́ва занима́лась обще́ственной де́ятельностью³², мно́го е́здила по города́м страны́, побыва́ла и за рубе́жом³³.

Несмотря́³⁴ на обще́ственную де́ятельность, она́ прошла́ обучéние в Воéнно-Возду́шной Инжене́рной Акаде́мии³⁵ и впо́следствии рабо́тала³⁶ инстру́ктором, а та́кже продо́лжала́ прохо́дить подгото́вку в отря́де³⁷ космона́втов.

Валенти́на Влади́мировна Терешко́ва явля́ется кандида́том техни́ческих нау́к³⁸, а́втором бо́лее³⁹ 50 (пятидеся́ти) нау́чных рабо́т⁴⁰, пе́рвой в Росси́и же́нщиной в зва́нии генера́л-майо́ра⁴¹CLXVI.

Депута́т Госо́ударственной ду́мы⁴² Росси́йской Федера́ции ря́да созы́вов⁴³, в том числе́ ны́нешнего⁴⁴ от полити́ческой па́ртии «Еди́ная Росси́я»⁴⁵, заместите́ль председа́теля⁴⁶ комите́та Госо́ударственной ду́мы по федера́тивному устро́йству и вопро́сам ме́стного самоупра́вления⁴⁷. Член Вы́сшего сове́та⁴⁸ «Еди́ной Росси́и»^{CLXVII}.

¹ pierwsza kobieta kosmonautka
² na całym świecie
³ urodziła się
⁴ w obwodzie jarosławskim
⁵ najzwyklejszej
⁶ po ukończeniu
⁷ nauka dla młodzieży pracującej
⁸ poszła do pracy do słynnego Zakładu Produkcji Opon
⁹ kolejnego roku
¹⁰ los rzucił ją
¹¹ do Kombinatów Tkanin Technicznych
¹² po roku
¹³ ukończyła technikum przemysłu lekkiego
¹⁴ rozpoczęła staż
¹⁵ w warsztacie remontowo-mechanicznym
¹⁶ w marcu
¹⁷ przyjęto ją do grupy
¹⁸ do listopada
¹⁹ odbywała przygotowanie do lotów kosmicznych
²⁰ pilotowała różne
²¹ skakała ze spadochronem
²² uczestniczyła w wykładach
²³ czerwca
²⁴ w składzie
²⁵ odbyła swój pierwszy lot
²⁶ statku
²⁷ lot trwał 2 doby
²⁸ godzin
²⁹ otrzymała tytuł Bohatera Związku Radzieckiego
³⁰ została nagrodzona Orderem Lenina i Medalem Złotej Gwiazdy
³¹ potem
³² działalnością społeczną
³³ dużo jeździła po rosyjskich miastach, była za granicą
³⁴ pomimo
³⁵ ukończyła studia w Wojskowo-Lotniczej Akademii Inżynierskiej
³⁶ potem pracowała jako
³⁷ kontynuowała przygotowania w zespole
³⁸ doktorem nauk technicznych
³⁹ autorką ponad
⁴⁰ prac naukowych
⁴¹ kobietą w randze generała-majora
⁴² deputowana Dumi Państwowej
⁴³ wielu kadencji
⁴⁴ w tym i obecnej
⁴⁵ z ramienia partii „Jedna Rosja”
⁴⁶ wiceprzewodnicząca
⁴⁷ ds. ustroju federacyjnego i samorządu
⁴⁸ członek Rady Najwyższej

CZY WIESZ, ŻE...

Sama była tkaczką, córką kolchoźnicy (ojciec poległ na fińskim froncie), sekretarzem Komsomolu w fabryce Krasnyj Pieriekop w Jarosławiu. Amatorsko trenowała skoki spadochronowe. Miała 26 lat, gdy na jesień 1961 roku do jej aeroklubu przyjechała komisja poszukująca kandydatek do oddziału kosmonautek. Szukali dziewczyn, które skaczą ze spadochronami, bowiem 6 pierwszych radzieckich lotów kosmicznych odbyło się na statkach Wostok. Powrót na Ziemię tych statków był bardzo trudny i niebezpieczny. Około 2 tys. m nad ziemią kosmonauta był katapultowany z kapsuły lądującej i opadał obok niej na spadochronie.

W tym aeroklubie były takie, które dużo lepiej skakały, ale Walentyna była w Komsomole, za chwilę miała wstąpić do partii. To zdecydowało, że ją przyjęto. Z 5 kobiet, które trenowały w żeńskim oddziale kosmonautów, do

pierwszego lotu wytypowano 3 najlepiej wyszkolone. O tym, że jako pierwsza polecą tkaczka, czyli Walentyna, zdecydował sam pierwszy sekretarz KPZR, Nikita Chruszczow.

Start nastąpił 16 czerwca 1963 roku. Rodzinie Tierieszkowa powiedziała, że jedzie na zawody spadochroniarskie. O tym, że jest w kosmosie, dowiedzieli się oni dopiero z audycji radiowej. Była na orbicie blisko 3 doby, równocześnie z Walerijem Bykowskim, który wystartował dzień wcześniej na Wostoku 5. Jej statek 48 razy okrążył Ziemię.

Prasa drukowała jej entuzjastyczne raporty z orbity: „Ja, 'Czajka', melduję Centralnemu Komitetowi Komunistycznej Partii Związku Radzieckiego, rządowi ZSRR, towarzyszowi Nikicie Siergiejewiczowi, że wszystkie systemy statku pracują doskonale. Samopoczucie doskonałe”. „Czajka” to był jej kryptonim. Misja miała przebiegać bez żadnych problemów. Dopiero znacznie później wyszło na jaw, że Tierieszkowa bardzo źle znosiła stan nieważkości, miała objawy choroby morskiej i wymiotowała. Ale była dzielna, nie załamała się, lot nie został skrócony.

Po powrocie na Ziemię rozpoczęła studia w Wojskowej Akademii Lotniczej. Chruszczow wyswatał ją z Andrianem Nikołajewem, numerem 3 wśród astronautów (2 pierwszych było zajętych). Nie było to udane małżeństwo – w 1982 roku nastąpił nienagłaśniany w mediach rozwód.

W kosmos już nigdy nie poleciała. Rosjanie nie chcieli ryzykować straty kolejnego bohatera kosmosu, gdy w 1968 roku w wypadku lotniczym zginął Jurij Gagarin. Rok po tym wypadku oddział kobiet został w ogóle rozwiązany, a program lotów kobiecych na wiele lat zakończony.

Tierieszkowa robiła karierę w partii i Radzie Najwyższej ZSRR. Była przewodniczącą Komitetu Radzieckich Kobiet. Za jej sprawą w ZSRR wprowadzono zasiłki dla wielodzietnych rodzin czy fundusz alimentacyjny. Była też członkiem Komitetu Centralnego KPZR, wiceprzewodniczącą Światowej Rady Pokoju, bohaterem Związku Radzieckiego etc. Wielokrotnie ją odznaczano wszelkimi możliwymi orderami. W Moskwie stoi jej popiersie, a na niewidocznej stronie Księżyca jest krater, który nosi jej imię.

Jest jedyną w Rosji kobietą generałem. Od 1997 roku przebywa na emeryturze.

Po rozpadzie ZSRR usunęła się z życia publicznego i rzadko zabierała głos^{CLXVIII}.

CZY WIESZ, ŻE...

Na oficjalnych zdjęciach niemal oblepiona jest orderami. Aż dziw, że jest w stanie siedzieć prosto z takim obciążeniem na piersiach. Medale otrzymywała nieprzypadkowo. Dla ZSSR i całego bloku komunistycznego Walentyna Tierieszkowa, która jako pierwsza kobieta poleciała w kosmos, była wybitną kobietą. Jej historyczny lot w 1963 roku śledziły, przerwawszy nadawanie innych informacji, wszystkie zagraniczne agencje radiowe i telewizyjne. Potem otrzymała tytuł Bohatera Związku Radzieckiego, śpiewano o niej piosenki. Rozpalała wyobraźnię pisarzy i innych artystów z krajów demokracji ludowej. W zakładach pracy noszoną ją na rękach i obsypywano kwiatami. Była gwiazdą większą niż Marlin Monroe i Sophia Loren razem wzięte.

Została 10. człowiekiem w kosmosie i 6. kosmonautą sowieckim. Chruszczow, wszechwładny I sekretarz Komunistycznej Partii Związku Radzieckiego, był z niej dumny. Szczególnie z tego, że spędziła w kosmosie więcej czasu niż wszyscy Amerykanie przed nią razem wzięci. Zresztą Walentyna stała się jego ulubienicą zanim jeszcze zasiadła w kabinie pojazdu Wostok 6. Ostatecznie to Chruszczow zdecydował, że właśnie Tierieszkową wytypowano do lotu w kosmos, za który kosmonautka została uhonorowana tytułem Bohatera Związku Radzieckiego.

„Królowa niebios”, „Miss wszechświata”, „Pierwaja ledi SSSR”, „Nieustraszona Czajka”, „Kolumb w spódnicy”, „Córka radzieckiego narodu” – pisały o niej gazety. Objężdżała świat w roli symbolu radzieckiego triumfu. Z całego ZSRR dostawała od kobiet listy pełne słów podziwu i zachwytu. Tierieszkowa stała się własnością publiczną i znakomicie odnajdywała się w roli gwiazdy.

Media śledziły jej życie, które również po locie planował Chruszczow. Pierwsza kobieta w kosmosie musiała mieć „odpowiedniego” małżonka. Gagarin był już żonaty. Szukano więc dalej. 3 listopada 1964 roku wyszła za mąż za jedyne go kosmonautę kawalera – starszego o 8 lat Andrijana Nikołajewa.

„Nie mogliśmy mu odmówić. Nie mieliśmy śmiałości go urazić” – decyzję Chruszczowa komentował po latach „wybranek”. Suknię ślubną „podniebnej miss” podarowały włókniarki z Łodzi. Ślub okazał się wielkim wydarzeniem politycznym i towarzyskim. Z tego związku urodziła się dziewczynka, a media rozpyływały się, że oto na świecie pojawiło się pierwsze dziecko, którego rodzice byli w kosmosie. Córka kosmonautów została później lekarzem. Jednak wspólne życie nie układało się tak, jak chciały tego komunistyczne władze. Informacji o rozstaniu, a nawet rozwodzie w 1982 roku długo nie podawano do publicznej wiadomości. Radzieccy bohaterowie zbiorowej wyobraźni do końca mieli być postaciami bez skazy. Tierieszkowa wyszła za mąż po raz drugi, za Jurija Szaposznikowa, dyrektora Centralnego Instytutu Ortopedii Urazowej, byłego naczelnego chirurga Armii Radzieckiej, który zmarł w 1999 roku.

Gwiazda po odbyciu lotu zaczęła studiować. W 1969 roku ukończyła Wojskowy Instytut Lotnictwa im. Żukowskiego jako inżynier kosmonauta, a 8 lat później obroniła tam pracę doktorską. Otworem stały dla niej drogi do partyjnej kariery. Zajmowała kilka stanowisk w radzieckim rządzie, została jedyną kobietą-generałem w siłach zbrojnych. Chętnie i często odbierała odznaczenia: dwa Ordery Lenina, medal bohatera Związku Radzieckiego, Złoty Pokojowy Medal ONZ, Nagrodę Międzynarodowego Ruchu Kobiet i Złoty Medal Joliot-Curie. Jeszcze w 1967 roku wybrano ją do Rady Najwyższej ZSRR.

Cały kraj zamarł, gdy 22 stycznia 1969 roku stała się przypadkowym celem zamachu. Tego dnia wraz z innymi kosmonautami udawała się samochodem na spotkanie na Kremlu. Podczas podróży ich pojazd został ostrzelany przez młodego żołnierza, który sądził, że atakuje auto Leonida Breżniewa. Od kul zamachowca zginął kierowca, Tierieszkowej nic się nie stało.

W 1997 roku przeszła na emeryturę w randze generała lotnictwa. Przestała udzielać się medialnie, bała się zburzyć mit własnej osoby tworzony przez lata. Jednak 10 lat temu, podczas obchodów swoich 70. urodzin w rezydencji Putina w Nowo Ogarowie, oświadczyła, że chciałaby polecieć na Marsa, nawet jeśli miałyby to być podróże w jedną stronę^{CLXIX}.

IX.3. Алексѣй Леонов. Aleksy Leonow

Алексѣй Архипович Леонов (fot. 92) – знаменитый советский космонавт¹. Леонов стал первым² человеком, побывавшим в открытом космосе³.

Алексѣй Леонов родился неподалёку⁴ от Кемерово в 1934 (тысяча девятьсот тридцать четвёртом) году. Отец его работал на шахте⁵, позже занимался сельскохозяйственным трудом⁶. Мать была учителем в школе⁷.

Когда Алексѣю исполнилось четыре года⁸, он вместе с матерью переехал⁹ в Кемерово. Здесь¹⁰ он пошёл в школу.

В 1948 (сорок восьмом) году отца отправили работать¹¹ в Калининград. Семья была вынуждена переехать¹². В Калининграде Алексѣй окончил¹³ среднюю школу.

Главным увлечением юношеских¹⁴ лет у Леопова была авиация¹⁵. Брат Алексѣя был авиационным техником¹⁶. От него остались различные конспекты¹⁷ и учебные материалы¹⁸, которые мальчик изучал с интересом¹⁹.

После окончания²⁰ средней школы, Алексѣй Леонов переезжает²¹ на Украину, в город Кременчуг, где поступает в местную лётную школу²².

Оттачивание навыков в управлении²³ самолётом, он продолжил²⁴ в Чугуеве, где обучался в высшем училище лётчиков-истребителей²⁵, которое окончил²⁶ в 1957 (пятьдесят седьмом) году.

Последующие два года лётчик²⁷ Леонов проходил службу в боевых подразделениях Красной Армии²⁸.

В 1960 (шестидесятом) году попал в число тех лётчиков²⁹, которым посчастливилось пройти курс обучения³⁰ в Центре подготовки космонавтов³¹.

18 (восемнадцатого) марта 1965 (шестьдесят пятого) года Алексѣй Леонов в качестве второго пилота корабля³² «Восход-2» вышел на Земную орбиту³³. Полёт³⁴ Леопова и Беляева на корабле «Восход-2» длился³⁵ 26 (двадцать шесть) часов³⁶ и 2 (две) минуты. Во время полёта³⁷, он в скафандре вышел из корабля в открытый космос³⁸, где провёл³⁹ двенадцать минут.

В 1975 (семьдесят пятом) году участвовал⁴⁰ в фантастическом проекте двух держав⁴¹. СССР и США запустили на орбиту корабль⁴² «Союз» и «Аполлон». В космосе была проделана стыковка⁴³ американского и советского кораблей. В ходе полёта⁴⁴ космонавтами были проведены множество⁴⁵ экспериментов, а также отточены навыки стыковки⁴⁶ и нормы техники безопасности⁴⁷. Совместный полёт⁴⁸ советских и американских космонавтов длился около пяти суток⁴⁹.

Алексѣй Архипович вёл активную научную деятельность⁵⁰, занимался научными разработками⁵¹ скафандра, ездил на различные конференции⁵².

Алексѣй Леонов лауреат множества премий⁵³, дважды Герой Советского Союза⁵⁴, обладатель ордена Ленина и ордена Красной Звезды⁵⁵, почётный гражданин городов⁵⁶ России, Европы и Америки.

¹ słynny radziecki kosmonauta

² został pierwszym

³ który przebywał w otwartej przestrzeni kosmicznej

⁴ urodził się niedaleko

⁵ pracował w kopalni

⁶ potem zajmował się rolnictwem

⁷ nauczycielką w szkole

⁸ skończył 4 lata

⁹ razem z matką

¹⁰ przeprowadził się

¹¹ tutaj

¹² wysłano do pracy

¹³ rodzina musiała

¹⁴ przeprowadzić się

¹⁵ ukończył

¹⁶ najważniejszą pasją

¹⁷ młodzieńczych

¹⁸ lotnictwo

¹⁹ technikum lotniczym

²⁰ pozostały po nim różnorodne

²¹ podręczniki

²² chłopiec czytał

²³ z zainteresowaniem

²⁴ po ukończeniu

²⁵ przeniósł się

²⁶ poszedł do miejscowej szkoły

²⁷ doskonalenie

²⁸ umiejętności sterowania

²⁹ kontynuował

³⁰ studiował w uczelni dla

³¹ lotników myśliwców

³² ukończył

³³ kolejne 2 lata lotnik

³⁴ odbywał służbę wojskową

³⁵ w oddziałach bojowych

³⁶ Armii Czerwonej

³⁷ trafił do grupy tych lotników

³⁸ którzy mieli szczęście

³⁹ uczyć się

⁴⁰ Centrum Przygotowań

⁴¹ Kosmonautów

⁴² jako drugi pilot statku

⁴³ wyszedł na orbitę Ziemi

⁴⁴ lot

⁴⁵ trwał

⁴⁶ godzin

⁴⁷ w trakcie lotu

⁴⁸ wyszedł ze statku

⁴⁹ w otwartą przestrzeń

⁵⁰ kosmiczną

⁵¹ gdzie spędził

⁵² uczestniczył

⁵³ w

⁵⁴ ZSRR i USA wystrzeliły na

⁵⁵ orbitę statki

⁵⁶ miało miejsce zetknięcie się

⁵⁷ w trakcie lotu

⁵⁸ przeprowadzili mnóstwo

⁵⁹ doskonalili umiejętności

⁶⁰ stykania się statków

⁶¹ bezpieczeństwa

⁶² wspólny lot

⁶³ trwał około 5 dni

⁶⁴ prowadził aktywną

Он всерьёз увлекался живописью⁵⁷, даже сам писал картины^{58CLXX}.

В 1970-1991 (семидесятом-девяносто первом) годах – заместитель начальника Центра подготовки космонавтов⁵⁹. В 1981 (восемьдесят первом) году окончил адъюнктуру при Военно-воздушной инженерной академии⁶⁰ имени Н.Е. Жуковского. Кандидат технических наук⁶¹.

С марта 1992 (девяносто второго) года генерал-майор авиации в запасе⁶².

Ы́шел на пенсию⁶³ в 1991 (девяносто первом) году, проживает⁶⁴ в Москве. В 1992-1993 (девяносто втором-девяносто третьем) годах был директором космических программ фирмы «Четек». В настоящее время⁶⁵ – советник первого заместителя председателя совета директоров «Альфа-банка»^{CLXXI}.

działalność naukową⁵¹
naukowymi opracowaniami⁵²
różne⁵³
wielu nagród⁵⁴
dwukrotny Bohater Związku Radzieckiego⁵⁵
posiadacz Orderu Lenina i orderu Czerwonej Gwiazdy⁵⁶
honorowy obywatel miast⁵⁷
na poważnie pasjonuje się malarstwem⁵⁸
sam maluje obrazy⁵⁹
zastępcą kierownika Centrum Przygotowań Kosmonautów⁶⁰
ukończył studia doktoranckie przy Wojskowej Akademii Lotnictwa Inżynierskiego⁶¹
doktorem nauk technicznych⁶²
w spoczynku⁶³
przeszedł na emeryturę⁶⁴
mieszka⁶⁵
obecnie⁶⁶
doradca pierwszego wiceprezesa rady nadzorczej

CZY WIESZ, ŻE...

„Wyjście człowieka w otwartą przestrzeń kosmiczną jest wielkim osiągnięciem narodów radzieckich i partii komunistycznej” – tymi słowami witał go po wykonanym zadaniu przywódca ZSRR, Leonid Breżniew. Dopiero po latach wyszło na jaw, że w trakcie swej pionierskiej misji kosmicznej gen. Aleksiej Leonow 7 razy cudem uniknął śmierci.

Statek kosmiczny *Woschod 2* okrąży Ziemię już drugi raz. Aleksiej Leonow, radziecki kosmonauta, jako pierwszy człowiek w historii ma właśnie wykonać skok w otwartą przestrzeń kosmiczną. Wszystko ściśle według instrukcji: wyjść z kabiny, zamknąć śluzę, odczekać 4 minuty, wyskoczyć w czarną, pustą przepaść. Manewr ten ćwiczył ze swymi instruktorami do upadłego, jednak głównie na sali gimnastycznej. Teraz ryzykuje swoje życie. Jak zareaguje jego serce? Czy człowiek w ogóle jest w stanie wytrzymać taki stres?

Część naukowców, z którymi konsultowano się w tej sprawie, zdecydowanie przestrzega przed takim krokiem. Tłumaczyli, że *space walk* grozi śmiertelnym przerożeniem i wstrząsem nerwowym.

Ale teraz, 18 marca 1965 roku, Leonow udowadnia, że jest inaczej. 500 km nad Ziemią chodzi w kosmosie, przyczepiony do statku 5-metrową liną. W rękę trzyma kamerę filmową. Pod sobą ma Morze Czarne, widzi większość Europy i Afrykę, czyta te kontynenty jak mapę. Obserwujący to wszystko przez okienko kapitan statku Paweł Bielajew z satysfakcją melduje przez radio do bazy: „Człowiek wyszedł w przestrzeń kosmiczną. Swobodnie tam pływa!”.

30-letni Aleksiej Leonow jest pierwszym człowiekiem w otwartej przestrzeni kosmicznej. – „Widok Ziemi i statku obok był oszałamiający” – przyzna po powrocie. Nie mógł jednak opowiedzieć publicznie, co się wydarzyło później.

Po 12 minutach kosmicznego spaceru kosmonauta próbuje wrócić do statku. Gdy chwytą za właz, statek się obraca. Trochę jak kajak na środku oceanu, który się przechyla, gdy chce do niego wejść pływak. W próżni nie ma znaczenia, że statek waży 6 ton, a kosmonauta w skafandrze 100 kg. Ani maszyna, ani człowiek nie mogą utrzymać stabilnej pozycji. Nie ma również punktu, od którego można się odbić (dla pływaka jest to woda albo dno). Gdy nadludzkim wysiłkiem Leonow odnajduje właz, zauważa z przerażeniem, że jego skafander puchnie. Po chwili nurkuje głowa wewnątrz śluzy, ale nie jest w stanie się obrócić, by ją zamknąć. A to oznacza pewną śmierć. Tętno serca skacze do 190 na minutę, kosmonauta niemal traci przytomność. Teraz już nie ma nic do stracenia, postanawia zaryzykować.

Desperacko spuszcza powietrze ze skafandra do minimalnego poziomu. Doznaje udaru cieplnego, zaczyna się dusić. Gdy udaje mu się „wpląć” przez właz, dowódca Paweł Bielajew podaje mu dłoń i wciąga do środka kosmicznego pojazdu. Ale to jedynie początek problemów. W kabinie nagle zaczyna rosnąć ciśnienie tlenu, już po kilku chwilach kilkakrotnie przekracza normę. Okazuje się, że ktoś z dwuosobowej załogi zaczepił nogą o przełącznik odpowiedzialny za sprężenie powietrza w kabinie. Obaj wiedzą, że grozi im śmiertelny pożar – w takich warunkach ogień może rozniecić najdrobniejsza iskra. Usterkę naprawiają dopiero po 2 godzinach. Ze stresu i zmęczenia Leonow i Bielajew zasypiają, może już bez wiary, że kiedykolwiek się obudzą. Jednak instynkt życia wytrąca ich z drzemki. Niestety, gdy rozpoczynają procedurę powrotu na Ziemię, psują się wszystkie czujniki orientacji. Leca w dół, w nieznanym kierunku. „Systemy orientacji zawiodły. Musicie wracać na manualnym sterowaniu” – mówi oficjalnym tonem kapitanowi Jurij Gagarin, wówczas szef łączności w bazie. Za chwilę powtarza, jakby chciał mieć pewność, że Bielajew go rozumie: „Wal na ręcznym, Pasza!”. Zadanie jest śmiertelnie niebezpieczne: kosmonauci muszą sami „wycelować” w punkt lądowania. Okrążają Ziemię 18. raz, wiedzą, że jeśli zrobią błąd, mogą wylądować na Saharze, w lasach Amazonki, w Nowym Jorku lub na polskim polu. Na szczęście lądują u siebie, na terenie ZSRR. A konkretnie między trzema drzewami, w syberyjskiej tajdze. Statek Wschód 2 do połowy zapada się w śniegu. Kosmicznym bohaterom z trudem udaje się wyjść ze środka. Witają ich kompletna pustka i siarczasty mróz, jest -25°C. Wokół wiekowe lasy i wszechobecna cisza, mimo to Leonow jest cały mokry od potu. Zdejmuje z siebie wszystko, wyżyma z wody i wkłada z powrotem na lodowate ciało. Kto i jak ich tu znajdzie? I przede wszystkim – kiedy to nastąpi? Mężczyźni zdzierają z kabiny tkaninę izolacyjną i szczelnie się nią opatulają. Rozpalają ognisko, rozbijają prowizoryczny namiot. Są przekonani, że czeka ich śmierć z zimna i głodu. Rano nadają pierwsze sygnały radiowe, okazuje się, że są 200 km od miasta Perm. Po kilku godzinach nadlatują pierwsze śmigłowce – kosmonautów udaje się zlokalizować dzięki wiszącym na drzewach pomarańczowym spadochronom. Ale pojawia się kolejny kłopot: jak się do nich dostać? Żaden samolot nie może wylądować w lesie. Przez kolejną dobę kosmonauci otrzymują w zrzutach ciepłe kurtki, buty, konserwy i gorącą herbatę. Leonow i Bielajew marzą o papierosach. Próbuje o to poprosić, ale zostają źle zrozumiani, dostają więc niepotrzebną paczkę makaronu. Przy okazji jednak z nieba spada coś, co ich rozwesela: butelka dobrego alkoholu. „Kiedy ogrzaliśmy się przy ognisku, zjedliśmy, wypiliśmy koniak, od razu wróciła nam radość życia i nadzieja, że wszystko będzie dobrze” – będzie wspominał po latach Leonow. Po kilkudziesięciu godzinach syberyjskim drwalom udaje się wykarczować drogę do kosmonautów. Ich powrót do Moskwy jest triumfalny. Na lotnisku w stolicy wita ich Leonid Breżniew: „Całe społeczeństwo radzieckie z wielką radością dowiedziało się o waszym heroicznym locie. Wasze dokonania służą celowi pokoju i postępu!” – wiwatuje. Ani w tym momencie, ani przez kilkadziesiąt następnych lat świat nie dowie się o prawdziwym przebiegu misji Leonowa. Nic dziwnego, gdyż na jej przebiegu od początku cieniem rzuca się polityka. A konkretnie rywalizacja między ZSRR i USA o palme pierwszeństwa w podboju kosmosu. Leonow to także człowiek o duszy artysty. W latach 70., aby odreagować stres, zaczął malować obrazy. Jedyny motyw jego twórczości to kosmos i statki kosmiczne. Wielu kolekcjonerów sztuki ceni sobie jego twórczość. Natomiast komunistyczna władza, aż do lat 80., patrzyła na jego malarstwo nieufnością. W naturalistyczny sposób pokazywał on bowiem radzieckie statki kosmiczne, a przecież ich wizerunki były często utajnione. Nie bał się przedstawiać widoków żałosnych: jakby kupa żelaza miała się za chwilę rozpaść. Niektóre jego obrazy zostały skonfiskowane przez cenzurę. Gen. Leonow mieszka w Moskwie, w 1991 roku przeszedł na emeryturę. 4 lata temu złodzieje włamali się do jego willi, zabierając pamiątkowy mundur i wszystkie medale, jakie dostał za podbój kosmosu. Niedawno udzielił wywiadu francuskiej dziennikarce. Nie krył rozżalenia: „Dawniej, po powrocie z wyprawy, oczekiwano nas z czerwonym dywanem. Byliśmy bogami, tytanami. Dzisiaj to skończone. Nikt nas już nie podziwia. Jestem emerytem tak jak inni. Żal nic tu nie pomoże. Można od tego tylko zwariować”^{CLXXII}.

Х. Росси́йские миллиа́рдеры. Rosyjscy miliarderzy

Х.1. Влади́мир Ли́син. Wladimir Lisin

Влади́мир Серге́евич Ли́син (fot. 93) – са́мый бога́тый¹ челове́к Росси́и по ве́рсии Forbes, роди́лся² в 1956 (ты́сяча девя́тьсо́т пятьдеся́т шесто́м) го́ду в го́роде³ Ива́ново.

Он на́чал свой трудо́вой путь⁴ во времена́ «бре́жневского засто́я»⁵ на предприя́тии⁶ «Ю́жкзбассу́голь» электросва́рщиком⁷. За́тем зако́нчил⁸ институ́т и за́нял до́лжность⁹ инже́нера в произво́дственном объе́дине́нии¹⁰ «Тула́черме́т».

В нача́ле¹¹ 80-х гг. (восьми́деся́тых го́дов) по́сле уче́бы в аспиранту́ре¹² уеха́л рабо́тать¹³ в Казахста́н. Там, в го́ды горбачёвской «перестро́йки»¹⁴, Ли́син трудо́ился заместите́лем¹⁵ Генера́льного дире́ктора одно́го из гла́вных металлурги́ческих комби́натов СССР¹⁶ в Карага́нде.

Успе́шная биз́нес-карье́ра бу́дущего¹⁷ миллиа́рдера ста́ла разви́ваться по́сле распа́да СССР¹⁸. Он на́чал сво́ю предпринимате́льскую де́ятельность¹⁹ с рабо́ты по внедре́нию толли́нга²⁰. Этим те́рмином обознача́ют ба́ртерные опера́ции обме́на сы́рья на гото́вую проду́кцию²¹ и её послéдующий вы́воз за рубе́ж²². Биз́нес по э́кспорту че́рных и цве́тных мета́ллов²³ принёс многомиллио́нные сде́лки²⁴.

В 1998 (девяно́сто восьмо́м) го́ду Ли́син был из́бран Председа́телем сове́та дире́кторов²⁵ НЛМК (Новолипе́цкого металлурги́ческого комби́ната) и вы́купил бо́льшую часть²⁶ а́кций у иностра́нных²⁷ инве́сторов.

С 2004 (две ты́сячи четвёртого) го́да предпринимате́ль соверша́ет сво́и но́вые вы́годные приобре́тения²⁸. Среди́²⁹ них: Сто́йленский го́рно-обога́тительный³⁰ комби́нат, Се́верная нефтега́зовая компа́ния³¹, уго́льные и сталелите́йные заво́ды³².

Спорти́вное увлече́ние стрельбо́й привело́³³ его́ к постро́йке крупне́йшего³⁴ в Евра́пе стрелко́вого³⁵ ко́мплекса «Ли́сья но́ра». Э́тот полиго́н служи́т ме́стом трениро́вки росси́йской сбо́рной по стрельбе́³⁶.

Ещё́ одно́й стра́стью³⁷ Влади́мира Серге́евича явля́ется коллекцио́нирование. Са́мые изве́стные³⁸ экспона́ты – предме́ты чугу́нного литья́, изгото́вленные³⁹ в XVIII (восемна́дцатом) столéтии на ура́льских заво́дах⁴⁰.

Све́дения о сво́ей семье́⁴¹ биз́несме́н не разглаша́ет⁴², официа́льно изве́стно⁴³, что он име́ет тро́их дете́й^{CLXXIII}.

- ¹ najbogatszy
- ² urodził się
- ³ w mieście
- ⁴ rozpoczął swoją pracę
- ⁵ w czasach „breżniewowskiego zastój”
- ⁶ przedsiębiorstwie
- ⁷ spawacz elektryczny
- ⁸ potem ukończył
- ⁹ zajął stanowisko
- ¹⁰ zrzeczeniu produkcyjnym
- ¹¹ na początku
- ¹² po ukończeniu studiów doktorańskich
- ¹³ wyjechał do pracy
- ¹⁴ tam, w czasach gorbaczowowskiej „perestrojki”
- ¹⁵ pracował jako zastępca
- ¹⁶ jednego z najważniejszych kombinatów hutniczych
- ¹⁷ udana kariera
- ¹⁸ biznesowa przyszłego
- ¹⁹ po rozpadzie ZSRR
- ²⁰ rozpoczął swoją działalność gospodarczą
- ²¹ od prac w zakresie wdrażania tollingu
- ²² operacje barterowe w zakresie wymiany surowców na wyroby finalne
- ²³ w celu dalszego wywozu ich za granicę
- ²⁴ stali i metali kolorowych
- ²⁵ transakcje
- ²⁶ prezesa rady nadzorczej
- ²⁷ większość
- ²⁸ zagranicznych
- ²⁹ przedsiębiorca realizuje swoje nowe korzystne nabytki
- ³⁰ wśród
- ³¹ Wz bogacania Gómiczego
- ³² Naftowo-Gazownicza Firma
- ³³ Zakład Węglowy i Odlewu Stali
- ³⁴ pasja sportowa
- ³⁵ doprowadziła
- ³⁶ do wybudowania największego
- ³⁷ strzelniczego
- ³⁸ miejsce treningów rosyjskiej reprezentacji narodowej w strzelnictwie
- ³⁹ pasją
- ⁴⁰ najświetniejsze
- ⁴¹ odlewane z mosiądzu, wykonane
- ⁴² zakładach
- ⁴³ informacji o swojej rodzinie
- ⁴⁴ nie ujawnia
- ⁴⁵ wiadomo

CZY WIESZ, ŻE...

Jeszcze nie tak znany jak Abramowicz, ale podobno już bogatszy. Kim jest Władimir Lisin, którego majątek został wyceniony przez magazyn „Finans” na 18,8 mld dol., dając mu sensacyjne 1. miejsce na liście najbogatszych Rosjan przed takimi sławami jak wspomniany Abramowicz czy Oleg Deripaska?

Najbogatszy Rosjanin zaczynał jako hutnik, a dziś jest głównym udziałowcem spółki Novolipetsk Steel. W 2005 roku koncem metalurgiczny z Nowolipiecka zadebiutował na giełdzie w Londynie. Jego kwartalne zyski są liczone w miliardach dolarów i jest on jednym z największych producentów stali w Rosji.

Lisin nie poprzestał jednak na podboju rodzimego rynku. Jedną z jego największych inwestycji było przejęcie amerykańskiego Winner Steel wraz ze strategicznym partnerem ze Szwajcarii, spółką Duferco. Swoje imperium miliarder pomnaża, inwestując nie tylko w huty, ale także w przemysł transportowy. Jego przedsiębiorstwo kontroluje m.in. Independent Transport Company, spółkę odpowiadającą za transport produkcji hutniczej w Rosji i za granicą.

Prasa nazywa go stalowym baronem, magnatem wschodu, cichym miliarderem i, jak wielu biznesmenów, którym udało się zbić majątek w Rosji, dobrym oligarchą. W kularach często mówi się, jak zachowywanie przyjaznych stosunków z Kremlen ułatwia najbogatszym Rosjanom robienie kokosowych interesów. W tej mierze Władimir Lisin nie należy do wyjątków – ostatnio gościł w swoim klubie sportowym „Lisia Nora” swojego imiennika, premiera Rosji Władimira Putina.

Lisin jest też wyznawcą starej rosyjskiej zasady „tisze jediesz, dalsze budiesz”. Nie przepada za rozgłosem i mówieniem w mediach o interesach, więc częściej jego zdjęcie można zobaczyć w piśmie łowieckim niż magazynie finansowym. Wygląda jednak na to, że status najmajątniejszego Rosjanina zagwarantuje mu w najbliższym czasie kilka okładek^{CLXXIV}.

CZY WIESZ, ŻE...

Lisin rzadko pojawia się publicznie, unika dziennikarzy i stara się trzymać z dala od polityki. Czas wolny spędza zwykle w klubie strzeleckim lub w swoim zamku w Szkocji^{CLXXV}.

Х.2. Алексѣй Мордашов. Aleksiej Mordaszow

Генеральный директор АО¹ «Северсталь Менеджмент» Алексѣй Александрович Мордашов (fot. 94) родился² в 1965 (тысяча девятьсот шестьдесят пятом) году в городе³ Череповце Вологодской области в рабочей семье⁴.

В 1988 (восемьдесят восьмом) году Алексѣй Мордашов с отличием окончил⁵ Ленинградский инженерно-экономический институт им. (имени) Тольятти. В 1997 (девяносто седьмом) году обучался⁶ на курсах менеджеров в Англии, в конце⁷ 1990-х (девяностых) годов окончил программу MBA Бизнес школы Ньюкасла (NBS) Университета Нортумбрия⁸ (UNN, Великобритания).

Во время учёбы⁹ в Ленинградском инженерно-экономическом институте им. Тольятти Алексѣй Мордашов познакомился с¹⁰ Анатолием Чубайсом, который преподавал¹¹ в этом институте. После первого курса¹² Мордашов пришёл к Чубайсу ассистентом на кафедру.

В 1988 (восемьдесят восьмом) году Алексѣй Мордашов начал работать¹³ на Череповецком металлургическом комбинате, занимая поочередно должности¹⁴ старшего экономиста, начальника бюро экономики и организации труда¹⁵ ремонтно-механического цеха¹⁶, заместителя начальника планового отдела¹⁷. В 1992 (девяносто втором) году занял должность директора по экономике и финансам¹⁸ комбината, преобразованного в ОАО¹⁹ «Северсталь», а в 1996 (девяносто шестом) был назначен Генеральным директором «Северстали».

С 2014 (две тысячи четырнадцатого) года – генеральный директор АО «Северсталь Менеджмент» – управляющей компании²⁰ ПАО (Публичное акционерное общество) «Северсталь».

С 2013 (две тысячи тринадцатого) года – заместитель председателя Совета директоров²¹ Всемирной ассоциации производителей стали²².

По данным²³ Forbes, Алексѣй Мордашов владеет продуктовым интернет-магазином²⁴ «Утконос» и акциями TUI – одного из крупнейших²⁵ туристических концернов в Европе; вместе²⁶ с Юрием Ковальчуком владеет²⁷ банком «Россия», «Национальной медиа группой»²⁸ и компанией²⁹ «Г2 РТК Холдинг» совместным предприятием³⁰ Tele2 и «Ростелекома».

Журнал³¹ Forbes оценивает состояние³² Алексѣя Мордашова в 13 (тринадцать) миллиардов долларов.

Является почётным доктором³³ Санкт-Петербургского инженерно-экономического университета и Университета Нортумбрия, Великобритания.

Женат. У бизнесмена шестеро детей^{CLXXVI}.

¹ SA

² urodził się

³ mieście

⁴ w obwodzie wologodzkiem w robotniczej rodzinie

⁵ z wyróżnieniem ukończył

⁶ uczył się

⁷ pod koniec

⁸ Newcastle Business

School Northumbria

University

⁹ w czasie studiów

¹⁰ poznał

¹¹ wykładał

¹² po pierwszym roku

¹³ rozpoczął pracę

¹⁴ zajmując po kolei

stanowiska

¹⁵ kierownika biura

gospodarki i organizacji pracy

¹⁶ zakładu remontowo-

-mechanicznego

¹⁷ zastępcy kierownika

działu planowania

¹⁸ zajął stanowisko dyrektora

ds. gospodarki i finansów

¹⁹ przekształconego w SA

²⁰ firmy zarządzającej

²¹ wiceprezes rady nadzorczej

²² Światowego Stowarzyszenia

Producentów Stali

²³ według danych

²⁴ posiada spożywczy

sklep internetowy

²⁵ z największych

²⁶ wspólnie

²⁷ posiada

²⁸ „Narodową Grupę

Medialną”

²⁹ firmę

³⁰ joint venture

³¹ czasopismo

³² szacuje majątek

³³ doktorem honoris causa

CZY WIESZ, ŻE...

Anatolij Borysowicz Czubajs – polityk i przedsiębiorca rosyjski, autor rosyjskiej prywatyzacji, uważany za jednego z oligarchów. W 1977 roku został absolwentem Leningradzkiego Instytutu Inżynieryjnego. W 1983 roku otrzymał stopień naukowy doktora, broniąc rozprawę pt. *Badania nad planowaniem, ulepszaniem i zarządzaniem specjalistycznych organizacji naukowo-badawczych i ich rozwój*. Był członkiem KPZR do początku lat 90. W latach 1991-1992 był doradcą mera Sankt Petersburga Anatolija Sobczaka.

W rządzie Jegora Gajdara był wicepremierem i ministrem finansów, odpowiedzialnym za gospodarkę i przeprowadzenie kontrowersyjnej prywatyzacji. Od listopada 1994 roku do stycznia 1999 roku był wicepremierem i ministrem finansów w rządzie Wiktora Czernomyrdina. Jest liderem Sojuszu Sił Prawicowych, która to partia w latach 1999-2003 zajmowała 29 foteli w Dumie Federacji Rosyjskiej. W marcu 2005 roku przeżył próbę zamachu na swoją osobę.

Oskarżany jest o uzyskanie nielegalnych zysków ze sprzedaży majątku narodowego. Do dzisiaj źródło jego bogactwa jest nieznane. W 1997 roku wziął 3 mln dol. nieoprocentowanej pożyczki od Aleksandra Smoleńskiego, który wygrał przetarg na kupno AgroPrombanku, drugiego pod względem wielkości banku Rosji. Był zamieszany także w wykonanie fałszywego korzystnego audytu Oneximbanku, na krótko przed tym, gdy bank ten wygrał przetarg na kupno Swiazinwestu. Po skandalu tym został odwołany z rządu i od 30 kwietnia 1998 roku został prezesem zarządu RAO JES, rosyjskiego monopolisty na rynku energetycznym. Oskarżany jest o udział w defraudacji 40 mln dol. z Międzynarodowego Funduszu Walutowego, które to pieniądze przyczyniły się do powstania fortun wielu oligarchów z otoczenia Borysa Jelcyna^{CLXXVII}.

CZY WIESZ, ŻE...

Mordaszow ma nie tylko Siewierstal, ale też 26% największego europejskiego operatora turystycznego TUI. Biznesmen swobodnie włada językiem angielskim i niemieckim; jest najczęściej cytowanym rosyjskim przedsiębiorcą tak w Rosji, jak również za granicą. Mordaszow urodził się w Czerepowcach w 1965 roku, gdzie jego ojciec był inżynierem w miejscowej hucie stali. Studia politechniczne zrobił w Leningradzie. Zdobył zawód inżyniera – ekonomisty z zakresu budowy maszyn. Pracował w tej samej stalowni co ojciec, poznał więc branżę od podstaw. W 1989 roku, dzięki półrocznemu stażowi w austriackiej hucie stali VoestAlpine, mógł się przekonać, co różni komunistyczną produkcję od zachodniej.

W 1992 roku był już dyrektorem kombinatu w Czerepowcach. Wtedy też, mając 27 lat, na fali „prywatyzacji” metodą Potanina, Mordaszow założył firmę Siewierstal-inwest (Severstal-invest), gdzie 76% akcji należały personalnie do niego, a reszta do kombinatu. Tak stał się faktycznym właścicielem.

Mordaszow jest członkiem zespołu międzyrządowego rosyjsko-niemieckiego ds. współpracy biznesowej. To mu zaprocentowało w 2007 roku umową o strategicznym partnerstwie z Siemens AG w rozwoju spółki Rosjanina Silawyje Maszyny. W 2001 roku bogacz uzyskał MBA na angielskim Nothumbria University. Jego koncern kupił kilka hut w USA i co wyjątkowe – uzyskał wsparcie finansowe Waszyngtonu dla swoich zakładów. W czasie kryzysu i pod wpływem sprzeciwu amerykańskich metalurgów Mordaszow sprzedał większość amerykańskich aktywów.

W 2012 roku Mordaszow został pierwszym Rosjaninem wybranym na stanowiska przewodniczącego rady dyrektorów Światowej Asocjacji Producentów Stali (World Steel Association).

Sukces biznesowy nie szedł w parze z sukcesem w życiu osobistym. W 2001 roku pierwsza żona bogacza, Jelena, opublikowała list otwarty *Do wszystkich kobiet*. Opowiedziała w nim, jak jej mąż ją porzucił

i ograniczył prawo do majątku wspólnego jej i ich synowi Ilii (miał wtedy 11 lat). Podczas rozwodu 1996 roku zostawił żonie i synowi małe mieszkanie, stary samochód WAZ i alimenty 63600 rubli rocznie. Mordaszowa walczyła o dostęp do Siewierstali. W 2002 roku taki dostęp uzyskała w sądzie Sankt Petersburga, ale wpływy bogacza okazały się dużo większe. Doprowadził do sądowej egzekucji z byłej żony 213,7 mln rubli, a ponieważ ich nie miała, to sąd zabrał jej mieszkanie w Moskwie, dokąd przeniosła się z Ilią. Sędzina, która wydała wcześniejszą korzystną decyzję dla Jeleny została pozbawiona uprawnień do wykonywania zawodu.

Mordaszow oczywiście ożenił się powtórnie, z księgową ze swojej firmy, z którą wcześniej miał klasyczny romans biurowy. Drugą żonę podobno obsypuje drogimi klejnotami. Mają 3 dzieci^{CLXXVIII}.

CZY WIESZ, ŻE...

Koncern Siewierstal poprzez swoją łotewską spółkę Siewierstallat nabył upadłą spółkę Technologie Buczek. Kupno tego przedsiębiorstwa i wydzielonego ze struktury spółki Zakładu Produkcyjno-Remontowego wpisało się w strategię rozwoju rosyjskiego producenta stali. „Koncern od 15 lat działa w branży metalurgicznej. Zdobyte doświadczenie zamierzamy wykorzystać na prężnie rozwijającym się polskim rynku hutniczym” – zaznacza Aleksiej Gogunow.

Polskiej hucie Rosjanie zaoferowali swój potencjał surowcowy, natomiast Technologie Buczek dały potencjał technologiczny. Andrzej Kociubiński, prezes zarządu Silesia Capital Found, spółki, która była właścicielem polskiej huty, podkreśla, że jest to transakcja korzystna dla obu stron. Przejęcie przez Rosjan Technologii Buczek rozwiązuje dotychczasowe problemy finansowe huty. Pozyskanie inwestora było optymalnym rozwiązaniem dla zakładu.

Oprócz działalności produkcyjnej, Rosjanie zamierzają rozwinąć w Polsce logistykę, tworząc sieć magazynów i centrów dystrybucyjnych.

Mając własne porty morskie, fabryki samochodów UAZ, kopalnie węgla i złoża rud, oligarcha inwestuje także w turystykę. W listopadzie 2007 roku Aleksiej Mordaszow kupił 3% pakietu akcji TUI AG, niemieckiego operatora turystycznego. Nabyte udziały są prywatną inwestycją, która wpisuje się w strategię biznesu przedsiębiorcy. Mordaszow podkreśla, że turystyka staje się jednym z najbardziej rozwijających się kierunków w rosyjskiej gospodarce. Niewykluczone, że współpracując z TUI, Mordaszow nie zatrzyma się jedynie na zorganizowaniu wakacji rosyjskim i zachodnim turystom, ale zajmie się tworzeniem holdingu turystycznego w Rosji^{CLXXIX}.

Х.3. Леонид Михельсон. Leonid Mikhelson

Леонид Викторович Михельсон (fot. 95) – российский предприниматель¹, генеральный директор, председатель правления² и крупный акционер³ российской газовой компании ОАО «Новатэк», председатель совета директоров⁴ и крупнейший акционер ведущего российского нефтехимического холдинга «СИБУР».

Родился⁷ в 1955 (тысяча девятьсот пятьдесят пятом) году в Каспийске. Закончил Куйбышевский инженерно-строительный институт⁸ по специальности инженер-строитель⁹ в 1977 (семьдесят седьмом) году.

Работал прорабом¹⁰, в 1985 (восемьдесят пятом) году стал главным инженером треста¹¹ «Рязаньтрубопроводстрой». В 1987 (восемьдесят седьмом) году стал руководителем¹² треста «Куйбышевтрубопроводстрой», который в 1991 (девяносто первом) году стал акционерным обществом¹³ Самарское народное предприятие¹⁴ «Нова». Стал генеральным директором компании «Новафининвест», в структуру которой в числе прочих предприятий вошла¹⁵ «Нова».

Михельсону принадлежит¹⁶ около 30% (тридцати процентов) акций «Новатэка» (второй по объёмам добычи производителя природного газа¹⁷ в России после «Газпрома»), а также около 75% (семидесяти пяти процентов) акций крупного¹⁸ самарского банка – ОАО «Первый объединённый банк»¹⁹ («Первобанк»).

В ноябре²⁰ 2011 (две тысячи одиннадцатого) года 100%-м (стопроцентным) акционером крупнейшего российского нефтехимического холдинга²¹ СИБУР стала компания²² Sibur Limited, конечными бенефициарами которой являются акционеры²³ ОАО «Новатэк»: Леонид Михельсон (57,5% [пятьдесят семь с половиной процента]) и Геннадий Тимченко (37,5 % [тридцать семь с половиной процента]). Михельсон является председателем совета директоров компании²⁴CLXXX.

В 2009 (две тысячи девятом) открыл фонд «Виктория – Искусство быть современным»²⁵, чтобы нынешние россияне и их творения²⁶ могли быть представлены на Западе и интегрировались в мировой художественный контекст²⁷.

Вместе²⁸ с «НОВАТЭКом» уже много лет спонсирует²⁹ концерты камерного ансамбля³⁰ «Солисты Москвы».

Официально состоит в браке, супругу зовут³¹ Людмила. У них родилась дочь Виктория, которая сейчас руководит одноимённой галереей³² в Самаре.

Также некоторые источники в прессе упоминают³³ о том, что он уже давно имеет вторую семью³⁴. Это гражданская жена³⁵, Ольга Еськова, и сын, которые проживают³⁶ в Испании. Миллиардер комментарии по этому поводу не даёт³⁷CLXXXI.

- ¹ przedsiębiorca
- ² prezes zarządu
- ³ większościowy akcjonariusz
- ⁴ prezes rady nadzorczej
- ⁵ większościowy akcjonariusz wielkiego
- ⁶ petrochemicznego
- ⁷ urodził się
- ⁸ ukończył Kujbyszewski Instytut Inżynieryjno-Budowlany
- ⁹ inżynier budownictwa
- ¹⁰ brygadzysta
- ¹¹ trustu
- ¹² szefem
- ¹³ spółką akcyjną
- ¹⁴ Samarskie Przedsiębiorstwo Ludowe
- ¹⁵ w skład której wchodzi, min.
- ¹⁶ należy
- ¹⁷ drugiego pod względem ilości wydobycia producenta gazu ziemnego
- ¹⁸ wielkiego
- ¹⁹ „Pierwszy Bank Zjednoczony”
- ²⁰ listopadzie
- ²¹ największego rosyjskiego holdingu petrochemicznego
- ²² została firma
- ²³ finalnymi beneficjentami której są akcjonariusze
- ²⁴ prezesem rady nadzorczej firmy
- ²⁵ założył Fundację „Wiktorija – Sztuka bycia nowoczesnym”
- ²⁶ po to, żeby Rosjanie i ich dzieła
- ²⁷ mogły być przedstawiane na zachodzie i zintegrowały się ze światowym malarstwem
- ²⁸ wspólnie
- ²⁹ wiele lat sponsoruje zespołu kameralnego
- ³⁰ żonaty, żona nazywa się
- ³¹ obecnie kieruje galerią pod swoim imieniem
- ³² niektóre źródła w prasie wspominają
- ³³ ma drugą rodzinę
- ³⁴ żona bez ślubu
- ³⁵ mieszkają
- ³⁶ komentarzy w tej sprawie nie udziela
- ³⁷

CZY WIESZ, ŻE...

Leonim Mikhelson to rosyjski miliarder kontrolujący największą w Rosji spółkę gazową. Jest najbogatszym człowiekiem w Rosji i głównym akcjonariuszem rosyjskiej spółki gazowniczej Novatek. Mikhelson urodził się 11 sierpnia 1955 roku. Pochodził z żydowskiej rodziny. Swoją karierę rozpoczął po ukończeniu studiów na Instytucie Inżynierii w Samarze w 1977 roku. Zaczął pracę jako kierownik budowy. Jednym z jego pierwszych projektów była praca nad gazociągiem Urengoi – Czelabińsk. Kariera Leonida Mikhelsona rozwijała się dość szybko. W 1985 roku został mianowany głównym inżynierem firmy budowlanej Ryazantruboprovodstroy, a 2 lata później został dyrektorem generalnym państwowej firmy Kuibishevtruboprovodstroy, która została jako pierwsza sprywatyzowana po rozwiązaniu Związku Radzieckiego. Firma w 1994 roku zmieniła nazwę na NOVA. Leonid Mikhelson został następnie dyrektorem generalnym holdingu Novafininvest, znanego później jako NOVATEK. Od 2008

do 2010 roku był przewodniczącym rady dyrektorów OAO Stroytransgas i OOO Art Finance. Obecnie pełni funkcje prezesa zarządu ZAO SIBUR i członka rady nadzorczej rosyjskiego banku rozwoju regionalnego.

Leonid Mikhelson zapłacił mniej niż 4 mld dol. za 57,5% udziałów w OAO Sibur Holding. Spółka, która jeszcze dekadę temu była zadłużonym odziałem OAO Gazprom, rozwija się i w przyszłości może powiększyć majątek Mikhelsona o kolejne miliony dolarów. Jak prognozuje Alexander Osin, główny ekonomista w firmie inwestycyjnej Finam Management, w ciągu najbliższych 5 lat kapitalizacja Sibur może się podwoić lub potroić.

Mikhelson często współpracuje z rosyjskim miliarderem Gennadim Timczenką w sprawie projektów biznesowych i inwestycyjnych. Są partnerami i większościowymi akcjonariuszami Novatek i Sibur. Zarówno Leonid Mikhelson, jak i Timczenko regularnie pojawiają się w rankingu najbogatszych ludzi świata.

Majątek Leonida Mikhelsona szacowany jest na 16,4 mld dol. Stale rozwijające się firmy gazociągowe Mikhelsona według prognoz wkrótce mogą zwiększyć fortunę rosyjskiego biznesmena.

Leonid Mikhelson ma jedną córkę, Viktorię. Jak ujawnił, w dzieciństwie nie lubiła ona sztuki, lecz z czasem ją pokochała, a swoją pasją zaczęła się dzielić z ojcem. W 2009 roku Mikhelson założył fundację V-A-C, promującą współczesną sztukę rosyjską. Nazwa fundacji nawiązuje do imienia jego córki. VAC ma międzynarodowe więzi z New Museum w Nowym Jorku, muzeami Tate w Wielkiej Brytanii i galerią Whitechapel w Londynie.

W maju 2017 roku fundacja otworzyła również przestrzeń wystawienniczą w Wenecji. Trwają prace nad opracowaniem pierwszego dużego centrum sztuki V-A-C w Moskwie. Leonid Mikhelson ma nadzieję, że córka, studentka historii, przejmie w przyszłości fundację. Viktoria Mikhelson jest na pierwszym miejscu w rankingu najbogatszych rosyjskich spadkobierców. Przewidywany spadek po śmierci ojca szacuje się na 16,2 mld dol.

Leonid Mikhelson zajmuje obecnie 44. miejsce w rankingu najbogatszych według Forbesa. Jego udziały w największych rosyjskich firmach gazociągowych dają mu 1. miejsce w rankingu najbogatszych Rosjan^{CLXXXII}.

Х.4. Елѐна Батѹрина. Jelena Baturina

Елѐна Николаѐвна Батѹрина (fot. 96) родилась¹ в 1963 (тысяча девятьсот шестьдесят третьем) году в семье рабочих² в Москвѐ. Отѐц и мать с утра до вѐчера трудились на заводе³, чтобы прокормить большѹю семью⁴.

Получив аттестат зрелости⁵, Батѹрина становится рабочей завода⁶ «Фрѐзер», поскольку не поступила в вуз⁷. Спустя некоторое время⁸ Елѐна Николаѐвна становится учащейся вечернего отделения⁹ Института управления¹⁰ имени Орджоникидзе. Параллельно с этим она работает¹¹ в Институте экономических проблем комплексного развития народного хозяйства города¹² Москвѐ.

Елѐна Батѹрина в молодости вошла в состав рабочей группы¹³ комиссии Мосгорисполкома по индивидуальной трудовой и кооперативной деятельности¹⁴. В это время происходит судьбоносная встреча¹⁵ с Юрием Михайловичем Лужковым, который возглавлял в исполкоме комиссию¹⁶. Через некоторое время¹⁷ Юрий Михайлович становится вдовцом, и Елѐна Николаѐвна выходит за него замуж.

Елѐна Николаѐвна в начале¹⁸ 90-х (девяностых) делает свои первые шаги на предпринимательском поприще¹⁹. Вместе²⁰ с братом Виктором она создаёт кооператив²¹ «Интеко». В качестве²² профиля деятельности было выбрано изготовление полимерных изделий²³.

Вскоре²⁴ муж Батѹриной занял пост мэра²⁵ Москвѐ. Естественно²⁶, Юрий Михайлович всячески помогал развиваться бизнесу своей супруги, обеспечивая²⁷ «Интеко» выгодными муниципальными заказами²⁸. Со временем компания²⁹ Елѐны Николаѐвны превратилась в крупного поставщика пластмассы³⁰. Было построено предприятие по изготовлению полипропилена³¹, и очень скоро³² «Интеко» завоевала третью часть всего рынка пластмассовой продукции³³.

В 2002 (две тысячи втором) году Елѐна Николаѐвна (должность – президент³⁴ «Интеко») покупает несколько крупных цементных заводов³⁵.

В 2005 (две тысячи пятом) году Батѹрина продаёт³⁶ цементные заводы. Но через некоторое время³⁷ «Интеко» вновь возвращается³⁸ к своему профилю, купив на Кубани Верхнебаканский цементный завод. Затем³⁹ Елѐна Николаѐвна сообщила, что её брат «отходит от дел»⁴⁰ и больше не является владельцем⁴¹ холдинга. Жена Лужкова решает⁴² выкупить у него акции и стать единоличным собственником⁴³ «Интеко».

После того как⁴⁴ Юрий Лужков был снят с поста мэра⁴⁵ Москвѐ, Елѐна Николаѐвна стала распродавать свой бизнес-активы⁴⁶.

Батѹрина вместе со своим супругом живёт⁴⁷ за границей. В Китцбюэле⁴⁸ (Австрия) она приобрела отель⁴⁹ Grand Tirolia. Батѹриной принадлежит также отель⁵⁰ Morrison в Ирландии и мини-гостиница⁵¹ Quisisana Palace в Чехии⁵².

¹ urodziła się
² w rodzinie robotniczej
³ od rana do wieczora
pracowali w zakładzie
⁴ żeby wyżywić dużą rodzinę
⁵ po maturze
⁶ została robotnicą w zakładzie
⁷ ponieważ nie poszła na studia
⁸ po pewnym czasie
⁹ zaczęła studia wieczorowe
¹⁰ Zarządzania
¹¹ równolegle pracowała
¹² Instytucie Problemów
Ekonomicznych
Kompleksowego Rozwoju
Gospodarki Narodowej Miasta
¹³ weszła w skład
robotniczej grupy
¹⁴ Moskiewskiego Komitetu
Wykonawczego ds.
indywidualnej, pracowniczej
spółdzielczej działalności
¹⁵ w tym czasie ma
miejsce spotkanie, które
zmieniło jej losy
¹⁶ który w Komitecie
Wykonawczym kierował
komisją
¹⁷ po pewnym czasie
¹⁸ na początku
¹⁹ robi pierwsze kroki
w biznesie
²⁰ razem
²¹ zakładają spółdzielnię
²² jako
²³ produkcja wyrobów
z polimeru
²⁴ wkrótce
²⁵ zajmuje stanowisko
mera (prezydenta)
²⁶ naturalnie
²⁷ na różne sposoby
pomaga w rozwoju
biznesu swojej żony,
zapewniając
²⁸ intratne zamówienia
samorządowe
²⁹ z czasem firma
³⁰ przekształciła się
w potężnego dostawcę
plastiku
³¹ zbudowano przedsiębiorstwo
produkujące polipropylen
³² bardzo szybko
³³ zdobyła 1/3 rynku
wyrobów z plastiku
³⁴ stanowisko – prezes
³⁵ kupiła kilka dużych
cementowni
³⁶ sprzedaje
³⁷ ale po pewnym czasie
³⁸ znów wraca
³⁹ potem

В браке⁵³ с Лужковым она родила двух дочерей⁵⁴ – Еленуи Ольгу. Они учатся в Англии.

Чета⁵⁵ Лужковых перебралась в британскую⁵⁶ столицу. Экс-мэр выразил надежду, что семья когда-нибудь сможет вернуться⁵⁷ в Россию, когда власть сменит гнев на милость⁵⁸CLXXXIII.

⁴⁰ poinformowała, że jej brat „opuszcza biznes”
⁴¹ i już nie jest właścicielem
⁴² postanawia
⁴³ jednoosobowym właścicielem
⁴⁴ po tym jak
⁴⁵ zwolniono ze stanowiska mera
⁴⁶ zaczęła wyprzedawać swoje aktywa
⁴⁷ razem z mężem mieszka
⁴⁸ Kitzbühel
⁴⁹ kupiła
⁵⁰ należy także hotel
⁵¹ mini-hotel
⁵² Czechach
⁵³ małżeństwie
⁵⁴ dwie córki
⁵⁵ małżeństwo
⁵⁶ przeprowadziło się do brytyjskiej
⁵⁷ wyraził nadzieję, że rodzina kiedyś będzie mogła wrócić
⁵⁸ gdy władza zamieni gniew na łaskę

CZY WIESZ, ŻE...

Jurij Michajłowicz Łużkow – polityk rosyjski, w latach 1992-2010 mer Moskwy.

Był synem stolarza, który przeprowadził się z okolic Tweru do Moskwy. Studiował w Instytucie Przemysłu Petrochemicznego i Gazowniczego w Moskwie. W latach studiów pracował jako dozorca i ładowacz. W połowie lat 70. XX wieku wstąpił do Komunistycznej Partii Związku Radzieckiego. Pod koniec lat 80. XX wieku zrezygnował z pracy w przemyśle i został zatrudniony w urzędzie miejskim w Moskwie. W 1992 roku dostał nominację na stanowisko burmistrza stolicy od pierwszego prezydenta Rosji, Borysa Jelcyna. Po raz pierwszy wybrano go na stanowisko mera Moskwy w 1996 roku. Głosowało na niego wówczas 90% mieszkańców Moskwy. W 1999 roku Łużkow był rywalem Władimira Putina do fotela prezydenta Rosji pod koniec kadencji Borysa Jelcyna. W tym samym roku znów wygrał wybory, uzyskując 71,5% głosów wyborców. W 2001 roku był jednym z liderów i założycieli partii Jedna Rosja. W 2003 roku po raz kolejny został merem z poparciem 75% głosów. W 2005 roku pojawiły się kontrolowane przecieki z Kremla, że prezydent Putin zamierza usunąć Łużkova ze stanowiska mera Moskwy. Głosi ksenofobiczne hasła zwłaszcza w stosunku do ludzi z Kaukazu. W 2008 roku został uznany za persona non grata na Ukrainie po tym, jak opowiedział się za przyznaniem Rosji Sewastopola. 28 września 2010 roku został odwołany ze stanowiska mera Moskwy.

Był dwukrotnie żonaty. W 1958 roku poślubił Marinę Baszyłową, z którą miał 2 synów. Po jej śmierci (w 1988 roku) związał się z Jeleną Baturiną, która później została uznana za najbogatszą kobietę w Rosji. Pobrali się w 1991 roku i mają 2 córki. Po odwołaniu ze stanowiska mera Moskwy wyjechał wraz z żoną i córkami do Anglii^{CLXXXIV}.

CZY WIESZ, ŻE...

Żona byłego mera Moskwy, Jelena Baturina, kolejny rok z rzędu zajmuje 1. miejsce w rankingu najbogatszych kobiet w Rosji. Jej majątek szacowany jest na 1 mld dol. Dla porównania, majątek najbogatszego mężczyzny w jej kraju, Władimira Potanina, szacowany jest na 15,4 mld dol.

Najbogatsza Rosjanka to żona byłego mera Moskwy Jurija Łużkova. Lokalna edycja magazynu „Forbes”, tworząc ranking najbogatszych, oszacowała jej majątek na ok. 1 mld dol.

Warto zauważyć, że jej majątek nie zmienił się od ubiegłego roku, ale jeszcze w 2010 roku – kiedy Łużkow był merem Moskwy – szacowano, że posiada ona ok. 2,9 mld dol. W tamtym czasie zajmowała pozycję 3. najbogatszej kobiety na świecie

52-letnia Baturina stoi na czele firmy budowlanej Inteco Management, która – jak zauważa Radio Wolna Europa – zarabiała najlepiej w czasie, kiedy Łużkow był merem rosyjskiej stolicy (1992-2010). Spółka realizowała wówczas najważniejsze kontrakty w mieście^{CLXXXV}.

CZY WIESZ, ŻE...

Najbogatsza kobieta w Rosji, żona byłego mera Moskwy, Jurija Łużkowa, Jelena Baturina zdołała uratować swoje imperium budowlane przed upadkiem w zeszłym roku dzięki dziwnej transakcji. Całkowity paraliż na rynku nieruchomości sprawił, że wiele zadłużonych firm w tym samym czasie musiało uciec się do oddania części udziałów państwowym bankom lub zaprzyjaźnionym z Kremlm przedsiębiorcom. Baturina zaś znalazła amatora na 58 ha pod Moskwą za cenę 6 razy wyższą niż rynkowa i dzięki temu spłaciła swoje długi, wynoszące 870 mln dol.

Dziś, gdy Jurij Łużkow został wyrzucony z posady mera Moskwy po 18 latach, władze skrupulatniej badają interesy jego żony. Jej imperium budowlane powstało w czasie, gdy jej mąż wydawał pozwolenia na budowę i rozstrzygał przetargi.

13 mld rubli za 58 ha ziemi pod Moskwą wpłynęło na konto firmy Baturiny z Bank of Moscow. Tak się składa, że tego samego dnia parlament Moskwy zdecydował o dokapitalizowaniu banku 15 mld rubli. Ministerstwo spraw wewnętrznych bada teraz, czy fundusze miejskie zostały rzeczywiście wykorzystane do uratowania firmy Baturiny przed bankructwem. Prezydent Miedwiediew często mówi o modernizacji i konkurencyjności gospodarki. Być może wynik tego śledztwa pokaże, czy rzeczywiście chce coś zmienić, pisze „Financial Times”^{CLXXXVI}.

CZY WIESZ, ŻE...

Od 2011 roku miliarderka mieszka w Londynie, dokąd cała rodzina w pośpiechu się przeniosła, uciekając przed antykorupcyjnym śledztwem w sprawie powiązań administracji Łużkowa z biznesami jego żony i zbiegłych szefów Banku Moskwa. Do dziś nie ma ostatecznego zakończenia dochodzenia, sprawa się wlecze i rozmywa^{CLXXXVII}.

Фотографии. Fotografie

- Fot. 1. O. Kiprenski. „Aleksander Puszkina”. https://muzei-mira.com/kartini_russkih_hudojnikov/2158-portret-as-pushkina-kiprenskiy-opisanie.html (dostęp: 21.06.2018).
- Fot. 2. Natalia Puszkina (Gonczarowa) . Źródło: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Pushkina_N_N_1832.jpg (dostęp: 21.06.2018).
- Fot. 3. Lew Tołstoj. Źródło: <https://golosislama.com/news.php?id=13085> (dostęp: 20.07.2018).
- Fot. 4. L. Tołstoj z żoną Zofią Bers. Źródło: http://c-cafe.ru/days/bio/50/011_50.php (dostęp: 09.08.2018).
- Fot. 5. Fiodor Dostojewski. Źródło: http://ru.writers.wikia.com/wiki/Фёдор_Михайлович_Достоевский (dostęp: 21.06.2018).
- Fot. 6. Maria Isajewa – żona F. Dostojewskiego. Źródło: www.fedordostoevsky.ru/around/Dostoevskaya_M_D/ (dostęp: 21.06.2018).
- Fot. 7. Anna Snitkina – druga żona F. Dostojewskiego. Źródło: <http://knigi.mirtesen.ru/blog/43556004883/Spasshaya-Igroka-pochemu-vtoroy-brak-stal-blagom-dlya-Dostoevsk> (dostęp: 21.06.2018).
- Fot. 8. Antoni Czechow. Źródło: <http://olden.rsl.ru/ru/s3/s331/s122/s1224693/s12246934694/> (dostęp: 21.06.2018).
- Fot. 9. Olga Knipper – żona A. Czechowa. Źródło: <https://bibliodvorik12.blogspot.com/2015/01/155.html> (dostęp: 21.06.2018).
- Fot. 10. Borys Pasternak. Źródło: <http://vm.ru/news/2015/02/04/vistavka-k-125-letiyu-borisa-pasternaka-otkroetsya-v-moskve-277717.html> (dostęp: 21.06.2018).
- Fot. 11. Eugenia Lurie – żona B. Pasternaka. Źródło: www.sphaerez.de/?p=9230 (dostęp: 21.06.2018).
- Fot. 12. Zinaida Neuhaus – druga żona B. Pasternaka. Źródło: www.sphaerez.de/?p=9230 (dostęp: 21.06.2018).
- Fot. 13. Olga Iwińska – przyjaciółka B. Pasternaka. Źródło: <https://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/95057> (dostęp: 21.06.2018).
- Fot. 14. Aleksander Solżenicyn. Źródło: <https://24smi.org/celebrity/3579-aleksandr-solzhenitsyn.html> (dostęp: 21.06.2018).
- Fot. 15. Natalia Reszetkowska – żona A. Solżenicyna. Źródło: <https://retro-ladies.livejournal.com/508039.html> (dostęp: 21.06.2018).
- Fot. 16. Natalia Swietłowa – druga żona A. Solżenicyna. Źródło: <https://godliteratury.ru/public-post/zheny-pisateley> (dostęp: 21.06.2018).
- Fot. 17. Piotr Czajkowski. Źródło: http://os.colta.ru/persons/petr_chajkovskij/photogallery/30912/286580/ (dostęp: 26.06.2018).
- Fot. 18. Michaił Glinka. Źródło: <http://polit.ru/news/2017/06/01/glinka/> (dostęp: 26.06.2018).
- Fot. 19. M. Glinka z żoną Marią Iwanową. Źródło: <https://24smi.org/celebrity/4000-mikhail-glinka.html> (dostęp: 26.06.2018).
- Fot. 20. Jekatierina Kern – przyjaciółka M. Glinki. Źródło: <http://okultureno.ru/articles/3859-rasskazy-o-muzyke-i-muzykantakh-uzh-ne-glinka-a-farfor-chast-2/> (dostęp: 26.06.2018).
- Fot. 21. Siergiej Rachmaninow. Źródło: https://bookz.ru/authors/sergei-rahmaninov/vospomin_266/1-vospomin_266.html (dostęp: 26.06.2018).
- Fot. 22. Natalia Satina – żona S. Rachmaninowa. Źródło: www.geni.com/people/Natalya-Рахманинова/600000007305811601 (dostęp: 26.06.2018).
- Fot. 23. Siergiej Prokofiew. Źródło: <https://ria.ru/prokofiev/20160523/1434362443.html> (dostęp: 26.06.2018).
- Fot. 24. S. Prokofiew z żoną Karoliną Kodiną. Źródło: www.liveinternet.ru/community/4989775/post267361370/ (dostęp: 26.06.2018).
- Fot. 25. S. Prokofiew z drugą żoną Marią-Cecylią Mendelson. Źródło: https://ru.wikipedia.org/wiki/Мендельсон,_Мира_Александровна (dostęp: 26.06.2018).
- Fot. 26. Dymitr Szostakowicz. Źródło: <https://24smi.org/celebrity/4102-dmitrii-shostakovich.html> (dostęp: 26.06.2018).
- Fot. 27. Nina Warzar – żona D. Szostakowicza. www.geni.com/people/Нина-Шостакович/6000000017940549612 (dostęp: 26.06.2018).

- Fot. 28. D. Szostakowicz z trzecią żoną Niną Stupińską. <http://als-info.ru/dmitrij-shostakovich-i-bas/> (dostęp: 26.06.2018).
- Fot. 29. Książę Włodzimierz Wielki. Źródło: <https://azbyka.ru/days/sv-vel-kn-vladimir-v-kreshchenii-vasilij> (dostęp: 26.06.2018).
- Fot. 30. W. Wasniecowa. „Chrzeszt Rusi”. Źródło: https://artchive.ru/artists/263~Viktor_Mikhajlovich_Vasnetsov/works/377772~Kreschenie_Rusi_Podgotovitelnaja_kompozitsija_ropisi_Vladimirs_kogo_sobora_v_Kieve (dostęp: 26.06.2018).
- Fot. 31. Iwan IV Groźny. Źródło: <http://russian7.ru/post/ivan-groznyjj/> (dostęp: 26.06.2018).
- Fot. 32. Piotr I Wielki. Źródło: https://eksmo.ru/int_erview/10-tsitat-iz-romana-petr-i-alekseya-tolstogo-ID6706354/ (dostęp: 22.06.2018).
- Fot. 33. Katarzyna I – żona Piotra I. Źródło: <https://spbhi.ru/lichnosti/politiki/ekaterina-i.html> (dostęp: 26.06.2018).
- Fot. 34. Katarzyna II Wielka. Źródło: <http://russian7.ru/post/ekaterina-ii-12-neizvestnykh-faktov/> (dostęp: 12.08.2018).
- Fot. 35. Piotr III – mąż Katarzyny II. Źródło: <http://kremlion.ru/praviteli/petr3/> (dostęp: 26.06.2018).
- Fot. 36. Włodzimierz Lenin. Źródło: https://ria.ru/revolution_spravka/20170414/1491767713.html (dostęp: 26.06.2018).
- Fot. 37. W. Lenin z żoną Nadieżdą Krupską. Źródło: <https://little-histories.org/2016/07/22/22-июля> (dostęp: 26.06.2018).
- Fot. 38. Józef Stalin. Źródło: http://rufact.org/wiki/Сталин_Иосиф_Виссарионович (dostęp: 22.06.2018)
- Fot. 30. Jekateryna Swanidze – żona J. Stalina. Źródło: https://pl.wikiquote.org/wiki/Jekatierina_Swanidze (dostęp: 26.06.2018).
- Fot. 40. Nadieżda Allilujewa – druga żona J. Stalina. Źródło: <https://24smi.org/celebrity/5145-nadezhda-allilueva.html> (dostęp: 26.06.2018).
- Fot. 41. Michaił Gorbaczow. Źródło: <https://uznayvse.ru/znamenitosti/biografiya-mihail-gorbachev.html> (dostęp: 22.06.2018).
- Fot. 42. Raisa Gorbaczowa – żona M. Gorbaczowa. Źródło: www.peoples.ru/family/wife/gorbacheva/ (dostęp: 26.06.2018).
- Fot. 43. Borys Jelcyn. Źródło: http://ru.althistory.wikia.com/wiki/Файл:Борис_Николаевич_Ельцин.JPG (dostęp: 29.06.2018).
- Fot. 44. Naina Jelcyna. Źródło: www.mk.ru/social/2017/03/13/naina-elcina-vykhodya-zamuzh-lyubaya-zhenshhina-dolzha-ponimat-ona-zhertvuet-mnogim.html (dostęp: 14.08.2018).
- Fot. 45. Władymir Putin. Źródło: www.wbur.org/cognoscenti/2018/03/26/vladimir-putin-russia-interference-rich-barlow (dostęp: 22.06.2018).
- Fot. 46. Ludmiła Putina. Źródło: <http://polit.ru/news/2016/01/06/putina/> (dostęp: 26.06.2018).
- Fot. 47. Michaił Łomonosow. Źródło: www.culture.ru/materials/147914/lomonosov-russkii-leonardo (dostęp: 22.06.2018).
- Fot. 48. Dmitrij Mendelejew. Źródło: <https://24smi.org/celebrity/3870-dmitrii-mendelev.html> (dostęp: 22.06.2018).
- Fot. 49. Michaił Kałasznikow. Źródło: www.history147.ru/2017/07/blog-post_5.html (dostęp: 26.06.2018).
- Fot. 50. Andriej Tupolew. Źródło: <http://fakty.ua/247984-andrej-tupolev-soglasilsya-rabotat-nad-novym-samoletom-tolko-posle-togo-kak-uznal-cto-ego-zhena-i-deti-na-svobode> (dostęp: 26.06.2018).
- Fot. 51. Andriej Sacharow. Źródło: <https://worladme.wordpress.com/a-d-sacharov-i-pravozashitnoe-dvizhenie-v/> (dostęp: 22.06.2018).
- Fot. 52. Jewgienij Kasperski. Źródło: https://beztabu.net/agenturnyj-proval-laboratoriya-kasperskogo-okazalas-voinskoj-chastyu_n22520 (dostęp: 16.08.2018).
- Fot. 53. Władymir Wysocki. Źródło: <http://afisha.nyc/vladimir-vysotskij-golos-pokoleniya/> (dostęp: 22.06.2018).
- Fot. 54. Marina Vladi – żona W. Wysockiego. Źródło: www.zarubejom.ru/news/34233.html (dostęp: 22.06.2018).
- Fot. 55. Ała Pugaczowa. Źródło: <https://styler.rbc.ua/rus/zhizn/eto-razryv-seti-sporyat-novoy-pesni-pugachevoy-1514721471.html> (dostęp: 22.06.2018).

- Fot. 56. Perfumy A. Puchaczowej – „Alla”. Źródło: www.fragrantica.ru/perfume/Alla-Pugacheva/Alla-17202.html (dostęp: 20.08.2018).
- Fot. 57. A. Puchaczowa z mężem M. Gałkinem i dziećmi. Źródło: <http://svmi.com.ua/357-deti-pugachevoj-foto-garri-i-lizy-galkinoy-2016/> (dostęp: 26.06.2018).
- Fot. 58. Dima Bilan. Źródło: <https://teleprogramma.pro/news/330411/> (dostęp: 17.08.2018).
- Fot. 59. Zwycięstwo Dimy Bilana na Eurowizji w 2008. Źródło: <http://zvezdytv.ru/eurovision/evrovidenie-2008.html> (dostęp: 20.08.2018).
- Fot. 60. Grupa t.A.T.u. Źródło: www.segodnya.ua/interview/YUliya-Volkova-CHerez-god-posle-Evrovideniya-my-uznali-chto-pobedili.html (dostęp: 23.06.2018).
- Fot. 61. Jurij Szatunow. Źródło: <https://dni.ru/showbiz/2016/10/17/350966.html> (dostęp: 01.07.2018).
- Fot. 62. Nikita Michalkow. Źródło: http://stuki-druki.com/Aforizmi-Mihalkov_Nikita.php (dostęp: 22.06.2018).
- Fot. 63. Wino N. Michalkowa – „12”. Źródło: <https://winestyle.ru/products/La-Madonna-12-Dodici-Monteregio-di-Massa-Marittima-DOC-2013.html> (dostęp: 20.08.2018).
- Fot. 64. Plakat restauracji „Jemy w domu”. Źródło: <http://restaurant-edim-doma.ru/> (dostęp: 20.08.2018).
- Fot. 65. Andriej Tarkowski. Źródło: <https://storm100.livejournal.com/3078019.html> (dostęp: 21.07.2018).
- Fot. 66. Eldar Riazanow. Źródło: www.ivy.tv/person/eldar_ryazanov (dostęp: 21.07.2018).
- Fot. 67. Siergiej Bondarczuk. Źródło: <https://24smi.org/celebrity/1080-sergei-bondarchuk-starshii.html> (dostęp: 21.07.2018).
- Fot. 68. Andriej Zwiagincew. Źródło: <https://rg.ru/2018/04/17/zviagincev-voshel-v-zhiuri-kannskogokinofestivalia.html> (dostęp: 23.06.2018).
- Fot. 69. Siergiej Diagilew. Źródło: <http://probalet.info/dyagilev> (dostęp: 28.06.2018).
- Fot. 70. Plakat „Rosyjskich sezonów”. Źródło: <http://imgculture.ru/2010/08/22/seriya-russkie-sezony-dyagileva-eskizy-kostyumov/> (dostęp: 20.08.2018).
- Fot. 71. Plakat „Rosyjski balet Diagilewa”. Źródło: <https://ohfashion.ru/stil/stil-vintazh-v-zhenskoy-odezhde-1900-1920-godov-foto> (dostęp: 20.08.2018).
- Fot. 72. Maja Plisiecka. Źródło: www.ntv.ru/novosti/1402256/ (dostęp: 28.06.2018).
- Fot. 73. Anna Pawłowa. Źródło: www.culture.ru/persons/9016/anna-pavlova (dostęp: 28.06.2018).
- Fot. 74. Nagroda Dance Open. Źródło: <https://regnum.ru/news/1269831.html> (dostęp: 19.08.2018).
- Fot. 75. Deser Pavlova. Źródło: <https://www.patee.ru/recipes/cakes/view/?id=918731> (dostęp: 19.08.2018).
- Fot. 76. Matylda Krześcińska. Źródło: www.socioforum.su/viewtopic.php?f=346&t=3764&start=1245 (dostęp: 28.06.2018).
- Fot. 77. Plakat filmu „Matylda”. Źródło: <http://stuki-druki.com/facts1/Matilda.php> (dostęp: 20.08.2018).
- Fot. 78. Rudolf Nurijew. Źródło: www.classicalmusicnews.ru/news/serebrennikov-on-nureev-2017/attachment/nureyev_guardian/ (dostęp: 28.06.2018).
- Fot. 79. Michaił Barysznikow. Źródło: <https://colta.ru/news/16171> (dostęp: 28.06.2018).
- Fot. 80. Restauracja M. Barysznikowa „Samovar” w Nowym Yorku. Źródło: www.forbes.ru/stil-zhizni-slideshow/eda-i-vino/61765-9-samyh-primechatelnyh-russkih-restoranov-za-granitsei (dostęp: 19.08.2018).
- Fot. 81. Perfumy „Misha”. Źródło: <https://musicseasons.org/visyachij-mostik-mechty/imennye-duximixaila-baryshnikova/> (dostęp: 19.08.2018).
- Fot. 82. Jewgienija Miedwediewa. Źródło: www.sovsport.ru/others/figure/articles/1021544-hochu-zolotuju-rybku-evgenija-medvedeva-sportsmenka-goda (dostęp: 22.06.2018).
- Fot. 83. Jelena Isinbajewa. Źródło: <https://vistanews.ru/culture/show-business/204465> (dostęp: 22.06.2018).
- Fot. 84. Anna Kurnikowa. Źródło: <http://extratv.com/2011/05/20/report-anna-kournikova-joins-biggest-loser/> (dostęp: 22.06.2018).
- Fot. 85. Kurnikowa i Iglesias z dziećmi. Źródło: <https://karavan.ua/zvezdy/deti-zvezd/maminy-geny-anna-kurnikova-pokazala-podrosshih-dvojnjashek-ot-iglesiase-foto/> (dostęp: 20.08.2018).
- Fot. 86. Siergiej Ustiugow. Źródło: www.ugradesport.ru/news/main/2345/ (dostęp: 22.06.2018).
- Fot. 87. Jewgienij Pluszczenko. Źródło: www.eurosport.ru/figure-skating/story_sto4464612.shtml (dostęp: 22.06.2018).
- Fot. 88. Aleksander Owieczkin. Źródło: <https://medialeaks.ru/2905bva-ovechkin-poluchil-shayboy-v-litso/> (dostęp: 20.08.2018).

- Fot. 89. Aleksander Gołowin. Źródło: https://news.sportbox.ru/Vidy_sporta/Futbol/world_cup/s_pbnews_NI858832_Aleksandr_Golovin_Dejstvovali_namnogo_luchshe_chem_v_matche_s_Avstrijej (dostęp: 20.08.2018).
- Fot. 90. Jurij Gagarin. Źródło: https://joinfo.ua/sociaty/1227881_Yuriy-Gagarin-imeninnik-8-maloizvestnih-faktov.html (dostęp: 24.06.2018).
- Fot. 91. Walentyna Tierieszkowa. Źródło: <https://uchim-klass.ru/biografiya/tereshkova-valentina> (dostęp: 28.06.2018).
- Fot. 92. Aleksy Leonow. Źródło: <https://news.vse42.ru/feed/show/id/14705780> (dostęp: 28.06.2018).
- Fot. 93. Władimir Lisin. Źródło: www.forbes.ru/milliardery-photogallery/samye-bogatye-lyudi-mira-358027-bogateyshie-lyudi-rossii-v-mirovom-reytinge (dostęp: 26.06.2018).
- Fot. 94. Aleksiej Mordaszow. Źródło: www.forbes.ru/milliardery-photogallery/samye-bogatye-lyudi-mira-358027-bogateyshie-lyudi-rossii-v-mirovom-reytinge?photo=2 (dostęp: 26.06.2018).
- Fot. 95. Leonid Mikhelson. Źródło: www.forbes.ru/milliardery-photogallery/samye-bogatye-lyudi-mira-358027-bogateyshie-lyudi-rossii-v-mirovom-reytinge?photo=3 (dostęp: 26.06.2018).
- Fot. 96. Jelena Baturina. Źródło: <https://24smi.org/celebrity/3618-elena-baturina.html> (dostęp: 26.06.2018).

Источники текстов. Źródła tekstów

- ^I <http://obrazovaka.ru/alpha/p/pushkin-aleksandr-sergeevich-pushkin-aleksandr-sergeyevich> (dostęp: 21.06.2018).
- ^{II} <https://joemonster.org/art/32243> (dostęp: 21.06.2018).
- ^{III} <http://obrazovaka.ru/alpharu/t-2/tolstoj-lev-nikolaevich-tolstoy-leo-lev-nikolayevich> (dostęp: 20.07.2018).
- ^{IV} www.papilot.pl/lifestyle/kultura/30160/zofia-zona-lwa-tolstoja-trudne-zycie-z-geniuszem (dostęp: 09.08.2018).
- ^V <http://obrazovaka.ru/alpha/d/dostoevskij-fyodor-mixajlovich-dostoevsky-fyodor-mikhailovich> (dostęp: 21.06.2018).
- ^{VI} https://pl.wikipedia.org/wiki/Ko%C5%82o_Pietraszewskiego (dostęp: 21.06.2018).
- ^{VII} <https://biografia24.pl/fiodor-dostojewski/> (dostęp: 21.06.2018).
- ^{VIII} <http://booklips.pl/czytelnia/listy/fiodor-dostojewski-obicuje-zonie-w-liscie-ze-skonczy-l-z-hazardem/> (dostęp: 21.06.2018).
- ^{IX} <https://24smi.org/celebrity/3961-anton-chekhov.html> (dostęp: 21.06.2018).
- ^X www.blogerzyzeswiata.pl/2015/01/30/czlowiek-bez-sledziona-na-urodziny-antona-czechowa/ (dostęp: 21.06.2018).
- ^{XI} <http://obrazovaka.ru/pasternak-boris.html> (dostęp: 21.06.2018).
- ^{XII} www.iportal50plus.pl/kategoria/ciekawostki/kto-i-dlaczego-nie-odebral-nagrody-nobla (dostęp: 21.06.2018).
- ^{XIII} www.polskieradio.pl/39/156/Artykul/1137748,Borys-Pasternak-%e2%80%93-zniszczony-przez-sowieckie-wladze (dostęp: 21.06.2018).
- ^{XIV} <http://booklips.pl/newsy/cia-drukowalo-i-rozpowszechnialo-doktora-zywago-w-celu-szerzenia-antysowieckiej-propagandy/> (dostęp: 21.06.2018).
- ^{XV} <https://24smi.org/celebrity/3579-aleksandr-solzhenitsyn.html> (dostęp: 21.06.2018).
- ^{XVI} www.polskieradio.pl/39/156/Artykul/665748,Solzenicyn-by-l-emigrantem-przymusowym (dostęp: 21.06.2018).
- ^{XVII} www.tvn24.pl/kultura-styl,8/zmarl-autor-archipelagu-gulag,66477.html (dostęp: 21.06.2018).
- ^{XVIII} <https://24smi.org/celebrity/3940-petr-chaikovskii.html> (dostęp: 21.06.2018).
- ^{XIX} <https://wiadomosci.onet.pl/kiosk/cholera-czy-samobojstwo/mw0jr> (dostęp: 21.06.2018).
- ^{XX} <https://24smi.org/celebrity/4000-mikhail-glinka.html> (dostęp: 26.06.2018).
- ^{XXI} <https://niezломni.com/putin-zasluchany-w-polska-dawna-piesn-religijna-ktora-przez-dekade-by-la-hymnem-rosji-wideo/> (dostęp: 26.06.2018).
- ^{XXII} <https://24smi.org/celebrity/3370-sergei-rakhmaninov.html> (dostęp: 26.06.2018).
- ^{XXIII} <https://ninateka.pl/audio/sergiusz-rachmaninow-ii-koncert-fortepianowy-c-moll> (dostęp: 02.11.2018).
- ^{XXIV} http://idn.org.pl/towmuz/biblioteka/htmlutf/sergiusz_rachmaninow.html (dostęp: 02.11.2018).
- ^{XXV} <https://24smi.org/celebrity/3007-sergej-prokofev.html> (dostęp: 26.06.2018).
- ^{XXVI} www.ruslink.pl/muzyka/muzyka_powazna/kompozytorzy/siergiej_prokofiew,5550/ (dostęp: 26.06.2018).
- ^{XXVII} www.malyindywidualista.com.pl/artykul,siergiej-prokofiew,82 (dostęp: 02.11.2018).
- ^{XXVIII} <https://24smi.org/celebrity/4102-dmitrii-shostakovich.html> (dostęp: 26.06.2018).
- ^{XXIX} <https://wiadomosci.onet.pl/kiosk/symfonia-nieustannego-cierpienia/7d0lj> (dostęp: 26.06.2018).
- ^{XXX} www.istmira.com/drugoe-istoriya-rossii/12469-knyaz-vladimir-kratkaya-biografiya.html (dostęp: 26.06.2018).
- ^{XXXI} <http://2mir-istorii.ru/lichnosti-drevniy-mir/517-knyaz-vladimir.html> (dostęp: 26.06.2018).
- ^{XXXII} <https://pl.wikipedia.org/wiki/Drewlanie> (dostęp: 26.06.2018).
- ^{XXXIII} <https://pl.wikipedia.org/wiki/Wiatyczne> (dostęp: 26.06.2018).
- ^{XXXIV} <https://pl.wikipedia.org/wiki/Radymicze> (dostęp: 26.06.2018).
- ^{XXXV} https://pl.wikipedia.org/wiki/Bu%C5%82garia_Wo%C5%82%C5%BCa%C5%84sko-Kamska (dostęp: 26.06.2018).
- ^{XXXVI} <https://pl.wikipedia.org/wiki/Chazarowie> (dostęp: 26.06.2018).
- ^{XXXVII} https://pl.wikipedia.org/wiki/P%C3%B3%C5%82wysep_Tama%C5%84ski (dostęp: 26.06.2018).
- ^{XXXVIII} https://pl.wikipedia.org/wiki/Grody_Czerwie%C5%84skie (dostęp: 26.06.2018).
- ^{XXXIX} www.wprost.pl/522731/Gwalcil-i-mordowal-swiety-ktorego-Ukrainie-podkradli-Rosjanie (dostęp: 26.06.2018).
- ^{XL} <https://24smi.org/celebrity/1481-ivan-groznyj.html> (dostęp: 26.06.2018).
- ^{XLI} <https://pl.wikipedia.org/wiki/Rurykovicze> (dostęp: 26.06.2018).
- ^{XLII} www.twojaeuropa.pl/4173/oprycznina---wsciekle-psy-iwana-groznego (dostęp: 26.06.2018).

-
- XLIII <https://opinie.wp.pl/szalenstwo-iwana-groznego-najokrutniejszego-wladcy-europy-6126020382340737a> (dostęp: 26.06.2018).
- XLIV <https://obrazovaka.ru/alpha/p/petr-i-petr-i> (dostęp: 22.06.2018).
- XLV <https://24smi.org/celebrity/3555-petr-i.html> (dostęp: 22.06.2018).
- XLVI <https://pl.wikipedia.org/wiki/Romanowowie> (dostęp: 22.06.2018).
- XLVII www.se.pl/wiadomosci/polska/bezwzglydny-reformator-rosji-super-historia-aa-uSWr-DehW-Do2x.html (dostęp: 22.06.2018).
- XLVIII <https://historia.org.pl/2016/09/14/piotr-i-wielki-bezwzglydny-reformator-milosnikiem-anatomii/> (dostęp: 22.06.2018).
- XLIX <https://24smi.org/celebrity/1290-ekaterina-ii.html> (dostęp: 12.08.2018).
- L <https://kultura.onet.pl/wiadomosci/bolesny-sekret-sypialni-katarzyny/fdmn3cg> (dostęp: 12.08.2018).
- LI <https://facet.onet.pl/dziewczyny/caryca-katarzyna-ii-cesarzowa-ktora-kolekcjonowala-mezczyzn/2qtemfj> (dostęp: 12.08.2018).
- LII <http://historykratko.com/vladimir-ilich-lenin> (dostęp: 26.06.2018).
- LIII <https://facet.wp.pl/tego-o-leninie-na-lekcjach-historii-nie-uczyli-6082583073940609g/8> (dostęp: 26.06.2018).
- LIV <https://wiadomosci.onet.pl/kiosk/tajne-choroby-kremla/gryy9> (dostęp: 26.06.2018).
- LV <https://24smi.org/celebrity/1370-iosif-stalin.html> (dostęp: 22.06.2018).
- LVI <https://ciekawostkihistoryczne.pl/2016/04/17/10-rzeczy-ktorych-nie-wiedziales-o-stalinie/#3> (dostęp: 22.06.2018).
- LVII <https://twojahistoria.pl/2018/02/18/file-osob-naprawde-pochlonal-wielki-glod-czy-liczba-ofiar-jest-celowo-zaklamywana/#3> (dostęp: 22.06.2018).
- LVIII www.polskieradio.pl/39/1240/Artykul/470848,Grob-Stalina (dostęp: 22.06.2018).
- LIX <https://wiadomosci.onet.pl/kiosk/tajne-choroby-kremla/gryy9>
- LX <https://ria.ru/spravka/20151015/1300995570.html> (dostęp: 22.06.2018).
- LXI www.kinonh.pl/film.do?id=12627 (dostęp: 22.06.2018).
- LXII www.wprost.pl/historia/498187/Michail-Gorbaczow-grabarz-ZSRR.html (dostęp: 22.06.2018).
- LXIII <http://wyborcza.pl/1,75248,138415.html> (dostęp: 22.06.2018).
- LXIV <http://historykratko.com/prawlenie-elcina> (dostęp: 22.06.2018).
- LXV <https://24smi.org/celebrity/6827-naina-eltsina.html> (dostęp: 26.06.2018).
- LXVI www.polskieradio.pl/39/156/Artykul/1105881,Borys-Jelcyn-prezydent-ktory-doprowadzil-do-rozwiazania-ZSRR (dostęp: 29.06.2018).
- LXVII <http://wiadomosci.dziennik.pl/swiat/artykuly/209201,borys-jelcyn-car-rosji-ktory-pomogl-polsce.html> (dostęp: 29.06.2018).
- LXVIII <https://wiadomosci.onet.pl/kiosk/tajne-choroby-kremla/gryy9> (dostęp: 29.06.2018).
- LXIX <https://obrazovaka.ru/alpha/p/putin-vladimir-vladimirovich-putin-vladimir-vladimirovich> (dostęp: 22.06.2018).
- LXX <https://fakty.interia.pl/raporty/raport-srodek-wschod/opinie-artykuly-wywiady/news-piec-rzeczy-ktorych-nie-wiecie-o-wladimirze-putinie,nId,1038614> (dostęp: 22.06.2018).
- LXXI www.ip.pl/artykul/1175936-Ladne-kobiety-psy-i-enerdowskie-piwo-10-ciekawostek-z-prywatnego-zycia-Putina.html (dostęp: 22.06.2018).
- LXXII <https://kobieta.wp.pl/willa-we-francji-i-mlodzy-maz-tak-zyje-dzis-byla-zona-putina-6109146826299521a> (dostęp: 26.06.2018).
- LXXIII <https://obrazovaka.ru/alpha/lomonosov-mixail-vasilevich-lomonosov-mikhail-vasilyevich> (dostęp: 22.06.2018).
- LXXIV <http://statehistory.ru/4592/Lomonosov-Mikhail-Vasilevich/> (dostęp: 22.06.2018).
- LXXV <https://obrazovaka.ru/alpha/lomonosov-mixail-vasilevich-lomonosov-mikhail-vasilyevich> (dostęp: 22.06.2018).
- LXXVI www.polskieradio.pl/39/156/Artykul/852242,Rosyjski-Leonardo-da-Vinci-odkrywca-atmosfery-Wenus (dostęp: 22.06.2018).
- LXXVII www.vdovgan.ru/mendeleev-dmitrij-ivanovich/ (dostęp: 22.06.2018).
- LXXVIII www.polityka.pl/tygodnikpolityka/nauka/1608361,1,naukowo-o-wodce-to-mendelejew-podal-jej-dokladny-przepis.read (dostęp: 22.06.2018).
- LXXIX <https://obrazovaka.ru/mikhail-kalashnikov.html> (dostęp: 26.06.2018).

-
- LXXX <https://24smi.org/celebrity/16905-mikhail-kalashnikov.html> (dostęp: 26.06.2018).
- LXXXI <https://obrazovaka.ru/mikhail-kalashnikov.html> (dostęp: 26.06.2018).
- LXXXII www.ip.pl/Rzecz-o-historii/304139877-Michail-Kalaszniow-Geniusz-czy-plagiator.html (dostęp: 26.06.2018).
- LXXXIII <https://ria.ru/spravka/20131110/975497582.html> (dostęp: 26.06.2018).
- LXXXIV www.ruslink.pl/made_in_russia/samoloty_tupolew,4634/ (dostęp: 26.06.2018).
- LXXXV <https://obrazovaka.ru/alpha/s/saxarov-andrej-sakharov-andrei> (dostęp: 22.06.2018).
- LXXXVI www.polskieradio.pl/39/156/Artykul/1006116,Andriej-Sacharow-tworca-ruchu-obrony-praw-czlowieka (dostęp: 22.06.2018).
- LXXXVII <https://ria.ru/spravka/20110421/366913433.html> (dostęp: 22.06.2018).
- LXXXVIII <https://24smi.org/celebrity/1074-evgenii-kasperskii.html> (dostęp: 16.08.2018).
- LXXXIX www.dobreprogramy.pl/Czy-powinnismy-sie-obawiac-Kaspersky-Lab-jako-macki-Kremla,News,61828.html (dostęp: 16.08.2018).
- XC <https://uznayvse.ru/znamenitosti/biografiya-vladimir-vysockiy.html> (dostęp: 22.06.2018).
- XCI <https://uznayvse.ru/znamenitosti/biografiya-vladimir-vysockiy.html> (dostęp: 22.06.2018).
- XCII <http://tass.ru/info/4899661> (dostęp: 22.06.2018).
- XCIII <https://film.interia.pl/wiadomosci/news-wlodzimierz-wysocki-i-marina-vlady-rosyjski-bard-i-francuska,nId,2475371> (dostęp: 22.06.2018).
- XCIV <http://styl-gwiazd-populada.pl/news-wlodzimierz-wysocki-milosc-mariny-chronila-go-przed-samoznis,nId,2253400> (dostęp: 22.06.2018).
- XCv <https://obrazovaka.ru/alpha/p/pugachyova-alla-borisovna-pugacheva-alla-borisovna> (dostęp: 22.06.2018).
- XCVI <https://uznayvse.ru/znamenitosti/biografiya-alla-pugacheva.html> (dostęp: 22.06.2018).
- XCvII <https://uznayvse.ru/znamenitosti/biografiya-alla-pugacheva.html> (dostęp: 22.06.2018).
- XCvIII <https://news.rambler.ru/starlife/39616836-14-luchshih-hitov-ally-borisovny-pugachevoy/> (dostęp: 22.06.2018).
- XCIX <http://styl-gwiazd-populada.pl/news-alla-pugaczowa-na-kazde-urodziny-dostaje-milion-roz,nId,2193849> (dostęp: 22.06.2018).
- C <http://styl-gwiazd-populada.pl/news-alla-pugaczowa-czy-zbuntowala-sie-przeciwko-bogu,nId,1054859> (dostęp: 22.06.2018).
- CI <https://obrazovaka.ru/alpha/b/bilan-dima-bilan-dima> (dostęp: 17.08.2018).
- CII <https://24smi.org/celebrity/21-dima-bilan.html> (dostęp: 17.08.2018).
- CIII <https://popheart.pl/2017/05/kariera-po-eurowizji-co-slychac-u-wygranych/> (dostęp: 20.08.2018).
- CIV www.spletnik.ru/blogs/pro_zvezd/20525_istoriya_gruppy_tatu (dostęp: 23.06.2018).
- CV <https://kobieta.interia.pl/archiwum/news-tatu-jestesmy-biseksualistkami,nId,390273> (dostęp: 23.06.2018).
- CvI <https://www.rmfm.com/magazyn/news,10159,pamietacie-rosyjski-duet-t-a-t-u-zobaczcie-jak-dzis-wygladaja-lena-i-julia.html> (dostęp: 13.12.2018)
- CVII <https://uznayvse.ru/znamenitosti/biografiya-yuriy-shatunov.html> (dostęp: 01.07.2018).
- CVIII <http://styl-gwiazd-populada.pl/news-juij-shatunov-syn-nie-spiewa-bielych-roz,nId,1528285> (dostęp: 01.07.2018).
- CIX <https://obrazovaka.ru/alpha/m/mixalkov-nikita-sergeevich-mihalkov-nikita-sergeyevich> (dostęp: 22.06.2018).
- CX https://ru.wikipedia.org/wiki/Михалков,_Никита_Сергеевич (dostęp: 22.06.2018).
- CXI <https://rb.ru/report/43277/> (dostęp: 22.06.2018).
- CXII <http://labuszevska.blog.tygodnikpowszechny.pl/tag/nikita-michalkow/> (dostęp: 22.06.2018).
- CXIII www.new.org.pl/2364-nikita-michalkow,-stary-oszolom (dostęp: 22.06.2018).
- CXIV <https://obrazovaka.ru/alpha/t/tarkovskij-andrej-tarkovsky-andrei> (dostęp: 21.07.2018).
- CXV www.polskieradio.pl/9/396/Artykul/1667519,Andriej-Tarkowski-genialny-despota-filmu (dostęp: 21.07.2018).
- CXVI www.polskieradio.pl/9/396/Artykul/1667519,Andriej-Tarkowski-genialny-despota-filmu (dostęp: 21.07.2018).
- CXVII www.kinonews.ru/person_342/eldar-ryazanov (dostęp: 21.07.2018).
- CXVIII <https://pl.sputniknews.com/swiat/201511301550713-eldar-riazanow-kino-radzieckie/> (dostęp: 21.07.2018).
- CXIX <http://wyborcza.pl/magazyn/1,124059,19293856,umarl-eldar-riazanow-radziecki-bareja-tylko-bardziej.html> (dostęp: 21.07.2018).

-
- CXX <https://obrazovaka.ru/alpha/b/bondarchuk-sergej-bondarchuk-sergey> (dostęp: 21.07.2018).
- CXXI www.sfp.org.pl/osoba,0,1,39711,Siergiej-Bondarczuk.html#opis (dostęp: 21.07.2018).
- CXXII <https://uznayvse.ru/znamenitosti/biografiya-andrey-zvyagincev.html> (dostęp: 23.06.2018).
- CXXIII www.polskieradio.pl/130/5557/Artykul/2023601,Andriej-Zwiagincew-Filmowy-portrecista-wspolczesnej-Rosji (dostęp: 23.06.2018).
- CXXIV <http://bliss.natemat.pl/232175,Andriej-zwiagincew-rezyser-ktorego-musisz-znac-nie-tylko-z-powodu-niemilosci> (dostęp: 23.06.2018).
- CXXV <http://to-name.ru/biography/sergej-djagilev.htm> (dostęp: 28.06.2018).
- CXXVI www.rp.pl/artykul/1188653-Menedzer-slawny-jak-jego-artysty-biografia-Siergieja-Diagilewa.html (dostęp: 28.06.2018).
- CXXVII <https://24smi.org/celebrity/363-majya-pliseckaya.html> (dostęp: 28.06.2018).
- CXXVIII http://wyborcza.pl/1,75410,17835785,Maja_Plisiecka_nie_zyje__Byla_najslynniejszym_labedziem.html (dostęp: 28.06.2018).
- CXXIX www.planetepius.pl/dokument-maja-plisiecka-moje-zycie-moj-taniec_15764 (dostęp: 28.06.2018).
- CXXX <https://ria.ru/spravka/20160212/1372581176.html> (dostęp: 28.06.2018).
- CXXXI <https://pl.wikipedia.org/wiki/Pavlova> (dostęp: 28.06.2018).
- CXXXII <http://puellanova.pl/anna-pawlowa-mistrzyni-tanca/> (dostęp: 28.06.2018).
- CXXXIII <https://uznayvse.ru/znamenitosti/biografiya-matilda-kshesinskaya.html> (dostęp: 28.06.2018).
- CXXXIV [https://pl.wikipedia.org/wiki/Matylda_\(film_2017\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Matylda_(film_2017)) (dostęp: 28.06.2018).
- CXXXV www.newsweek.pl/wiedza/historia/matylda-krzesinska-baletnica-i-primabalerina-rozkochalacara,artykuly,350834,1.html (dostęp: 20.08.2018).
- CXXXVI <https://24smi.org/celebrity/3545-rudolf-nuriev.html> (dostęp: 28.06.2018).
- CXXXVII <https://histmag.org/Rudolf-Nuriejew-tancerz-doskonaly-10338> (dostęp: 28.06.2018).
- CXXXVIII <https://24smi.org/celebrity/1789-mihail-baryshnikov.html> (dostęp: 28.06.2018).
- CXXXIX <http://www.entertheroom.pl/life/4590-nieodkryty-wiat-baryshnikowa> (dostęp: 28.06.2018).
- CXL <https://24smi.org/celebrity/1691-evgeniya-medvedeva.html> (dostęp: 22.06.2018).
- CXLI www.fakt.pl/sport/inne-sporty/17-letnia-jewgienia-miedwiediewa-przeszla-do-historii-lyzwiarstwa/dzwb49g#slajd-1 (dostęp: 22.06.2018).
- CXLII <http://niezalezna.pl/224524-powiedziala-dosc-przynosila-kremlowi-zloto-i-ustanawiala-rekordy-teraz-ucieka-z-rosji> (dostęp: 22.06.2018).
- CXLIII <https://uznayvse.ru/znamenitosti/biografiya-elena-isinbaeva.html> (dostęp: 22.06.2018).
- CXLIV <https://24smi.org/celebrity/446-elena-isinbaeva.html> (dostęp: 22.06.2018).
- CXLV <https://sport.onet.pl/pjongczang-2018/jelena-isinbajewa-rosyjski-gniew-i-zlosc-sa-nie-do-zatrzymania/pfiff63> (dostęp: 22.06.2018).
- CXLVI www.sportobzor.ru/zvezda-sporta/biografiya-anny-kurnikovoy.html (dostęp: 22.06.2018).
- CXLVII www.cosmo.ru/stars/news/22-01-2018/molodye-roditeli-anna-kumikova-i-enrike-iglesias-otdohnuli-na-more-bez-detey/ (dostęp: 22.06.2018).
- CXLVIII www.plotek.pl/plotek/7,78649,20662736,to-najbardziej-tajemniczy-zwiazek-show-biznesu-anna-koumikova.html (dostęp: 20.08.2018).
- CXLIX <http://kobieta.dziennik.pl/gwiazdy/artykuly/360988,anna-kumikowa-i-enrique-iglesias-slub-i-dziecko.html> (dostęp: 20.08.2018).
- CL <https://24smi.org/celebrity/32657-sergei-ustiugov.html> (dostęp: 22.06.2018).
- CLI <https://ria.ru/spravka/20131225/986473703.html> (dostęp: 22.06.2018).
- CLII www.woman.ru/articles/tag/evgenij-plyushchenko/ (dostęp: 22.06.2018).
- CLIII <https://ria.ru/spravka/20131225/986473703.html> (dostęp: 22.06.2018).
- CLIV www.rp.pl/Pjongczang-2018/180219561-Jewgienij-Pluszczenko-gwiazdor-wszechczasow.html (dostęp: 22.06.2018).
- CLV <http://stories-of-success.ru/aleksandra-ovechkina> (dostęp: 20.08.2018).
- CLVI https://pl.wikipedia.org/wiki/Puchar_Gagarina (dostęp: 20.08.2018).

-
- CLVII https://pl.wikipedia.org/wiki/Trofeum_Char%C5%82amowa (dostęp: 20.08.2018).
- CLVIII <https://sportowefakty.wp.pl/hokej/711142/pupil-prezydenta-putina-zwolennik-interwencji-zbrojnej-w-donbasie-aleksander-owi/7> (dostęp: 20.08.2018).
- CLIX <https://uznayvse.ru/znamenitosti/biografiya-futbolist-aleksandr-golovin.html> (dostęp: 20.08.2018).
- CLX <https://24smi.org/celebrity/50807-aleksandr-golovin.html> (dostęp: 20.08.2018).
- CLXI <https://sportowefakty.wp.pl/pilka-nozna/768171/oficjalnie-aleksandr-golowin-w-as-monaco> (dostęp: 20.08.2018).
- CLXII <https://obrazovaka.ru/alpha/g/gagarin-yurij-gagarin-yuri> (dostęp: 24.06.2018).
- CLXIII <https://fakty.interia.pl/tylko-u-nas/news-jurij-gagarin-pierwszy-czlowiek-w-kosmosie,nId,897129> (dostęp: 24.06.2018).
- CLXIV http://wyborcza.pl/1,76842,14104889,Radziecki_kosmonauta_po_ponad_40_latach_ujawnia_prawde.html (dostęp: 24.06.2018).
- CLXV <http://niesamowitahistoria.pl/gagarin-wcale-by-l-pierwszy-skrtywane-tajemnice-sowieckiego-podboju-kosmosu> (dostęp: 24.06.2018).
- CLXVI <http://ote4estvo.ru/sovetskie-kosmonavty/470-valentina-vladimirovna-tereshkova> (dostęp: 28.06.2018).
- CLXVII https://ru.wikipedia.org/wiki/Терешкова,_Валентина_Владимировна (dostęp: 28.06.2018).
- CLXVIII http://wyborcza.pl/1,75400,14106690,Walentya_Tierieszkowa__Chce_umrzec_na_Marsie.html (dostęp: 28.06.2018).
- CLXIX <https://kobieta.onet.pl/walentya-tierieszkowa-kolumb-w-spodnicy-o-tym-jak-prosta-szwaczka-poleciala-w-kosmos/cwll4k3> (dostęp: 28.06.2018).
- CLXX www.ote4estvo.ru/sovetskie-kosmonavty/469-aleksej-arhipovich-leonov.html (dostęp: 28.06.2018).
- CLXXI https://ru.wikipedia.org/wiki/Леонов,_Алексей_Архипович (dostęp: 28.06.2018).
- CLXXII www.national-geographic.pl/national-geographic/kosmos/aleksiej-leonow-pogromca-gwiazd (dostęp: 28.06.2018).
- CLXXIII <http://9ine.ru/biznes/vladimir-lisin-oao-novolipeckij-metallurgicheskij-kombinat-put-k-uspexu/> (dostęp: 26.06.2018).
- CLXXIV <http://forsal.pl/artykuly/401750,wladimir-lisin-kim-jest-najbogatszy-rosjanin.html> (dostęp: 26.06.2018).
- CLXXV <http://wyborcza.biz/biznes/56,147582,9105285,wladimir-lisin,,1.html?disableRedirects=true> (dostęp: 26.06.2018).
- CLXXVI <https://ria.ru/spravka/20150427/1061209741.html> (dostęp: 26.06.2018).
- CLXXVII https://pl.wikipedia.org/wiki/Anatolij_Czubajs (dostęp: 26.06.2018).
- CLXXVIII www.rp.pl/Sylwetki/311019959-Aleksiej-Mordaszow—najbogatszy-Rosjanin.html (dostęp: 26.06.2018).
- CLXXIX www.bankier.pl/wiadomosc/Magnaci-Wschodu-Aleksiej-Mordaszow-i-Siewierstal-1715774.html (dostęp: 26.06.2018).
- CLXXX <http://pdohod.ru/Mihelson-Leonid-Viktorovich.html> (dostęp: 26.06.2018).
- CLXXXI <https://finparty.ru/personal/leonid-mikhelson/> (dostęp: 26.06.2018).
- CLXXXII <https://finanse.wp.pl/leonid-mikhelson-6163891990349953c> (dostęp: 26.06.2018).
- CLXXXIII <http://allwomanday.ru/article/241833/elena-nikolaevna-baturina-biografiya-deyatelnost-semya> (dostęp: 26.06.2018).
- CLXXXIV https://pl.wikipedia.org/wiki/Jurij_%C5%81u%C5%BCkow (dostęp: 26.06.2018).
- CLXXXV <https://tvn24bis.pl/ze-swiata,75/jelena-baturina-najbogatsza-kobieta-w-rosji,570434.html> (dostęp: 26.06.2018).
- CLXXXVI www.domiporta.pl/poradnik/1,126867,8716991,Sledztwo_w_sprawie_najbogatszej_kobiet_y_w_Rosji.html (dostęp: 26.06.2018).
- CLXXXVII www.rp.pl/Biznes/308299951-Najbogatsze-kobiety-Rosji.html (dostęp: 26.06.2018).